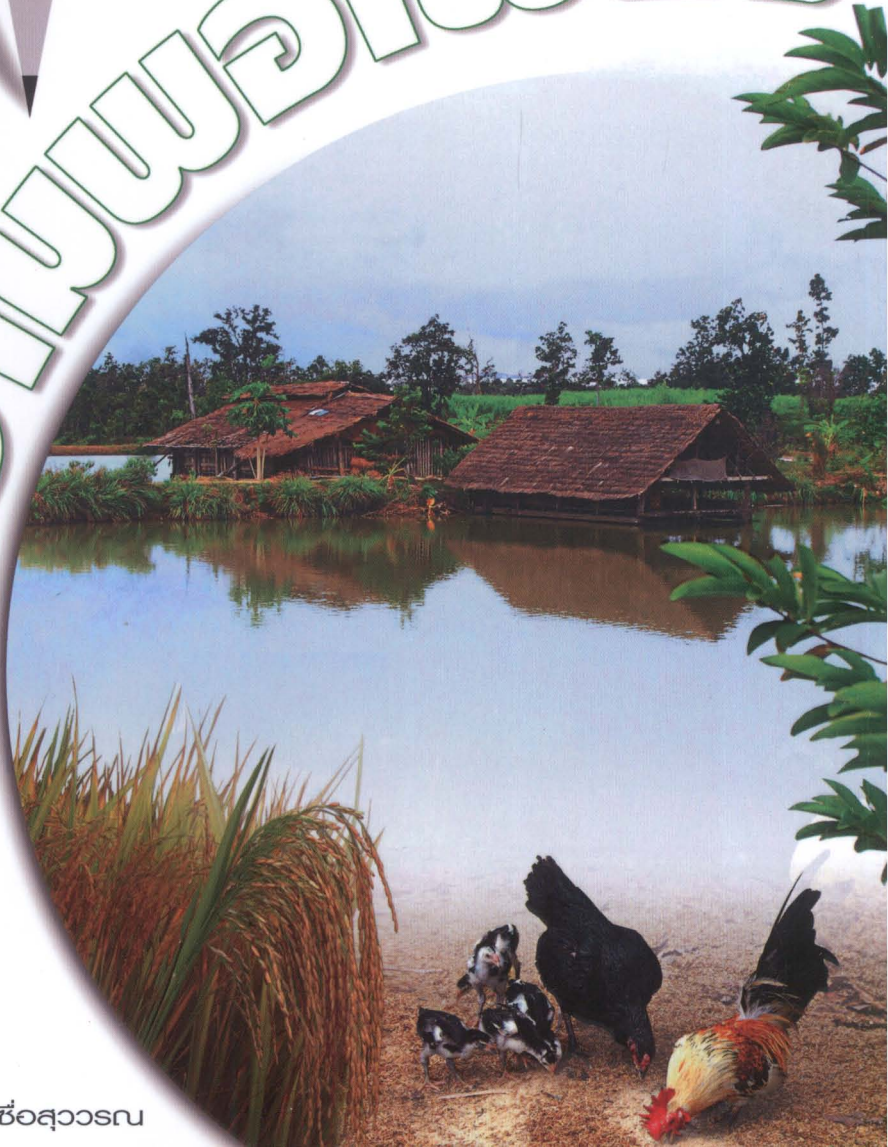

บันทึก

ความพอเพียง

โดย เอ็นยู ซ็องวอรณ

คำนำ

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาเกินกว่า 25 ปี เกี่ยวกับแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของ ประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง มีเป้าหมายหลักเพื่อสร้าง เครือข่ายเรียนรู้ให้มีการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้เป็นกรอบความคิด เป็นแนวทางในการปฏิบัติ ตลอดจนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนไทย ทุกภาคส่วนด้วยความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจ พอเพียงเพื่อให้ประชาชนทุกคนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม และปลูกฝังปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐาน ความพอเพียง การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง เป็นการเสริมพลังให้ ประเทศไทยสามารถพัฒนาไปได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ด้วย การสร้างฐานรากทางเศรษฐกิจและสังคมให้เข้มแข็งรักษาความสมดุล ของทุนและทรัพยากรในมิติต่างๆ ทำให้สามารถปรับตัวพร้อมรับต่อ การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้อย่างเท่าทัน และนำไปสู่ความอยู่เย็นเป็นสุข ของประชาชนชาวไทย

“บันทึก...ความพอเพียง” เป็นประสบการณ์ที่ผู้เขียนได้มีโอกาส รับรู้และสัมผัสกับงานหรือกิจกรรมที่บุคคล ชุมชน องค์กร นำไปเป็น แนวคิดและปฏิบัติ หากได้รับการเผยแพร่คงจะเป็นประโยชน์ไม่มาก ก็น้อยในการสร้างความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่การขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

นายเอ็นนู สีสุวรรณ

รองผู้จัดการ

ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-NonCommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา ห้ามนำไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว็บไซต์ระบุเป็นอย่างอื่น

สารบัญ

...บริบทแห่งความพอเพียง

1	เดินตามทางแห่งความ “พอ”	6
2	แก่นแท้แห่งความพอเพียง	10
3	รู้จักคำว่า “พอ”	14
4	เดินที่ละก้าว กินข้าวที่ละคำ	18
5	บันได 3 ขั้นแห่งการพัฒนา	22
6	เข้าใจความต่าง สร้างทางสู่ความสำเร็จ	26
7	รู้ใจตนพ้นความทุกข์	32
8	พัฒนาคนบนความเข้าใจ	38
9	“พอเพียง” พุดได้ ทำได้	42
10	คุณธรรมนำความรู้	50
11	วางแผนชีวิต พิชิตความจน	56

...เหลี่ยมของความพอเพียง

12	สุขแท้แค่รู้ “พอ”	62
13	เปลี่ยนความคิด ผลิตความรู้	66
14	มรดกความคิด อ.จำเนียร สาระนาท	72
15	วิถีแห่งความสุขที่ยั่งยืน	78
16	รู้ตน ฟังตน บนความเข้าใจ	84
17	แผนชุมชน...แผนชีวิตที่รู้เท่าทัน	88
18	ความยากจนกับการบูรณาการ	92
19	ท่องเที่ยวชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน	96

20	ภูมิปัญญาต้นกล้าแห่งความยั่งยืน	102
21	คิดใหม่ ทำใหม่ รู้เข้าใจในความพอเพียง	108
22	ช.ก.ส. ร่วมปลูกต้นไม้ในใจคน	116
23	ห้องที่ยั่งยืน พลิกฟื้นชุมชน	124
24	อาหารไทย คุณค่าแห่งความเป็นไทย	130
25	เกษตรกรพันธุ์ใหม่ต้องมีใจใฝ่รู้	136
26	สร้างสุขยั่งยืน บนพื้นฐานความพอเพียง	144
27	เกษตรอินทรีย์ วิถีพอเพียง	152
28	คั้นคิด พัฒนา เพิ่มมูลค่าเกษตรไทย	156
29	ปากพูน ชุมชนแห่งการริเริ่มทางปัญญา	160
30	สร้างสังคมอุดมความ “สุข”	168

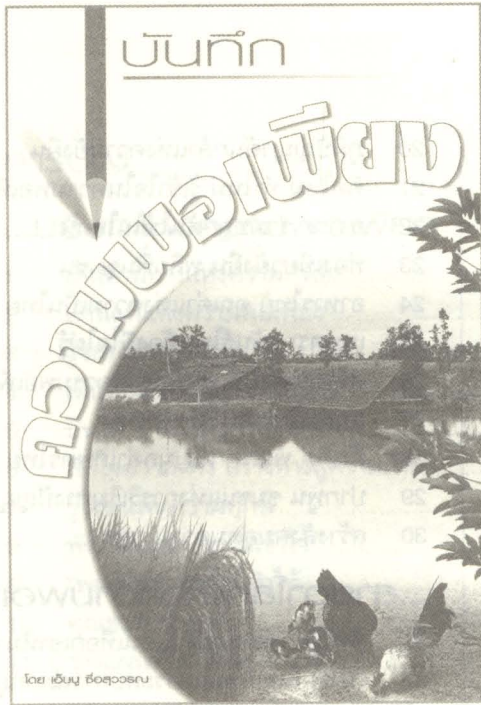
...สายตาโลกแห่งความพอเพียง

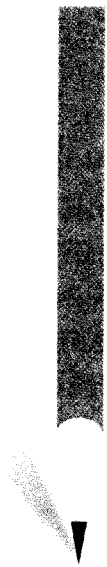
31	ดัชนีความสุขบนดินแดนเทือกเขาหิมาลัย	176
32	GNH แนวคิดและประสบการณ์จากภูฏาน	184
33	บทพิสูจน์ความสำเร็จหมายเลข 8	192
34	วิวัฒนาการแดนมังกร	198
35	เรียนรู้ความพอเพียงผ่านองค์กร...กรณีนำศึกษา	206
36	ความต่างระหว่างบุญนิยมและทุนนิยม	212
37	พอเพียงระดับมหภาค	218
38	รหัสพัฒนาใหม่ เมื่อโลกต้องเปลี่ยนแปลง	224
39	GCK รหัสพัฒนาใหม่สู่วิถีพอเพียง	232
40	พัฒนาบนทางสายกลาง	238
41	เพื่อสังคมอยู่เย็นเป็นสุข	244

บันทึก

เกษตรนิเวศ

โดย เสวย ธีระธวัช

...บริษัทแห่งความพอเพียง

1

เดินตามทางแห่งความ “พอ”

เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2548 ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) และสมาคมสินเชื่อกเกษตรภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก (APRACA) ได้ร่วมทูลเกล้าฯ ถวายรวงข้าวทองคำแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อเป็นของที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติสำหรับพระองค์ที่ทรงนำชนบทให้วัฒนา โดยทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทาง

การดำเนินชีวิตแก่พลสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดยาวนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจและภายหลังก็ทรงเน้นย้ำแนวทางแก้ไขให้รอดพ้นและดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ด้วยปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง”

ธ.ก.ส. ในฐานะสถาบันการเงินเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งมีเครือข่ายดำเนินงานทั่วประเทศและเกี่ยวข้องกับเกษตรกรมากกว่า 5 ล้านครัวเรือน รวมทั้งพนักงาน ธ.ก.ส. ประมาณ 13,000 คน จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะได้น้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินงานของธนาคาร และร่วมชี้แนะแนวทางดังกล่าวสู่พี่น้องเกษตรกร โดยมีพนักงาน ธ.ก.ส. ที่ยึดถือแนวคิดนี้เป็นแนวปฏิบัติด้วยควบคู่ไปพร้อมกับเกษตรกรลูกค้า

ในปัจจุบันมีประชาชนจำนวนมากที่มักมีคำถามและข้อสงสัยหลายประเด็น เช่น การกระทำอย่างไรจึงจะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ควรจะเริ่มต้นจากอะไร จะประยุกต์ใช้ในสังคมแต่ละระดับ เช่น รายบุคคล ชุมชน และสังคมรวมทั้งรัฐบาลได้อย่างไร ใช้ได้กับคนทุกวัยและทุกศาสนาหรือไม่ คำถามต่างๆ เหล่านี้ไม่ค่อยจะมีคำอธิบายหรือข้อชี้แจงที่ชัดเจนแพร่หลาย ผู้เขียนมีโอกาสเข้าร่วมประชุมคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้คณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อหลายเดือนก่อน จึงได้รับมติที่ประชุมว่า ธ.ก.ส. ซึ่งมีพนักงานจำนวนมากอยู่ในพื้นที่และใกล้ชิดกับชาวบ้านน่าจะเป็นสื่อที่ดีในการตอบชี้แจงคำถามดังกล่าวได้ ประกอบกับแนวทางพัฒนาอบรมลูกค้าที่ ธ.ก.ส. กำลังดำเนินการอยู่ในขณะนี้ เช่น หลักสูตรสังฆกรรมชีวิต โรงเรียนเกษตรกรอินทรีย์ โรงเรียนทำกินทำให้ โครงการจัดทำแผนชุมชน และธนาคารชุมชน ล้วนแต่เป็นไปตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว

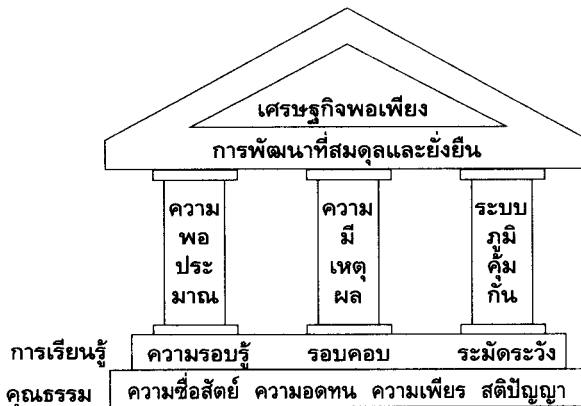
ก่อนอื่นทุกคนควรมีความรู้ความเข้าใจว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร องค์ประกอบหลักของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างไร เพื่อให้สามารถใช้ประยุกต์ในการตอบคำถามต่างๆ ได้ และนำแนวคิดหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตของตนเองและครอบครัวได้อย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อไป

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบใดๆ จากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก ทั้งนี้ ต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอน

ขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่รัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต มีความรอบรู้อย่างเหมาะสม และดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา เพื่อให้สมดุลและพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ อาจเขียนเป็นภาพได้ดังนี้

ตัวอย่างกิจกรรมในหมู่บ้านเศรษฐกิจชุมชนพึ่งตนเอง จากรายงานผลการวิจัยโครงการเชื่อมเครือข่ายหน่วยงานเพื่อประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับครัวเรือนและชุมชน (โดยมูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา) สรุปได้ดังนี้

ก. ความพอประมาณ

1. ปลูกข้าวไว้บริโภคในครัวเรือน เลี้ยงสัตว์เป็นอาหาร
2. มีกลุ่มอาชีพ มีการแปรรูปเพื่อถนอมอาหาร
3. ทำเกษตรธรรมชาติ ปลูกผักปลอดสารพิษ
4. ทำกิจกรรมโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพ
5. มีวิสาหกิจชุมชน
6. ปลูกพืชเสริมรายได้ หลังเก็บเกี่ยวพืชหลัก
7. มีค่านิยมพอประมาณ ลด ละ เลิกอบายมุข

ข. ความมีเหตุผล

1. มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต
2. จัดชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. มีร้านค้าชุมชนและปั้มน้ำมัน
4. ปลูกพืชผักเพื่อลดรายจ่าย
5. รักษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตพื้นบ้าน

ค. มีภูมิคุ้มกัน

1. ทำเกษตรกรรมผสมผสาน
2. มีวิถีชีวิตตามหลักศาสนา
3. มีระบบสวัสดิการชุมชน
4. มีป่าชุมชน

ง. เงื่อนไขการเรียนรู้

1. มีแผนชุมชน
2. มีศูนย์การเรียนรู้
3. มีการศึกษาดูงาน
4. มีสภาผู้นำ
5. สืบทอดวัฒนธรรม

จ. เงื่อนไขคุณธรรม

1. ใช้ศาสนานำชีวิต
2. ยึดมั่นในประเพณีอันดีงาม
3. ส่งเสริมให้เด็กเรียนศาสนา

หลักการแนวคิดและตัวอย่างกิจกรรมข้างต้น เชื่อมั่นว่าจะช่วยให้ทุกท่านมีความเข้าใจและสามารถนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกรและประชาชนทั่วไปทราบเพื่อน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติได้มากยิ่งขึ้น

2

แก่นแท้แห่งความ พอเพียง

“เศรษฐกิจพอเพียงเชื่อมโยงกับความเป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างไร?”
และ “เศรษฐกิจพอเพียงส่งเสริมให้ผลิตเพื่อบริโภคเองเท่านั้น แต่ไม่ส่งเสริม
การผลิตเพื่อค้าขาย ใช่หรือไม่?” รวมทั้ง “เราจะต้องเลิกค้าขายกับ
ภายนอกใช่หรือไม่?” เป็นอีกคำถามหนึ่งที่คนจำนวนมากต้องการคำอธิบาย

ท่านที่ทำงานด้านพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง คงจะทราบกันดีว่าชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่มีจิตสำนึกสาธารณะ มีความเอื้ออาทร มีผู้นำที่ดี มีคุณธรรม รู้จักวิเคราะห์ข้อมูลของตน มีกระบวนการเรียนรู้ สามารถพัฒนากิจกรรมตามศักยภาพชุมชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลและมีกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น ชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นชุมชนที่เข้มแข็งด้านความคิดที่ตั้งอยู่บนพื้นฐาน การพึ่งตนเองให้ได้ก่อน และคิดแบ่งปัน เอื้อเพื่อเผื่อแผ่ตลอดจนตั้งอยู่บนเหตุผลและความสมดุลของแต่ละชุมชน

จึงเห็นได้ว่า แนวทางการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อมีการประยุกต์ใช้ในระบอบครอบครัวและชุมชน ย่อมส่งเสริมการดำเนินชีวิตครอบครัวและชุมชนให้พอกินพอใช้ เป็นพื้นฐานโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น และผู้ที่พึ่งตนเองได้ย่อมสามารถสร้างความเจริญให้แก่ชุมชนและสังคมได้ ซึ่งจะนำไปสู่ชุมชนที่เข้มแข็งและการพัฒนาที่สมดุล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การพัฒนาตามแนวทฤษฎีใหม่ ขั้นที่ 1 คือ การพึ่งตนเอง โดยเริ่มจากครอบครัว ขั้นที่ 2 คือการพึ่งกันและกัน โดยการรวมกลุ่มในชุมชน และขั้นที่ 3 คือ การขยายผล

เป็นเครือข่ายธุรกิจที่พัฒนาในชุมชนโดยร่วมมือกับสถาบันภายนอก

“อันนี้ เคยบอกว่า ความพอเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกคนครบครัน จะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่า ในหมู่บ้านหรือในอำเภอ จะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่าง ที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก...” (4 ธันวาคม 2540)

จากพระราชดำรัสข้างต้น จะเห็นได้ว่า แนวทางพัฒนาการเกษตร ในชนบท ทรงเน้นให้มีความพอเพียง พอกินพอใช้เพื่อเป็นทางเลือกในการดำรงชีวิตของเกษตรกรแทนการมุ่งทำเพื่อการค้าอย่างเดียว ซึ่งทำให้มีความเสี่ยงมากจากความผันผวนของปัจจัยภายนอกต่างๆ

เกษตรทฤษฎีใหม่ จึงให้แนวคิดและแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน เกี่ยวกับการปลูกข้าว การผลิตอาหารเพื่อตนเอง การใช้เวลาที่ดินและแรงงานส่วนที่เหลือไปผลิตเพื่อขาย ซึ่งส่งเสริมให้ค้าขายได้ตาม ศักยภาพและสภาพแวดล้อมของแต่ละแห่ง โดยต้องระวังไม่ให้เสี่ยงมากเกินไป หลังจากนั้น ก็พร้อมจะพัฒนาไปสู่ขั้นต่อไป คือ การรวมกลุ่มกัน เพื่อประกอบกิจกรรมอื่นๆ หรือการผลิตเพื่อการค้าขาย ตัวอย่างเช่น

การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเบื้องต้น อาจขายผลผลิตที่เหลือจากบริโภคภายในหรือร่วมมือกันผลิตสินค้าอื่นๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในชุมชน หรือขายนอกชุมชนเพื่อเพิ่มรายได้ ตลอดจน รวมกลุ่มกันเพื่อสร้างประโยชน์ เพื่อส่วนรวมด้านสวัสดิการชุมชน เป็นต้น ขั้นสุดท้าย คือ การสร้างความร่วมมือกับแหล่งเงินทุนและสถาบันภายนอก เพื่อสนับสนุนด้านการลงทุนขยายธุรกิจและการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยรวม

อย่างไรก็ตาม ควรเข้าใจให้ถ่องแท้ว่า การพัฒนาตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้สนับสนุนการปิดประเทศ หรือหันหลังให้กับ กระแสโลก แต่ให้พิจารณาประเด็นต่างๆ ในภาพรวมและใช้ประโยชน์ จากโลกาภิวัตน์อย่างชาญฉลาด รู้เท่าทัน รู้จักเลือกรับสิ่งต่างๆ ที่จะก่อ ประโยชน์ต่อสังคมในระยะยาว

การพัฒนาประเทศโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนการ พัฒนาที่เน้นความพอดี พอประมาณ ยึดทางสายกลาง เป็นระบบขั้นตอน ไม่รีบร้อนแต่อยู่บนพื้นฐานการรู้จักตนเอง สามารถเลือกสิ่งต่างๆ ได้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาวะแวดล้อม ตลอดจนสร้าง ภูมิคุ้มกันความเสี่ยงภัยให้กับตนเองและชุมชนได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน ยามวิกฤต

“...ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ก็มีเป็นขั้นๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจ พอเพียงนี้ ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์นี่เป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน ถ้ามีการช่วยกันแลกเปลี่ยนกัน ก็ไม่ใช่พอเพียงแล้ว พอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้ คือให้สามารถที่จะ ดำเนินงานได้” (23 ธันวาคม 2542)

เศรษฐกิจพอเพียง จึงมิได้หมายถึง ระบบเศรษฐกิจปิด ที่ไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่น แต่เป็น แนวคิดที่เน้นการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนบนรากฐานที่เข้มแข็ง โดยใช้ หลักการพึ่งตนเองให้ได้ก่อน จากนั้นจึงพัฒนาให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น สามารถเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นได้ และนำไปสู่สังคมที่มีการเกื้อกูลซึ่งกันและ กันได้ในที่สุด

3

“รู้จักคำว่า “พอ””

ร.ก.ส. มีนโยบายที่จะนำแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” มาถือปฏิบัติทั้งในส่วนองค์กรธนาคาร เกษตรกรลูกค้า และพนักงาน จึงมีข้อสงสัยว่าในส่วนของพนักงานจะดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มต้นจากอะไร?

การจะนำเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ให้ได้ผลในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องเริ่มจากความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องว่าเศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไร และมีหลักการสำคัญอย่างไร ตลอดจนเห็นถึงประโยชน์ จึงจะเกิดความสนใจที่จะทดลองนำไปใช้ดำเนินชีวิต

หลังจากเข้าใจถูกต้องแล้ว ก็จำเป็นต้องทดลองนำมาประยุกต์ใช้กับตนเองทั้งในชีวิตประจำวันและการดำเนินชีวิตต่างๆ ร่วมกับผู้อื่น โดยคำนึงถึงการพึ่งตนเองเป็นเบื้องต้น ตัวอย่างที่เห็นชัดเจน คือ รายรับ-รายจ่ายของตนเองและครอบครัว ควรเริ่มจากการจัดบัญชีรายรับ-รายจ่าย เช่นเดียวกับที่ ธ.ก.ส. ได้แนะนำส่งเสริมให้เกษตรกร

จัดบันทึกเพื่อวิเคราะห์ตนเองได้อย่างถูกต้อง เพื่อป้องกันตนเองและครอบครัว ไม่หลงใหลใช้จ่ายฟุ่มเฟือยตามกระแสบริโภคนิยมที่แพร่หลายตามกระแสหลักของสื่อต่างๆ อย่างในปัจจุบัน

หากผลสรุปรายรับ-รายจ่ายประจำแต่ละเดือน ปรากฏว่า รายรับมากกว่ารายจ่ายเป็นประจำไม่น้อยกว่า 25% ก็แสดงว่า อยู่ในขั้นที่พึ่งตนเองเป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าผลสรุปคือ รายจ่ายมากกว่ารายรับมาโดยตลอดทุกเดือน จำเป็นต้องกู้ยืมเงินจากสหกรณ์ออมทรัพย์หรือญาติพี่น้อง เพื่อนฝูงอยู่เสมอ ก็แสดงว่า ยังต้องพึ่งผู้อื่นในการดำเนินชีวิต จึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ดูว่า ในส่วนของรายจ่ายนั้น มีรายการใดที่ฟุ่มเฟือยหรือเป็นอบายมุขเพื่อการจ่าย มีรายการใดที่ไม่ค่อยจำเป็นก็ต้องหาทางลดลง ทั้งนี้ อาจต้องพิจารณาร่วมกัน ทั้งตนเองและสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดผลสำเร็จจากการปฏิบัติด้วยความร่วมมือร่วมใจของทุกคนอย่างแท้จริง

ท่านที่มีรายรับเพียงทางเดียวจากเงินเดือนและเบี้ยเลี้ยง ควรมีการออมเงินเป็นประจำทุกเดือนตามสัดส่วนของเงินเดือน โดยใช้หลักการของชาวเยอรมันที่สั่งสอนกันมาตั้งแต่เป็นนักเรียนอนุบาลว่า “รายได้-เงินออม = ค่าใช้จ่าย” ทั้งนี้ ในระยะแรก อาจเริ่มกำหนดสัดส่วนเงินออมประมาณ 10% ของรายได้แต่ละเดือน หลังจากทดลองแล้ว 3 เดือน และเห็นว่าเป็นผลดี ก็อาจเพิ่มสัดส่วนเป็น 12-15 % และเพิ่มขึ้นทีละน้อยตามความสามารถ ผู้เขียนได้ทดลองปฏิบัติเรื่องนี้มาแล้วไม่น้อยกว่า 7 ปี

ปรากฏว่า ประสบความสำเร็จมาก ในปัจจุบันสามารถออมได้สูงถึง 40% และเงินออมสะสมนี้ยังช่วยลดปัญหาหนี้โดยชำระหนี้คืนต่อสหกรณ์ ออมทรัพย์ก่อนกำหนดเวลาอีกด้วย ในขณะที่เดียวกันก็ยังมียอดเงินออมสะสมเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เป็นที่น่าพอใจ ทั้งนี้ มีพนักงานจำนวนไม่น้อย ที่ได้นำแนวทางนี้ไปปฏิบัติและประสบความสำเร็จเช่นเดียวกัน

การลดละเลิกอบายมุขที่เป็นแนวทางแก้ปัญหาเกษตรกรพักหนี้ ซึ่งได้ผลสำเร็จมาแล้วก็น่าจะเป็นแนวทางให้หลายท่านได้ทบทวนตัวเองว่า เราจะสามารถลด ละ เลิก ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและเป็นโทษ เช่น สุรา บุหรี่ และการพนันทุกประเภทได้เมื่อใด อาจกำหนดเริ่มตั้งแต่นั้น หรือ วันเกิดตัวเอง วันเกิดคู่สมรส วันเกิดลูก หรือวันเข้าพรรษา เป็นต้น เงินที่เคยใช้จ่ายไปในส่วนนี้สามารถกลับคืนมาเป็นเงินออมหรือเป็นเงินเบี้ยประกันชีวิต ประกันสุขภาพ เพื่อเป็นหลักประกันที่มั่นคงให้แก่ครอบครัวได้ด้วย

การกระทำต่างๆ ข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในด้านต่างๆ เพื่อพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงและไม่ทำอะไรที่เสี่ยงเกินไป ซึ่งอาจทำให้ตนเองหรือครอบครัวเดือดร้อนในภายหลัง ความซื่อสัตย์ ความไม่โลภ ความรู้จักพอ ความขยันหมั่นเพียร การไม่เบียดเบียนกัน รู้จักแบ่งปันและช่วยเหลือกัน เป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนั้น ขอเชิญชวนให้ท่านที่ดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้ว มาช่วยกันแนะนำส่งเสริมให้เพื่อนของเราที่ยังไม่เคยปฏิบัติและไม่เข้าใจเรื่องนี้ได้หันกลับมาใช้ชีวิตที่ถูกต้อง ย่อมถือว่าเป็นกัลยาณมิตร ที่ชักนำความสุขที่แท้จริงแก่มิตรสหาย

จิตสำนึกที่ตระหนักถึงความสุขที่เกิดจากความพอใจในการใช้ชีวิตอย่างพอดี และรู้จักระดับความพอเพียง จะนำไปสู่การประกอบสัมมาชีพหาเลี้ยงตนเองอย่างถูกต้อง ไม่ให้อวดอวดอยากขาดแคลน เป็นการเบียดเบียนตนเอง หรือไม่เกิดความโลภทำให้เบียดเบียนผู้อื่น แต่จะเป็นผลให้มีความคิดเพื่อแบ่งปันไปยังคนอื่นๆ ในชุมชน หรือองค์กรและสังคมได้ อย่างไรก็ตาม ระดับความพอเพียงของแต่ละคนอาจจะไม่เท่ากันหรือความพอเพียงของคนเดียวกันแต่ต่างเวลาก็อาจเปลี่ยนแปลง

ไปได้แล้วแต่เงื่อนไขภายในและภายนอก ตลอดจนสภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อความพอเพียงในเรื่องดังกล่าว

การสร้างภาวะความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องลึกซึ้งเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม จำเป็นต้องผ่านกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองหรือร่วมกับผู้อื่น โดยผ่านการไตร่ตรอง และเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ระหว่างผู้สนใจร่วมกันจะทำให้สามารถตระหนักถึงประโยชน์และความสุขที่จะได้รับ แล้วเกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนคติจะน้อมนำเอาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตต่อไป

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล เลขาธิการมูลนิธิชัยพัฒนา ได้กล่าวถึงการประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคล/ครอบครัว (จากหนังสือ "หลักธรรม/ทำ ตามรอย พระยุคลบาท") ไว้ดังนี้

1. สามารถให้ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนได้ใน 5 ด้าน คือ (1) จิตใจ (2) สังคม (3) เทคโนโลยี (4) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5) เศรษฐกิจ
2. รู้จักคำว่า "พอ" และไม่เบียดเบียนผู้อื่น
3. พยายามพัฒนาตนเองเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความสำคัญ
4. มีความสุขและความพอใจกับชีวิตที่พอเพียง โดยยึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิต

ขอให้ทุกท่านประสบความสำเร็จในการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงตลอดไป

4

เดินทีละก้าว กินข้าวทีละคำ

ผู้อ่านบางท่านมีข้อสงสัยว่า “ในปัจจุบัน ประเทศไทยมีปัญหาขาดดุลการค้าเป็นจำนวนมาก และรัฐบาลก็มุ่งเพิ่มการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออก จะเป็นแนวคิดที่ขัดกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่?” และ “เศรษฐกิจพอเพียงไม่สนใจสาขาการผลิตที่ทันสมัย จริงหรือไม่?” รวมทั้ง “การพัฒนาประเทศที่ใช้กลไกการค้าขายอินเทอร์เน็ตจากต่างประเทศ จะขัดแย้งกับเศรษฐกิจพอเพียงหรือไม่?”

เรายังคงจำได้ถึงคำนิยามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่กล่าวว่า “...การพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์...” และพระราชดำรัส เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 ว่า “...ฉะนั้น สามารถที่จะทำให้มีการส่งออกสิ่งของที่ทำด้วยวัตถุดิบในเมืองไทยและทำด้วยแรงงานของคนไทย อันนี้เป็นการแก้ไขสถานการณ์วิกฤตอย่างดี...”

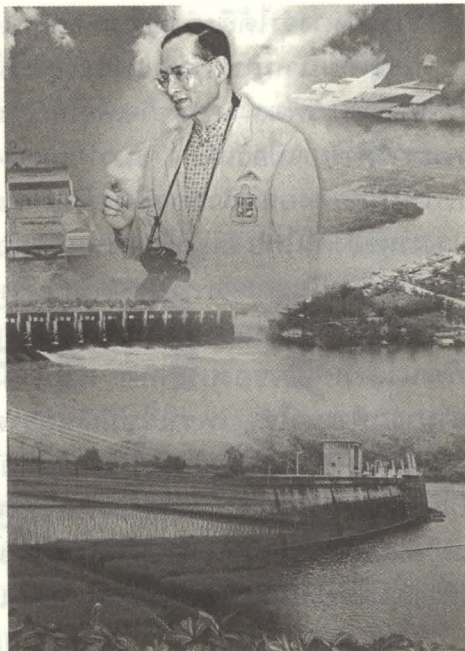
จากคำนิยามและพระราชดำรัส แสดงให้เห็นว่า การส่งออกไม่ขัดต่อเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแน่นอน และการส่งออกเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ หากไม่มีการส่งออก ประเทศก็จะไม่สามารถพัฒนาได้ เพราะไม่มีเงินตราต่างประเทศไปซื้อสินค้านำเข้าที่จำเป็นบางประเภทซึ่งเราเองไม่สามารถผลิตเองได้เพียงพอ เช่น น้ำมันปิโตรเลียม เป็นต้น แต่ต้องมีการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เช่น การผลิตน้ำมันไบโอดีเซลจากสับปะรด ปาล์มน้ำมัน หรือการผลิตน้ำมันแก๊สโซฮอล์จากอ้อยและมันสำปะหลัง เป็นต้น

ในขณะเดียวกัน การค้าขายหรือดำเนินธุรกิจต่างๆ ได้อย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีเงื่อนไขพื้นฐาน 2 ด้าน คือ คุณธรรม (ความซื่อสัตย์สุจริต ความเพียร ความอดทน ความรับผิดชอบต่อสังคม) และความรู้ (การพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต การปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ทันต่อความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี)

ดังนั้น เศรษฐกิจพอเพียงจึงประยุกต์ใช้ได้กับสาขาการผลิตที่ทันสมัย โดยไม่ได้มุ่งให้เกิดการพัฒนาที่ล่าช้า แต่ช่วยเพิ่มความรอบคอบระมัดระวังในการก้าวอย่างของเศรษฐกิจ ทันสมัย เพื่อป้องกันภาวะความเสี่ยงที่สูงเกินไปจนควบคุมไม่ได้และอาจก่อให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจดังเช่นที่เกิดขึ้นในอดีต

แท้ที่จริงแล้ว เศรษฐกิจพอเพียง คือ เศรษฐกิจทันสมัยที่มีรูปแบบและวิถีปฏิบัติ ที่มุ่งสร้างพื้นฐานความมั่นคงเป็นสำคัญและพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนในระดับที่เหมาะสมกับเงื่อนไขภายในและปัจจัยภายนอกเพื่อความยั่งยืนของการดำเนินงานในระยะยาว ตามพระราชดำรัสว่า “...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างฐาน คือ

ความพอมี พอกิน พอใช้ของ
ประชาชนส่วนใหญ่เป็น
เบื้องต้นก่อน โดยใช้วิชาการ
และอุปกรณ์ที่ประหยัดแต่
ถูกต้องตามหลัก เมื่อได้
พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร
และปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้าง
ค่อยเสริมความเจริญและ
ฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้น
โดยลำดับต่อไป...” (20
ธันวาคม 2516)

การถ่ายโอนเทคโนโลยี
จากต่างประเทศ จึงไม่ขัดกับ
หลักเศรษฐกิจพอเพียง
เนื่องจากการถ่ายโอน
เทคโนโลยีเป็นวิธีการและขั้นตอนหนึ่งของการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า
แต่สิ่งสำคัญที่ต้องตระหนักอยู่เสมอ คือ ต้องนำไปสู่ความสามารถใน
การพึ่งตนเองทางเทคโนโลยีได้ด้วย และต้องสามารถประยุกต์ใช้
เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมกับสถานะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้ด้วย
ตนเอง

เศรษฐกิจพอเพียงเน้นแนวทางการดำเนินทางสายกลาง จึงมีส่วน
เสริมการถ่ายโอนเทคโนโลยีอย่างเหมาะสมได้ดังนี้ คือ

1. ความพอประมาณ ทำให้คำนึงถึงระดับของเทคโนโลยีที่จะ
ถ่ายโอนให้อยู่ในระดับพอเหมาะกับการพัฒนาประเทศในขณะนั้น
เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ความมีเหตุผล ทำให้คำนึงถึงประโยชน์และโทษของเทคโนโลยีนั้น
ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้ตัดสินใจได้ว่า ควรรับการถ่ายโอนและ
เตรียมพร้อมการจัดการที่เหมาะสมกับสถานการณ์ และก่อประโยชน์
อย่างแท้จริงต่อการพัฒนาประเทศ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีทำให้การลงทุนทางเทคโนโลยีเป็นไปอย่างพอดี คือ ไม่น้อยเกินไปทำให้ต้องพึ่งพิงภายนอกตลอดเวลา แต่ก็ไม่มากเกินไป ทำให้เกิดความเสี่ยงหรือก่อหนี้สินมากมาย รวมทั้งเตรียมความพร้อมถึงผลกระทบทางลบหรือผลเสียทางอ้อมที่อาจเกิดขึ้น

นอกจากนั้น เศรษฐกิจพอเพียง ยังมีเงื่อนไขด้านความรู้และคุณธรรมควบคู่กัน จึงทำให้การนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้ ต้องประกอบด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง โดยมุ่งให้เกิดประโยชน์สุขอย่างแท้จริงต่อประชาชนหมู่มางและประเทศชาติ เพื่อให้การถ่ายโอนเทคโนโลยีดังกล่าวเป็นไปอย่างสร้างสรรค์และเหมาะสมต่อการพัฒนาในแต่ละช่วงของระดับ

ขอให้ประสบความสำเร็จจากการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกันทั่วหน้า

5

บันได 3 ขั้นแห่ง การพัฒนา

เรื่อง “ทฤษฎีใหม่ : บันได 3 ขั้นแห่งการพัฒนา” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้มีกระแสพระราชดำรัสในปี 2537 ซึ่งได้ทรงเสนอแนวคิดทฤษฎีใหม่ พร้อมทั้งรูปธรรมในการทำการเกษตรสำหรับเกษตรกรรายย่อย เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง พร้อมทั้งทรงพระราชทานขั้นตอนของทฤษฎีใหม่ อันประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 พึ่งตนเอง ในระดับบุคคลและครอบครัว โดยมีรูปแบบการเกษตรผสมผสาน ที่มุ่งเน้นแก้ปัญหาเกษตรกรในเขตแห้งแล้ง เพื่อให้เกษตรกรมีข้าวบริโภคยังชีพและใช้ที่ดินส่วนอื่นๆ สอน

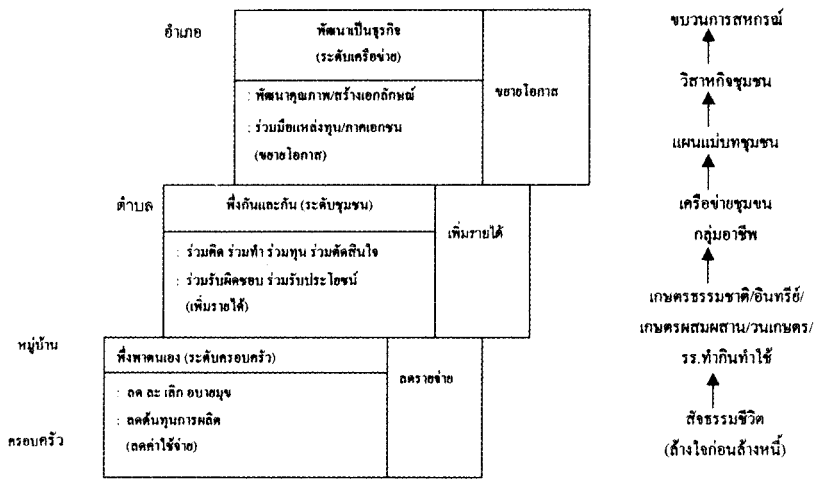
ความต้องการพื้นฐานของครอบครัวได้

ขั้นที่ 2 พึ่งพาซึ่งกันและกัน ในระดับชุมชนโดยสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์บนพื้นฐานของการแบ่งปันช่วยเหลือกัน หลังจากมีความพอเพียงขั้นพื้นฐานระดับครอบครัวแล้ว

ขั้นที่ 3 ร่วมมือกับแหล่งทุนและพลังงาน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนร่วมมือกับองค์กรภายนอก ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการขยายทุน แลกเปลี่ยนความรู้และเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันอย่างมีพลังร่วมและเติบโตอย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

สถาบันพัฒนาการเกษตรและชนบท จำเนียร สาระนาค (สจส.) ได้น้อมนำแนวทางการพัฒนา 3 ขั้นตอนดังกล่าวมาเป็นแนวนโยบายการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. โดยตลอดมา และสร้างเครื่องมือ คือ หลักสูตรอบรมพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตเกษตรกรหลายหลักสูตร เริ่มตั้งแต่ หลักสูตรลัจจธรรมชีวิต สร้างผู้นำการรวมกลุ่ม การจัดทำแผนชุมชน โรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์ โรงเรียนทำกินทำใช้ เป็นต้น โดยยึดหลักการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาสตามภาพสรุปข้างล่างนี้

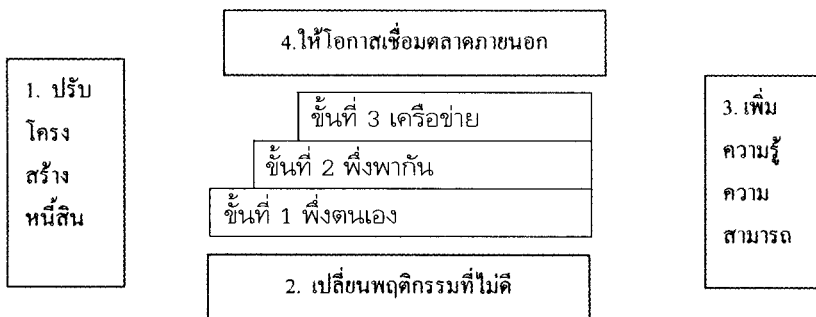
ทฤษฎีใหม่ : 3 ระดับ 3 ขั้นตอนของการพัฒนาอย่างยั่งยืนตามแนวทาง “เศรษฐกิจพอเพียง”

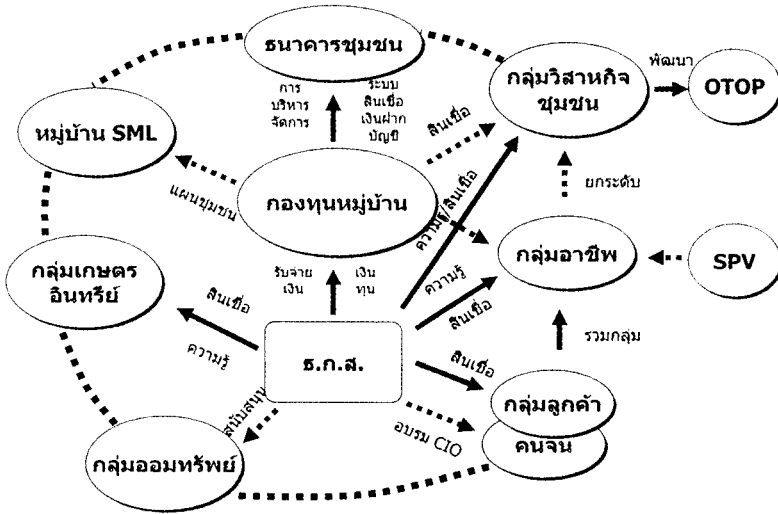

จากผลการดำเนินงานของ สจส. ปรากฏว่าเกษตรกรสามารถพัฒนาตนเองและครอบครัว รวมทั้งสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและมีพลังได้อย่างน่าสนใจ สามารถเป็นต้นแบบและศูนย์เรียนรู้ของเกษตรกร และผู้สนใจได้อย่างดีมากหลายแห่ง ทั้งนี้ จากประสบการณ์การทำงานและเรียนรู้ร่วมกัน พอจะสรุปได้ว่าขั้นตอนการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีพลัง ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

การสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและมีพลัง

หากได้นำบทเรียนจากประสบการณ์ดังกล่าวมาร้อยเรียงและเชื่อมโยงให้เป็นเนื้อหาเดียวกับการดำเนินงานของ ธ.ก.ส. ที่กำลังปรับบทบาทไปสู่การเป็นธนาคารพัฒนาชนบทอย่างแท้จริง โดยยึดหลักเกษตรกรลูกค้าเป็นตัวตั้ง และยึดแนวคิด “พัฒนานำ สิ้นเชื่อตาม” “ให้มากกว่าสินเชื่อเพื่อพัฒนาชนบท” รวมทั้งบูรณาการกับงานนโยบายรัฐบาลทั้งหลายที่เกี่ยวข้องอยู่ในปัจจุบันให้สอดคล้องอย่างเป็นระบบและขั้นตอนที่เหมาะสม ย่อมเป็นโอกาสดีที่สุดที่จะเป็นส่วนหนึ่งของการเป็น “พลังแผ่นดิน” ในการสร้างภาคเกษตรและชนบทที่เข้มแข็ง ยั่งยืนตามแนวพระราชดำริ เป็น “ปฏิบัติบูชา” ที่สำคัญ เพื่อตอบแทนบุญคุณพ่อหลวงของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง ขอให้กุศลผลบุญจากความตั้งใจจริงที่จะดำเนินชีวิตและปฏิบัติหน้าที่ตามรอยเบื้องพระยุคลบาทจงอำนวยผลให้ทุกท่านประสบสุขสวัสดิ์พิพัฒนามงคลตลอดไป

ความเชื่อมโยงการดำเนินงานของ ธ.ก.ส. กับนโยบายรัฐบาล

6

เข้าใจความต่าง สร้าง ทางสู่ความสำเร็จ

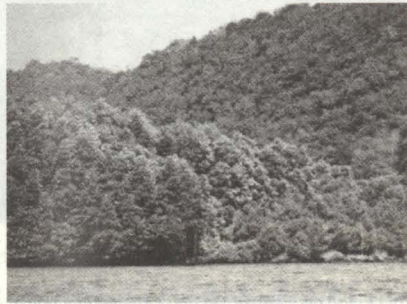

บทความเกิดพระเกียรติเรื่อง ภูมิสังคมกับแนวพระราชดำรินวนวารสารอันเนื่องมาจากพระราชดำริน ฉบับประจำเดือนกรกฎาคม-กันยายน 2548 เขียนโดยคุณมณูญ มุกข์ประดิษฐ์ อดีตเลขาธิการ กปร. อ่านแล้วเห็นว่าน่าสนใจมาก จึงสรุปสาระสำคัญมาเล่าให้ได้ทราบ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการพัฒนาชนบทตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำรัสว่า “...การพัฒนา จะต้องเป็นไปตาม ภูมิประเทศทาง ภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศทาง สังคมศาสตร์ในสังคมวิทยา ภูมิประเทศตามสังคมวิทยา คือ นิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับ ให้คนคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้อง แนะนำ เราต้องเข้าไปช่วย โดยที่ จะคิดให้เขาเข้ากับเราไม่ได้ แต่ถ้า เราเข้าไปแล้ว เราเข้าไปดูว่าเขา ต้องการอะไรจริงๆ แล้วก็อธิบาย ให้เขาเข้าใจหลักการของการ พัฒนานี้ ก็จะเกิดประโยชน์ อย่างยิ่ง...”

ทั้งนี้ ทรงพระราชทาน พระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาที่มี หลักการสำคัญว่าจะต้องเข้าถึง สถานการณ์และเข้าใจผู้ที่รับ การพัฒนาด้วย ดังนี้

“...การเข้าใจถึงสถานการณ์ และสภาพการของผู้ที่เราจะช่วยเหลือ นั้น เป็นสิ่งสำคัญที่สุด การ ช่วยเหลือให้เขาได้รับสิ่งที่เขาควร จะได้รับตามความจำเป็นอย่าง เหมาะสมจะเป็นการช่วยเหลือที่ได้ ผลดีที่สุด เพราะฉะนั้น ในการ ช่วยเหลือแต่ละครั้งแต่ละกรณี จำเป็นที่เราจะต้องพิจารณาถึง

ความต้องการและความจำเป็นก่อน และต้องทำความเข้าใจกับผู้ที่เราจะช่วยให้เข้าใจได้ด้วยว่า เขาอยู่ในฐานะอย่างไร สมควรที่จะได้รับความช่วยเหลืออย่างไร เพียงใด อีกประการหนึ่งในการช่วยเหลือนั้น ควรจะยึดหลักสำคัญว่า เราจะช่วยเขาเพื่อให้เขาสามารถช่วยตนเองได้ต่อไป...”

จากพระราชดำรัสดังกล่าว ทำให้เห็นได้ชัดว่า การพัฒนาตามแนวพระราชดำรินั้น ให้ยึดถือสภาพความเป็นจริงของ “ภูมิประเทศ” และ “ภูมิสังคม” คือ ทั้งด้านสภาพพื้นที่ดิน น้ำและภูมิอากาศ รวมทั้งด้านนิสัยใจคอของประชาชน วัฒนธรรม วิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อและหลักศาสนา เป็นต้น จึงเป็นการพัฒนาที่สอดคล้องกับคนและธรรมชาติ ทำให้เป็น “การพัฒนาที่ยั่งยืน” และไม่ใช่วิธีการพัฒนาที่เร่งรัดให้เกิดความ “ทันสมัย” โดยไม่มีรากฐานที่ดี

การพัฒนาโดยยึดหลัก “ภูมิสังคม” จะต้องยึดหลักว่า ทุกอย่างต้องค่อยเป็นค่อยไปจนกระทั่ง สภาพแวดล้อมทุกอย่างพร้อมลงตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ “ระเบิดจากข้างใน” คือ ความพร้อมของทุกคนในสังคมนั้น ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันให้ประชาชนร่วมคิดร่วมทำในสิ่งที่ทุกคนเห็นว่า เป็นปัญหา และเมื่อพัฒนาสร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้แล้ว จึงค่อยขยายการดำเนินงานออกสู่สังคมภายนอก

แนวคิดของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่นำสนใจในเรื่อง “ความพร้อม” ของการพัฒนา ดังเช่นกรณีโครงการพัฒนาพื้นที่หุบกระพง โดยมีพระราชดำรัสว่า “...ห้ามหน่วยราชการ นำเครื่องจักรกลเข้าไปดำเนินการเร็วนัก เพราะว่าถ้าหากนำเครื่องจักรกล (เช่น รถไถ) เข้าไปดำเนินการแล้ว ชาวบ้านจะหึงจอบ หึงเสียมและจะใช้ไม่เป็น และเขาจะช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ในระยะยาว...”

นอกจากนั้น ในขณะที่การพัฒนาในโลกนี้จะมีเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่ทันสมัยเกิดขึ้นตลอดเวลาเพื่อหนุนแรงงาน แต่การพัฒนาตามแนวพระราชดำริจะต้องคำนึงถึงสิ่งที่เป็นพื้นฐานและส่วนประกอบของงานตามความพอเหมาะ กับสภาวะบ้านเมือง ดังเช่นพระบรมราโชวาทความตอนหนึ่งว่า

“...การใช้เทคโนโลยีอันทันสมัยในงานต่างๆ นั้น ว่าโดยหลักการควรจะให้ผลมากในเรื่องประสิทธิภาพ การประหยัดและการหนุนแรงงาน แต่อย่างไรก็ตาม ก็คงยังจะต้องคำนึงถึงสิ่งอื่นอันเป็น พื้นฐานและส่วนประกอบของงานที่ทำด้วย อย่างในประเทศของเราประชาชนทำมาหาเลี้ยงตัวด้วยการกสิกรรมและการลงแรงทำงานเป็นพื้น การใช้เทคโนโลยีอย่างใหญ่โตเต็มรูปหรือเต็มขนาดในงานอาชีพหลักของประเทศย่อมจะมีปัญหา เช่น อาจทำให้ต้องลงทุนมากมายสิ้นเปลืองเกินเหตุ หรืออาจก่อให้เกิดการว่างงานอย่างรุนแรงขึ้น เป็นต้น ผลที่เกิดก็จะพลาดเป้าหมายไปทางไกล และกลับกลายเป็นผลเสีย ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวังมากในการใช้เทคโนโลยีปฏิบัติงาน คือควรจะพยายามใช้ให้พอเหมาะพอดีแก่สภาวะของบ้านเมืองและการทำกินของราษฎร เพื่อให้เกิดประสิทธิผลด้วย เกิดความประหยัดอย่างแท้จริงด้วย...”

ร.ก.ส. มีนโยบายและแผนงานที่จะพัฒนาชุมชนต้นแบบโดยให้ชุมชนเรียนรู้จาก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และนำมาขยายผลต่อไป จึงจำเป็นต้องทราบและเข้าใจว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ดังกล่าว เป็นโครงการสำคัญที่สามารถยกเป็นตัวอย่างและเป็นต้นแบบของการพัฒนาที่ยึดหลัก “ภูมิสังคม” อย่างเด่นชัดตามพระราชดำรัสว่า

“...ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในห้องที่ เพราะว่าแต่ละห้องที่ สภาพฝนฟ้าอากาศ และประชาชนในห้องที่ต่างๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...”

จากพระราชดำรัส สรุปได้ว่า ศูนย์ศึกษามีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ ให้มีการศึกษาค้นคว้า ทดลองวิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนาด้านต่างๆ ที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการประกอบอาชีพของราษฎรที่อาศัยในภูมิภาคนั้นๆ เพื่อเป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้ของเกษตรกรสำหรับนำไปเป็นแนวทางประกอบอาชีพต่อไป ดังนั้น ศูนย์ศึกษา จึงมี 6 แห่ง เพื่อเป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีลักษณะภูมิศาสตร์สังคมที่แตกต่างกัน การศึกษาค้นคว้าก็จะเน้นหนักในเรื่องต่างๆ ตามสภาพพื้นที่และสังคมของแต่ละศูนย์ศึกษา ดังนี้

1. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีงานหลักคือ การค้นคว้า ทดลองสาธิต เกี่ยวกับการพัฒนาที่ดินซึ่งเสื่อมโทรมให้กลับฟื้นคืนสภาพ และทำกินได้

2. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายฯ จังหวัดเพชรบุรี ทำการศึกษาพัฒนาฟื้นฟูสภาพป่าเสื่อมโทรม

3. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ จังหวัดจันทบุรี ศึกษาการพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศบริเวณชายฝั่ง

และการประมง

4. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาพัฒนาและค้นคว้าวิจัยเรื่องป่าไม้เสื่อมโทรม และการพัฒนาพื้นที่ต้นน้ำลำธารเพื่อประโยชน์ทางเกษตรกรรมและการสร้างความชุ่มชื้นให้แก่พื้นดิน

5. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทอง จังหวัดนราธิวาส ทำการศึกษาวิจัยดินพรุในภาคใต้ เพื่อให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตรกรรมได้

6. ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน จังหวัดสกลนคร ศึกษาพัฒนาการอาชีพทั้งด้านเกษตรกรรม อุตสาหกรรมในครัวเรือน และการพัฒนาหมู่บ้านตัวอย่าง

สุดท้ายนี้ ขออวยพรให้ทุกท่านมีความสุขจากความใฝ่รู้และการเรียนรู้จากโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้งหลายและพระบรมราโชวาทในวาระต่างๆ ที่ให้ผู้ปฏิบัติงานทางด้านการพัฒนาจะต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับงานที่จะทำทั้งหมดดังเช่นพระบรมราโชวาท ความตอนหนึ่งว่า

“...นักบริหารการพัฒนามีภาระสำคัญในการที่จะต้องเป็นผู้นำและตัวการควบคุมการพัฒนา บ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้าไปอย่างเหมาะสมถูกต้อง สู่ทิศทางและสภาพที่ทุกฝ่ายพึงปรารถนา และการที่จะปฏิบัติภาระอันนี้ให้ลุล่วงไปด้วยดีได้นั้น นอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถทางวิชาการตามที่ได้ศึกษามาแล้ว ยังจำเป็นจะต้องมีความรอบรู้และความเข้าใจอันกระฉ่างและเพียงพอในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานที่จะทำทั้งหมด รวมทั้งระบบชีวิตของคนไทย อันได้แก่ความเป็นอยู่ ความต้องการ วัฒนธรรมและความรู้สึกนึกคิดโดยเบ็ดเสร็จด้วย จึงจะทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้...”

7

รู้ใจตนเอง พ้นความทุกข์

หนังสือ “มรรคาแห่งชีวิตสู่ความตื่นรู้และอยู่อย่างผาสุก” เขียนเรื่อง โดย พระไพศาล วิสาโล และอาทิตย์ยามเช้า เขียนภาพโดยสมภพ บุตรราช อยากแนะนำให้ไปซื้อหามาอ่านกัน แล้วจะพบว่าหนังสือมีเนื้อหาสาระดี จะช่วยชี้แนวทางการรู้เท่าทันตัวเองและดำรงชีวิตอยู่ด้วยความสุขที่แท้จริง พร้อมด้วยภาพที่งดงามและแฝงด้วยปริศนาธรรมซึ่งจะทำให้ผู้อ่านได้มีโอกาส “เปลี่ยนมุมมองของชีวิต...เปลี่ยนวิถีชีวิตการทำงาน” เพื่อก้าวไปสู่เส้นทางชีวิตครอบครัวและการทำงานที่งดงามและเปี่ยมด้วยความสุข

ช่วงเวลานี้ก็ถึงความสุขความสำเร็จของชีวิต ผู้คนส่วนใหญ่มักจะนึกถึงแต่การแสวงหาวัตถุ หรือใส่ใจความต้องการทางกาย และมองข้ามความต้องการทางจิตใจ มักนึกถึงความมั่งคั่ง ร่ำรวย แม้อยากมีตำแหน่งหน้าที่สูงๆ แต่ในใจก็นึกถึงทรัพย์สินที่จะตามมาด้วย ป้ายที่ติดตามบ้านก็มักจะเป็นคำว่า “บ้านนี้อยู่แล้วรวย”

ในชีวิตประจำวัน เราให้เวลาเป็นชั่วโมงในการชำระร่างกายให้สะอาด แต่แทบไม่มีเวลาชำระจิตใจให้สดใส เราเสียเวลาวันละหลายชั่วโมงกับการทำงานหาเงินเพื่อซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่มและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความต้องการทางกาย แต่เราให้เวลาน้อยมากสำหรับการพักผ่อน ทั้งที่จิตใจเป็นส่วนสำคัญของชีวิต ดังที่มีผู้กล่าวว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” แม้ว่าเราจะมองไม่เห็นจิตใจ เนื่องจากอยู่ภายใน แต่ก็สำคัญมากเช่นเดียวกับรากต้นไม้ที่อยู่ใต้ดิน แต่ต้นไม้ไม่อาจเติบโตได้ดีหากรากอ่อนแอ ดังนั้น ชีวิตไม่อาจเจริญงอกงามและหน้าที่การงานไม่อาจก้าวหน้าอย่างยั่งยืนได้ หากขาดรากฐานที่มั่นคงทางจิตใจ

ร่างกายจะเป็นสุขเมื่อได้รับอาหารและการพักผ่อนที่พอเพียงจิตใจจิตใจก็จะเป็นสุขเมื่อได้รับความสงบเย็น และมีคุณงามความดีเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงฉันนั้น คุณงามความดีหรือบุญกุศล ไม่ว่าจะกระทำทางกาย เช่น การเสียสละแบ่งปัน หรือทางวาจา เช่น มีวจีไพเราะและสัตย์จริง หรือทางใจ เช่น มีเมตตา กรุณา และปรารถนาดีต่อผู้อื่นหรือทำสมาธิ ล้วนแต่เป็นการบ่มเพาะจิตใจให้เจริญงอกงาม ถึงพร้อมด้วยความสะอาดสงบ และสว่าง ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ว่าเราจะต้องทำมาหากินเลี้ยงชีพหรือประกอบกิจการงานมากมายเพียงใด

สิ่งที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เป็นเงื่อนไขสำคัญที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้กำหนดไว้ในการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงว่า ต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติทุกระดับให้มีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและความรอบรู้ที่เหมาะสม

ชีวิตที่พอเพียงจะเกิดขึ้นได้เมื่อเรา “พอใจในสิ่งที่มี ภูมิใจในสิ่งที่เห็น เห็นคุณค่าของตนเอง” ซึ่งเป็นเคล็ดลับสำคัญสู่ชีวิตที่เบาสบายและสงบร่มเย็น ชีวิตที่พอเพียงเป็นชีวิตที่สันโดษ ทั้งนี้ “สันโดษ” ไม่ใช่การอยู่

คนเดียวไม่สู้สิงกับผู้อื่น และ
ไม่ใช่เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น
แต่เป็นความพอใจในสิ่งที่
เป็นอยู่ในปัจจุบัน แม้สิ่งที่
ดีกว่ายังมาไม่ถึง ก็ยังมี
ความสุขได้ทันที และเมื่อสิ่ง
ที่ดีกว่ามาถึง ก็ยังมีความสุข
มากขึ้น แต่ไม่ชิงมือชิงเท้า

นั่งเล่นนอนเล่นอยู่หนึ่งเฉย เรายังต้องขยันปรับปรุงตนเองและการทำงานให้
เจริญก้าวหน้าอยู่เสมอ และในขณะที่ปฏิบัติดังกล่าวก็ยังมีสุขเช่น
เดียวกัน หากเราไม่รู้จักสันโดษ ก็จะขาดทุน 2 ต่อ คือ ไม่มีสุขกับ
สิ่งที่มีอยู่ และเป็นทุกข์เพราะสิ่งที่หวังยังไม่ได้ ดังเช่น นิทานอีสป
เรื่อง หมาคาบเนื้อกับเงา ซึ่งต้องสูญเสียทั้งเนื้อชิ้นใหญ่ที่คาบมาแล้ว
และเงาของเนื้ออีกชิ้น ที่มองเห็นในลำธาร

เมื่อเรารู้จักพอใจในสิ่งที่เรามีหรือเป็น เราก็จะรู้ว่าเมื่อใดจึงควรจะ “พอ”
ในทางตรงข้าม คนที่ไม่รู้จักพอ ก็จะเป็นทุกข์ในการชวนชวายหามา
เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา เราจึงพบเห็นบางคนที่มีรื่องเท้าราคาแพงถึง 300 คู่
แล้วก็ไม่รู้จักพอ ยังอยากได้คู่ใหม่อีก เศรษฐีมีเงินหมื่นล้านแล้วก็ยัง
อยากมีเงินเพิ่มอีกไม่หยุดหย่อน แม้ว่าเงินทองที่มีมากมายจะกินใช้
ไม่หมดก็ตาม ชีวิตดังกล่าวเหมือนคนหนึ่งที่วิ่งหนีเงากลางแดด ยิ่งวิ่ง
ยิ่งเหนื่อยยิ่งร้อน แต่เงาก็ยังตามติดตัวอยู่เสมอ หากต้องการหลุดพ้น
จากสภาพนั้น ก็เพียงแต่หยุดวิ่ง และเข้าไปนั่งหนึ่งอยู่ใต้ร่มไม้ เงาก็จะหายไป
และสัมผัสกับความสงบเย็น รวมทั้งหายเหนื่อย เมื่อยล้าอีกด้วย

ความพอใจในสิ่งที่เรามีและเป็นนั้น เป็นเรื่องของคุณภาพจิตใจ บางคน
แม้จะรู้ว่ามีมากเพียงใด จึงจะพอดี แต่ใจยังไม่คล้อยตาม เนื่องจาก
ยึดติดในความสะดวกสบายความสนุกหรือความอโรย ทำให้ต้อง
ครอบครองหรือบริโภคมากขึ้น ในกรณีเช่นนี้สิ่งที่จะช่วยได้ คือ การมี
วินัยในการกำหนดขอบเขตให้แก่ตนเอง เช่น ซื้อเท่าไรในแต่ละครั้ง
บริโภคเท่าใดในแต่ละมื้อ หรือเลือกซื้อเฉพาะสิ่งจำเป็นที่กำหนดไว้แล้ว

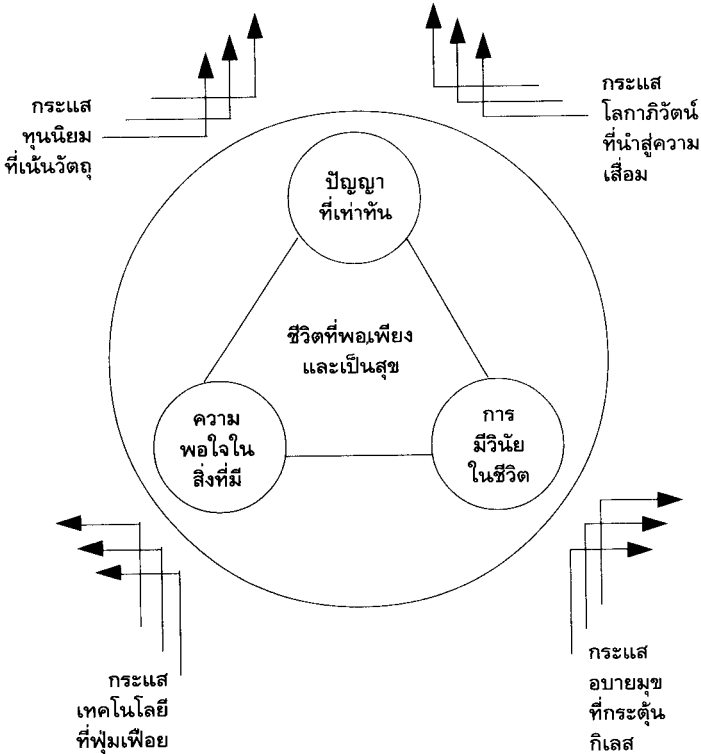
หรือบริโภคเฉพาะอาหารที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพในปริมาณที่พอเพียงเท่านั้น หรือเล่นเกมในอินเทอร์เน็ตไม่เกินวันละ 1 ชั่วโมง หรือจะดื่มน้ำสะอาดในขวดวันหยุด หรือมีบัตรเครดิตไม่เกิน 2 ใบ เป็นต้น

ความเข้าใจหรือตระหนักในคุณและโทษของวัตถุสิ่งเสพนั้น เป็นเรื่องของปัญญาที่จะช่วยให้ชีวิตรู้จักพอและเกิดความพอดีในการบริโภคและใช้สอย วัตถุหรือสิ่งเสพรวมทั้งทรัพย์สินสมบัติทั้งหลายมีประโยชน์ที่ให้ความสุขทางกายเพราะช่วยให้ความเป็นอยู่ที่ดีสบายและสะดวก เช่น มีรถยนต์ช่วยให้เดินทางได้รวดเร็วและสะดวกสบาย แต่ในเวลาเดียวกันก็มีโทษ เช่น เกิดความกังวลว่าอาจจะถูกขโมย จึงต้องมีภาระในการดูแลรักษาป้องกัน ต้องจ่ายเงินซื้อรถ (ซึ่งอาจต้องเป็นหนี้เพิ่มขึ้น) จ่ายค่าน้ำมัน ค่าอะไหล่ ค่าซ่อมรถ ค่าประกัน ค่าภาษี และอื่นๆ อีกหลายอย่าง รวมทั้งเวลาที่ใช้ไปในการทำกิจกรรมดังกล่าว

ดังนั้น ถ้าเรามองให้ถี่ถ้วนจะเห็นได้ว่า “ต้นทุน” ที่ต้องจ่ายให้แก่วัตถุเหล่านั้น ไม่ได้มีเพียงเงิน เวลา พลังงานและภาระทางจิตใจเท่านั้น แต่อาจรวมถึงวิถีชีวิตที่พึงปรารถนาด้วย เนื่องจากชีวิตเกือบทั้งหมดต้องอยู่อยู่กับการหาเงินเพื่อแสวงหาและรักษาวัตถุเหล่านั้น แม้แต่เรื่องของเทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น โทรศัพท์มือถือและอินเทอร์เน็ต ที่ช่วยให้เราติดต่อสื่อสารได้สะดวกขึ้น ก็ยิ่งชวนให้ใช้บ่อยขึ้น จนในที่สุดผู้ใช้กลับไม่มีเวลาให้กับคนในครอบครัว เพราะหมกมุ่นอยู่กับเทคโนโลยี จนกระทั่งห่างเหินจากกัน ทำให้เกิดช่องว่างในการสื่อสารกับผู้คน โดยเฉพาะคนใกล้ชิด ดั่งเห็นได้จากวัยรุ่นหนุ่มสาวจำนวนมากในปัจจุบัน

ความพอใจในสิ่งที่มี การมีวินัยในการดำรงชีวิต และปัญญาที่รู้เท่าทันคุณโทษของวัตถุสิ่งเสพ คือ ปัจจัย 3 ประการที่ช่วยให้เราก่อความรู้จักพอ และความพอดีในการบริโภคใช้สอย ซึ่งจะนำไปสู่

มิติใหม่ของชีวิตที่พอเพียง และชีวิตที่เป็นอิสระซึ่งเป็นนายเหนือวัตถุ เพราะ รู้จักใช้วัตถุเหล่านั้นให้เป็นเครื่องมือสร้างความเจริญอกงามแก่ชีวิตได้ โดยไม่ตกเป็นทาสของวัตถุและเทคโนโลยีอีกต่อไป

ชีวิตที่พอเพียงและเป็นสุขตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จำเป็นต้องมีคุณธรรมเป็นเงื่อนไขหลักเพื่อคอยกำกับชีวิตทั้งกาย วาจาและใจ จึงขอนำพระบรมราโชวาทเรื่อง คุณธรรม 4 ประการ มาเสนอดังนี้

“ประการแรก คือ การรักษาความซัจ ความจริงใจต่อตนเองที่จะประพฤติปฏิบัติตนแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ รู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเอง ให้ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความซัจความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้นและอดออมที่จะไม่ประพฤติ
ล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละ
ประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง”

สุดท้ายนี้ ขออวยพรให้ผู้อ่านทุกท่านได้รับประโยชน์และมีความสุข
จาก “ชีวิตที่พอเพียง” ตลอดไป

8

พัฒนาคน บนความเข้าใจ

UNDP ได้จัดทำรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทยปี 2550 ที่มีชื่อว่า “เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน” โดยรายงานฉบับนี้นำเสนอแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตลอดจนแนวทางการประยุกต์ใช้เพื่อเผยแพร่ต่อผู้อ่านในประเทศอื่นๆ ทั่วโลก

ในรายงานฉบับดังกล่าว ได้เสนอแนะหลักการ 6 ประการ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงและข้อเสนอแนะที่สืบเนื่องจากการปฏิบัติที่เกิดผลเป็นรูปธรรมของชุมชน ภาคเกษตร ภาคธุรกิจ และภาครัฐ ซึ่งสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้ ดังนี้

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับจัดการความยากจน และลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ คือ

- ใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทางนโยบายขจัดความยากจน โดยให้มีโครงการที่เน้นการพัฒนาขีดความสามารถของคนจนให้พึ่งพาตนเองด้านกิจกรรมการผลิต

- จัดสรรที่ดินให้แก่คนจนที่ไม่มีที่ทำกินหรือที่ทำกินไม่มีคุณภาพ โดยเวนคืนจากที่ดินในครอบครองของหน่วยงานที่ไม่มีการใช้ประโยชน์

- สนับสนุนให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามแนวทางที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 โดยออกกฎหมายป่าชุมชนและกฎระเบียบสนับสนุนอื่นๆ

- สร้างหลักประกันว่าการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาและแก้ไขปัญหาความยากจนมีการกระจายตัวอย่างเหมาะสม โดยให้ความสำคัญกับพื้นที่ที่มีความจำเป็นจริง และการใช้งบประมาณอย่างสร้างสรรค์

2. ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานของการสร้างพลังอำนาจของชุมชนและการพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นฐานรากของการพัฒนาประเทศ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ คือ

- ปรับเป้าหมายการพัฒนาชุมชนทั้งในเมืองและชนบท โดยมุ่งเน้นการทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้และพัฒนากิจกรรมด้านเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน

- เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในด้านการจัดการเงินทุนและศึกษาความเป็นไปได้ในการยกระดับกองทุนต่างๆ ของชุมชนให้เป็นธนาคารท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์

- สร้างหลักประกันว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเปิดโอกาสให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

- ส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และกรณีตัวอย่างจากชุมชนและเครือข่ายต่างๆ ที่ประสบผลสำเร็จ

- ยกเลิกโครงการประเภทให้เปล่าและสนับสนุนโครงการที่ให้ผู้ชุมชนได้ใช้ศักยภาพของตนเองในการวางแผนการดำเนินการพัฒนาให้สอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกและชุมชนให้มากที่สุด

- สนับสนุนให้ภาคธุรกิจเอกชนร่วมมือกันแสดงความรับผิดชอบต่อ

สังคมด้วยการส่งเสริมโครงการพัฒนาชุมชนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

3. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของ บริษัทด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวใน บริษัทที่มีการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ คือ

- นำหลักการเศรษฐกิจพอเพียงบรรจุไว้ในหลักสูตรอบรมของ ผู้บริหารบริษัทต่างๆ และในข้อพึงปฏิบัติของบรรษัทภิบาล ซึ่งควบคุมโดย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

- ชักชวนบรรณรงค์ให้สมาคมทางธุรกิจต่างๆ ให้ความรู้เกี่ยวกับ หลักการของเศรษฐกิจพอเพียงแก่สมาชิกของตน

- เผยแพร่ความสำเร็จของบรรดาธุรกิจทุกขนาดที่ปฏิบัติตามสอดคล้อง กับเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในลักษณะที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ องค์กรและสังคมโดยรวม

- จัดให้มีบริการให้คำแนะนำธุรกิจต่างๆ ในการดำเนินธุรกิจและ พัฒนาธุรกิจของตนให้สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

4. หลักการเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุง มาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ คือ

- หาทางเสริมภูมิคุ้มกันให้แก่องค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบการทุจริต ประพฤติมิชอบในระบบราชการ เพื่อไม่ให้หนักการเมืองชั้นนำหรือแทรกแซง

- บูรณาการหลักการเศรษฐกิจพอเพียงเข้าในแผนบริหารราชการ แผ่นดินและพัฒนาตัวชี้วัดในการประเมินผลการปฏิบัติงานทั้งในระดับองค์กร ภาครัฐ และตัวบุคคล

- พัฒนารอบแนวทางที่ใช้ในการติดตามกระบวนการตัดสินใจ อนุมัติและการดำเนินงานโครงการภาครัฐให้เป็นไปตามแนวทางเศรษฐกิจ พอเพียง

- ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยเสรีภาพด้านข่าวสารข้อมูล เพื่อสร้าง หลักประกันให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยไม่ถูกปิดกั้น

5. ปรชญาเศรษฐกิจพอเพียงใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายของ ประเทศ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน

และวางแผนยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการเติบโตที่เสมอภาคและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ คือ

- สร้างหลักประกันว่าการดำเนินงานต่างๆ ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 เป็นไปตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียงและตามเจตนารมณ์ของทุกฝ่ายที่มีส่วนร่วมในแผนดังกล่าว
  - กำหนดนโยบายเพื่อแก้ไขปัญหาอัตราการออมเงินภายในประเทศที่ลดลงเป็นอย่างมาก เพื่อให้ประเทศพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจและประชาชนมีความพร้อมมากขึ้นสำหรับอนาคต
  - ปรับนโยบายเกี่ยวกับพลังงานต่างๆ ให้มีความสอดคล้องกันมากขึ้น โดยเน้นการพึ่งตนเองมากขึ้นด้วยงานวิจัยเกี่ยวกับพลังงานทดแทนและการใช้พลังงานให้คุ้มค่าสูงสุด
  - คงนโยบายหลักประกันสุขภาพแห่งชาติไว้แต่ปรับปรุงการดำเนินงานให้เป็นไปตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืน
6. ในการปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคน

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ คือ

- พัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักเศรษฐกิจพอเพียงและสร้างแรงจูงใจในระบบการจัดการศึกษาให้บุคลากรนั้นสนใจและอยากจะทำปฏิบัติตนและหน้าที่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
  - ขยายรูปแบบการบริหารและจัดการสถานศึกษาโดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงให้กว้างขวางและครอบคลุมมิติต่างๆ ให้มากขึ้น
  - หาวิธีส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผ่านสื่อมวลชน รวมถึงการเพิ่มเวลาให้กับรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นสังคมและการมีส่วนร่วมของประชาชนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
  - สร้างการยอมรับในสังคมต่อบุคคลในชุมชน ภาคธุรกิจ ภาครัฐ และภาคอื่นๆ ที่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง
- สุดท้ายนี้ ขอให้มีความสุขในการคิดดี พูดดี ทำดี ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงโดยถ้วนหน้าทุกคนครับ

9

“พอเพียง” พูดได้ ทำได้

การประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สำนัก กปร. ได้จัดขึ้น เพื่อเป็นงานเฉลิมพระเกียรติ “80 พรรษา ปวงประชาเป็นสุขศานต์” เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 นั้น ปรากฏว่ามีหลายท่านได้สอบถามเพิ่มเติมเกี่ยวกับหลักเกณฑ์

การพิจารณาในแต่ละด้านว่าพิจารณาอย่างไรบ้าง เพื่อจะสามารถนำไปชี้แจงแนะนำเกษตรกรลูกค้า พี่น้องประชาชน และบริษัทห้างร้านที่สนใจ จะส่งผลงานเข้าประกวด โดยหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผลงานแต่ละด้านมีดังนี้

1. ด้านประชาชนทั่วไป ประกอบด้วยประวัติส่วนตัว เช่น การประกอบอาชีพ รายได้ การศึกษา ศาสนา ความสำเร็จในชีวิตและครอบครัว ทั้งนี้ ผลงานที่สำคัญคือ วิธีชีวิตการปฏิบัติตนตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง 5 ประการ ได้แก่

(1) ความพอประมาณ-การดำเนินชีวิตอย่างพอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ทั้งสังคมและธรรมชาติ รวมทั้งมีการบริโภคที่พอประมาณ

(2) ความมีเหตุผล-การใช้เหตุผลประกอบการตัดสินใจ มีการวางแผนดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล มีการประเมินสถานการณ์และผลกระทบอย่างรอบคอบระมัดระวัง

(3) การมีภูมิคุ้มกัน-การเตรียมตัวให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น มีการออม สุขภาพดี ครอบครัวอบอุ่น ลังคมนตรี และมีเครือข่าย/การรวมกลุ่ม เพื่อการพัฒนาสังคมและชุมชน

(4) ความรู้-การเป็นผู้ใฝ่รู้และนำความรู้มาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุข และนำความรู้มาเชื่อมโยงการวางแผน รวมทั้ง รอบคอบระมัดระวังในการปฏิบัติ

(5) คุณธรรม-ความซื่อสัตย์สุจริต ขยันหมั่นเพียร ช่วยเหลือเกื้อกูลและแบ่งปันเสียสละเพื่อส่วนรวม ไม่ยึดติดกับสิ่งที่ตนถนัด

2. ด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

(1) การบริหารจัดการเกษตรทฤษฎีใหม่ เช่น ความเหมาะสมของแปลงพื้นที่เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดสัดส่วนกิจกรรมภายในแปลง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ อย่างประหยัดถูกต้อง เกื้อกูลและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน

(2) การดำรงชีวิตตามแนวทางพระราชดำรัส เช่น มีการลงทุนรายได้ รายจ่าย หนี้สิน อย่างพอประมาณ ขนาดของการทำกินเหมาะสม

กับแรงงานในครอบครัวและสภาพพื้นที่ มีการออมและการผลิตอาหารอย่างเพียงพอ มีการทำบัญชีฟาร์ม รู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับความรู้สมัยใหม่มีความไม่โลภและไม่โล้นและเรียนรู้อยู่เสมอดำรงชีวิตด้วยความซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด อุดหนุน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ยึดติดต่อบายมุข และมีส่วนร่วมกับสังคม มีการเสียสละเพื่อส่วนรวม

3. ด้านธุรกิจขนาดใหญ่ (ธุรกิจที่มีขนาดสินทรัพย์ (ไม่รวมค่าที่ดิน) มูลค่ามากกว่า 200 ล้านบาท และมีจำนวนพนักงานมากกว่า 200 คน และต้องไม่ดำเนินธุรกิจที่มีผลกระทบทางลบต่อสังคมด้วย) พิจารณาจากการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการบริหารกิจการ ดังนี้

(1) ความพอประมาณ-ดำเนินธุรกิจโดยยึดหลักความพอดี ไม่มากหรือน้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนธุรกิจของตนเองและผู้อื่น ให้ความสำคัญกับผลกำไรที่พอเหมาะและนำผลกำไรไปใช้พัฒนาด้านอื่นๆ ธุรกิจมีการเติบโตอย่างเป็นขั้นตอนเหมาะสมกับศักยภาพความสามารถ ไม่หวังผลประโยชน์ระยะสั้นที่อาจเป็นเหตุให้เกิดความเสี่ยง มีการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

(2) ความมีเหตุผล-มีการวิเคราะห์สถานการณ์ทางธุรกิจ สังคม

และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง มีความรอบคอบในการตัดสินใจ และสามารถบริหารจัดการความสัมพันธ์ของผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่มเช่นผู้ถือหุ้น ลูกค้า พนักงาน ชุมชน ได้อย่างสมดุลเพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนขององค์กร

(3) การมีภูมิคุ้มกัน-มีแผนการบริหารความเสี่ยงทุกด้านที่เกี่ยวข้อง และมีการปรับตัวให้พร้อมรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของพนักงานและครอบครัว เพื่อเน้นสุขภาวะที่ดี การดำเนินชีวิตที่พอเพียง รวมทั้งมีโครงการด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยรวมกับภาครัฐและเอกชนอื่นๆ

(4) ความรู้-เน้นการพัฒนาศักยภาพและจัดระบบการเรียนรู้ของพนักงาน รวมทั้งการนำความรู้มาเป็นประโยชน์ในการบริหารจัดการ ส่งเสริมการสร้างนวัตกรรมทั้งด้านกระบวนการทำงาน ผลิตภัณฑ์ และบริหารจัดการองค์กร มีการเปิดโอกาสให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาศึกษา และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ดำเนินธุรกิจ

(5) คุณธรรม-องค์กรดำเนินธุรกิจอย่างซื่อสัตย์สุจริต มีจริยธรรม และนโยบายธรรมาภิบาลอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม มีความโปร่งใสในการทำงาน ส่งเสริมการพัฒนาพนักงานทั้งด้านคุณภาพและคุณธรรม โดยกรรมการและผู้บริหารระดับสูงกระทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี รวมทั้งส่งเสริมให้พนักงานอาสาสมัครทำงานเพื่อสังคม

4. ด้านธุรกิจขนาดกลาง (ธุรกิจที่มีขนาดสินทรัพย์ (ไม่รวมค่าที่ดิน)

มากกว่า 50 ล้านบาท แต่ไม่เกิน 200 ล้านบาท และ/หรือมีจำนวนพนักงานมากกว่า 50 คน แต่ไม่เกิน 200 คน) มีหลักพิจารณาดังนี้

(1) ความพอประมาณ-มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ไม่หวังผลประโยชน์ระยะสั้นที่เสี่ยงสูง ยึดหลักความพอดีในการขยายตัวและเติบโตอย่างเป็นขั้นตอน มีการวางแผนทรัพยากรมนุษย์ที่เหมาะสมและเป็นธรรม ให้ความสำคัญกับผลกำไรในระดับที่เหมาะสมและคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อผู้มีส่วนได้เสีย

(2) ความมีเหตุผล-มีความรอบคอบในการตัดสินใจ มีการตรวจสอบจากหน่วยงานภายนอกอยู่เสมอ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการสนับสนุนระบบการทำงาน ผลิตสินค้ำที่มีคุณภาพ มีการวางแผน

การลงทุน และการใช้ประโยชน์จากพลังงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(3) การมีภูมิคุ้มกัน-ให้ความใส่ใจในเรื่องความเสี่ยง องค์กรพร้อมรับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการออมแก่พนักงานและครอบครัว มีการวิเคราะห์สถานการณ์ทางธุรกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพนักงานในการดำเนินกิจการ และร่วมมือในการทำงานเพื่อสังคมร่วมกับภาครัฐและเอกชน

(4) ความรู้-เน้นการส่งเสริมความรู้และทักษะของพนักงาน นำความรู้มาใช้ประโยชน์ในการวางแผนบริหารจัดการเพื่อให้เกิดความสมดุลยั่งยืนและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ ในหน่วยงานและการสร้างนวัตกรรมในกลุ่มพนักงาน

(5) คุณธรรม-ดำเนินธุรกิจภายใต้หลักคุณธรรม จริยธรรม และรับผิดชอบต่อสังคม ส่งเสริมการพัฒนาพนักงานทั้งด้านคุณภาพและคุณธรรม มีสัมมาอาชีพ ความซื่อสัตย์ และขยัน เอาใจใส่ต่อผลกระทบที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

5. ด้านธุรกิจขนาดย่อม (ธุรกิจขนาดสินทรัพย์ (ไม่รวมค่าที่ดิน) ไม่เกิน 50 ล้านบาท และมีการจ้างงานไม่เกิน 50 คน) มีหลักพิจารณา ดังนี้

(1) ความพอประมาณ-ดำเนินธุรกิจโดยยึดหลักความพอดี โดยมีขนาดการผลิตการลงทุนและการบริการที่เหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถและทุนที่มาจากเงินออมตนเองเป็นส่วนใหญ่ การขยายกิจการมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไป ไม่หวังผลประโยชน์เพียงระยะสั้น และให้ความสำคัญกับผลกำไรพอเหมาะทั้งระยะสั้นและระยะยาว มีการลงทุนขยายกิจการที่มีรายได้แน่นอนและไม่เสี่ยงเกินไป มุ่งใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเพื่อการผลิตให้มาก ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและปัจจัยการผลิตฟุ่มเฟือย

(2) ความมีเหตุผล-ดำเนินธุรกิจด้วยสติปัญญา รอบคอบ ระมัดระวัง มีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสม มีการใช้เทคโนโลยีที่ ถูกหลักวิชาการแต่ราคาถูก และสอดคล้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรในกระบวนการผลิตอย่างประหยัดและคุ้มค่า มุ่งผลิตสินค้าและบริการที่ตอบสนองตลาดท้องถิ่น

และภูมิภาคภายในประเทศและต่างประเทศตามลำดับ โดยมีการเพิ่มมูลค่าหรือสร้างผลผลิตใหม่ในชุมชน และนำผลกำไรส่วนหนึ่งไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาหรือขยายกิจการแทนการกักเก็บจากภายนอก

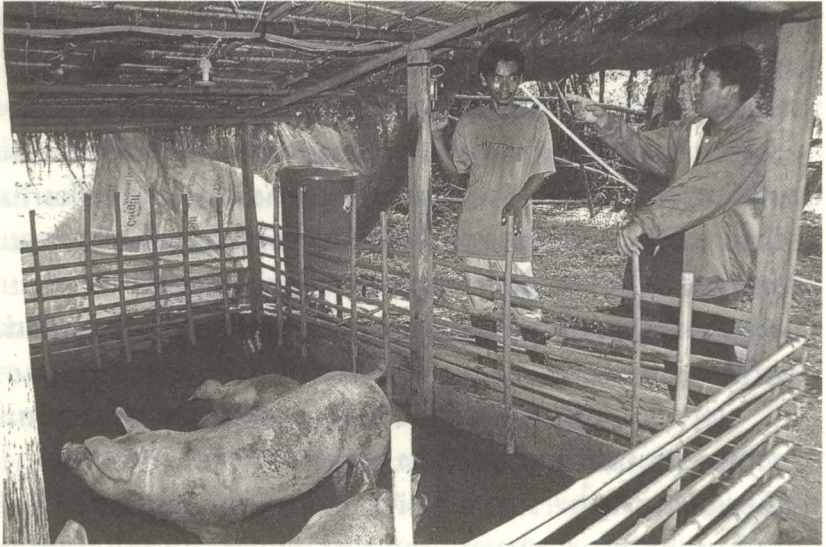
(3) การมีภูมิคุ้มกัน-มุ่งใช้เงินทุนภายในกิจการเป็นหลักโดยไม่ก่อหนี้เกินความสามารถ พยายามลดค่าใช้จ่ายทางอ้อม มีความพร้อมรับต่อปัญหาและความเสี่ยงต่างๆ มีผลิตภัณฑ์หรือบริการที่หลากหลายหรือปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องตามความต้องการของตลาด มีการกระจายทุนและแรงงานหรือสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจลักษณะเดียวกัน

(4) ความรู้-มีการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะและสมรรถนะของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง มีการลงทุนวิจัยและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเหมาะสม มีความสามารถในการจัดการและปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารธุรกิจและพัฒนาศักยภาพพร้อมกับคู่ค้า

(5) คุณธรรม-ไม่เบียดเบียนผู้เกี่ยวข้องกับธุรกิจตนเองและผู้อื่น มีการปฏิบัติที่ดีและรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ดำเนินธุรกิจหรือแข่งขันอย่างเป็นธรรมไม่เอาัดเอาเปรียบต่อผู้มีส่วนได้เสียทางธุรกิจและสังคม ไม่สร้างความเดือดร้อนต่อชุมชนท้องถิ่นและสิ่งแวดล้อม ให้บริการหรือรับผิดชอบต่อลูกค้า มีการรายงานข้อมูลที่ถูกต้องต่อผู้ถือหุ้น จ่ายค่าจ้างและระบบสวัสดิการให้พนักงานอย่างเป็นธรรม มีส่วนร่วมสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ชุมชนท้องถิ่นและสังคมส่วนรวม

หลักเกณฑ์การพิจารณาผลงานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับผลงานแต่ละด้านตามที่สรุปมาข้างต้น คงจะเป็นประโยชน์สามารถนำไปชี้แจงสร้างความเข้าใจกับบุคคลที่สนใจเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้เป็นแนวทางอธิบายและยกตัวอย่างกิจกรรมให้เห็นว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้นไม่ใช่เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเดียว แต่เป็นแนวทางการดำรงชีวิตและปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับทุกอาชีพ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ รวมทั้งการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงก็ไม่ได้หมายถึงการอยู่ตามลำพังโดดเดี่ยว

ไม่เกี่ยวกับผู้ใด หรือการปฏิเสธโลกาภิวัตน์ ตรงกันข้ามเศรษฐกิจพอเพียงได้นำเสนอแนวทางในการรับมือและจัดการกับความเป็นจริงของตลาดเสรีและโลกสมัยใหม่ โดยเห็นว่าประชาชนทุกหมู่เหล่าทุกอาชีพจำเป็นต้องมีมาตรการในการพึ่งพาตนเองให้ได้ในระดับหนึ่ง เพื่อให้สามารถอยู่ในระดับตลาดแบบบริโภคนิยมได้โดยไม่ตกเป็นเหยื่อส่วนประเทศก็จำเป็นต้องมีมาตรการในการพึ่งตนเองในระดับที่สามารถอยู่ร่วมกับโลกาภิวัตน์ได้โดยไม่เปลืองพลัง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเน้นในเรื่องการพัฒนาความเป็นมนุษย์และความยั่งยืนของการพัฒนา ให้ความสำคัญต่อเรื่องความเป็นอยู่ดีมีสุขมากกว่าความมั่นคง และเห็นคุณค่าของการเรียนรู้เป็นแนวคิดที่เข้าใจได้ง่ายและปฏิบัติได้จริงเพราะเป็นการตกผลึกจากประสบการณ์การพัฒนาในสถานการณ์จริง ดังนั้นจึงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในประเทศอื่นๆ ที่มีสภาพแวดล้อมที่คล้ายคลึงกันได้ รวมทั้งเป็นการพัฒนาที่เน้นคนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ซึ่งไม่ได้เน้นที่ความถูกต้องเชิงเทคนิควิธีเท่านั้นแต่เน้นที่ “การคิดถูก” จึงช่วยทำให้การพัฒนาคนมีมิติที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นด้วย ดังคำกล่าวสดุดีที่นายโคฟี อานัน เลขาธิการองค์การ

สหประชาชาติได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 ดังนี้

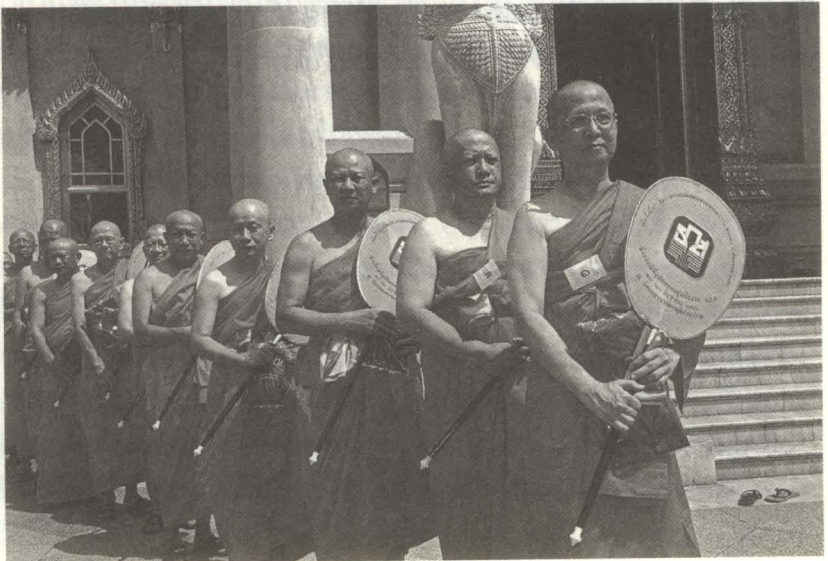
“หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระองค์ มีความหมายอย่างยิ่งต่อชุมชนทุกแห่งในยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงต่างๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ปรัชญาดังกล่าวซึ่งเน้นแนวทาง “การเดินสายกลาง” มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคนของสหประชาชาติที่เน้นการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และการใช้กระบวนการพัฒนาที่ยั่งยืน พระราชปณิธานในการพัฒนาประเทศของพระองค์และพระราชดำริที่แสดงถึงพระวิสัยทัศน์อันชาญฉลาดได้สร้างแรงบันดาลใจให้แก่ปสกนิกรของพระองค์และประชาชนทุกแห่ง”

ประชาชนคนไทยโชคดีที่มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นพระประมุขที่ห่วงใยในสุขทุกข์ของปสกนิกรอยู่ตลอดเวลา และพนักงาน ธ.ก.ส. ทุกคนก็โชคดีอย่างยิ่งที่มีตำแหน่งหน้าที่การงานในองค์กรแห่งนี้ ซึ่งเป็นองค์กรที่เหมาะสมมากสำหรับการนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมายึดถือเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินงานทั้งในชีวิตส่วนตัวและอาชีพ อันจะบังเกิดผลดีต่อทั้งตนเอง ครอบครัว องค์กร และสังคมส่วนรวมระดับประเทศด้วย สุดท้ายนี้ขออวยพรให้ทุกท่านประสบกับชีวิตที่พอเพียงครับ

10

คุณธรรมนำ ความร่ำ

เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2550-5 กรกฎาคม 2550 ธ.ก.ส.ร่วมกับสมาคมสโมสรพนักงาน ธ.ก.ส. ได้จัดงานใหญ่คือ งานอุปสมบทหมู่พนักงาน ธ.ก.ส. รวม 89 ท่าน เพื่อถวายเป็นพระราชกุศลแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสที่ทรงมีพระชนมายุ 80 พรรษาในปีนี้เป็นผู้เขียนก็ได้มีโอกาสร่วมอุปสมบทในโครงการนี้ด้วย ซึ่งช่วยให้ได้เรียนรู้

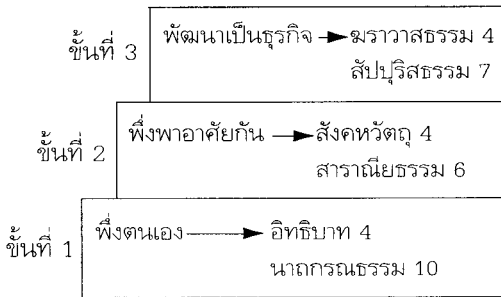

พระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาเพิ่มเติมจากเดิมมากมายหลายเรื่องที่เป็นประโยชน์สำหรับนำมาถือปฏิบัติในชีวิตการทำงานและครอบครัว

เรื่องที่ยากจะนำมาเล่าสู่กันฟังในฉบับนี้คือ คุณธรรมที่สำคัญในการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากมีผู้ชักถามหลายท่านในโอกาสที่ได้บรรยายเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงว่า คุณธรรมและความรู้ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญพื้นฐานของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคืออะไรบ้าง ผู้เขียนก็ได้ตอบคำถามตามเอกสารคำอธิบายเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง แต่ก็รู้สึกตลอดมาว่า ยังเป็นคำตอบที่กว้างเกินไป หลังจากลาสิกขาจากโครงการอุปสมบทหมู่ดังกล่าวแล้ว จึงคิดว่าน่าจะนำคุณธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสั่งสอนไว้แล้วมาเป็นคำตอบที่ดีกว่าเดิมได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณธรรมในแต่ละขั้นตอนของการพัฒนาตามทฤษฎีใหม่ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ดังภาพข้างล่างนี้

ขั้นตอนแรก การ

พึ่งตนเอง จำเป็นต้องมีหลักการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง (นาถกรณธรรม) 10 ประการ เพื่อสามารถทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ พร้อมจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัว

ให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่ญาติหรือหมู่คณะ

1. คีล (ประพฤติดีมีวินัย) คือ ดำเนินชีวิตโดยสุจริต ทั้งกาย วาจา มีวินัยและประกอบสัมมาชีพ
2. พาหุสัจจะ (ได้ศึกษามาก) คือ ศึกษาเล่าเรียนลำดับตรับฟังมาก ในสิ่งที่ตนงานอาชีพของตนให้ชำนาญชำนาญ มีความเข้าใจกว้างขวางลึกซึ้ง รู้ชัดเจนและใช้ได้จริง
3. กัลยาณมิตรตตา (รู้จักคบคนดี) คือ มีเพื่อนที่ดี รู้จักเลือกหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เลือกสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับและถือเยี่ยงอย่างบุคคลที่ดี

4. โสวจิตสตา (เป็นคนที่พูดง่าย) คือ ไม่ดี้อрін แข็งกระด้าง รู้จักรับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมจะแก้ไขปรับปรุงตน

5. กิงกรณีเยสุทักขตา (ชวนขายกิจการของหมู่คณะ) คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือธุรกิจและกิจการของหมู่คณะ ญาติมิตรและชุมชน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรองหาวิธีที่เหมาะสม

6. ธรรมกามตา (เป็นผู้ไม่ธรรม) คือ รักธรรม ชอบศึกษาค้นคว้าสอบถามหาความรู้ความจริง รู้จักพูด รับฟัง สร้างความรู้สึกสนิทสนมสบายใจ

7. วิริยารัมภะ (มีความขยันหมั่นเพียร) คือ มีความเพียร หลีกเลียงความชั่ว ประกอบความดี มุ่งมั่น ไม่ย่อท้อ ไม่ละเลยธุระหน้าที่

8. สันตุภูฐี (มีความสันโดษ) คือ ยินดีพอใจในลาภผล ผลงานและผลสำเร็จต่างๆ ที่ตนสร้างหรือแสวงหามาได้ด้วยความสามารถของตนเอง โดยชอบธรรมและไม่มัวเมาลุ่มหลงความสุขทางวัตถุ

9. สติ (มีสติมั่นคง) คือ รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกถึงงานที่ทำ คำที่พูด และกิจที่จะต้องทำต่อไป มีความรอบคอบ ระมัดระวัง ไม่ประมาทไม่ทิ้งโอกาสที่จะทำดี

10. ปัญญา (มีปัญญาเหนืออารมณ์) คือ มีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล รู้ดีรู้ชั่ว มองสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวินิจฉัยด้วยความคิดและมีวิจารณ์ญาณ

นอกจากนั้น ยังมีหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความสำเร็จคือ อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย

1. ฉันทะ คือ พอใจจะทำสิ่งนั้นด้วยใจรัก ต้องการผลสำเร็จไม่ใช่อยากได้รางวัล

2. วิริยะ คือ ขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ท้อถอยจนกว่างานจะสำเร็จ

3. จิตตะ คือ ตั้งใจทำงานไม่ปล่อยจิตใจฟุ้งซ่านเลื่อนลอย

4. วิมังสา คือ ใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ

อาจจำสั้นๆ ว่า “รักงาน สู้งาน ใส่ใจงาน ทำการด้วยปัญญา”

ขั้นตอนที่ 2 การพึ่งพาซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นขั้นตอนการรวมคนเข้าด้วยกันเพื่อทำงานร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

ใจคนและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี ที่เรียกว่า สังคหัตถ์ 4 ประกอบด้วย

1. ทาน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือสงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือสินทรัพย์สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ

2. ปิยวาจา คือ กล่าวคำสุภาพไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือพูดจาเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจรู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี รักใคร่ นับถือ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

3. อุตถจริยา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย ขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่างๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

4. สมานัตตตา คือ ทำตัวให้เข้ากับคนทั่วไปได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลายให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบและร่วมทุกข์ ร่วมสุข ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

อาจจำง่ายๆ ได้ว่า “โอบอ้อมอารี วลีไพเราะ สงเคราะห์ชุมชน วางตนสม่ำเสมอ” สังคหัตถ์ 4 เป็นธรรมะที่จะช่วยให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันอย่างแท้จริงและนำไปสู่ความสำเร็จอย่างแน่นอน

นอกจากนั้น ยังมีหลักการอยู่ร่วมกันที่พึงปฏิบัติ ซึ่งเรียกว่า สาราณียธรรม (ธรรมที่เป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) 6 ประการ คือ

1. เมตตากายกรรม (ทำต่อกันด้วยเมตตา) คือ แสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจการต่างๆ โดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

2. เมตตาวาจากรรม (พูดต่อกันด้วยเมตตา) คือ ช่วยบอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพแสดงความเคารพทั้งต่อหน้าและลับหลัง

3. เมตตามโนกรรม (คิดต่อกันด้วยเมตตา) คือ ตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน

4. สาธารณโภคี (แบ่งกันกินใช้) คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มา โดยชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย บริโภคทั่วกัน

5. สีสสามัญญตา (ประพจน์ให้ดีเหมือนกัน) คือ มีความประพจน์ สุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

6. ทิฏฐิสามัญญตา (ปรับความเห็นเข้ากันได้) คือ เคารพรับฟัง ความคิดเห็น มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติ หลักแห่งความดีงามหรือจุดหมายสูงสุดอย่างเดียวกัน

ขั้นตอนที่ 3 การพัฒนาต่อยอดเป็นธุรกิจ ซึ่งต้องร่วมมือกับแหล่งภายนอก เมื่อกิจการขยายตัวมากขึ้น ต้องต่อสู้แข่งขันกับภายนอกชุมชน และระบบธุรกิจภายนอก ยิ่งจำเป็นต้องมีหลักธรรมสำคัญเพื่อไม่ให้ ลุ่มหลงต่อผลกำไรสูงสุดหรือผลตอบแทนทางวัตถุโดยขาดคุณธรรม จริยธรรม หลักธรรมที่จะช่วยกำกับการครองชีวิตของคฤหัสถ์ เรียกว่า ฆราวาสธรรม 4 ประการ คือ

1. สัจจะ (ความจริง) คือ ดำรงมั่นในสัจจะ มีความซื่อตรง จริงใจ พูดจริงทำจริงเพื่อให้ธุรกิจการงานมีภาพลักษณ์ที่ดีเป็นที่เชื่อถือไว้วางใจได้

2. ทมะ (ฝึกตน) คือ ควบคุมตนเองได้ รู้จักปรับตัว และแก้ไข ปรับปรุงกิจการให้ก้าวหน้าดีงามยิ่งขึ้นอยู่เสมอ ไม่ยอมมกระทำสิ่งที่ไม่ ถูกต้องต่อส่วนรวม

3. ขันติ (อดทน) คือ มุ่งมั่นทำหน้าที่การทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้มแข็ง ไม่หวั่นไหว มุ่งธุรกิจให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ดีงามเท่านั้น

4. จาคะ (เสียสละ) คือ มีน้ำใจ เอื้อเฟื้อช่วยเหลือเกื้อกูล บำเพ็ญ ประโยชน์สละความโลภ ลดละทิฐิมานะ สามารถร่วมงานกับผู้อื่นได้ ไม่ใจแคบเห็นแก่ตัว ควรมีการแบ่งปันผลประโยชน์ให้แก่สาธารณชน และมีความรับผิดชอบต่อสังคม

นอกจากนั้น ยังมีหลักธรรมที่จะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและนำ สังคมไปสู่สันติสุขและสวัสดิ์ เรียกว่า สัปปริสธรรม (ธรรมะของคนดี) 7 ประการ ดังนี้

1. ธัมมัญญตา (รู้หลักและรู้จักเหตุ) คือ รู้หลักการและกฎเกณฑ์ของสิ่งทั้งหลายที่ธุรกิจของตนเข้าไปเกี่ยวข้อง รู้เข้าใจสิ่งที่ต้องประพฤติปฏิบัติ การงานธุรกิจนั้นเมื่อนำที่ความรับผิดชอบอย่างไร หลักการคืออะไร จะต้องทำอย่างไรจึงจะเป็นเหตุให้ธุรกิจการงานนั้นบรรลุผลสำเร็จได้

2. อັตถัญญตา (รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล) คือ รู้ความมุ่งหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์ของกิจการที่ตนกระทำ กิจการที่ทำนั้นจะบังเกิดผลอย่างไร เป็นผลดีผลเสียอย่างไร

3. อັตตัญญตา (รู้ตน) คือ รู้ตามความเป็นจริงว่า ตัวเราโดยฐานะกำลัง ความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม เป็นอย่างไร และประพฤติปฏิบัติให้เหมาะสม ทำกิจการงานต่างๆ ให้สอดคล้องเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลตลอดจนแก้ไขปรับปรุงให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น

4. มัตตัญญตา (รู้ประมาณ) คือ รู้จักพอประมาณในการใช้ประกอบการปฏิบัติงาน ทำการทุกอย่างด้วยความเข้าใจวัตถุประสงค์เพื่อผลดีแท้จริงที่พึงประสงค์และทำตามความพอดีแห่งเหตุปัจจัยที่ลงตัวให้เกิดผลดีงามด้วยปัญญา

5. กาลัญญตา (รู้กาล) คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสมที่จะประกอบกิจการและเกี่ยวข้องกับผู้อื่นให้เป็นเวลา ทันเวลา เหมาะเวลา ถูกเวลา และวางแผนการใช้เวลาอย่างได้ผล มีประสิทธิภาพ

6. ปริสัณญตา (รู้ชุมชน) คือ รู้จักชุมชนและรู้การงานที่ควรปฏิบัติในชุมชนนั้น เหมาะสมกับวัฒนธรรมประเพณีและความต้องการของชุมชน

7. บุคคลลัญญตา (รู้บุคคล) คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างของบุคคล เพื่อรู้จักปฏิบัติต่อบุคคลต่างๆ อย่างเหมาะสม ควรวางความสัมพันธ์เกี่ยวข้องอย่างไรจึงจะได้ผลดี

อาจจำสั้นๆ ว่า “รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้ประมาณ รู้กาล รู้ชุมชน รู้บุคคล”
สุดท้ายนี้ หวังว่าหลักธรรมดังกล่าวทั้งหมดจะเป็นแนวทางปฏิบัติที่สมบูรณ์เหมาะสมและดีงามสำหรับบุคคลและชุมชนที่จะปฏิบัติตามหลักการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการพัฒนาที่มั่นคงและยั่งยืนตลอดไป

11

วางแผนชีวิต พิชิตความจน

สวัสดีครับ...ขอทบทวนเกี่ยวกับลักษณะกิจกรรมเศรษฐกิจพอเพียง เนื่องจากมักจะมีหลายท่านขอให้ยกตัวอย่างลักษณะกิจกรรมเพื่อสามารถนำไปวางแผนปฏิบัติทั้งในระดับครัวเรือนและระดับชุมชนได้อย่างเหมาะสม มูลนิธิสถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน ซึ่งเป็นหน่วยงานองค์กรที่ให้ความร่วมมือกับ ธ.ก.ส. ในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมให้แก่เกษตรกร ลูกค้ำที่เข้าร่วมโครงการพักชำระหนี้ในปี 2551 ได้จัดทำเอกสารสมุดบันทึกข้อมูลและรายจ่ายครัวเรือน เพื่อใช้แจกจ่ายแก่เกษตรกรผู้รับการอบรม สำหรับเป็นสมุดบันทึกรายรับรายจ่ายประจำครอบครัวตามความเป็นจริง ซึ่งจะช่วยให้เรียนรู้ตนเองและช่วยในการวางแผนลดรายจ่ายเพิ่มเงินคงเหลือ

จากการใช้จ่าย มีเงินออมและพัฒนาไปสู่ขั้นการมีรายได้เพิ่ม ด้วยการเริ่มต้นวิธีการทำมาหากินแบบใหม่ที่มีต้นทุนการผลิตและการดำรงชีวิตที่ลดลง แต่มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นชีวิตที่พึ่งตนเองได้มากขึ้น รวมถึงการใช้หนี้ได้และปลดหนี้สินทำให้มีชีวิตเป็นสุขเพื่อหลุดพ้นจากความเป็นทุกข์ของหนี้ที่เป็นภาระหนัก โดยชี้แจงแนวทางปฏิบัติไว้ดังนี้

บัญชีครัวเรือนจะช่วยเตือนความจำว่ารับเงินอะไรบ้างและจ่ายเงินอะไรบ้าง จะช่วยคุมรายจ่ายส่วนตัวทำให้รู้จักประหยัด โดยตัดค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ทำให้รู้ยอดเงินรายได้และจัดแบ่งส่วนเพื่อการออม ช่วยในการปลดหนี้ทำให้ชำระหนี้ทันตามกำหนดได้เร็วขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยในการวางแผนการลงทุนครั้งต่อไป จากข้อมูลที่จดไว้จะทำให้รู้ว่าที่ผ่านมา มีกำไรหรือขาดทุน และช่วยให้อ่านวางแผนประกอบอาชีพได้เหมาะสมอีกด้วย

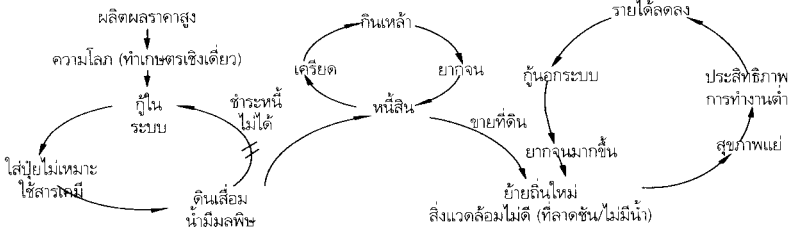
การจัดปัญหาความยากจนในระดับบุคคล/ครัวเรือน และระดับชุมชน/หมู่บ้านโดยการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาความยากจน และทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ประกอบด้วยลักษณะกิจกรรมดังนี้

กิจกรรม	ระดับครัวเรือน	ระดับชุมชน
1. การลดรายจ่าย	<ol style="list-style-type: none"> ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์เพื่อบริโภค ใช้ปุ๋ยชีวภาพ/สารชีวภาพเพื่อป้องกันศัตรูพืช ใช้วัสดุตบในท้องถิ่นเพื่อผลิตสินค้า ผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคใช้เอง เช่น น้ายาล้างจาน แชมพู ใช้สมุนไพรไล่แมลง เช่น ตะไคร้หอม หรือผสมน้ำส้มควันไม้ วางแผนการเดินทาง ประหยัดไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมัน ลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ใช้เงินเท่าที่จำเป็น นำวัสดุใช้แล้วมาประยุกต์ใช้อีก รักษาสุขภาพให้สมบูรณ์แข็งแรง เลือกใช้สินค้าที่คุ้มประโยชน์ รักษาสินของต่างๆ ให้ใช้ได้นาน 	<ol style="list-style-type: none"> ปลูกข้าว ปลูกพืช/เลี้ยงสัตว์ เพื่อบริโภคในชุมชน ทำเกษตรอินทรีย์ เช่น ทำปุ๋ยและสารชีวภาพในการเกษตร มีศูนย์สาธิตการตลาด ร้านค้าชุมชน ลานตากข้าว ใช้วัสดุตบในท้องถิ่นเพื่อผลิตสินค้า รณรงค์การประหยัดพลังงาน เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมัน ลดรายจ่ายชุมชนที่ไม่จำเป็น เช่น กิจกรรมประเพณีชุมชนที่ฟุ่มเฟือย โดยจัดมหรสพที่ราคาแพง ช่วยกันรักษาสาธารณสมบัติของหมู่บ้าน/ชุมชน

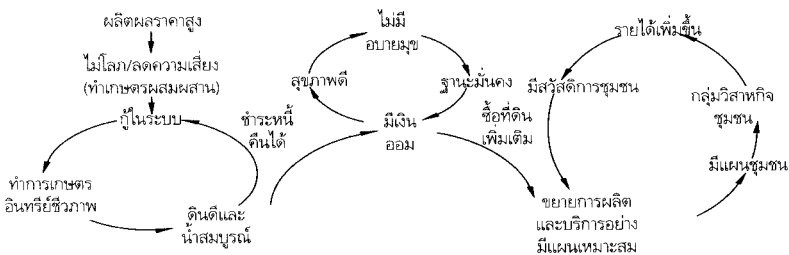
กิจกรรม	ระดับครัวเรือน	ระดับชุมชน
2. การเพิ่มรายได้	<ol style="list-style-type: none"> ปลูกพืชหมุนเวียนหลายชนิด พัฒนาอาชีพให้มีประสิทธิภาพ แปรรูปผลผลิตเพิ่มมูลค่า ใช้เวลาว่างเพื่อทำอาชีพเสริม ใช้ที่ดินการเกษตรอย่างคุ้มค่า 	<ol style="list-style-type: none"> มีวิสาหกิจชุมชน เช่น โรงสี โรงแปรรูป ผลผลิตเกษตร ทำการเกษตรผสมผสาน บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน
3. การออม	<ol style="list-style-type: none"> มีการวางแผนการใช้เงินเพื่อให้มีการเก็บออม มีกิจกรรมการออม เช่น เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ กองทุนวันละบาท กองทุนวีสุข เป็นต้น 	<ol style="list-style-type: none"> มีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตหรือกลุ่มอื่นๆ ที่มีกิจกรรมออมทรัพย์ มีกลุ่มการออมเพื่อสวัสดิการในชุมชน
4. การดำรงชีวิต	<ol style="list-style-type: none"> ยึดมั่นปฏิบัติตามหลักศาสนา สมาชิกสืบทอดประเพณี มีความซื่อสัตย์ สุจริต อดทน ขยัน มีคุณธรรม เลิกอบายมุข เช่น สุรายาเสพติด การพนัน มีการจัดทำบัญชีรับ-จ่ายในครัวเรือน มีแผนชีวิต/แผนครัวเรือน รอบรู้ทันเหตุการณ์ รู้จักฟังอ่านข่าว และสิ่งที่เป็นประโยชน์ รู้จักพอประมาณในการลงทุน ประกอบอาชีพตามกำลังทรัพย์และศักยภาพของตน ไม่ก่อหนี้โดยไม่จำเป็นและเกินกำลัง รู้จักคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และใช้หลักประชาธิปไตย 	<ol style="list-style-type: none"> ประชาชนยึดมั่นในหลักศาสนา มีกิจกรรมสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาชุมชน มีการบริหารจัดการชุมชนที่ดี ผู้นำโปร่งใส ซื่อสัตย์ มีคุณธรรม มีกิจกรรมพัฒนา เช่น ต่อต้านยาเสพติด การเสริมสร้างสุขภาพ มีการบริหารจัดการข้อมูลที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของชุมชน มีแผนชุมชน มีกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน แลกเปลี่ยนกันอยู่เสมอ ชุมชนมีความสงบสุข และมีเอกลักษณ์ที่ดึงดูด มีกฎระเบียบชุมชนที่ใช้ปฏิบัติร่วมกัน มีเครือข่ายองค์กรชุมชนที่มีกิจกรรมสม่ำเสมอ ยึดหลักประชาธิปไตยและการทำงานแบบมีส่วนร่วม
5. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	<ol style="list-style-type: none"> ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างคุ้มค่าและประหยัด ใช้สารอินทรีย์ชีวภาพในการทำเกษตร ไม่บริโภคสินค้าที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น โฟม สารเคมีพิษต่างๆ กำจัดขยะอย่างถูกวิธี เช่น การแยกขยะ การนำมาใช้ใหม่ 	<ol style="list-style-type: none"> มีการจัดระเบียบชุมชน เช่น รักษาความสะอาดที่สาธารณะ การกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง มีกิจกรรมดูแลแม่น้ำและแหล่งน้ำ มีกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติอื่นๆ มีแผนชุมชนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

กิจกรรม	ระดับครัวเรือน	ระดับชุมชน
6. การเอื้ออาทร	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครัวเรือนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน 2. ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มเศรษฐกิจชุมชน 3. ได้รับการสนับสนุนจากครัวเรือนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีสวัสดิการชุมชน เช่น ดูแลผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ กลุ่มฌาปนกิจ ธนาคารข้าว 2. ชุมชนมีความรู้สึกสามัคคี ไม่แตกแยก 3. มีวิธีการช่วยเหลือสมาชิกในชุมชนเมื่อเกิดภัยพิบัติ

เศรษฐกิจกระแสหลัก ที่เน้นแต่ตัวเลขการเจริญเติบโต และสร้างรายได้เพิ่มโดยไม่คำนึงถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งใช้ "เงิน" เป็นตัวตั้ง ทำให้เกษตรกรในชนบทประสบปัญหาทั้งด้านการทำกินและหนี้สิน เนื่องจากขาดความรู้ที่เหมาะสมในการจัดการชีวิตและอาชีพ ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

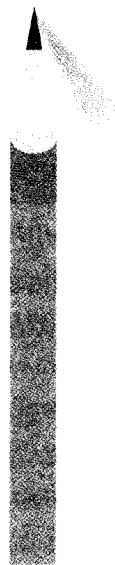
แนวทางตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ หากยึดหลักการ 3 ประการ (ความพอเพียง ความพอประมาณ มีภูมิคุ้มกัน) และ 2 เงื่อนไข (ความรู้และคุณธรรม) ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

เชื่อมั่นว่า ลักษณะกิจกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้งในระดับครัวเรือนและชุมชน ดังกล่าวมาแล้วข้างต้นจะช่วยสร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรและผู้สนใจจะดำเนินตามรอยพระยุคลบาท โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นระบบตามแผนภูมิทั้งสองเพื่อให้เห็นภาพความสำเร็จที่จะเกิดขึ้นหากมุ่งมั่นตั้งใจพึ่งตนเองในระดับครอบครัวและพึ่งพากันเองในระดับชุมชนอย่างแท้จริง

ՄԻՋՄԱՐԿԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ...

12

สุขแท้แค่ “พอ”

มีคนจำนวนมากตั้งข้อสงสัยว่า ทำไมภาคการเกษตรจึงได้รับความสนใจในการนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ ในขณะที่สาขาการผลิตภาคอื่นได้รับความสนใจน้อยมาก

คงทราบกันดีว่าในประเทศไทยมีผู้คนจำนวนมากที่อยู่ในภาคเกษตรและต้องพึ่งพาน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่ นโยบายพัฒนาที่สนใจกับภาคเกษตรน้อยเกินไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงพระราชทานแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมอย่างยั่งยืนที่เรียกว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่” เพื่อพัฒนาทัศนคติและวิถีปฏิบัติของครอบครัวเกษตรกรและชุมชนเกษตรอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้มีความเข้มแข็งมั่นคงและพร้อมจะรับการเปลี่ยนแปลงแข่งขันในยุคโลกาภิวัตน์ต่อไป

เกษตรทฤษฎีใหม่ ถือเป็นตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวเกษตรกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริหารพื้นที่เพาะปลูกและแหล่งน้ำ เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้อย่างเพียงพอและเสี่ยงต่อความผันผวนภายนอกตลาด เช่น เสี่ยงต่อราคาสินค้าและปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ เนื่องจากเกษตรทฤษฎีใหม่เป็นวิถีปฏิบัติที่ไม่ซับซ้อน คนทั่วไปเข้าใจได้ง่ายและนำไปทำให้เห็นผลจริงได้

จึงทำให้คนส่วนใหญ่เข้าใจว่าปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้เฉพาะภาคเกษตรกรรมเท่านั้น

อันที่จริง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทุกระดับและทุกสาขา โดยมีหลักการเดียวกัน คือ การปฏิบัติอย่างพอประมาณ มีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเอง เช่น ผู้ผลิตในภาคเกษตรกรรมไม่ควรขยายการลงทุนหรือเพิ่มการผลิตที่เกินตัว และนำไปสู่การเพิ่มความเสี่ยงที่ทำให้ต้องพึ่งพิงผู้อื่นหรือภายนอกมากเกินไปจนขาดความสมดุลในระยะยาว แต่ควรดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวังอย่างเป็นขั้นตอน มีการกระจายความเสี่ยงหรือสร้างเครือข่ายธุรกิจ เพื่อร่วมมือกันในกิจกรรมต่างๆ ทั้งนี้รายละเอียดและวิธีการและขั้นตอนปฏิบัติ จะแตกต่างกันไปในแต่ละสาขาการผลิต

ในภาคบริการ เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยว ก็มีตัวอย่างผู้ประกอบการที่ยึดถือแนวปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งช่วยให้ธุรกิจดำเนินไปได้อย่างดีและรอดพ้นจากวิกฤติเศรษฐกิจได้ คือ โรงแรมซุมพรคาบาน่า รีสอร์ท ที่จังหวัดชุมพร คุณวิสิฐ รัชพันธ์ เจ้าของโรงแรมเล่าให้ฟังว่า “เติบโตท่ามกลางหนี้ ครอบครัวยุติในกองหนี้มาตลอด รับมรดกหนี้จากพ่อแม่ ปลายปี 2540 จำเป็นต้องขยายธุรกิจโรงแรม คุณกับธนาคารเพื่อกู้เงิน 25 วันอนุมัติ แต่จากนั้นไม่นานไฟแนนซ์ล้ม หนี้ท่วม” คุณวิสิฐมีแต่ความทุกข์เบื้องหลังภาพธุรกิจโรงแรมหรูหรางังวลเรื่องนี้กลัวติดคุก วันหนึ่งได้พบและเรียนรู้อีกจากคุณวิวัฒน์ ศัลยกำธร ประธานมูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ ที่อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงจึงนำมาประยุกต์ใช้ในธุรกิจโรงแรมโดย

1. นำเศษอาหารทุกอย่างในครัวมาทำปุ๋ย สามารถปลูกผักนำมาเป็นอาหารเกือบทุกชนิด
2. ใช้วิธีปลูกต้นไม้ น้ำลงในบ่อน้ำเสียเพื่อทำให้น้ำสะอาด
3. เลี้ยงไก่เอาไข่ใช้เลี้ยงแขกโรงแรม ไข่ไก่ใช้ทำปุ๋ยและอาหารปลา
4. ตั้งโรงสีขนาดเล็กเพื่อสีข้าวใช้เลี้ยงพนักงาน แกลบและรำข้าวใช้ทำปุ๋ยและอาหารสัตว์ รวมทั้งน้ำยาอเนกประสงค์ เครื่องดื่มสมุนไพร

โดยไม่ต้องซื้อจากภายนอก

5. ตั้งทุนฝึกอบรมให้แก่ชาวนากลุ่มสุดท้ายของอำเภอปะทิว ในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงและการทำเกษตรอินทรีย์ แล้วรับซื้อข้าวเปลือกและพืชผักมาใช้ในโรงแรม

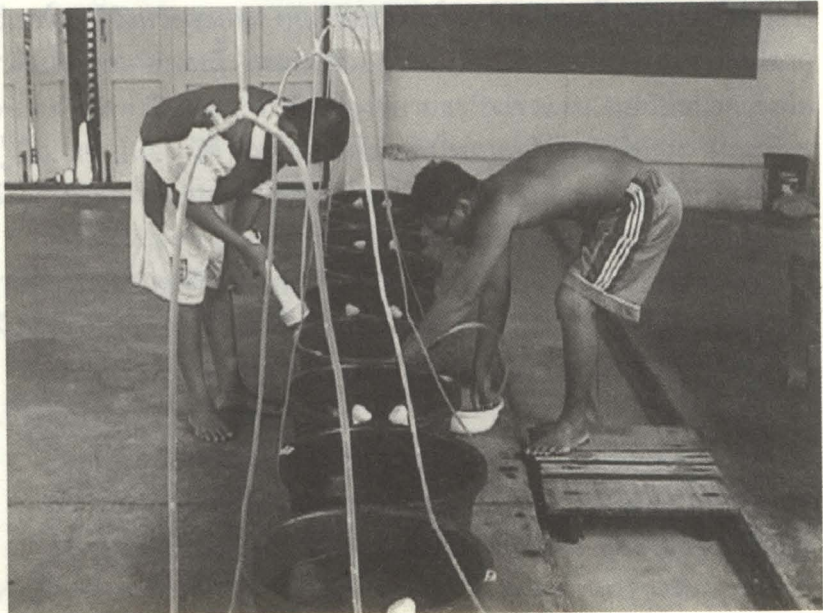
เขาพบว่า สามารถประหยัดเงินค่าใช้จ่ายได้ปีละหลายล้านบาท คุณวริสร บอกว่า “ชีวิตเริ่มดีขึ้น มีความสุขจากเศรษฐกิจพอเพียง หนี้ลด พบทางสว่าง ต่อไปนี้ไม่มีคำว่า กังวลกับหนี้”

จะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกภาคธุรกิจ ใช้เพียงภาคเกษตรเท่านั้น...ขอให้ความพอเพียงจงนำความสุขให้แก่ผู้อ่านทุกท่าน

13

เปลี่ยนความคิด ผลิตความร่ำรวย

ผู้เขียนได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมการดำเนินงานของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา มีความประทับใจในแนวคิดและวิธีการทำฟาร์มของคุณบรรจง นิสภวาณิชชัย และภรรยา ซึ่งทำให้ครอบครัวนี้ประสบความสำเร็จในอาชีพเป็นอย่างดี และเป็น

สถานที่ฝึกงานของนิสิตนักศึกษาคณะประมงของมหาวิทยาลัยหลายแห่ง รวมทั้งเกษตรกรและผู้สนใจมากมาย เมื่อปีที่แล้วคุณบรรจงก็ได้รับพระราชทานปริญญาหมาบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในฐานะผู้บำเพ็ญประโยชน์ทางวิชาการแก่วงการประมง

จากการพูดคุยและเดินชมฟาร์มในวันนั้นเห็นว่า บรรจงฟาร์ม เป็นตัวอย่างหนึ่งของการทำฟาร์มตามแนวคิด “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่น่าสนใจ คุณบรรจงเล่าให้ฟังว่า เดิมมีอาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำที่ชายฝั่งทะเลชลบุรี ช่วงแรกมีรายได้ดีมาก แต่เมื่อมีผู้เลี้ยงกุ้งจำนวนมาก และเกิดปัญหาภาวะน้ำทะเลเน่าเสียจึงย้ายมาซื้อที่ดินฟาร์มกุ้งร้างที่อำเภอบ้านโพธิ์ เนื้อที่ประมาณ 100 ไร่ เมื่อประมาณ 10 กว่าปีที่ผ่านมา และเริ่มทดลองเลี้ยงกุ้ง ปลา หลากหลายชนิด คอยเฝ้าสังเกตเรียนรู้ ทั้งเรื่องของดิน น้ำ ที่มีผลต่อกุ้งและปลา ผ่านประสบการณ์ทั้งความสำเร็จและล้มเหลวหลายครั้ง แต่ก็ไม่ท้อถอยและนำมาปรับปรุงงานในฟาร์มจนกระทั่งประสบความสำเร็จในปัจจุบัน

คุณบรรจง กล่าวว่า ผลงานของฟาร์มเป็นความสำเร็จในระดับหนึ่งเท่านั้น เขายังต้องเรียนรู้อีกมาก ทั้งจากประสบการณ์ตรงในฟาร์มและติดตามข่าวสารข้อมูลด้านวิชาการเกี่ยวกับสัตว์น้ำหลายชนิด ทั้งด้านการผลิต การแปรรูปและการตลาด เพื่อให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ตลอดเวลา และสามารถปรับตัวให้อยู่รอดพร้อมกับเติบโตอย่างยั่งยืน ในขณะที่เดียวกันก็ยินดีที่จะถ่ายทอดความรู้ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์เรียนรู้ร่วมกับเกษตรกรและนักวิชาการอยู่เสมอ จึงเห็นว่า บรรจงฟาร์ม เป็นกรณีตัวอย่างของเศรษฐกิจพอเพียง จากการวิเคราะห์วิถีคิดและวิถีทำงาน ดังนี้

1. เงื่อนไขคุณธรรม (ชื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน แบ่งปัน มีสติ ปัญญา) คุณบรรจงดำเนินชีวิต อย่างเรียบง่ายและเป็นอยู่อย่างสมถะ ผู้จัดการสาขาบ้านโพธิ์เล่าให้ผมฟังว่า คุณบรรจงทำงานร่วมกับคนงานในฟาร์มเกือบตลอดเวลา บางครั้งทำให้ผู้มาศึกษาดูงานเข้าใจผิดว่า คุณบรรจงเป็นคนงานไม่ใช่เจ้าของฟาร์ม นอกจากนั้น คุณบรรจงยังเล่าประสบการณ์ความรู้ให้แก่ผู้สนใจอย่างไม่ปิดบัง และใฝ่เรียนรู้จากผู้อื่น

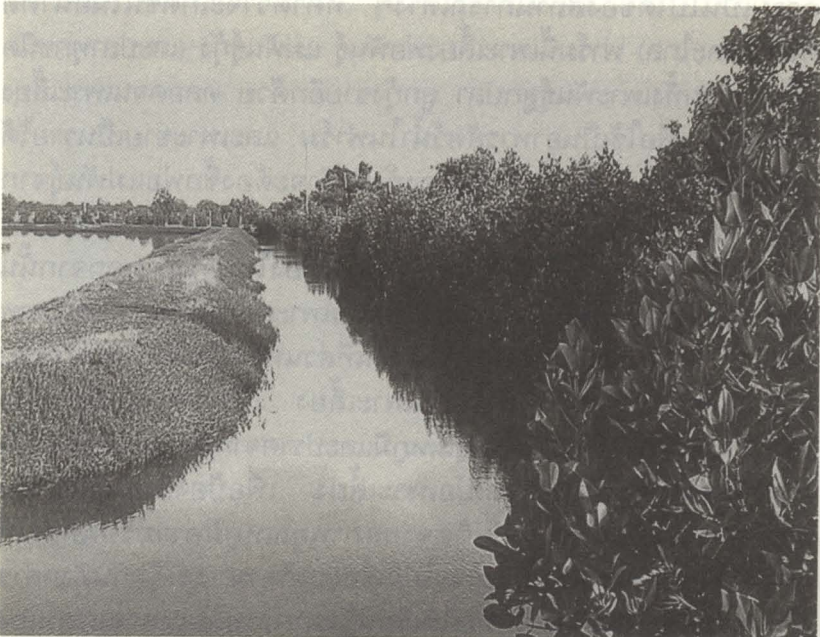
โดยไม่ยึดติดว่าตนเองทำได้ดีแล้ว เมื่อมีการซื้อขายพันธุ์ลูกกุ้งและปลา ก็จะค้าขายด้วยความซื่อสัตย์ในราคายุติธรรม และรักษาคุณภาพของ ผลิตผล ทำให้ได้รับความไว้วางใจจากผู้ซื้อ ทั้งในจังหวัดเดียวกันและ จังหวัดอื่นๆ รวมทั้งช่วยเหลือฝึกสอนเกษตรกรในบริเวณใกล้เคียง ให้สามารถเพาะเลี้ยงอาร์ทีเมีย (สัตว์ตัวเล็กๆ คล้ายลูกกุ้งที่นิยมใช้เป็น อาหารเลี้ยงปลาและสัตว์น้ำ) และนำมารวบรวมขายที่ฟาร์มของคุณบรรจง เพื่อคัดคุณภาพและร่วมกันกำหนดราคาขายที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. เงื่อนไขความรู้ (รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) คุณบรรจงคอย ฝ้า้สังเกตผลของการเพาะเลี้ยงกุ้งและปลากับอาร์ทีเมียในฟาร์มอยู่ ตลอดเวลา มีการจดบันทึกการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงภายใต้ สภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับ ปัจจัยความสำเร็จและปัจจัยเสี่ยงเป็นอย่างดี เขาร่วมทำงานพร้อมกับ คนงานเพื่อทราบถึงรายละเอียดทุกขั้นตอนอย่างลึกซึ้ง เนื่องจากทราบดี ว่าคนงานอาจมีความรู้ที่น้อย หรือไม่ระมัดระวังอย่างเพียงพอในการ ปฏิบัติงาน หรือขาดการสังเกตในอาการของกุ้งหรือปลาในเวลาที

อุณหภูมิ น้ำ และอากาศเปลี่ยนแปลง

3. หลักการความพอประมาณ เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น คุณบรรจงเล่าให้ฟังว่าฟาร์มนี้ไม่มุ่งเน้นการหารายได้สูงสุด แต่ต้องดูแลสิ่งแวดล้อมด้วย จึงแบ่งฟาร์มออกเป็นหลายส่วน ทั้งเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำ กุ้งขาว กุ้งก้ามกราม ปลาเศรษฐกิจ ปลาสวยงาม และอาร์ทีเมีย แม้ว่าสัตว์น้ำบางอย่างจะก่อให้เกิดรายได้ไม่มากนัก แต่ก็เป็นการกระจายความเสี่ยงทั้งด้านการผลิตและการตลาด รวมทั้งป้องกันการเกิดและการระบาดของเชื้อโรคสัตว์น้ำด้วย

4. หลักการความมีเหตุผล (การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ) คุณบรรจงแบ่งสัดส่วนของพื้นที่เพาะเลี้ยงและชนิดของสัตว์น้ำแต่ละชนิดโดยพิจารณาจากความต้องการของตลาด ราคาซื้อขาย

ความยากง่ายของการดูแลรักษา และความเกี่ยวเนื่องกันในด้านอาหารสัตว์น้ำ รวมทั้งสภาพน้ำและภูมิอากาศในแต่ละช่วงเวลา โดยยึดหลักการก่อให้เกิดรายได้อย่างสม่ำเสมอในแต่ละเดือน และมีการวางแผนรายได้รายจ่ายที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งค่าใช้จ่ายการลงทุนจะมาจากรายได้ในฟาร์มและไม่กู้เงินจากแหล่งเงินทุนอื่นใดเลย เพื่อให้ตนเองต้องดูแลกระแสเงินสดให้อยู่ในสภาพคล่องที่เหมาะสมตลอดเวลา (คุณบรรจงมีรายได้เป็นรายวัน รายสัปดาห์ และรายเดือน)

5. หลักการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล) ฟาร์มนี้เพาะเลี้ยงพ่อพันธุ์ แม่พันธุ์กุ้ง และปลาทุกชนิดได้เอง รวมทั้งเพาะพันธุ์ลูกปลา ลูกกุ้งขายอีกด้วย ตลอดจนเพาะเลี้ยงอาร์ทีเมีย เพื่อใช้เป็นอาหารสัตว์น้ำในฟาร์ม และเพาะขายเป็นรายได้ อย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้เพื่อไม่ต้องกังวลว่าจะต้องซื้อพ่อแม่พันธุ์จากแหล่งอื่นที่คุณภาพไม่ดี หรือขาดแคลนอาหารสัตว์ที่มีคุณภาพและราคาเหมาะสม ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาต่อการเลี้ยงในฟาร์ม นอกจากนั้นคุณบรรจงยังทราบดีว่า ปัจจัยเสี่ยงของการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ คือคุณภาพของน้ำ จึงป้องกันปัญหานี้โดยแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่พักน้ำที่สูบน้ำมาจากแม่น้ำก่อนที่จะนำเข้าไปบ่อเพาะเลี้ยง เพื่อจัดการคุณภาพน้ำให้เหมาะสมทั้งด้านความเค็ม อุณหภูมิและปราศจากเชื้อโรคศัตรูสัตว์น้ำ รวมทั้งชุดคลองรอบบริเวณบ่อเพาะเลี้ยง เพื่อป้องกันปัญหาเรื่องปรากฏการณ์เรือนกระจกที่เกิดจากสภาพอุณหภูมิความร้อนที่ทำให้สัตว์น้ำตายเป็นจำนวนมากแม้จะไม่มีเชื้อโรคก็ตาม ภูมิคุ้มกันดังกล่าวเป็นความคิดริเริ่มที่คุณบรรจงได้เรียนรู้จากความล้มเหลวของตนเอง

และเผ่าสังเกตเรียนรัฐจนกระทั่งได้แนวทางป้องกันซึ่งประสบผลสำเร็จ
 อย่างดี แต่เกษตรกรทั่วไปมักจะละเลยไม่ปฏิบัติเนื่องจากเกรงว่าจะเสีย
 พื้นที่เพาะเลี้ยง ทำให้รายได้ลดลง

ในวันนั้น ก่อนจะจากกัน คุณบรรจงให้ข้อคิดการหาความรู้
 เพิ่มเติมเกี่ยวกับเทคนิคการเพาะเลี้ยง ปัจจัยความเสี่ยง ความ
 เคลื่อนไหวด้านราคาสัตว์น้ำ จะช่วยลดปัญหาของเกษตรกรได้ รวมทั้ง
 ต้องตระหนักว่า วัฏจักรของสัตว์น้ำแต่ละชนิดมีขึ้นมีลงอยู่เสมอ
 ต้องสังเกตและลงทุนให้เหมาะสม ปรับตัวให้อยู่รอดได้อย่างยั่งยืน
 การติดตามตรวจสอบ และประเมินผลในฟาร์มตนเองอยู่ตลอดเวลา
 จะช่วยให้เกษตรกรลดปัญหาและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

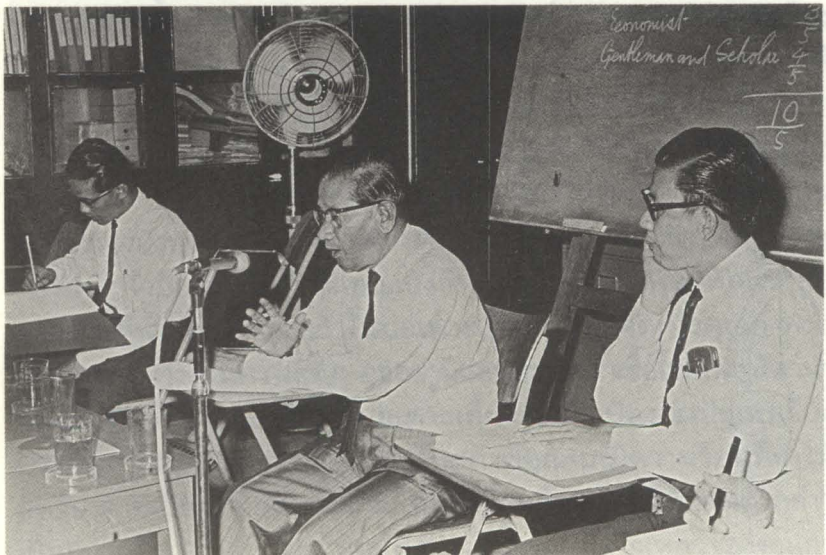

14

มรดกความคิด

อ.จำเนียร สาระนาค

หลายท่านคงเคยเห็นภาพพระบรมฉายาลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขณะที่อยู่ระหว่างทรงงานในชนบท โดยมีพระเสโทซึ่งต่างเห็นพ้องต้องกันว่า ในหลวงของเราได้ทรงงานพัฒนาชนบทมาตลอดเวลาอย่างไม่ย่อท้อ แม้จะต้องทรงตรากตรำงานหนักมากเพียงใด ดังนั้น ทุกคนควรจะร่วมมือ ร่วมใจปฏิบัติตามพระราชดำรัสที่ทรงแนะนำให้ประชาชนทุกคนครอบครัว ชุมชนทุกแห่ง และรัฐบาลควรปฏิบัติ

ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยมีการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน โดยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ร.ก.ส. ได้ประกาศเป็นนโยบายว่า จะยึดแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักชัยในการดำเนินงานธนาคาร โดยขับเคลื่อนพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านลูกค้า (Customer) ด้านพนักงาน (Employee) และด้านองค์กร (Organization) และกำลังดำเนินการจัดทำแผนงาน โครงการ กิจกรรม ต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลา 3 ปี (ปี 2549-2551) เพื่อร่วมเฉลิมฉลองในโอกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์ครบ 60 ปี ในปี 2549 และจะทรงมีพระชนมายุครบ 80 พรรษา ในปี 2550 จึงเป็นความร่วมมือร่วมใจกัน “ปฏิบัติบูชา” ต่อในหลวงอันเป็นที่รักยิ่งของพวกเราทุกคนอย่างเป็นรูปธรรม การนำแนวปฏิบัติตามเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้สำหรับด้านเกษตรกรลูกค้าและด้านพนักงานนั้น พอจะมองเห็นแนวทางจากตัวอย่างของลูกค้าหลายคน เช่น การลดรายจ่ายโดยการทำกินทำใช้ด้วยตนเอง ลด ละ เลิกอบายมุข ลดค่าใช้จ่ายที่ฟุ่มเฟือย และการหารายได้เสริมเพิ่มเติม รวมทั้งการสะสมเงินออม เป็นต้น แต่แนวทางปฏิบัติด้านองค์กรนั้น ยังมองไม่เห็นแนวทางชัดเจนที่เป็นรูปธรรม จึงขอยกกรณีตัวอย่างให้เห็นเป็นแนวทางในการคิดแผนงาน โครงการ และกิจกรรมด้านองค์กร ดังนี้

หลายท่านคงทราบกันดีว่า ท่านอาจารย์จำเนียร สารนาคนัก ผู้จัดการคนแรกของ ร.ก.ส. ได้เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของพนักงาน ร.ก.ส. ทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความทรหดอดทน มีความเพียร มีสติ ปัญญาและความรอบคอบ ดังนั้น จะเห็นได้จากโอวาทของท่าน อ.จำเนียร ตามที่ปรากฏข้างล่างนี้

“...งานสิ้นเชื้อการเกษตรเป็นงานที่กว้างขวางและซับซ้อน ขอให้พนักงานทุกคนมีความขยันหมั่นเพียรทำงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ต้องมีความอดทน อย่าเห็นแก่ความสบาย จงพยายามชวนช่วยศึกษาเพิ่มเติมในวิชาที่เกี่ยวข้องและที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน จงทำงาน

ให้ถูกต้องทั้งในด้านกฎหมาย ข้อบังคับและระเบียบตลอดจนวิธีปฏิบัติต่างๆ ของธนาคาร...”

“...ขอให้พนักงานทั้งหลายจงตั้งตนอยู่ในความซื่อสัตย์อย่าประพฤติตนดังต่อไปนี้ เป็นอันขาด เช่น การเรียกเงินฝากจากลูกค้า เบียดบังเงินกู้จากลูกค้าออกเงินส่วนตัวให้ลูกค้ากู้ไปก่อนโดยเรียกดอกเบี้ย และทำไปรับเงินค่าโรงแรมเกินความจริง เป็นต้น...”

“...ขอให้พนักงานทั้งหลายจงมีความประหยัด ความประหยัดจะทำให้พ้นความทุกข์ทั้งปวง อย่าฟุ้งเฟ้อ จงใช้จ่ายเงินด้วยเหตุผล ตลอดจนการกินก็จงอย่กินอย่างฟุ่มเฟือย มีคติของผู้รู้จักกิน ว่าจงกินเพราะหิว แต่อย่ากินเพราะอยาก...”

“...ถ้าพนักงานผู้ใดผิดวินัยในทางทุจริต ย่อมมีโทษถึงไล่ออก หรือแม้จะไม่มีหลักฐานแต่ถ้ามีข้อมูลเพียงพอก็จะให้ออก และเมื่อมีหลักฐานว่าทุจริตก็จะฟ้องคดีอาญาอีกด้วย...”

“...ขอให้พนักงานทุกคนปฏิบัติงานโดยเห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ ให้ประพฤติดี ปฏิบัติชอบโดยทั่วหน้ากัน...”

นอกจากมรดกคุณธรรมที่ท่าน อ.จําเนียรได้มอบไว้ให้ตลอดช่วงการบริหารงานของท่าน โดยมีฝ่ายจัดการรุ่นต่อมาได้สืบทอดแนวคิดนี้จากรุ่นสู่รุ่นและเสริมเพิ่มเติมโดยการส่งพนักงานไปอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรคุณธรรมต่างๆ เช่น โรงเรียนผู้นำและโครงการเรียนรู้ตามรอยพระยุคลบาท เป็นต้น เป็นผลให้พนักงาน ธ.ก.ส. มีอุดมการณ์ที่ยึดมั่นในความสุจริตและไม่เบียดเบียนลูกค้า แม้แต่ผลิตภัณฑ์ที่ ธ.ก.ส. นำมาให้บริการแก่ลูกค้า ก็เกิดจากสำนึกความรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) เช่น ผลิตภัณฑ์เงินฝากออมทรัพย์ทวีโชค และทวีสิน ก็มีจุดมุ่งหมายหลักให้ลูกค้าประชาชนมีนิสัยการออมและลดรายจ่ายในการซื้อห่วยและสลากกินแบ่ง เป็นต้น

ความพอเพียง ตามพระราชดำรัส หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันที่ดีพอควรต่อผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก โดยต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังในการวางแผนและการดำเนินงาน

ความพอประมาณขององค์กรจะเห็นได้จากนโยบายที่ไม่มุ่งหากำไรสูงสุด ขอเพียงมีกำไรพอประมาณ เมื่อใดที่ตัวเลขกำไรประมาณการสิ้นปีบัญชีจะมีแนวโน้มสูงมาก คณะกรรมการธนาคารก็จะลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพื่อช่วยลดต้นทุนให้แก่เกษตรกร และในปีบัญชี 2548 ก็ยิงชดเชยที่ ธ.ก.ส. พยายามตรึงอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไว้เท่าเดิมจนถึงสิ้นปีบัญชี แม้ว่าจะต้องเพิ่มอัตราดอกเบี้ยเงินฝากหลายครั้งเช่นเดียวกับธนาคารอื่นๆ เนื่องจากเห็นว่า ตัวเลขกำไรสิ้นปียังอยู่ในภาวะพอประมาณ

ความมีเหตุผลจะเห็นได้จากความพยายามพึ่งตนเองในด้านเงินทุนดำเนินงานในระยะแรกที่เริ่มจัดตั้ง ธ.ก.ส. จำเป็นต้องอาศัยเงินงบประมาณแผ่นดินเป็นหลักในการขยายงานสินเชื่อ แต่ได้รับน้อยมากในแต่ละปี จึงต้องเปลี่ยนเป็นเงินฝากจากธนาคารพาณิชย์ตามนโยบายสินเชื่อเกษตรของธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ซึ่งช่วยให้ ธ.ก.ส.

มีเงินทุนสำหรับขยายงานได้มากขึ้น อย่างไรก็ตามในปี 2530 ชปท. ยกเลิกนโยบายนั้น โดยใช้นโยบายสินเชื่อชนบทมาทดแทน จึงทำให้ธนาคารพาณิชย์ทยอยถอนเงินฝากออกจาก ธ.ก.ส. ซึ่งเป็นผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ แต่ช่วยให้ ธ.ก.ส. ต้องเร่งปรับตัวครั้งใหญ่ โดยเน้นนโยบายการระดม เงินฝากจากเกษตรกรลูกค้าและประชาชนรายย่อยในชนบท ซึ่งเป็นพื้นฐานอันแข็งแกร่งของ ธ.ก.ส. การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ ธ.ก.ส. ในปัจจุบันมีเงินฝากเกือบ 4 แสนล้านบาท และมีอัตราส่วน LD ratio = 1:1 แสดงว่า ธ.ก.ส. มีฐานะเงินทุนดำเนินงานอยู่ในเกณฑ์พึ่งตนเองได้อย่างเหมาะสมกว่าเดิม

นอกจากนี้ ธ.ก.ส. ได้ดำเนินนโยบายสินเชื่อแบบกำกับและแนะนำ (Supervised Credit) ซึ่งทำให้ ธ.ก.ส. เป็นสถาบันสินเชื่อเกษตรที่ดำเนินงานได้ดีและได้รับการยกย่องจากธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาเอเชีย OECF และ GTZ โดยเกษตรกรลูกค้าจำนวนมากที่มีความรักและผูกพันกับพนักงานและธนาคารตลอดมา ในปัจจุบันก็เน้นแนวทางการพัฒนาความรู้ให้ลูกค้าทั้งก่อนให้สินเชื่อและหลังการให้สินเชื่อเช่นโครงการเกษตรคนแก่ โครงการเพื่อนช่วยเพื่อนและโครงการสัจจธรรมชีวิต เป็นต้น ตามแนวทางที่กำหนดว่า “ธ.ก.ส. เป็นธนาคารพัฒนาชนบทที่ให้มากกว่าสินเชื่อ”

ระบบภูมิคุ้มกันใน ธ.ก.ส. จะเห็นได้จากการกระจายความเสี่ยงในการบริหารสินเชื่อโดยมุ่งเน้นกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรรายย่อยมากกว่าเกษตรกรรายใหญ่ ทำให้ ธ.ก.ส. มีเกษตรกรลูกค้ารายย่อยเป็นจำนวนมากถึง 4 ล้านครอบครัวทั่วประเทศ และให้สินเชื่อเกษตรกรแก่เกษตรกรมากมายหลายอาชีพหลายประเภท ทั้งด้านพืชไร่ พืชสวน นาข้าว นาเกลือ ไม้ผล ไม้ดอก ไม้ประดับ ไม้ยืนต้น ปศุสัตว์และประมง จึงเป็นผลให้การรับชำระคืนหนี้จากเกษตรกรในภาพรวมไม่ตกต่ำมากแม้ในช่วงปีที่มีภาวะฝนแล้ง น้ำท่วม ราคาพืชผลตกต่ำ หรือแม้แต่ในปี 2540 ซึ่งประเทศไทยประสบปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจครั้งใหญ่ เป็นผลให้ธนาคารพาณิชย์หลายแห่งต้องปิดกิจการและขาดทุนต้องขายหุ้นให้ต่างชาติ แต่ปรากฏว่า ธ.ก.ส. ไม่มีปัญหาเหมือนธนาคารอื่นๆ

แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่ในหลวงทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางปฏิบัติให้แก่พสกนิกรเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน ชุมชนและประเทศชาติโดยรวม เมื่อใดก็ตามที่มีการปฏิบัติผิดเพี้ยนไปจากแนวทางดังกล่าว ก็มักจะเกิดปัญหา ซึ่งเป็นผลจากการให้สินเชื่อโดยขาดความมุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือเกษตรกรลูกค้าอย่างจริงจัง แต่ให้สินเชื่อโดยขาดการวิเคราะห์อย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดหนี้สินที่เป็นภาระหนักเกินความจำเป็น เนื่องจากมุ่งหวังเพียงการสร้างตัวเลขเพื่อให้ได้คะแนนตามเป้าหมายประเมินผลงาน หรือมุ่งเน้นรายได้จากโบนัส ในที่สุดย่อมเป็นผลร้ายต่อเนื่องแก่เกษตรกร ธนาคาร และพนักงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

สุดท้ายนี้ เชื่อกันว่าทุกคนจะร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิด ร่วมทำตามรอยพระยุคลบาทในแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประโยชน์และความสุขของทุกคนในชาติ

15

วิถีแห่งความสุข ที่ยั่งยืน

หลายท่านคงได้มีโอกาสไปเยี่ยมชมชนนิตรรคการเฉลิมพระเกียรติฯ
 เนื่องในโอกาสการจัดงานฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี เมื่อวันที่ 26
 พฤษภาคม-11 มิถุนายน 2549 ณ อิมแพค เมืองทองธานี ซึ่งรัฐบาลได้
 จัดนิตรรคการเฉลิมพระเกียรติฯ ขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ โดยนำพระราชประวัติ
 พระราชกรณียกิจ และแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 มาร้อยเรียงและนำเสนอด้วยวิธีต่างๆ อย่างน่าสนใจและชวนติดตาม

ผู้เขียนมีโอกาสไปเยี่ยมชมถึง 2 ครั้ง ทำให้ได้รู้จักอย่างลึกซึ้งต่อพระราชกรณียกิจต่างๆ ที่ทรงบำเพ็ญมาตลอดระยะเวลายาวนานถึง 60 ปี และเกิดความเข้าใจและรับรู้ผลของแนวทางตามพระราชดำริที่ก่อให้เกิดโครงการมากกว่าสามพันโครงการ ยิ่งกว่านั้น ทำให้เกิดความรักและเทิดทูนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนมั่นใจว่าพี่น้องประชาชนมากกว่า 4 ล้านคน ที่ได้เยี่ยมชมงานดังกล่าวก็คงมีความรู้สึกเช่นเดียวกันว่า ประเทศไทยโชคดียิ่งกว่าประเทศอื่นใดในโลกที่มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นร่มโพธิ์ทองของปวงชนชาวไทยตลอดมา

ตลอดเวลา 60 ปีที่ผ่านมา นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้บำเพ็ญพระราชกรณียกิจต่างๆ มากมาย ล้วนก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อชาติและประชาชนในทุกด้านอย่างเหลือคณานับ ในที่สุดพระองค์ท่านได้นำประสบการณ์จากงานพัฒนาทุกโครงการมาประมวลเป็นแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อชี้แนะแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารจัดการให้ดำเนินไปในทางสายกลาง ให้พึ่งตนเองเป็นพื้นฐาน โดยยึดหลักความพอเพียง ที่ประกอบด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ระบบภูมิคุ้มกัน และการพัฒนาต้องเป็นไปตามลำดับขั้นตอน รวมทั้งการเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติทุกระดับให้มีความสำนึกในคุณธรรมและความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อประโยชน์และความสุขของทุกคน สมดังพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

คำว่า “ประโยชน์สุข” เป็นเป้าหมายสำคัญที่เราทุกคนควรนำมาคิดวิเคราะห์ และใช้ในการวางแผนชีวิตของแต่ละคน โดยน้อมนำพระราชดำรัสเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม

“...คนเราถ้าพอในความต้องการ ก็มีความโลภน้อย เมื่อมีความโลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณ ไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข...”

เราจะเห็นได้ว่า พระราชดำรัสข้างต้นอิงหลักกรรมตามพุทธศาสนา คือ ไมโลภ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น มีความสันโดษ ความสุขอยู่ที่ความ “พอ” ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ถูกต้อง เพราะ ลดกิเลส ความทะยานอยาก อันก่อให้เกิดทุกข์ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่แบบขจัดทุกข์ และแตกต่างจากแนวคิด ตะวันตก ซึ่งเลือกยุทธศาสตร์สร้างสุข โดยกระตุ้นกิเลสและสนองความต้องการสะดวกสบายให้มาก

การสร้างสุขจะนำไปสู่กิเลสตัณหา การแย่งชิง การทำลายและความรุนแรงดังที่ระบอบไปทั่วโลกในปัจจุบัน แต่การขจัดทุกข์จะนำไปสู่ปัญญาและการอยู่ร่วมกันด้วยสันติสุข ดังนั้น การสร้างสุขโดยเน้นความร่ำรวยจึงไม่เหมือนกับการขจัดทุกข์โดยเน้นความพอเพียงด้วยเส้นทางแห่งปัญญาที่เข้าใจทุกข์ มุ่งขจัดทุกข์และสามารถขจัดทุกข์ได้ เมื่อขจัดทุกข์ได้ก็เกิดความสุขอย่างแท้จริง

ความสุขที่ยืนยาว : ผลสรุปของเครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน

เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2547 เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและพหุภาคีภาคอีสานได้ร่วมกันระดมสมองค้นหาความสุขที่ยืนยาว เพื่อเป็นเข็มทิศให้ผู้คนได้นำไปเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และปฏิบัติให้ชีวิตพ้นทุกข์และพบกับความสุขอันเป็นเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิต

หลวงพ่อบัณฑิต อนุตตโร เทศน์ให้สติว่า “ผู้ใดเดินตามแนวทางสัมมาทิฐิ ก็จะหลุดพ้นจากความทุกข์ เพราะเมื่อมีความเห็นถูกต้อง การกระทำถูกต้อง วาจาถูกต้องก็จะช่วยให้คิดถูก พูดถูก ทำถูก และแก้ปัญหาได้ดี สามารถช่วยให้ผู้ที่แสวงหาหนทางดับทุกข์ได้มีโอกาสเข้ามาร่วมวงทำให้กลุ่มขยายตัวและแนวคิดแนวปฏิบัติขยายวงออกไปเรื่อยๆ แนวทางพุทธเกษตรเป็นแนวทางที่ทำงานไปด้วย ปฏิบัติธรรมไปด้วย จึงช่วยให้ผู้ปฏิบัติมีความสุขอย่างยิ่ง เมื่อทำการเกษตรพึ่งตนเองตามแนวทางธรรมชาติจึงทำให้มีอยู่ มีกิน มีแจก มีขาย และมีความสุข”

ผลสรุปจากการระดมสมอง มีดังนี้

1. ความสุขที่ยืนยาว ได้แก่

(1) ความสุขจากการมีหลักประกันในชีวิต คือ ชีวิตที่มีรากฐานแข็งแรง มีงานทำที่ดี และมั่นคง มีความพออยู่พอกิน ใช้การทำงาน

ดับทุกข์สร้างสุข ดังคำสอนของท่านพุทธทาสว่า “งานคือความสุข ความสุขคืองาน ถ้าอยากมีความสุขก็จงทำงาน เดียวเงินก็มาเอง”

(2) การมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงสมบูรณ์ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมาก แต่ไม่มีขาย ถ้าอยากได้ต้องสร้างเอาเอง

(3) ครอบครัวที่อบอุ่น คือ คู่สมรสมีความรักใคร่สามัคคี พึงพอใจในสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่แล้ว มีลูกหลานที่ติดอยู่ใกล้ชิด และไม่ทะเลาะเบาะแว้งรุนแรง

(4) ชุมชนเข้มแข็ง มีการรวมตัว ร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ สู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สามารถนำมาปรับใช้ได้อย่างถูกต้อง เป็นประโยชน์ต่อสังคมชุมชน ช่วยให้เกิดความสามัคคี อยู่ร่วมกันอย่างสันติ และเกิดความรักถิ่นฐานบ้านเกิด

(5) สิ่งแวดล้อมดี มีดินดำน้ำชุ่ม ป่าอุดมสมบูรณ์ ปราศจากมลภาวะทั้งมวล มีการออมดิน ออมน้ำ ออมสัตว์ และออมต้นไม้ที่หลากหลาย

(6) มีความภาคภูมิใจในครอบครัวและหน้าที่การงาน รวมทั้งวิถีชีวิตที่ดีงาม สืบสานธรรมเนียมประเพณีที่ดี และทำนุบำรุงพระศาสนา

(7) มีอิสรภาพที่จะคิด พูด และทำได้ โดยไม่กระทบกระเทือนผู้อื่น และไม่มัวสุม ตีดาในอบายมุข หรือหนีสินล้นพ้นตัว

(8) มีความสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมโดยไม่เบียดเบียนตนเอง ผู้อื่นและสิ่งแวดล้อม

2. ทางเลือกที่นำไปสู่ความสุขที่ยืนยาว คือ

(1) การปรับเปลี่ยนวิถีคิด-จากการทำงานหาเงินไปซื้อความสุขจากการเสพรูป รส กลิ่น เสียง มาเป็นการทำงานเพื่อดับทุกข์สร้างสุข เปลี่ยนแปลงตนเองจากการแข่งขันมาเป็นแบ่งปันเอื้ออาทรต่อกัน ปรับเปลี่ยนแนวคิดฟุ้งเงิน ฟุ้งตลาด ฟุ้งผู้อื่น มาเป็นการคิดฟุ้งตนเอง

(2) การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้-ด้วยการรวมตัวกับเครือข่าย ภัลยานมิตรที่ตนเองสนใจมีศรัทธามีตัวอย่างที่ดีของผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ มีการร่วมคิด ร่วมเรียนรู้ นำไปสู่การวางแผนทั้งระดับครอบครัว และชุมชนเพื่อแก้ปัญหาความทุกข์ร่วมกัน

(3) การปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติ-ด้วยการพัฒนาตนเองตามแนวทางอิทธิบาท 4 (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เริ่มด้วยการฝึกตนเองให้มีความรัก ความพอใจในอาชีพ ขยันอดทนทำงานแสวงหาทรัพย์สินที่ถูกต้อง ไม่ฉ้อโกงทุจริต ลดละเลิกอบายมุข ใส่ใจในการทำงาน วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลของงานอยู่ตลอดเวลา ควรคิดพึ่งตนเองและพึ่งพากันเองในชุมชน ลงมือทำงานจากเล็กไปหาใหญ่ จากง่ายไปหายาก ลงมือทำอย่างจริงจัง หันมาออมน้ำ บำรุงดิน เลี้ยงสัตว์ ปลูกไม้ยืนต้นที่หลากหลาย ใช้ปุ๋ยคอกปุ๋ยหมัก จุลินทรีย์ชีวภาพ ลดการใช้สารเคมีฆ่าหญ้าฆ่าแมลง จะทำให้มีงานทำ มีอยู่มีกินมีอาหารครบหมู่ ได้ออกกำลังกายสม่ำเสมอ มีปัจจัยสี่ครบถ้วน มีเหลือกินก็แจก ทำให้ได้เพื่อนมากขึ้นเหลือแจกก็ขายทำให้มีเงินเพิ่มขึ้นสามารถนำไปใช้ลดหนี้ปลดสินได้ไม่ต้องเร่ร่อนไปขายแรงงานในต่างจังหวัดและต่างประเทศ มีเวลามาร่วมด้วยช่วยกันเพื่อสรรค์สร้างสังคมที่มีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกันในชุมชน

ปราชญ์ชาวบ้านภาคอีสาน ให้นิยามของคำว่า “ความสุขที่ยืนยาว” ไว้หลายท่าน ดังนี้ พ่อชาลี กล่าวว่า “ความสุขที่ยืนยาว คือ การมีความพอเพียงเป็นหลัก มีบ้านอายุชีวิต มีมิตรและเครือข่าย รวมทั้งไม่มีหนี้สิน”

พ่อผาย กล่าวว่า “ความสุข คือ อายุ วรรณโณ สุขัง พลัง มีสติและปัญญา”

พ่อบุญเต็ม กล่าวว่า “ความสุขที่ยืนยาว คือ การมีปัจจัยสี่ที่พอเพียงมีทรัพยากรที่หลากหลายทางชีวภาพ และมีตัวช่วยทั้งดิน น้ำ สัตว์ พืชและมนุษย์ รวมทั้งองค์ความรู้ในการแก้ปัญหา”

พ่อจันท์ กล่าวว่า “แนวทางพระราชดำริ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางที่สำคัญในการช่วยให้ประชาชนสามารถสร้างความสุขที่ยืนยาวได้”

หลวงพ่อบัณฑิต กล่าวว่า “สุข 3 วัน คือ ทานอาหารที่บ้าน สุข 3 เดือน คือ การแต่งงาน สุข 3 ปี คือ การสร้างบ้าน สุขตลอดชีวิต คือ สร้างป่า สร้างนา สร้างสวน สุขล้านล้าน คือ อยู่กับธรรมชาติของพระพุทธรเจ้า”

ท่านผู้อ่านล่ะครับ! ท่านคิดได้หรือยังว่า ความสุขของท่านคืออะไร

และท่านจะเลือกแนวทางใดในการสร้างสุขของท่าน ชีวิตเป็นของท่านเอง จึงต้องตัดสินใจเลือกและปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องและพอใจ สุดท้ายนี้ ขออำนาจพรให้ทุกท่านมีความสุขจากสัมมาทิฐิ (ความคิดที่ถูกต้อง) และสัมมาอาชีพะ (การทำงานที่ถูกต้อง) เพื่อความสุขที่ยืนยาวของทุกท่านครับ

16

รู้ตน พึ่งตน บนความเข้าใจ

พ.ร.บ.ธ.ก.ส.ได้รับการแก้ไขเพื่อขยายบทบาทการช่วยเหลือแก่กลุ่มเป้าหมายในชนบทได้หลากหลายมากขึ้น เพื่อให้สามารถดำเนินการเป็นธนาคารพัฒนาชนบทอย่างเต็มรูปแบบ โดยมุ่งมั่นที่จะสนับสนุน

ส่งเสริมภาคการเกษตรให้เข้มแข็งต่อไปด้วย รวมทั้ง ธ.ก.ส. มีนโยบายสนองพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โดยขับเคลื่อนพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านลูกค้า (Customer) ด้านพนักงาน (Employee) และด้านองค์กร (Organization)

การขับเคลื่อนโครงการพร้อมกัน 3 ด้าน (C+E+O) ควรยึดแนวทางการลดรายจ่าย (Cost) การเพิ่มรายได้ (Income) และการขยายโอกาส (Opportunity) เช่นเดียวกับแนวทางการสนับสนุนเกษตรกรลูกค้าซึ่งดำเนินการมาแล้วอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องมีความเข้าใจตรงกันว่า ธ.ก.ส.เป็นองค์กรทางการเงิน จึงต้องเน้นความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ แต่ต้องเป็นเศรษฐกิจที่มั่นคงและยั่งยืนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ประการคือ

- (1) การพึ่งตนเอง
- (2) การมีภูมิคุ้มกัน
- (3) การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง
- (4) การเจริญเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ
- (5) การกระจายผลประโยชน์ของการพัฒนาที่เป็นธรรม

ผู้เขียนจึงขอฝากแนวคิด ทิศทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านองค์กร ดังนี้

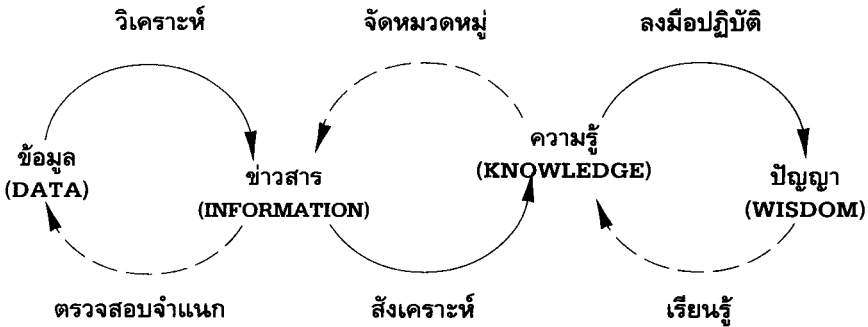
1. สร้างนโยบายสินเชื่อที่ยั่งยืน (Build Sustainability Credit Policy)
2. สร้างสรรค์สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสินเชื่อ (Create Supportive Environment for Credit)
3. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน (Strengthen Community Action)
4. พัฒนาศักยภาพความสามารถของพนักงาน (Develop Personnel Skills)
5. ปรับเปลี่ยนบริการสินเชื่อให้สนองตอบการพัฒนา (Reorient Credit Services for Development)

ทั้งนี้ ขอเน้นว่าการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน อาจจัดทำในรูปของชุมชนต้นแบบและต้องการ “ระเบิดจากข้างใน” ตามแนวพระราชดำริส รวมทั้งเป็นการบูรณาการร่วมกับทุกภาคส่วนในพื้นที่และเชื่อมโยงกับนโยบายอื่นๆ ของรัฐบาลด้วย

จากนโยบายการแก้ไขปัญหาคความยากจนของรัฐบาลที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้อยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของความสมดุล และความพอประมาณ อย่างมีเหตุผลภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้มีการกำหนดตัวชี้วัดหลายประการ ได้แก่ จำนวนคนยากจนลดลง ภาระหนี้สินครัวเรือนน้อยลง รายได้ต่อครัวเรือนเพิ่มขึ้น เป็นต้น

หลายครอบครัวได้ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ในขณะที่หลายชุมชนก็ได้นำแนวคิดนี้มาเป็นการรอบการพัฒนา แต่ปัจจัยสำคัญมากประการหนึ่งคือ “การรู้จักตนเอง” และ “รู้จักศักยภาพชุมชน” ทั้งนี้หลายชุมชนได้ใช้ “แผนชุมชนพึ่งตนเอง” เป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นหาตนเอง ทั้งด้านปัญหาและความต้องการด้านต่างๆ ทรัพยากรที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนแนวทางการจัดการอนาคตของตนเองและชุมชน เพื่อให้สามารถยืนหยัดพัฒนาบนฐานกำลังของตนเอง อันถือเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

“การรู้จักตนเอง” เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ เพื่อไม่ให้หลงไหลไปตามกระแสทุนนิยมและบริโภคนิยมที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบัน ภาครัฐโดยหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ต้องเน้นนโยบายสนับสนุนให้ประชาชนมี “ปัญญา” ในการแก้ไขปัญหาคความยากจนด้วยตนเองก่อน และต้องลดนโยบาย “ประชานิยม” ซึ่งเป็นการให้เปล่าแก่ชาวบ้าน แต่ต้องเปลี่ยนเป็นการสอนให้ชาวบ้านจับปลาเป็น หรือสนับสนุนให้ชาวบ้านเลี้ยงปลาได้ ดังนั้น การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายอย่างเหมาะสมและเปิดเวทีให้เกิดการวิเคราะห์สังเคราะห์เป็น “ความรู้” เพื่อนำไปทดลองปฏิบัติจนมั่นใจว่า เป็น “ปัญญา” พาให้อยู่รอดปลอดภัยอย่างแท้จริง แล้วจึงมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และขยายผลหรือต่อยอดพัฒนาต่อไป

ข้อมูลสำคัญที่อยู่ใกล้ตัว คือรายรับรายจ่ายของตนเองและครอบครัว ต้องให้ความสำคัญต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนอย่างจริงจัง รวมทั้ง กระตุ้นและสนับสนุนให้เกษตรกรลูกค้าจัดบัญชีครอบครัวด้วย เกษตรกร ลูกค้าควรมีสমุดบัญชีอย่างน้อย 3 เล่ม คือ สมุดบัญชีเงินกู้ สมุดบัญชีเงินออม และสมุดบัญชีครัวเรือน สมุดบัญชีทั้ง 3 เล่มจะช่วยให้สามารถวิเคราะห์การให้สินเชื่อได้อย่างเหมาะสม และช่วยให้เกษตรกรรู้จักการบริหารแผนการเงินของตนเองได้อย่างมืออาชีพ

ครั้งหน้าจะมาเล่าให้ฟังต่อไปว่า เมื่อ “รู้จักตนเอง” และ “พึ่งตนเอง” ได้แล้ว จะสามารถต่อยอดเป็น “ความรู้” และ “ปัญญา” ของชุมชนได้อย่างไร...

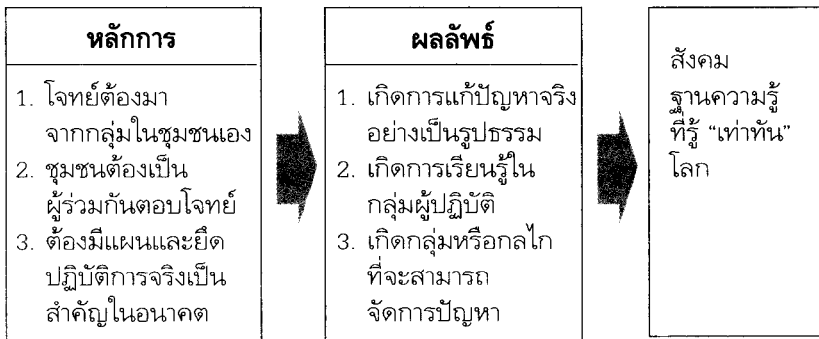
17

แฟรนไชส์ชุมชน แฟรนไชส์วิถีที่รู้ค่ากัน

การขยายบทบาทการดำเนินงานไปยังกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆ ตาม พ.ร.บ.ช.ก.ส.ที่ได้รับการแก้ไขแล้ว พร้อมทั้งโครงการสนองพระราชดำริ เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่ง ช.ก.ส. น้อมนำมาปฏิบัติทั้งในองค์กร พนักงาน และ ลูกค้า อีกทั้งการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่เริ่มจากการ “รู้จักตนเอง” และ “พึ่งตนเอง”

เมื่อประชาชนระดับครัวเรือนสามารถ “พึ่งตนเอง” ได้โดยรู้จักคิดและทำตามหลักการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้แล้ว ก็ควรพัฒนาต่อยอดโดยการรวมกลุ่มกันในระดับชุมชนเพื่อร่วมกันจัดทำ “แผนชุมชน” โดยชุมชนและเพื่อชุมชน ซึ่งจะเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชนเอง และใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อพร้อมรับนโยบายต่างๆ ของภาครัฐ และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของโลกาภิวัตน์อีกด้วย ทั้งนี้ “แผนชีวิตชุมชน” ดังกล่าวต้องยึดหลักการที่ถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน ดังแผนภูมิข้างล่างนี้

ทั้งนี้แผนชุมชนดังกล่าวจะต้องคำนึงถึง “ภูมิสังคม” คือ สอดคล้องกับทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศในพื้นที่ รวมทั้งสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น เนื่องจากแผนนี้เป็นแผน “ชีวิต” จึงต้องไม่หยุดนิ่ง แต่สามารถปรับปรุงแก้ไข พัฒนาต่อยอดอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะเป็นผลให้ทรัพยากร “คนในชุมชน” เป็น “คนคุณภาพ” ที่รู้จักชุมชน มีความมั่นใจมากขึ้น มีทักษะในการหาข้อมูลข่าวสาร มีความรู้ในการแยกแยะ จัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์ได้ เพื่อให้สามารถเจรจาต่อรองและตัดสินใจได้บนฐานข้อมูลและความรู้อย่างแท้จริง

อาจารย์ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม อดีตที่ปรึกษาของ ธ.ก.ส. ด้านพัฒนาชนบท เคยนำเสนอในการปาฐกถาเรื่อง “การบูรณาการแผนชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชนและเอาชนะความยากจน” ว่าปัจจุบันมีแนวคิดใหม่ในการพัฒนาโดยใช้ประชาชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้งภายใต้

ความเชื่อที่ว่า จะทำให้ประชาชนเข้มแข็งได้อย่างแท้จริง โดยอาศัย แผนชุมชนเป็นเครื่องมือให้เกิดการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้ การบูรณาการแผนชุมชนต้องครอบคลุม 4 มิติ คือ

1. บูรณาการเรื่องราวต่างๆ ในท้องถิ่นให้เป็นองค์รวม
2. บูรณาการเชิงโครงสร้างและองค์กรกลไกในท้องถิ่น เช่น อบต. เป็นต้น
3. บูรณาการเชิงความสัมพันธ์กับกลไกภายนอกอื่นๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรอิสระ
4. บูรณาการเชิงความสัมพันธ์กับท้องถิ่นที่ต่อเนื่องโดยเฉพาะ โครงการที่มีความเกี่ยวข้องกับท้องถิ่น และโครงการขนาดใหญ่ที่มีผลกระทบต่อท้องถิ่น

สำหรับการนำแผนชุมชนมาใช้ในการเอาชนะความยากจนนั้น อ.ไพฑูริย์ เสนอว่า ต้องยึดหลักการ 7 ประการคือ

1. เอาพื้นที่เป็นตัวตั้ง ทำให้บูรณาการได้ง่ายเพราะมีพื้นที่ดำเนินการชัดเจน
  2. ชุมชนเป็นแกนหลักในการคิด ตัดสินใจ รับผลจากการพัฒนา และมีการเรียนรู้จากประสบการณ์ดำเนินงาน
  3. รวมพลังสร้างสรรค์ของทุกฝ่ายให้เป็นพลังทวีคูณ
  4. หน่วยงานจากภายนอก ต้องเป็นผู้เอื้ออำนวยและสนับสนุน ไม่ใช่เป็นผู้สั่งการและควบคุม
  5. การวางแผนชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารชุมชน โดยต้องทำเป็นแผนสู่การปฏิบัติ มีการวางแผนกำลังคน สร้างแกนนำชุมชน สร้างความสมานฉันท์ มีการวางระบบการวัดผล และเกิดการเรียนรู้ต่อเนื่องจากการทำงานร่วมกัน
  6. การเรียนรู้ต้องมาจากการสัมผัสจริงในการปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะก่อให้เกิดความตระหนัก ความเข้าใจตรงกันและร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น
  7. การทำงานต้องบูรณาการให้ครบทั้ง 4 มิติ
- รัฐบาลได้จัดตั้ง “ศูนย์อำนวยการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจน

แห่งชาติ (ศตจ.)” ขึ้นมาแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ.2547 โดยมีนโยบายและแนวทางสำคัญคือ ผนึกกำลังและระดมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคมเพื่อร่วมกันต่อสู้เอาชนะความยากจนให้หมดไปภายใน 6 ปี ทั้งนี้ ธ.ก.ส. มีส่วนร่วมเป็นกรรมการในศูนย์ดังกล่าวทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับอำเภอ ผู้เขียนเองได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมในระดับชาติเป็นส่วนใหญ่ และได้พบว่า ศตจ.ได้อนุมัติแผนงานและโครงการไปแล้วเป็นจำนวนมาก ซึ่งประสบผลสำเร็จมากบ้างน้อยบ้าง แต่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะด้านในบางมิติ และประชาชนมักจะไม่มีส่วนร่วมคิดร่วมทำ จึงไม่อาจหวังได้ว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหายั่งยืน อย่างไรก็ตาม ผู้เขียนยังมีความหวังกับโครงการใหม่ล่าสุดของ ศตจ.ที่นำเสนอโดย ศตจ.ภาคประชาชน คือโครงการนำร่องบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาคความยากจนว่าจะเป็นการแก้ไขปัญหายั่งยืน โอกาสหน้าจะขอนำรายละเอียดและผลการดำเนินงานของโครงการดังกล่าวนี้มาเล่าสู่กันฟังครับ

18

ความยากจน กับการบูรณาการ

โครงการนำร่องบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาความยากจน น่าจะเป็นแนวทางใหม่ของการแก้ไขปัญหาความยากจนที่เป็นการร่วมมือร่วมใจของหลายฝ่ายทั้งประชาชน องค์กรปกครองท้องถิ่น จังหวัด หน่วยงานวิชาการ และองค์กรเชิงพัฒนา ซึ่งล้วนแต่เป็นไปตามแนวทางที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงแนะนำอยู่เสมอ คือ รู้รัก สามัคคี และร่วมแรง ร่วมใจ ร่วมมือ ประสานงานกันทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงขอนำมา

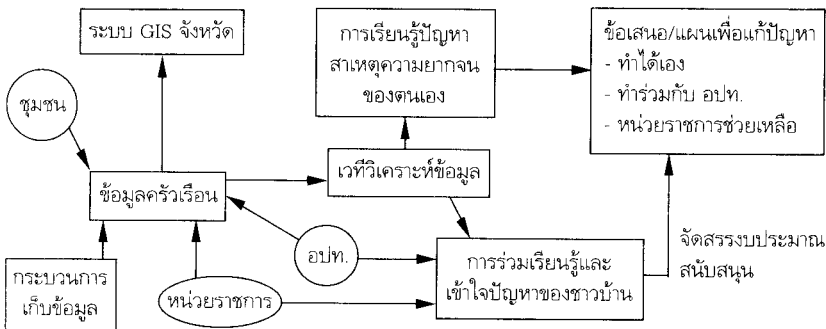

เล่าสู่กันฟังเพื่อสร้างความเข้าใจและความร่วมมือในการขยายผลสำหรับพื้นที่จังหวัดอื่นต่อไป

โครงการนาร่องการบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนเริ่มในปี 2548 ในพื้นที่นาร่อง 12 จังหวัด (ภาคเหนือ : แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ อุดรดิตต์ อุทัยธานี ภาคอีสาน : อุบลราชธานี ยโสธร กาฬสินธุ์ นครพนม ภาคกลาง : นครปฐม สมุทรสงคราม ภาคใต้ : ตรัง พัทลุง) เนื่องจากผลการศึกษาศาภาพการบริหารงานในจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนชี้ชัดว่ามีปัญหาในเชิงระบบที่เป็นอุปสรรคต่อการทำงานแบบ CEO ทั้งในด้านระบบข้อมูล ระบบการจัดการงบประมาณที่มาจากหลายส่วนราชการ และการจัดการที่มงานในจังหวัด

ข้อเสนอในการแก้ไขปัญหา คือสร้างแผนแก้ปัญหาความยากจนของจังหวัด โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น (อปท.) และส่วนราชการในการเก็บข้อมูลครัวเรือน และการวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุ และหนทางเลือกในการแก้ปัญหาร่วมกัน

แนวทางการบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

แนวทางการบูรณาการดังกล่าวช่วยส่งผลดีคือ

1. เกิดแผนแก้ปัญหาความยากจนของจังหวัดที่มาจากข้อมูลและการมีส่วนร่วมที่แท้จริง และสามารถตรวจสอบคนจนที่เดือดร้อนจริงได้ โดยมีข้อมูลครัวเรือนยืนยัน
2. ชุมชนเกิดการเรียนรู้ปัญหาสาเหตุด้วยตนเอง และสามารถสร้างข้อเสนอการแก้ปัญหาที่ตนเองสามารถทำได้จริง และร่วมแก้ไขกับ

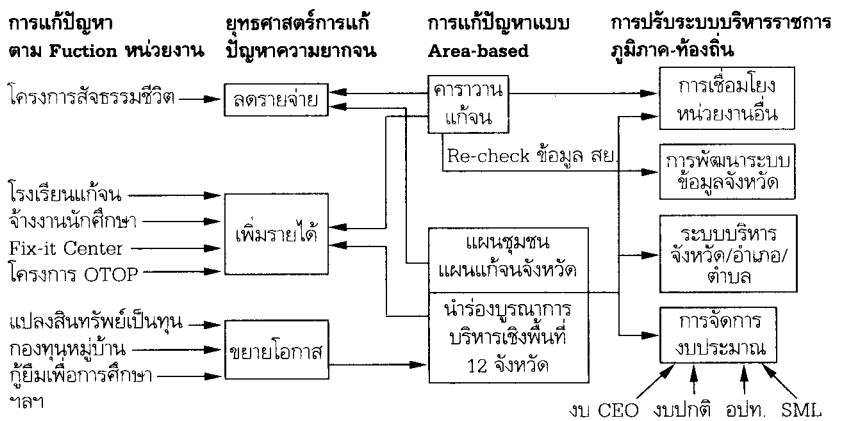
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยราชการต่างๆ

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยราชการที่มาร่วมในกระบวนการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ปัญหา สามารถพิจารณาจัดสรรงบประมาณได้ตรงตามความต้องการของชุมชน

4. ข้อมูลครัวเรือนที่สามารถเชื่อมโยงกับฐานข้อมูลและระบบ GIS จังหวัด เพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาจังหวัดในด้านอื่นๆ ต่อไป

ทั้งนี้ การใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชนจะช่วยเสริมให้งานการวางแผนงานสามารถแยกแยะกลุ่มเป้าหมายที่เดือดร้อนจริง และช่วยให้เจ้าหน้าที่การทำงาน “หนึ่ง” ได้ จึงควรขยายผลกระบวนการดังกล่าวให้ควบคู่กับการทำคาราวานแก้จน

กระบวนการเชื่อมโยงของโครงการบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาความยากจน

การขับเคลื่อนการปฏิรูปการบริหารราชการภูมิภาคและท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้โดยปฏิบัติควบคู่กับการดำเนินยุทธศาสตร์แก้ปัญหาความยากจน ซึ่งจะได้ผลดีกว่าการปฏิรูประบบบริหารราชการเพียงอย่างเดียว เพราะจะช่วยให้บรรลุเป้าหมายการแก้ปัญหาความยากจนพร้อมทั้งเข้าใจอุปสรรคและเงื่อนไขของระบบบริหารราชการและสร้างข้อเสนอแนวทางการปฏิรูปที่สอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งด้านการบริหารงานจังหวัด อำเภอ และตำบลที่ต้องเชื่อมต่อกัน รวมทั้งการจัดการงบประมาณจากหลายส่วนที่ลงสู่จังหวัด การจัดการระบบข้อมูล

เพื่อการวางแผนและตัดสินใจในระดับจังหวัด ตลอดจนการบริหารบุคลากรและทีมงานภายในจังหวัดอีกด้วย

อย่างไรก็ตาม ต้องตระหนักว่าความเข้มแข็งของภาคประชาชนเป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จในการขับเคลื่อนงานตามโครงการบูรณาการจังหวัดเพื่อแก้ปัญหาความยากจน หากมีการทำงานเสริมแรงระหว่างขบวนการภาคประชาชนในจังหวัดและสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งเป็นตัวแทนภาคประชาชนกับกรมการพัฒนาชุมชนและกรมการปกครอง จะช่วยให้สามารถขยายผลกระบวนการทำงานดังกล่าวได้กว้างขวางและรวดเร็วยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้ ขอฝากแนวคิดการแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืนที่ศูนย์อำนวยการปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะความยากจนภาคประชาชน (ศตจ.ปชช.) ได้จัดทำเสนอประเด็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ 8 ประการ คือ

1. ใช้การสำรวจและปรากฏการณ์ความจนที่มีอยู่ในพื้นที่ นำไปสู่การวิเคราะห์ถึงสาเหตุและหาวิธีแก้ปัญหาความยากจน
2. ใช้กระบวนการแผนชุมชนเป็น “เครื่องมือ” และ “กระบวนการเรียนรู้”
3. แก้ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน โดยชุมชนท้องถิ่นเป็นหลัก
4. เชื่อมระบบการเงินของชุมชนและพัฒนาระบบองค์กรการเงินให้เข้มแข็ง
5. สร้างระบบสวัสดิการพื้นฐานของชุมชนเอง
6. จัดการทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และสร้างสมดุล
7. สร้างความมั่นคงของอาชีพและการทำมาหากินอย่างมีศักดิ์ศรี
8. พัฒนาระบบบริหารจัดการในท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมและมีประชาชนเป็นพื้นฐาน

ผู้เขียนมีความเชื่อมั่นว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็น “ทางรอด” ของประเทศไทยที่จะช่วยให้คนจนและชุมชนมีพลังสามารถจัดการปัญหาและพัฒนาอย่างสอดคล้องกับวิถีชุมชนท้องถิ่น และมีภูมิคุ้มกันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่าง “อยู่เย็นเป็นสุข” ตลอดไป

19

ท่องเที่ยวชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน

ในการเข้าร่วมกิจกรรม “เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มโฮมสเตย์
แก่นจนของคนพังงา” ที่จังหวัดพังงา และได้นอนพักที่กลุ่มโฮมสเตย์
บ้านบางพัฒนา ต.บางเตย อ.เมืองพังงา รวมทั้งเข้าร่วมสังเกตการณ์พิธี
ละศีลอดและพิธีละหมาดที่บริเวณมัสยิดของหมู่บ้านอีกด้วย จึงขอนำมา

เล่าสู่กันฟังเพื่อให้ทราบถึงแนวคิดพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชน
ชาวมุสลิม ริมฝั่งทะเลอันดามัน หลังจากต้องพบความทุกข์จากภัยสึนามิ

เมื่อเวลาเที่ยงวันอาทิตย์ที่ 23 กันยายน 2550 คณะผู้ทรงคุณวุฒิ
และนักวิจัยโครงการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ ในพื้นที่ 36 จังหวัดเพื่อ
แก้ไขปัญหาความยากจน จำนวน 10 ชีวิต ได้เดินทางจากสนามบิน
ดอนเมืองไปสู่สนามบินภูเก็ต สังเกตเห็นว่ามีผู้โดยสารทั้งชาวต่างประเทศ
และชาวไทยเต็มทุกที่นั่ง แสดงว่าทุกคนไม่กังวลใจเรื่องความปลอดภัย
แม้จะเพิ่งผ่านช่วงเวลาที่เกิดโศกนาฏกรรมเครื่องบินวันทูโกไถลออก
นอกรันเวย์และเกิดการเสียชีวิตของผู้โดยสารและลูกเรือจำนวนมาก
จึงไม่น่ากระทบต่อการท่องเที่ยวของจังหวัดภูเก็ตตามที่มีผู้แสดงความ
วิตกก่อนหน้านี้ เมื่อถึงสนามบินภูเก็ตก็ได้รับการต้อนรับอย่างดีมาก
จากคุณพรหมโชติ ผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว กีฬา และ
นันทนาการจังหวัดภูเก็ต และคุณมาโนช ประธานสหกรณ์บริการรถยนต์
ลีมูซีนสนามบินภูเก็ต จึงได้ทราบว่าพื้นที่ที่เกิดเหตุร้ายดังกล่าว คุณมาโนช
ได้ร่วมมือกับคุณพรหมโชติ ระดมสมาชิกสหกรณ์ฯ เข้าช่วยเหลือ
ผู้ประสบภัยอย่างต่อเนื่องโดยไม่คิดค่าใช้จ่าย น้ำใจจากชาวสหกรณ์ช่วย
ให้เกิดความประทับใจแก่ผู้โดยสารและผู้พบเห็น ทำให้เป็นชาวดีที่สื่อ
ต่างชาติต่างสนใจขอสัมภาษณ์เรื่องน้ำใจของคนไทยดังกล่าว ช่วยให้เกิด
ผลกระทบต่อการท่องเที่ยวอย่างมาก

ในช่วงบ่าย คณะนักวิจัยจากสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นำโดย รศ.จุฑาทิพย์ หัวหน้าโครงการ
พัฒนาขบวนการสหกรณ์ฯ ได้เยี่ยมชมการดำเนินงานของกลุ่มโฮมสเตย์
บ้านเกาะนก ต.ทุ่งมะพร้าว อ.ท้ายเหมือง ซึ่งคุณวิศิษฐ์ ประธานกลุ่ม
ได้เล่าให้ฟังว่า กลุ่มโฮมสเตย์มีสมาชิก 19 ครอบครัว และได้รับความ
ร่วมมืออย่างดีจากกลุ่มอาชีพอื่น เช่น กลุ่มเลี้ยงสุกร กลุ่มไม้ประดับ
กลุ่มเลี้ยงปลากระชัง กลุ่มอนุรักษ์ไก่ป่า และกลุ่มเลี้ยงแพะ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
ได้รับความสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งมะพร้าวด้านโครงสร้าง
ถนนคอนกรีตเข้าหมู่บ้าน การเก็บขยะและการรักษาความปลอดภัย
ให้แก่นักท่องเที่ยว

คุณวิศิษฐ์ กล่าวว่า กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านเกาะนก มีสโลแกนว่า “บ้านสะอาด ที่พักสบาย สไตล์โฮมสเตย์” และมีหลักการว่า “มีระเบียบ ีตรระบบ พบประสบการณ์ บริการด้วยใจ” จะเริ่มเปิดบริการอย่างเป็นทางการในเดือนพฤศจิกายนนี้ หลังจากได้เรียนรู้วิธีการทำงานโฮมสเตย์จากการศึกษาดูงานกลุ่มอื่นและทดลองให้บริการฟรีแก่นักท่องเที่ยวต่างชาติมาแล้ว 6 เดือน เพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์และเตรียมความพร้อมของสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งระบบบริหารจัดการของกรรมการกลุ่มด้วย

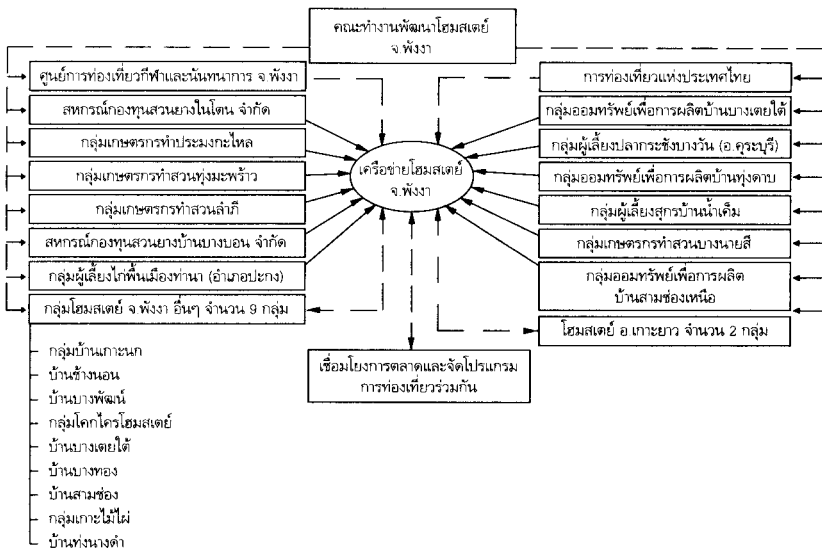
กลุ่มนี้มีบ้านและห้องพักรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 20 ห้อง (ไม่เกิน 40 คน) โดยคิดค่าบริการคนละ 2,500 บาท (2 วัน 1 คืน รวมอาหาร 3 มื้อต่อวัน) มีกิจกรรมหลายอย่าง เช่น นั่งเรือดูลิงแสมในป่าโกงกาง ชมวิถีชีวิตชาวมอแกน ดำน้ำชมปะการังน้ำตื้น เยี่ยมสวนลองกอง ชมชมเหมืองแร่ สวนไม้ดอกไม้หายากและไก่อ่า ตอนกลางคืนชมหิ่งห้อย นอกจากนั้นก็มีกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวลงมือด้วยตนเอง คือ กรัดยางพารา ตกปลา เก็บหอยหวาน ร่อนแร่ดีบุก และตกปลาหมึก หลังจากรับฟังแผนงานของกลุ่มแล้ว ก็น่าจะเชื่อว่าจะดำเนินการได้ดีตามคาดหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตลาดนำนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมและพักที่นี่ ก็ดำเนินการโดยคนในหมู่บ้านนี้ที่ประกอบการบริษัทท่องเที่ยวอยู่แล้ว สิ่งที่น่าสนใจ พิเศษคือ มีสระว่ายน้ำชั้นดีแบบโรงแรม และร้านอาหารเล็กๆ ในหมู่บ้านโฮมสเตย์ สอบถามได้ความว่าเป็นสมบัติของเลขานุการกลุ่ม ซึ่งมีสามีเป็นชาวสวีเดน จึงยินดีให้เป็นบริการพิเศษสำหรับนักท่องเที่ยวอีกด้วย

เย็นวันนั้น คณะนักวิจัยเดินทางต่อไปที่กลุ่มชุมชนโฮมสเตย์บ้านบางพัฒนา ต.บางเตย อ.เมือง จ.พังงา และพักค้างคืนที่กลุ่มนี้ด้วย เพื่อทดสอบมาตรฐานของบริการ อาหารเย็นเป็นอาหารทะเลเกือบทั้งหมดรสชาติอร่อย สดมาก และเป็นบริการแบบกันเอง มีน้ำใจอย่างเปี่ยมล้น อดีตผู้ใหญ่บ้าน (คุณสวัสดิ์) ได้เล่าให้ฟังว่า ชุมชนบ้านบางพัฒนาเป็นชุมชนเข้มแข็งที่ได้รับรางวัลหลายอย่าง และได้รับเกียรติสูงสุดที่สมเด็จพระบรมราชินีนาถและสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ได้เสด็จมาเยี่ยมให้กำลังใจที่ชาวบ้านรวมตัวกันอนุรักษ์ป่าโกงกางและทำธนาคารปูเพื่อคืนสู่ธรรมชาติ ชาวบ้านที่นี่เป็นชาวไทยมุสลิมทั้งหมด จึงมีวิถีชีวิตแบบ

เศรษฐกิจพอเพียง มีน้ำใจรักสามัคคี จึงสามารถร่วมมือร่วมใจกันพัฒนาหมู่บ้านของตนเองได้เป็นอย่างดีเกือบทุกด้าน ในส่วนของกลุ่มโฮมสเตย์ได้ดำเนินการมาแล้วหลายปี โดยมีกิจกรรมคล้ายคลึงกับกลุ่มบ้านเกาะนก ราคาค่าบริการก็ใกล้เคียงกัน

ในช่วงเช้าวันรุ่งขึ้น มีการลงเรือไปปลูกต้นไม้โกงกางและปล่อยปูม้าคืนสู่ทะเล ซึ่งกิจกรรมนี้ช่วยให้คณะนักวิจัยสนุกสนานตื่นเต้นและรู้สึกภูมิใจที่มีส่วนในการร่วมรักษาป่าโกงกางให้ชุมชนนี้ หลังจากนั้นก็เดินทางมาที่บ้านบางเตยใต้ ต.บางเตย เพื่อร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มโฮมสเตย์แก่นจันทบุรี สถานที่ประชุมคืออาคารเรียนของโรงเรียนที่ยุบเลิกไปแล้ว โดยมีกลุ่มโฮมสเตย์ของจังหวัดจันทบุรีรวม 9 กลุ่มมาร่วมแลกเปลี่ยน คือ กลุ่มบ้านเกาะนก บ้านข้างนอน บ้านบางพัฒนา บ้านบางเตยใต้ บ้านบางทอง บ้านสามช่อง บ้านทุ่งนางดำ กลุ่มเกาะไม้ไผ่และกลุ่มโคกไคร กลุ่มต่างๆ เหล่านี้จะมีการเชื่อมโยงการตลาดและจัดโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกันตามโครงสร้างเครือข่าย ดังนี้

เครือข่ายโฮมสเตย์ จ.จันทบุรี

กลุ่มโฮมสเตย์ ได้เล้าสู่กันฟังถึงผลการดำเนินงานและแผนงานของแต่ละกลุ่ม เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความรู้ นอกจากนี้เวทีแลกเปลี่ยนครั้งนี้มีตัวแทนจากเครือข่ายสหกรณ์มุกอันดาภูเก็ตร่วมประชุมและเชิญชวนให้กลุ่มโฮมสเตย์ฟังงาร่วมเป็นเครือข่ายท่องเที่ยวร่วมกับจังหวัดภูเก็ต ซึ่งจังหวัดภูเก็ตจะเป็นผู้ส่งนักท่องเที่ยวที่ชอบพักผ่อนแบบธรรมชาติมาที่กลุ่มโฮมสเตย์ฟังงา โดยคุณพรหมโชติ เล่าให้ฟังว่า เครือข่ายสหกรณ์มุกอันดาภูเก็ตรประกอบด้วย กลุ่มอาชีพหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มมอเตอร์ไซค์รับจ้าง (850 คัน) กลุ่มเรือยนต์ (45 ลำ) และกลุ่มออมทรัพย์ (10 กลุ่ม) ซึ่งดำเนินงานร่วมกันมาทั้งหมด 10 ชุมชน

การเชื่อมโยงระหว่างจังหวัดพังงาและจังหวัดภูเก็ต จะช่วยให้งานท่องเที่ยวสามารถขยายเครือข่ายบริการได้มากขึ้น เป็นการสร้างพันธมิตรและเปิดตลาดให้กว้างขึ้น รวมทั้งสามารถนำสินค้า OTOP ของแต่ละตำบลมาจำหน่ายในวงกว้าง ขึ้นด้วย เช่น กะปิพังงา น้ำปลาภูเก็ตรี้อ่าวกลาง สามารถนำเข้าสู่โรงแรมต่างๆ ในภูเก็ต โดยการประสานงานของคุณพรหมโชติ ซึ่งเป็นผู้อำนวยการศูนย์การท่องเที่ยว จังหวัดภูเก็ต

เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเชื่อมโยงเครือข่ายระหว่างจังหวัดที่ผู้เขียนนำมาเล่าให้ฟังในลักษณะเช่นนี้ ควรจะนำไปประยุกต์ใช้ใน

จังหวัดอื่นๆ เนื่องจากเป็นประโยชน์มากในการสร้างแกนนำ สร้างคน สร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างชุมชนเข้มแข็ง จึงขอฝากให้นำไปคิด วิเคราะห์และปรึกษาหารือกันว่า จะนำไปใช้ในเขตดำเนินงานของแต่ละ จังหวัดได้อย่างไร

ศ.นพ.ประเวศ วะสี กล่าวว่า เศรษฐกิจแห่งการพึ่งตนเองที่ต้อง สร้างความเข้มแข็งจากฐานราก ควรพัฒนาจากเศรษฐกิจพึ่งตนเองในตำบล หมายถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่คนทั้งตำบลร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับ ประโยชน์ เป็นเศรษฐกิจของตำบล โดยตำบล เพื่อตำบล โดยพัฒนา การเรียนรู้ พัฒนาครอบครัว พัฒนาชุมชน วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม พร้อมกันไป

ถ้าหน่วยราชการ ภาคธุรกิจ ภาควิชาการ ภาคองค์กรเอกชน เข้าใจ รูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงระดับตำบลดังกล่าว ก็จะสามารถสนับสนุนให้ ประชาชนรวมตัวกัน มีการเรียนรู้ และมีการจัดการด้วยตนเอง ถ้าทุก ตำบลเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ ก็จะเป็นฐานทางเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เศรษฐกิจระดับอำเภอ จังหวัด ประเทศดีขึ้น เข้มแข็ง มั่นคงดีขึ้น

20

ญบปีณญา ต้นกล้า แห่งความยังยืน

มีข่าวดีสำหรับพี่น้องเกษตรกรชาวไทยมาแล้วสู่กันฟัง 2 เรื่อง เรื่องแรกคือ นักวิจัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ศึกษาคุณค่าอาหารไทยพื้นบ้านมีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระสูง สามารถลดโรคอัลไซเมอร์และโรคมะเร็ง

นางสาวเพลินใจ ตั้งคณะกุล และนางสาวเกศศิณี ตระกูลทิวากร นักวิจัยจากฝ่ายวิจัยโภชนาการและสุขภาพ สถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เผยว่าอาหารไทยพื้นบ้านมีส่วนผสมของสมุนไพรที่มีคุณค่าต่อสุขภาพ แม้ผ่านการหุงต้มแล้วก็ยังมิประโยชน์สามารถต้านสารอนุมูลอิสระชะลอความแก่และยังมีวิตามินสูงเมื่อรับประทานเป็นประจำจะช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันต่อร่างกาย ทำให้ผู้บริโภคทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศให้ความสนใจนิยมรับประทานอาหารไทยมากขึ้น

การทดสอบเพื่อหาสารที่เป็นประโยชน์ในผักพื้นบ้านและเครื่องเทศสมุนไพร จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นหัวข้อวิจัยครั้งนี้ โดยคณะวิจัยได้ทำการทดสอบศักยภาพอาหารไทยในการต้านสารอนุมูลอิสระชนิดหนึ่งคือ DPPH radical (1.1 Dipheny 1-2 picrylhydrazyl) ซึ่งเป็นสารอนุมูลอิสระที่มีความเสถียร พบว่าอาหารไทยหลายชนิดมีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ และมีสารประกอบฟีนอลิก ซึ่งจะช่วยป้องกันและลดความเสี่ยงต่อการเป็นภาวะความจำเสื่อมหรืออัลไซเมอร์ ระบบภูมิคุ้มกันลดลง และมะเร็ง เป็นต้น

การทดสอบฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระและปริมาณสารประกอบฟีนอลิกของอาหารไทย 8 ชนิด คือ น้ำปรุงรสหอมหมื่น น้ำปรุงรสผู่ฉี ผัดพริกขิงหมู คั่วกลิ้งหมู น้ำปรุงรสหมี่กะทิ น้ำปรุงรสข้าวซอยเนื้อ น้ำปรุงรสเส้นเล็กผัดซีเม่า น้ำปรุงรสผัดหมี่ปักษ์ใต้ ผลการทดสอบปรากฏว่า ผัดพริกขิงหมู มีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระและสารประกอบฟีนอลิกสูงเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือ คั่วกลิ้งหมู น้ำปรุงรสเส้นเล็กผัดซีเม่า น้ำปรุงรสหอมหมื่น และน้ำปรุงรสผัดหมี่ปักษ์ใต้ ตามลำดับ

จากการทดสอบฤทธิ์ต้านอนุมูลอิสระชนิดก่อให้เกิดปัญหาในร่างกาย ซึ่งเป็นผลิตผลจากการสันดาปของออกซิเจนในขบวนการหายใจ คือ ซูเปอร์ออกไซด์ สารอนุมูลไฮดรอกไซด์ หรือได้รับจากอาหารคือ สารอนุมูลเปอร์ออกไซด์ พบว่าสมุนไพรที่นำมาประกอบอาหารทำเครื่องแกง เช่น พริกหอมแดง ตะไคร้ และข่า มีสรรพคุณในการขจัดสารอนุมูลอิสระดังรายละเอียดตามตารางที่ 1 ซึ่งแสดงศักยภาพด้วยตัวเลขเรียงตามลำดับ คือ 1 = ดีที่สุด (Strong) ส่วน 6 = ดิน้อยที่สุด (Weak)

ตารางที่ 1 ส่วนประกอบของเครื่องแกงในการจัดสารอนุมูลอิสระชนิดต่างๆ ที่ก่อปัญหา

	เครื่องแกง	สารอนุมูลอิสระ ซูเปอร์ออกไซด์	สารอนุมูลอิสระ ไฮดรอกไซด์	สารอนุมูลอิสระ อนุมูลเปอร์ออกไซด์
เทียบฤทธิ์ ตัวต่อตัว	พริก	3	4	2
	หอมแดง	4	2	4
	ตะไคร้	2	3	1
	ข่า	1	1	3
เข้าคู่กันแล้ว ใครดีกว่า	พริก+หอมแดง	6	4	6
	พริก+ตะไคร้	5	3	2
	พริก+ข่า	2	2	3
	หอมแดง+ตะไคร้	4	5	4
	หอมแดง+ข่า	1	1	5
	ตะไคร้+ข่า	3	6	1
ชุดละ 3 อย่าง ชุดใดเด่นกว่า	พริก+หอมแดง+ตะไคร้	4	2	3
	พริก+หอมแดง+ข่า	3	1	4
	พริก+ตะไคร้+ข่า	2	4	1
	หอมแดง+ตะไคร้+ข่า	1	3	2

จากผลวิจัยดังกล่าว จึงยืนยันได้ว่า อาหารไทยพื้นบ้านอุดมไปด้วยสารสมุนไพรที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย และยังมีลักษณะเฉพาะทางด้านรสชาติที่มีทั้งความเผ็ด เค็ม หวาน และเปรี้ยว ผสมผสานกลมกลืนในอาหารชนิดเดียว ซึ่งแตกต่างจากอาหารชาติอื่น และเสน่ห์ของอาหารไทยอีกอย่างคือ กลิ่นหอมของเครื่องเทศสมุนไพร ซึ่งสร้างความประทับใจให้กับชาวต่างชาติ และที่สำคัญพืชผักต่างๆ ที่นำมาปรุงอาหารยังเป็นแหล่งของสารต้านอนุมูลอิสระและสารประกอบฟีนอลิก โดยผลการวิจัยผักและธัญพืช 26 ชนิด คือ ผักคะน้า (ก้าน+ใบ) รากผักชี ผักชี (ก้าน+ใบ) กระเทียม พริกไทยอ่อน หอมแดง ถั่วงอก โหระพา ใบกะเพราขาว ใบกุยช่าย กะหล่ำปลี พริกเหลือง (ใหญ่) พริกชี้ฟ้าแดง พริกจินดา แครอท ใบมะกรูด ตะไคร้ ข่า กระชาย ขมิ้น ขิง ผงกระหรี่ ตราปิ่นไข้ว ยี่ห่วย (คั่ว) ลูกผักชี (คั่ว) พริกขี้หนู (บด) และผิวมะกรูด

ผลการวิจัยพบว่า ผักที่มีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระสูงที่สุด คือ ขมิ้น รองลงมาคือ ใบมะกรูด พริกขี้หนูแห้ง (บด) ผิวมะกรูด ผงกระหรี่ ตราปิ่นไข้ว ใบกะเพราขาว พริกจินดา ยี่ห่วย (คั่ว) พริกไทยอ่อน และขิงตามลำดับ

จากผลการวิจัยทำให้ผู้ประกอบการด้านอาหารไทยส่งออกหันมาผลิตและส่งออกอาหารไทยเพื่อสุขภาพกันมากขึ้น เนื่องจากปัญหาสุขภาพในปัจจุบันทำให้คนทั่วโลกใส่ใจเรื่องอาหารการกินมากขึ้น พืชผักสมุนไพรในบ้านเราจึงเป็นที่รู้จักของชาวต่างชาติ แต่ทุกวันนี้ อาหารไทยส่วนใหญ่ที่ผลิตและส่งออกต่างประเทศมักเป็นชนิดเดิมที่รู้จักกันดีอยู่แล้ว เช่น ต้มยำกุ้ง แกงเขียวหวาน ต้มข่าไก่ ผัดไทย แกงเผ็ดไก่ เป็นต้น ทั้งที่ยังมีอาหารไทยอีกหลายชนิดที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศยอมรับคือ อาหารภาคเหนือที่มีเอกลักษณ์ เช่น น้ำพริกอ่อง ข้าวเหนียวดำเป็ยก เป็นต้น ผลิตภัณฑ์กลุ่มนี้จึงสมควรสนับสนุนให้ผลิตและส่งออก แต่จำเป็นต้องพัฒนาการวิจัยตลาดความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภคอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ ควรพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์สำเร็จรูปชนิดพร้อมบริโภคและชนิดพร้อมปรุง อยู่ในบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสมกับผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ นอกจากนี้ พวกเราทุกคนควรสำรวจตัวเองว่า ในหนึ่งวัน ได้รับประทานผักประเภทใดบ้าง และจะต้องรับประทานผักชนิดใดเพิ่มขึ้นบ้าง เพราะสุขภาพที่ดีเริ่มต้นจากอาหารที่เรากิน

เรื่องที่สอง คือ เกษตรกรคนเก่งลูกค้า ธ.ก.ส. ทำโครงการวิจัยการปลูกข้าวในพื้นที่ภาคกลาง “หวานปุ๋ยครึ่งเดียว รอเกี่ยวร้อยถัง” เริ่มจากคุณเสรี กล้าน้อย เจ้าของสวนส้มโอพวงจันทร์ หมู่ที่ 8 ต.เขาท่าพระ อ.เมืองชัยนาท ได้จัดตั้งโรงเรียนชาวนาเขาท่าพระ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการทำนาข้าวเกษตรอินทรีย์ ลดต้นทุนการผลิต โดยใช้สมุนไพรกำจัดศัตรูโรคพืช หยุดเผาฟาง ลดการใช้ปุ๋ยเคมี เลิกใช้สารพิษกำจัดหอยเชอรี่แต่ใช้ฝักควนมาทดแทน และใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยเป็นสารย่อยสลายฟาง

โรงเรียนชาวนาแห่งนี้ อ.สุวัฒน์ ทรัพย์ะประภา ร่วมมือกับคุณเสรี จัดตั้งขึ้น โดยใช้หลักสูตร “การบริหารศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน” ของศูนย์บริการศึกษานอกโรงเรียน อ.เมืองชัยนาท และร่วมด้วยช่วยกันกับ ธ.ก.ส. ชัยนาท จัดงบประมาณเป็นค่าอาหารและอุปกรณ์การฝึก โดยเชิญ อ.พัฒน์ สันหัต เป็นวิทยากรร่วมตลอดโครงการ วิธีการเรียนรู้คือ เกษตรกรผู้ร่วมโครงการ 30 คน จากทุกอำเภอในจังหวัดชัยนาทเดินทางมาเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในแปลงนาสาธิต จำนวน 6 แปลง ทุกวันเสาร์

เวลา 9.00-16.00 น. รวม 20 สัปดาห์ (5 เดือน) วิทยากรให้ความรู้ทางวิชาการ สาธิตและทดลอง เช่น ผลิตจุลินทรีย์หน่อกล้วย สูตรปราบโรคพืชด้วยฮอร์โมนไข่ สารสกัดเปลือกมังคุด ขมิ้นชัน สารสกัดกระเทียมพริกไทย ปุ๋ยหมักชีวภาพ ปุ๋ยละลายช้า เป็นต้น ทั้งนี้ ผู้เรียนต้องสำรวจข้อมูลระบบนิเวศในแปลงนา วิเคราะห์ ประเมินตัดตัดสินใจ จัดการแปลงนาอย่างเหมาะสม และรายงานในชั้นเรียนเพื่อเรียนรู้ร่วมกัน

การทำนาของเกษตรกรรายนาท ส่วนใหญ่เผาฟาง ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช 3-7 ครั้งต่อฤดู ใส่ปุ๋ยเคมี 50-125 กก./ไร่ ได้ผลผลิตไร่ละ 80-120 ถัง การทำนาแบบนี้ยิ่งทำก็ยิ่งเพิ่มปุ๋ย เพิ่มค่าใช้จ่ายสูงขึ้น ชาวบ้านจึงพูดว่า “ทำนาปรังเหลือแต่ซังกับหนี้ ทำนาปีเหลือแต่หนี้กับซัง”

โรงเรียนชาวนา จึงจัดทำแปลงเรียนรู้เพื่อเปรียบเทียบ 6 แปลง และแบ่งผู้เรียนรู้เป็น 6 กลุ่ม เพื่อปฏิบัติจริงในแปลงทุกขั้นตอน

แปลงที่ 1 ทำนาข้าวแบบเกษตรกรรายนาททั่วไป แต่มีการทดลองตัดใบข้าว 50% ในช่วงข้าวอายุ 30-50 วัน เพื่อศึกษาว่า หากข้าวถูกทำลายในช่วงนั้นจะกระทบผลผลิตเพียงใด

แปลงที่ 2 รองพื้นด้วยขี้หมูไร่ละ 200 กก. คลุกเมล็ดพันธุ์ก่อนหว่านด้วยน้ำหมักขี้หมู ฉีดน้ำหมักขี้หมูช่วงข้าวอายุ 7 วัน 20 วัน 50 วัน และ 80 วัน ใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยหมักฟางและหมักขี้หมู

แปลงที่ 3 รองพื้นช่วงตีเทือกด้วยปุ๋ยละลายช้า 20 กก. และปุ๋ยอินทรีย์ 40 กก. รวม 60 กก./ไร่ ฉีดพ่นฮอร์โมนไข่สูตรสุดยอด 4 ครั้ง ในช่วงข้าวอายุ 7 วัน 20 วัน 50 วัน และ 80 วัน

แปลงที่ 4 รองพื้นด้วยสารปรุ่ดิน (สารเซฟคอน) ไร่ละ 10 กก. แร่มอนท์ 10 กก. รวม 20 กก./ไร่ ฉีดพ่นฮอร์โมนไข่ 4 ครั้งเช่นเดียวกัน

แปลงที่ 5 ไม้ใช้ปุ๋ยเลย แต่คลุกเมล็ดพันธุ์ก่อนหว่านด้วยฮอร์โมนไข่ 100 ซีซี และน้ำ 3 ลิตร (สำหรับข้าวปลูก 2 ถัง) และฉีดฮอร์โมน 4 ครั้งเช่นกัน

แปลงที่ 6 ไม้ใช้ปุ๋ยเลย แต่คลุกเมล็ดก่อนหว่านด้วยฮอร์โมน ผลการปฏิบัติของเกษตรกรในแต่ละแปลง ปรากฏดังนี้

ตารางแสดงผลสรุปเปรียบเทียบผลผลิตข้าวเปลือก
(น้ำหนักเป็นกรัมต่อตารางเมตร)

แปลง 1		แปลง 2		แปลง 3	แปลง 4	แปลง 5	แปลง 6	
ใส่ปุ๋ย	ตัดใบ	ไม่ใส่ปุ๋ย	ใส่ปุ๋ย				ไม่ใส่ปุ๋ย	ใส่ปุ๋ย
770	490	730	840	980	1,200	630	790	1,080

ผลจากการทำนาแปลงสาธิตทั้ง 6 แปลง พบว่า

1. ผลการใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยที่สอนให้เกษตรกรผลิตเอง เพื่อใช้ย่อยสลายฟางสามารถตรึงปุ๋ยไนโตรเจนได้อย่างเพียงพอ ตั้งแต่หัวนจนถึงอายุข้าว 30-40 วัน

2. ผู้เรียนพอใจผลงานในแปลงที่ 4 ตั้งแต่อายุข้าว 2 สัปดาห์ เพราะเติบโตเร็วรากใหญ่ยาว ผลผลิตสูงถึง 1,200 กรัมต่อตารางเมตร (1,920 กก./ไร่) ทั้งที่ใส่ปุ๋ยละลายช้าเพียงไร่ละ 20 กก./ไร่ ในช่วงข้าวอายุ 30-40 วัน สรุปรวมต้นทุนผลิตต่อไร่เพียง 1,500 บาท

3. แปลงที่ 2 ซึ่งใช้จุลินทรีย์หน่อกล้วยหมักฟางและขี้หมูจำนวน 300 กก./ไร่ พบว่าดินอุดมสมบูรณ์ดีมาก ให้ผลผลิตถึง 840 กรัมต่อตารางเมตร (1,312 กก./ไร่) เหมาะสำหรับเกษตรกรทั่วไปที่หาสารเซฟคอนหรือแรมอนท์ไม่ได้

4. เกษตรกรสามารถใช้สารสกัดสมุนไพรทดแทนสารเคมีได้ เช่น ใช้ผักคูนหมักไล่หอยเชอรี่ ใช้สารสกัดสะเดาคลุกเมล็ดก่อนหว่าน ไล่นกหนู เพลี้ยไฟ และปู ใช้สารสกัดพริกไทยไล่เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล

โครงการวิจัยครั้งนี้เป็นบทพิสูจน์ว่า เกษตรกรที่ปลูกข้าวในเขตชลประทานภาคกลาง ก็สามารถลดต้นทุนการผลิตได้มาก และเพิ่มผลผลิตต่อไร่ได้มากเช่นเดียวกัน จากการทำนาตามแบบแปลงที่ 4, 6 และ 2, 3 ซึ่งเกษตรกรเรียนรู้ด้วยตนเองได้

หวังว่า เรื่องที่นำมาเล่าสู่กันฟังนี้จะเป็นประโยชน์แก่เกษตรกร ทั้งชาวนาและผู้ปลูกพืชผักสวนครัว รวมทั้งผู้ประกอบการอาหารไทย พื้นบ้านที่เป็นประโยชน์ต่อสุขภาพนะครับ

21

คิดใหม่ ทำใหม่ รู้เข้าใจในความพ้อเพียง

การประชุมวิชาการระดับชาติของนักเศรษฐศาสตร์ ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 26 ตุลาคม 2550 ซึ่งจัดประชุมที่อาคารสารนิเทศ 50 ปี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้เขียนมีโอกาสเข้าร่วมประชุมด้วยในฐานะกรรมการสภามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

การประชุมดังกล่าว เป็นการร่วมกันจัดประชุมโดย สถาบันการศึกษาของรัฐ 6 สถาบัน คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทั้งนี้ กำหนดให้หมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพ ที่ผ่านมามีการประชุมไปแล้ว 2 ครั้ง โดยคณะเศรษฐศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์ และจุฬาลงกรณ์ฯ ตามลำดับ ครั้งนี้ คณะเศรษฐศาสตร์ ม.เกษตรศาสตร์ เป็นเจ้าภาพ ในเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน” จึงขอสรุปบางประเด็นที่เห็นว่าน่ารู้มาให้ทราบทั่วกัน

ในเอกสารประกอบการประชุมดังกล่าว มีประกาศเกียรติคุณ พระมหากษัตริย์นักพัฒนาของโลก สรุปความว่า วารสาร UN CHRONICLE (หน้า 78-79) ฉบับที่ 2 ประจำปี 2006 โดย Mr.Haken Bjorkman ซึ่งเป็น UNDP Deputy Resident Representative ประจำประเทศไทย ได้ประกาศเกียรติคุณ สรุปสาระสำคัญดังนี้

หลังจากที่นายโคฟี อานัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้เดินทางมา ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Human Development Lifetime Achievement Award แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเดือนพฤษภาคม 2549 และกล่าวว่า “หากการพัฒนาคนหมายรวมถึงการให้ความสำคัญกับคนเป็นอันดับแรก ก็คงไม่มีใครจะเหมาะสมไปกว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกแล้ว” คำกล่าวนี้ได้สร้างความประทับใจแก่ประชาชนชาวไทยเป็นอย่างยิ่ง

เนื่องจากทุกคนต่างตระหนักว่า รางวัลนี้เป็นรางวัลที่จะมอบให้แก่บุคคลที่มุ่งมั่นทุ่มเทตลอดชีวิตให้กับภารกิจการพัฒนาคน นับเป็นการแสดงให้เห็นถึงความชื่นชมของ UN ที่เล็งเห็นความสำคัญในวิสัยทัศน์ด้านการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้พระราชทาน “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ให้แก่พสกนิกรชาวไทยในการเตรียมความพร้อมและรับมือกับกระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

ดร.ธันวา จิตต์สงวน รองอธิการบดีฝ่ายโครงการพิเศษ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้สรุปลำดับขั้นที่สำคัญในการพัฒนาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากอดีตถึงปัจจุบัน ไว้ดังนี้

- พ.ศ.2517 ทรงพระราชทานแนวคิดที่ว่าด้วยความพอมี พอกิน พอใช้ และการพัฒนาตามลำดับขั้นตอนจากพื้นฐานก่อน
- พ.ศ.2538 ทรงอธิบายและทดลองระบบเกษตรทฤษฎีใหม่ เพื่อความสมดุลของทรัพยากร การลดความเสี่ยงและการแก้ปัญหาความยากจน
- พ.ศ.2540 ทรงสรุปแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการพึ่งตนเองบนทางสายกลาง
- พ.ศ.2542 พระราชทานพระบรมราชานุญาต ให้เผยแพร่สรุปใจความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (ประมาณ 1 หน้ากระดาษ)
- พ.ศ.2547 สถาปนา สรุปลงและเผยแพร่สาระสำคัญของปรัชญา ซึ่งเน้นความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดี
- พ.ศ.2549 องค์การสหประชาชาติทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล Human Development Lifetime Achievement Award
- พ.ศ.2550 โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ตีพิมพ์เผยแพร่รายงาน “เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน” UNDP ได้มีข้อเสนอแนะในการขับเคลื่อนการพัฒนาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 6 ประการ คือ

1. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาสำคัญยิ่งสำหรับจัดความยากจนและลดความเสี่ยงทางเศรษฐกิจของคนจน จึงต้องเน้นที่การปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดและพฤติกรรมของคนยากจน ตลอดจนแนวทางโดยการพัฒนา สำหรับผู้ยากจนควรเน้นการเรียนรู้ การพัฒนาขีดความสามารถให้พึ่งตนเอง โดยมีภูมิคุ้มกันที่ดีเป็นหลัก

2. เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานการสร้างพลังอำนาจของชุมชนและพัฒนาศักยภาพชุมชนให้เข้มแข็งซึ่งเป็นฐานรากสำคัญ จึงต้องพัฒนาให้เหมาะสมพอดีของแต่ละชุมชน ผ่านทางการเสริมความเข้มแข็งการรวมกลุ่มเพื่อกิจกรรมเศรษฐกิจและสังคม การส่งเสริมองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ภาคธุรกิจเอกชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา

3. เศรษฐกิจพอเพียงช่วยยกระดับความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัทเอกชนด้วยการสร้างข้อปฏิบัติในการทำธุรกิจที่เน้นผลกำไรระยะยาวในบริบทที่มีการแข่งขัน ซึ่งภาคเอกชนจะได้รับประโยชน์โดยตรงและเป็นที่ยอมรับของสังคม รวมทั้งมีการเติบโตอย่างสมดุลและมั่นคง

4. เศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญยิ่งต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาลในการบริหารงานภาครัฐ ซึ่งจำเป็นต้องให้เกิดในทุกหน่วยงาน เพื่อสร้างหน่วยงานภาครัฐให้เป็นต้นแบบที่มีแนวดำเนินงานภายใต้การใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบกำกับ โดยเฉพาะการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติในระดับมหภาค

5. เศรษฐกิจพอเพียงสามารถใช้เป็นแนวทางกำหนดนโยบายของชาติเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่มีผลกระทบเฉียบพลัน การเตือนสติไม่ให้ประมาทและสร้างระบบคุ้มกันตนเองทางสังคมเป็นหลักการที่ต้องนำมาประยุกต์ใช้ เช่น การส่งเสริมการออม การประหยัดค่าใช้จ่าย ลดความฟุ้งเฟ้อ การประหยัดพลังงาน การเลือกบริโภคสื่อและวัฒนธรรมจากต่างประเทศ เป็นต้น

6. จำเป็นต้องปลูกฝังจิตสำนึกพอเพียง โดยการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความคิดของคนในชาติ การเรียนรู้การศึกษาในทุกกระดับ ทุกสถาบัน

เริ่มจากครอบครัว โรงเรียน องค์กรชุมชน และองค์กรศาสนา เพื่อสร้างสังคมให้ยึดมั่นกับการมีเหตุผล การใช้ความรู้ในกรอบแห่งคุณธรรมจะนำไปสู่สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุข

ดร.ปริยานุช พิบูลสราวุธ หัวหน้าโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้สรุปการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่างๆ ไว้ดังนี้

1. การประยุกต์ใช้ระดับบุคคล/ครอบครัว-เริ่มต้นจากการเสริมสร้างคนให้มีการเรียนรู้วิชาการและทักษะที่จำเป็น เพื่อให้สามารถรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ พร้อมทั้งเสริมสร้างคุณธรรม ให้มีความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมและอยู่ร่วมกับระบบนิเวศวิทยาอย่างสมดุล เพื่อละเว้นการประพดติผิด เป็นผู้ให้ เกื้อกูล แบ่งปัน มีสติยังคิดพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนตัดสินใจกระทำการใดๆ จนกระทั่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีในชีวิต โดยสามารถคิดและกระทำบนพื้นฐานของความมีเหตุผล พอเหมาะกับสถานภาพ บทบาทหน้าที่ในแต่ละสถานการณ์ทั้งนี้ต้องเพียรปฏิบัติอยู่เสมอให้เป็นที่พึงของตนเองและผู้อื่นได้ในที่สุด

2. การประยุกต์ใช้ในระดับชุมชน-ชุมชนพอเพียงประกอบด้วยบุคคล/ครอบครัวต่างๆ ที่ใฝ่หาความก้าวหน้าบนพื้นฐานความพอเพียง โดยมีความรู้และคุณธรรมเป็นกรอบดำเนินชีวิตและสามารถพึ่งตนเองได้ บุคคลเหล่านี้ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสมสอดคล้องกับภูมิสังคมของชุมชนพยายามใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุดผ่านการร่วมแรงร่วมใจ ร่วมคิดร่วมทำ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น เพื่อสร้างประโยชน์สุขของคนส่วนรวมและความก้าวหน้าของชุมชนอย่างมีเหตุผล ด้วยสติปัญญาความสามารถของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง บนพื้นฐานความซื่อสัตย์สุจริต อดทน ขยันหมั่นเพียร และเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างสมาชิกในชุมชน นำไปสู่ความสามัคคี ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันที่ดีของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนที่สมดุล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ รวมทั้งสามารถพัฒนาไปสู่เครือข่ายชุมชนอื่นๆ

3. การประยุกต์ใช้ในระดับประเทศ-มีแผนการบริหารจัดการ

ประเทศที่ส่งเสริมให้บุคคล/ชุมชนต่างๆ มีวิถีปฏิบัติ มีความร่วมมือและการพัฒนาในสาขาต่างๆ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และดำเนินการตามแผนดังกล่าวอย่างรอบคอบ เป็นขั้นตอน เริ่มจากการวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียง โดยส่งเสริมให้ประชาชนส่วนใหญ่สามารถอยู่อย่างพอมีพอกิน และพึ่งตนเองได้ด้วยความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ และมีความคุณธรรม ซื่อสัตย์ ขยัน ประหยัด เอื้อเฟื้อแบ่งปัน และใช้สติปัญญาในการตัดสินใจดำเนินชีวิต รวมทั้งส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคน ชุมชน หลากหลายอาชีพและประสบการณ์ เพื่อสร้างความเข้าใจและรู้จักจริง ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคีและจิตสำนึกที่จะร่วมกันพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าอย่างเป็นขั้นตอนที่สอดคล้องสมดุลกับสภาพภาพจริงของคนในประเทศ

4. การประยุกต์สำหรับเกษตรกร-เกษตรกรรุ่นใหม่ คือแนวพระราชดำริที่ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มกันและเชื่อมโยงเครือข่ายต่างๆ ให้เกิดการพัฒนาอย่างสมดุลกับสภาพแวดล้อมและต่อเนื่องเป็นขั้นตอน โดยประยุกต์ใช้ความรู้ภูมิปัญญาและทรัพยากรต่างๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 เป็นแนวทางจัดการพื้นที่เกษตรกรรมในระดับครอบครัว ที่สอดคล้องกับระบบนิเวศวิทยา ให้พออยู่พอกินเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้ ขั้นตอนที่ 2 การรวมกลุ่มร่วมมือกันในการผลิต การแปรรูป การตลาด และสวัสดิการชุมชนรูปแบบต่างๆ เพื่อสร้างสามัคคีในท้องถิ่นและเตรียมความพร้อมก่อนก้าวสู่โลกภายนอก ขั้นตอนที่ 3 ประสานงานติดต่อกับหน่วยงานภายนอกเพื่อจัดหาทุนเพิ่มเติม วิชาความรู้ เทคโนโลยีจากภาคเอกชน เช่น ธนาคาร บริษัท ห้างร้าน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐและมูลนิธิต่างๆ มาช่วยในการลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต

5. การประยุกต์สำหรับนักธุรกิจ-นักธุรกิจพอเพียงต้องคำนึงถึงความมั่นคงยั่งยืนของการดำเนินธุรกิจมากกว่าผลประโยชน์ระยะสั้น จึงต้องรอบรู้ในธุรกิจของงานมีการศึกษาข้อมูลข่าวสารตลอดเวลาเพื่อสามารถก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลง และมีความรอบคอบใน

การตัดสินใจเพื่อป้องกันความเสี่ยง รวมทั้งต้องมีคุณธรรมในการประกอบอาชีพ ซื่อสัตย์สุจริต ไม่ค้าขายสินค้าที่ก่อโทษ/สร้างปัญหาแก่สังคมและสิ่งแวดล้อม มีการพัฒนาประสิทธิภาพการผลิต ปรับปรุงคุณภาพสินค้าให้ทันความต้องการของตลาดและการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยี รวมทั้งต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคมในทุกขั้นตอนการดำเนินธุรกิจ มีการแบ่งปันผลประโยชน์ในระหว่างผู้มีส่วนได้เสียอย่างสมเหตุสมผล ทั้งผู้บริโภค พนักงาน ผู้ถือหุ้น บริษัทคู่ค้า และสังคมในวงกว้าง

6. การประยุกต์สำหรับเจ้าหน้าที่ของรัฐ-เจ้าหน้าที่รัฐต้องเริ่มต้นสร้างความพ้อเพียงในชีวิตของตนเองก่อน โดยตระหนักถึงบทบาทหน้าที่ของการเป็นผู้ให้บริการแก่สังคม และร่วมเสริมสร้างสภาวะแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมได้อย่างสมดุล มีสำนึกในคุณธรรม มีสติยั้งคิด ให้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ และปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานความมีเหตุผล พ้อประมาณกับศักยภาพของตนในแต่ละสถานการณ์ และหมั่นเสริมสร้างความรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการเตรียมงานนโยบาย แผนงานโครงการต่างๆ โดยเน้นการพัฒนาที่สร้างสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ที่มุ่งให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเอง และร่วมพัฒนาสังคมประเทศชาติในที่สุด

7. การประยุกต์สำหรับนักการเมือง-นักการเมืองพ้อเพียง ต้องเป็นตัวอย่างผู้นำที่มีคุณธรรมจริยธรรมเข้มแข็ง มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อการกระทำผิดแม้เพียงเล็กน้อย เนื่องจากจะส่งผลกระทบต่อสังคม นักการเมืองทุกระดับจะต้องรู้จักสังคมชุมชนที่ตนเองเป็นผู้แทนอย่างถ่องแท้ มีความเข้าใจระบบการปกครองและระเบียบปฏิบัติ ตามกฎหมายและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม มีความรอบรู้และเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งในประเทศและต่างประเทศ โดยมุ่งดำเนินวิถีการเมืองให้ท้องถิ่นและประเทศมีความก้าวหน้าอย่างสมดุลในทุกด้าน ประชาชนอยู่อย่างพ้อเพียง และปรับปรุงส่วนที่ไม่ดีในสังคม รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดสิ่งที่ดีมีประโยชน์ต่อส่วนรวม และให้สมดุลกับ

ศักยภาพและระดับการพัฒนาของท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองของคนในชุมชนทุกระดับ

หวังว่า ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งได้นำมาเล่าสู่กันฟังนี้จะเป็นประโยชน์ เพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันและนำไปสู่การถ่ายทอดให้ครอบครัว ชุมชน และเกษตรกรต่อไป

22

ร.ก.ส. ร่วมปลูกต้นไม้ ในใจคน

มีเรื่องดีๆ มาเล่าสู่กันฟังเช่นเคย...คุณไสว แสงสว่าง ผู้จัดการ ร.ก.ส.สาขาละแม จ.ชุมพร เป็นผู้หนึ่งที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 9 ประเภทบุคคล ประจำปี 2550 ในฐานะที่เป็น “ผู้จัดการ ธนาคารต้นไม้ คนแรกของโลก”

รางวัลลูกโลกสีเขียว เป็นรางวัลที่บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) จัดขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 โดยมีเป้าหมายในการสนับสนุน เป็นกำลังใจ ยกย่อง และเผยแพร่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ของบุคคลและกลุ่มบุคคลในชุมชนต่างๆ ให้เป็นที่รับรู้สู่สังคมในวงกว้าง เพื่อเป็นแบบอย่างของการประกอบสิ่งดีงามและนำไปประยุกต์ใช้ใน สังคมไทย รวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการสร้างผลงานเครือข่ายแห่งการอนุรักษ์

การประกวดรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 9 ได้น้อมนำแนว พระราชดำริในเรื่องความพอเพียงมากำหนดเป็นหัวข้อการประกวด “วิถีพอเพียง แบ่งปัน ผูกพัน คน น้ำ ป่า” มีผลงานส่งเข้าประกวดทั้งหมด 611 ผลงาน แบ่งเป็นประเภทชุมชน 176 ผลงาน ประเภทบุคคล 89 ผลงาน ประเภทกลุ่มเยาวชน 58 ผลงาน ประเภทงานเขียน 119 ผลงาน ประเภทเรียงความเยาวชน 159 ผลงาน ประเภทสื่อมวลชน 10 ผลงาน ในจำนวนนี้มีผลงานที่ได้รับรางวัลทั้งสิ้น 48 รางวัล คือ ประเภทชุมชน 12 รางวัล ประเภทบุคคล 8 รางวัล ประเภทกลุ่มเยาวชน 7 รางวัล ประเภท งานเขียน 6 รางวัล ประเภทเรียงความเยาวชน 11 รางวัล ประเภท สื่อมวลชน 2 รางวัล

รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทชุมชน 12 รางวัล ได้แก่

1. เครือข่ายชุมชนลุ่มน้ำแม่ปิงตอนบน อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ “ชุมชนต้นน้ำกับการดูแลป่า”
2. ชุมชนบ้านดงผาปูน ต.บ่อเกลือใต้ อ.บ่อเกลือ จ.น่าน “ต้นแบบ การจัดการทรัพยากรอย่างยุติธรรม”
3. ชุมชนบ้านกลาง ต.บ้านดง อ.แม่เมาะ จ.ลำปาง “การปรับตัวใน สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง”
4. เครือข่ายชุมชนเทศบาลตำบลปริก อ.สะเดา จ.สงขลา “ยุทธศาสตร์ งานด้านสิ่งแวดล้อมภาคประชาชน”
5. ชุมชนอนุรักษ์ป่าสาकुอำเภอนาโยง จ.ตรัง “ฟื้นคืนสายธาร ผูกโยง สายใยชีวิต”
6. ชุมชนเครือข่ายมัสยิดกมาลุลอิสลาม แขวงทรายกองดินใต้ เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ “ผู้ต่อลมหายใจให้สายน้ำ”

7. ชุมชนอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าเขาถ้ำบ้านคลองแสง ต.ด่านชุมพล อ.บ่อไร่ จ.ตราด “สัมพันธ์ภาพคนกับป่า”

8. ชุมชนบ้านแก่งฟุ้ง-บ้านป่าอบิต ต.บ่อโพธิ์ อ.นครไทย จ.พิษณุโลก “การจัดการป่าต้นน้ำโดยชุมชน”

9. เครือข่ายอนุรักษ์ลุ่มน้ำชมพู ต.ชมพู อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก “การเดินทางที่ยังไม่สิ้นสุด”

10. เครือข่ายกลุ่มอนุรักษ์ภูผาขาว ต.ผาขาว จ.เลย “เชื่อมร้อยเครือข่ายเพื่อรักษาแหล่งอาหารชุมชน

11. กลุ่มอนุรักษ์ป่าดงภูดิน-ดงภูแดง บ้านผึ่ง ต.หนองแค อ.ราชไศล จ.ศรีสะเกษ “ตำนานต่อสู้จากลุ่มน้ำมูล”

12. ชุมชนโคกสี ต.หนองห้าง อ.ภูจินารายณ์ จ.กาฬสินธุ์ “ผืนป่าแห่งชีวิต”

รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทบุคคล 8 รางวัล ได้แก่

1. นายแพทย์รังสฤษฎ์ กาญจนะวณิชย์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ “ผู้เปิด ประตู โลกธรรมชาติให้กับเยาวชน”

2. ไสว แสงสว่าง ผู้จัดการ ธ.ก.ส.สาขาละแม จ.ชุมพร “ผู้จัดการธนาคารต้นไม้ คนแรกของโลก”

3. สายชล พวงพิกุล ผู้ใหญ่บ้านเขาราวเทียนทอง ต.เนินขาม กิ่ง อ.เนินงาม จ.ชัยนาท “สร้าง แนวร่วม เพื่อรวมพลัง”

4. วิวัฒน์ คัลยกำธร ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง ต.หนองมอนแดง อ.บ้านบึง จ.ชลบุรี “ผู้บุกเบิกเครือข่ายแห่งความพอเพียง”

5. พิทักษ์ ไตนวนุช (เสียดชีวิต) บ้านชมพู ต.ชมพู อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก “วีรบุรุษป่าเขตฝน”

6. กล โหมคุ้ม ผู้ใหญ่บ้านบ้านก้ว ต.บ้านพ อ.ศีร์ษะเกษ จ.สุโขทัย “นักวิชาการเท้าเปล่า” แห่งชุมชนบ้านก้ว

7. พญ.ทานทิพย์ และ นพ.อภิสิทธิ์ อ่างวรารังกูร โรงพยาบาล อุบลรัตน์ จ.ขอนแก่น “สองนักพัฒนาผู้ใช้หลักธรรมนำชีวิตพอเพียง”

8. พระครูจันทร ปัญญาภรณ์ วัดภูนงกระเบา จ.หนองคาย “แสงทองของวัดภูนงกระเบา”

รางวัลลูกโลกสีเขียว ประเภทกลุ่มเยาวชน 7 รางวัล ได้แก่

1. กลุ่มเยาวชนชมรมคนรักษ์ป่า โรงเรียนบ้านห้วยไผ่ ต.แม่ยม อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน “การสืบทอดของคนรุ่นที่ 4”
  2. อาสาสมัครรักษาตลิ่งแม่น้ำ ต.หาดลี้แม่น้ำ อ.เมือง จ.ระนอง “เชื่อมร้อยวัฒนธรรมพื้นบ้านสู่การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม”
  3. กลุ่ม ว.ส. รักรษ์สิ่งแวดล้อม โรงเรียนแกลงวิทยสถาวร บ้านพลองข้างเผือก ต.ทางเกวียน อ.แกลง จ.ระยอง “ผู้ปกป้องแม่น้ำประแส”
  4. กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ป่าชุมชน โรงเรียนเขาชะโงก ต.บ้านกล้วย อ.ชนแดน จ.เพชรบูรณ์ “เมล็ดพันธุ์ คนรุ่นใหม่เพื่อการอนุรักษ์”
  5. กลุ่มเยาวชนอนุรักษ์ทรัพยากรน้ำและป่าไม้บ้านหนองหลักศิลา ต.เลิงสาง อ.เลิงสาง จ.นครราชสีมา “สานสายใยต้นกล้า สืบสานงานป่าชุมชน”
  6. กลุ่มเยาวชนเสนางคนนิคมสัมพันธ์ (ป่า) หนองทับม้า-บ้านนาสะอาด ต.เสนางคนนิคม อ.เสนางคนนิคม จ. จ.เจริญ “ต้นกล้าผู้ขับเคลื่อนงานสิ่งแวดล้อมของชุมชน”
  7. ชมรมดอกติ้วรวมพลังสร้างโลกสีเขียว โรงเรียนป่าติ้ววิทยา ต.โพธิ์ไทร อ.ป่าติ้ว จ.ยโสธร “ต้นกล้าคุณธรรมในอำเภอป่าติ้ว”
- หวังว่ารายชื่อกลุ่มชุมชน กลุ่มเยาวชน และบุคคล ที่ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียวข้างต้นจะเป็นที่สนใจเพื่อไปทำความรู้จัก แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสนับสนุนต่อยอดกิจกรรมดังกล่าวให้เจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ท่ามกลางความแปรปรวนของสภาพอากาศที่ส่งผลกระทบต่อหลายอย่าง ทำให้วงจรสิ่งมีชีวิตแปรปรวน ฤดูกาลเปลี่ยนแปลง ทุกคนล้วนได้รับรู้ นักวิทยาศาสตร์ไม่อาจจะระบุสถานการณ์ในอนาคตได้อย่างแม่นยำ เพียงแต่คาดการณ์ว่า ความเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศ อันเป็นผลจากอุณหภูมิโลกที่สูงขึ้น จะส่งผลกระทบต่อทุกชีวิต อากาศร้อนนานทำให้หน้าฝนนานและตกถี่ขึ้น ผืนดินไม่สามารถอุ้มน้ำที่เกินตัว ส่งผลให้หน้าดินพังทลาย ปริมาณน้ำในแม่น้ำที่สูงขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อชุมชนริมน้ำ เหตุการณ์เช่นนี้จะรุนแรงมากขึ้น เพราะโลกสีน้ำเงินใบนี้ไม่มีวัน

เหมือนเดิม ดังนั้น การรณรงค์เพื่อลดการใช้พลังงาน ลดการบริโภคเป็นหนทางหนึ่งในการช่วยลดปัญหา “โลกร้อน” แต่คงไม่ส่งผลให้เห็นจริงจังในระยะเวลานับสั้น ถ้าเรายังใช้รถยนต์กันอย่างทุกวันนี้ ผู้คนจะต้องปลูกต้นไม้วันละหนึ่งต้น ทางออกที่เหมาะสมมากที่สุดคือ การใช้ชีวิตอย่างพอเพียง รู้จักแบ่งปันให้กันและกัน รวมทั้งแบ่งปันให้สิ่งแวดล้อม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตระหนักในเรื่องความสมดุลของธรรมชาติว่า ส่งผลต่อการดำรงอยู่ของสรรพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทานไว้เมื่อวันที่ 25 กันยายน 2521 ความตอนหนึ่งว่า

“.....จำได้เมื่ออายุ 10 ขวบ ที่โรงเรียนมีครูคนหนึ่ง ซึ่งเดี๋ยวนี้ตายไปแล้ว สอนเรื่องวิทยาศาสตร์ เรื่องการอนุรักษ์ดิน แล้วให้เขียนว่า ภูเขาต้องมีป่าไม้ไม่อย่างนั้นเมื่อดินลงมาแล้วจะชะดินลงมาเร็ว ทำให้ไหลตามน้ำไป ไหลตามน้ำไป ความเสียหาย ดินหมดจากภูเขาเพราะไหลตามสายน้ำไป ก็เป็น.....ของป่าไม้เรื่องการอนุรักษ์ และเป็นหลักของชลประทานที่ว่า ถ้าไม่รักษาป่าไม้ข้างบน จะทำให้เดือดร้อนตลอดตั้งแต่ดินบนภูเขาหมดไป กระทั่งการที่จะมีตะกอนลงมาในเขื่อน มีตะกอนลงมาในแม่น้ำทำให้น้ำท่วม....”

ด้วยความเข้าพระราชหฤทัยสภาพปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพิจารณาหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยตรงประเด็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ น้ำ ดิน หรือพลังงาน ทรงใช้วิธีการที่เรียบง่าย ประหยัด และเป็นไปตามกฎเกณฑ์ธรรมชาติ จึงส่งผลการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติไปสู่จุดหมายที่ยั่งยืน

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญยิ่ง เนื่องจากป่าไม้เป็นส่วนสำคัญของวัฏจักรสิ่งแวดล้อมและช่วยรักษาสสมดุลของระบบนิเวศวิทยา ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ ตลอดจนช่วยปรับสภาพบรรยากาศและเป็นแหล่งวัตถุดิบ รวมทั้งเป็นแหล่งอาหารอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินไป

ทอดพระเนตรสภาพป่าไม้ของประเทศไทยที่มีแต่จะทรุดโทรมและลดน้อยลงทุกวัน จึงได้พระราชทานพระราชดำริสรุปความว่า “ถ้าไม่มีการอนุรักษ์หรือสร้างสวนป่าทดแทนแล้ว ในไม่ช้าก็จะมีป่าไม้ให้ประโยชน์แก่เราอย่างแน่นอน” ทรงเน้นการปลูกรักษาป่าให้เข้ากับสภาพธรรมชาติของป่าตามลักษณะภูมิศาสตร์และภูมิสังคมของแต่ละพื้นที่ โดยทรงให้เริ่มต้นจากการปลูกป่าในใจคน เพื่อเพิ่มผืนป่าลงบนแผ่นดิน ดังพระราชดำรัสว่า “...เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะต้องปลูกรักษาต้นไม้ในใจคนเสียก่อนแล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกรักษาต้นไม้ลงบนแผ่นดิน และรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง....”

คุณไสว แสงสว่าง ผู้จัดการ ธ.ก.ส.สาขาละแม ได้ดำเนินตามรอยพระยุคลบาท ด้วยการ “ปลูกรักษาต้นไม้ในใจคน” และดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน จนผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่บุคคลภายนอกและได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ครั้งที่ 9 เป็นนักบริหารที่เชื่อมโยงงานเข้ากับการอนุรักษ์และการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีจุดเริ่มต้นจากผลเสียหายของพายุเกย์ที่ถล่มภาคใต้ในปี 2532 แล้วมาฟื้นฟูชีวิตชาวบ้านด้วยการจัดทำโครงการ “ธนาคารต้นไม้” เป็นธนาคารที่มี “ดอกเบี้ยย” เป็นความร่มเย็นแก่โลก และขยายผลเป็นแนวคิดเชิงยุทธศาสตร์ร่วมกับภาคีแนวร่วมจัดทำโครงการ “เกษตรอินทรีย์สู่วิถีที่พอเพียง”

ปี 2532 คุณไสว ในฐานะผู้ช่วยผู้จัดการ ธ.ก.ส.สาขาท่าแซะ ซึ่งเป็นพื้นที่ประสบภัยรุนแรงที่สุด เขามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูวิถีชุมชนจากความว่างเปล่าของแผ่นดินที่โดนพายุกวาดล้างจนหมดสิ้น จากความทรงจำที่เขาเคยเห็นคุณพ่อสวัสดิ์ ปลูกต้นตะเคียนทองเป็นร้อยต้นหลังประสบภัยพายุถล่มแหลมตะลุมพุก เมื่อปี 2505 เพื่อช่วยป้องกันลมพายุ และพี่น้องในครอบครัวก็ได้นำไม้ตะเคียนทองที่เติบโตใหญ่มาสร้างบ้านเรือนโดยไม่ต้องกู้เงินมาเป็นค่าวัสดุก่อสร้าง เขาจึงลงมือฟื้นฟูวิถีชุมชนลูกค้า ธ.ก.ส. โดยหาพื้นที่ทำศูนย์เพาะกล้าไม้ที่น้ำตกกะเปาะในศูนย์มีกล้าไม้สารพัดชนิด โดยเฉาะต้นตะเคียนทอง เมื่อออกไปพบลูกค้าก็จะนำกล้าไม้ใส่รถไปแจกจ่ายตั้งแต่ อ.เมือง ท่าแซะ ปะทิว สวีทุ่งตะโก หลังสวน พะโต๊ะ ละแม จ.ชุมพร อ.เขาพนม จ.กระบี่ และ อ.เมือง

ละอูน กะเปอร์ สุขสำราญ จ.ระนอง เหมือนเป็นภารกิจหนึ่งในชีวิต โดยยกประสบการณ์ชีวิตความเจ็บปวดจากเหตุการณ์พายุร้ายที่แหลมตะลุมพุกเป็นอุทาหรณ์ ใช้ตัวเลข 9 ต้นเป็นจุดเริ่ม มีกล้าไม้ต้นหมื่นต้น ถูกแจกจ่าย เมื่อเวลาผ่านไปเกือบ 20 ปี ทำให้มีไม้เศรษฐกิจยืนต้นตามบ้านเรือนลูกค้า ธ.ก.ส. เป็นจำนวนมาก

ในปี 2537 คุณไสว พบว่าลูกค้าเกษตรกรจำนวนมากไม่สามารถชำระหนี้คืนได้ต้องขายที่ดินเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ซึ่งเป็นการเพิ่มปัญหาไม่รู้จบ เขาจึงใช้แนวคิดการปลูกต้นไม้ผสมผสานกับแนวทางเกษตรยั่งยืน เพื่อให้เกิดทางออกแก่ลูกค้า โดยกระตุ้นให้เปลี่ยนรูปแบบเกษตรพืชเชิงเดี่ยวมาเป็นเกษตรผสมผสานและมีต้นไม้ใช้สอยเชิงเศรษฐกิจในพื้นที่ด้วย แนวคิดนี้ก่อให้เกิดสวนผสมผสานมีต้นตะเคียนทอง ยืนตระหง่านในหลายแห่งที่เขาส่งเสริมจริงจัง เช่น บ้านคลองเรือ อ.พะโต๊ะ บ้านปากแดง อ.หลังสวน จ.ชุมพร บ้านทองหลาง อ.กะเปอร์ จ.ระนอง เขาเริ่มแสวงหาภาคีร่วมในการส่งเสริมแนวคิด ทั้งหน่วยงานป่าไม้ ฝ่ายปกครอง และองค์กรพัฒนาเอกชน

ในปี 2547 เขาเริ่มตกผลึกทางความคิดว่า “ถ้าเกษตรกรไม่อยู่รอด ธ.ก.ส. ก็อยู่ไม่รอด และประเทศชาติก็อยู่ไม่ได้” การคิดเชิงยุทธศาสตร์จึงเริ่มขึ้นร่วมกับภาคีแนวร่วมเรียกว่า “ก้าวอย่างเกษตรอินทรีย์ สู่วิถีชีวิตพอเพียง”

คุณไสว จัดตั้งโรงเรียนเกษตรอินทรีย์ 13 แห่ง คือ โรงเรียนนาุ้งเกษตรอินทรีย์บ้านควน บ้านไทรล่า บ้านแพรกแห้ง บ้านนาสัก บ้านแก่งกระทั่ง บ้านหน้าเขา บ้านไร่ใน บ้านภูเขาทอง บ้านทุ่งคอกช้าง บ้านช่องร่อ บ้านเขาสวนทุเรียน ในอำเภอสวี โรงเรียนเกษตรอินทรีย์บ้านเขานาง อำเภอละแม และโรงเรียนเกษตรอินทรีย์บ้านทุ่งหงส์ อำเภอเมืองชุมพร มีสมาชิกทั้งหมด 459 คน ซึ่งได้เข้ารับการฝึกอบรมวิถีชีวิตคุณุ์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง จังหวัดชลบุรี ของอาจารย์วิวัฒน์ ศัลยกำธร

แกนนำที่เข้าอบรมดังกล่าวเป็นกลไกหลักในการก่อตั้งและดำเนินงานโรงเรียนทั้ง 13 แห่ง ที่เน้นการพึ่งตนเอง มีการสอนการทำนาุ้งอินทรีย์

ทำสวนผสมการทำผลิตภัณฑ์ใช้เองในครัวเรือน เป็นต้น และได้ขยายผลในเชิงบูรณาการเพื่อชีวิตที่พอเพียง โดยทำต้นแบบในชุมชน 4 แห่ง ในอำเภอละแม คือ บ้านเกาะพิทักษ์และบ้านคลองเรือ เพื่อมุ่งสู่การเป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ ส่วนบ้านบากแดงมุ่งสู่ชุมชนเข้มแข็ง และบ้านประสานมิตร มุ่งสู่การยกระดับเป็นสถาบันการเงินชุมชน

ในปี 2549 คุณไสวเข้าร่วมกับภาคีภาคประชาชนขับเคลื่อนแนวคิดนวัตกรรมด้านสิ่งแวดล้อม เรียกว่า “ธนาคารต้นไม้” แนวคิดนี้เป็นการส่งเสริมให้เกษตรกรที่มีหนี้สินปลูกต้นไม้ใช้หนี้ ตามยุทธศาสตร์แก้ปัญหาความยากจนของรัฐบาล ธนาคารต้นไม้เปรียบเสมือนหน่วยที่สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกษตรกรลูกหนี้ ธ.ก.ส. และประชาชนผู้สนใจทั่วไปหันมาปลูกต้นไม้เพื่อประเมินค่าเป็นทรัพย์สิน และสามารถนำไปใช้หนี้ ธ.ก.ส. ได้ โดยประสานพลังกับภาคีในจังหวัดชุมพรและจังหวัดกระบี่

คุณไสว กลายเป็น “ผู้จัดการ” คนแรกของธนาคารต้นไม้ที่มีภาคีร่วมทั้งภาคประชาชน หน่วยงานราชการ และ ธ.ก.ส. เมื่อประชาชนปลูกต้นไม้แล้วก็สามารถนำมาฝากไว้กับธนาคารต้นไม้ แล้วแปรต้นไม้ให้เป็นทรัพย์สินเพื่อนำมาใช้หนี้ แนวคิดนี้จะทำให้ประเทศไทยมีต้นไม้เพิ่มโดยภาครัฐไม่ต้องลงทุน และเกษตรกรก็ไม่ต้องขายที่ดินมาปลดหนี้

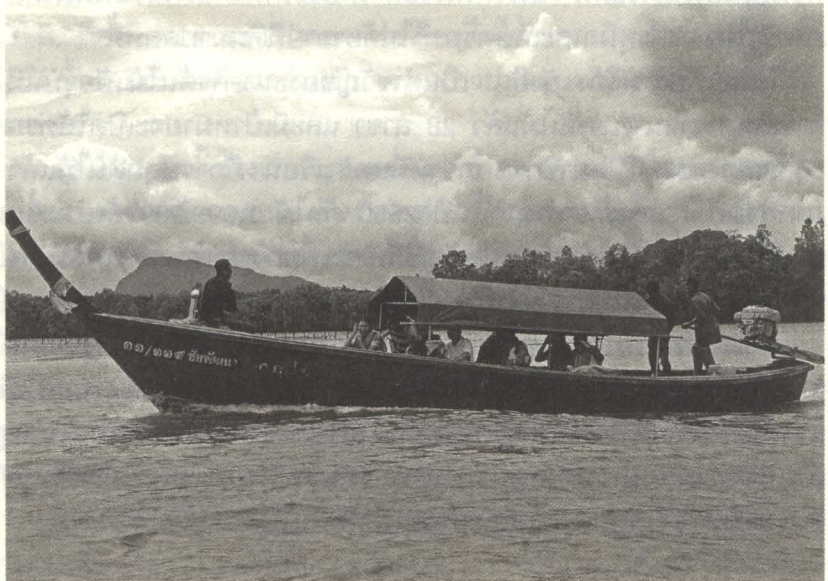
“พอเพียง มั่งคั่ง ยั่งยืน” เป็นคำขวัญของธนาคารต้นไม้ ปัจจุบันมีการเปิดสาขาธนาคารต้นไม้แล้ว 28 สาขา และมีเป้าหมายจะเปิดให้ครบ 84 สาขา ขณะนี้มีสมาชิกมากกว่าหมื่นครัวเรือน มีการปลูกต้นไม้แล้วมากกว่า 1.4 ล้านต้น คาดว่าสิ้นปี 2550 ต้นไม้ 1,999,999 ต้น จะขึ้นบัญชีในธนาคารต้นไม้ เป็นสมุดบัญชีสีเขียวเพื่อถวายแด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในปี่มหามงคลที่พระองค์ทรงเจริญพระชนมายุ 80 พรรษา

กรณีตัวอย่างโครงการ “ธนาคารต้นไม้” ที่คุณไสว แสงสว่าง ผู้จัดการ ธ.ก.ส.สาขาละแม ได้ดำเนินการมาตามที่เราสุกัณฟังนี้ จะเป็นแรงบันดาลใจให้ทุกท่านนำไปประยุกต์ใช้ในการ “ทำดีเพื่อพ่อ” และเป็นไปตามรอยพระยุคลบาทในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ประชาชนและประเทศชาติสืบไป

23

ท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พลิกฟื้นชุมชน

สวัสดีครับ... มีเรื่องดีๆ มาเล่าสู่กันฟังอีกเช่นเคย คือ เรื่องชุมชนดีเด่นทางการท่องเที่ยว ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยแห่งปี เฉลิมพระเกียรติ 2550 โดยเฉพาะชุมชนที่ได้รับรางวัลหลายแห่งเป็นชุมชนของลูกค้า ธ.ก.ส. และได้รับการสนับสนุนพัฒนาอย่างต่อเนื่องจาก ธ.ก.ส.

ปี 2550 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) จัดโครงการพิเศษ เพื่อเฉลิมพระเกียรติเนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา คือ การจัดประกวดรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (Thailand Tourism Awards) เพื่อเลือกสรรหาชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยวทุกภูมิภาค โดยมีกฎเกณฑ์ว่า จะต้องเป็นชุมชนที่มีการดำเนินการตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง มีความเข้มแข็งในการส่งเสริมการท่องเที่ยว มีศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างดี ตลอดจนมีปัจจัยพื้นฐานในการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างสมดุลง โดยชุมชนจะต้องมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และเอื้อประโยชน์ต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนอย่างมีคุณภาพ

ปรากฏว่า โครงการนี้มีหลายชุมชนทั่วประเทศส่งผลงานเข้าประกวดอย่างคับคั่ง คณะกรรมการตัดสินการประกวดซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานสาขาต่างๆ ต้องคัดเลือกอย่างพิถีพิถันและออกไปตรวจสอบพื้นที่ดำเนินการของชุมชนแต่ละแห่งเป็นเวลาหลายเดือน จึงได้รายชื่อชุมชนที่สมควรได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นทางด้านการท่องเที่ยว ปี 2550 ทั่วประเทศ 62 ชุมชน ได้แก่

ภาคกลาง

- กรุงเทพฯ 3 ชุมชน คือ พิพิธภัณฑ์ชุมชนมอญบางกระบือ ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีเกษตรเขตหนองจอก และตลาดน้ำคลองลัดมะยม
- จังหวัดตราด 4 ชุมชน คือ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตำบลห้วยแร้ง ชุมชนบ้านน้ำเชี่ยว ชุมชนรักษ์คลองพระ และชุมชนน้ำเทียวพื้นบ้านสลักคอก
- จังหวัดนครปฐม 1 ชุมชน คือ วิสาหกิจชุมชนกลุ่มท่องเที่ยวคลองมหาสวัสดิ์
- จังหวัดราชบุรี 2 ชุมชน คือ ชุมชนหมู่บ้านคูบัว ชุมชนไทยวนราชบุรี
- จังหวัดลพบุรี 1 ชุมชน คือ ชมรมอนุรักษ์แหล่งโบราณคดีตำบลห้วยขุนราม
- จังหวัดสมุทรปราการ 2 ชุมชน คือ ตลาดน้ำบางฝ้าย และชุมชน

ตลาดโบราณพัฒนาการท่องเที่ยว (บางพลี)

• จังหวัดสมุทรสงคราม 4 ชุมชน คือ ศูนย์ท่องเที่ยวเกษตรเชิงอนุรักษ์บ้านบางพลับ ศูนย์ต้อนรับนักท่องเที่ยวบ้านหัวหาด วิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์คลองโค่น และโฮมสเตย์ท่าคา

• จังหวัดสมุทรสาคร 1 ชุมชน คือ หมู่บ้านเบญจรงค์ อบต.ดอนไก่ดี

• จังหวัดสระบุรี 1 ชุมชน คือ บ้านดอนตาล

• จังหวัดสิงห์บุรี 1 ชุมชน คือ โฮมสเตย์บ้านท่าข้าม

• จังหวัดสุพรรณบุรี 3 ชุมชน คือ โฮมสเตย์เรือนไทยบ้านบางแม่หม้าย ตลาด 100 ปีสามชุก และหมู่บ้านโอท็อปบ้านวังทองบ้านวังหลุมพอง บ้านหนองบัว

• จังหวัดอ่างทอง 1 ชุมชน คือ ศูนย์กลางชุมชนตำบลบางเจ้าฉ่า

ภาคเหนือ

• จังหวัดเชียงราย 1 ชุมชน คือ ศูนย์ประสานงานผู้นำเที่ยวชุมชนและโฮมสเตย์ชุมชนชาวจีนดอยแม่สลอง

• จังหวัดเชียงใหม่ 4 ชุมชน คือ บ้านถวาย กลุ่มท่องเที่ยว

เชิงอนุรักษ์บ้านแม่กำปอง ศูนย์ท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านแม่กลางหลวง และชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านโป่ง

- จังหวัดน่าน 1 ชุมชน คือ บ้านหาดผาชนอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
- จังหวัดเพชรบูรณ์ 1 ชุมชน คือ กลุ่มชุมชนคนรักกีฬาตำบล

หนองแม่นา

• จังหวัดแม่ฮ่องสอน 4 ชุมชน คือ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านห้วยฮี้ ชุมชนบ้านห้วยตองก้อ ชุมชนบ้านจาโป้ และชุมชนบ้านแม่ละนา

• จังหวัดลำปาง 1 ชุมชน คือ หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านป่าเหมี้ยง

- จังหวัดลำพูน 1 ชุมชน คือ บ้านทาป่าเปา

ภาคใต้

- จังหวัดกระบี่ 1 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านเกาะกลาง

• จังหวัดชุมพร 2 ชุมชน คือ ชุมชนบ้านเกาะพิทักษ์ และชมรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าต้นน้ำพะโต๊ะ

• จังหวัดนครศรีธรรมราช 2 ชุมชน คือ กลุ่มทะเลหมอกกรุงชิง และกลุ่มประมงชายฝั่งรักบ้านเกิด

- จังหวัดปัตตานี 1 ชุมชน คือ ชุมชนท่องเที่ยวทรายขาว

• จังหวัดพังงา 2 ชุมชน คือ ชมรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เกาะยาวน้อย และชุมชนบ้านทุ่งนาดำ

- จังหวัดระนอง 1 ชุมชน คือ กลุ่มมุสลิมโฮมสเตย์

- จังหวัดสงขลา 1 ชุมชน คือ ชมรมท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกาะยอ

• จังหวัดสตูล 1 ชุมชน คือ กลุ่มการจัดการท่องเที่ยวองค์กร ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก

• จังหวัดสุราษฎร์ธานี 2 ชุมชน คือ กลุ่มการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ บ้านถ้ำผึ่ง และชุมชนลีเล็ดน้ำเชี่ยว

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

• จังหวัดกาฬสินธุ์ 2 ชุมชน คือ หมู่บ้าน OVC บ้านโพธิ์ และชุมชนวัฒนธรรมผู้ไทยบ้านโคกโก่ง

- จังหวัดนครราชสีมา 4 ชุมชน คือ โฮมสเตย์บ้านปราสาท

บ้านบุไทรโฮมสเตย์ กลุ่มอนุรักษ์ต้นน้ำมูล และบ้านหนองไข้เหี้ยโฮมสเตย์

- จังหวัดมุกดาหาร 1 ชุมชน คือ หมู่บ้านโฮมสเตย์บ้านภู
- จังหวัดสุรินทร์ 1 ชุมชน คือ หมู่บ้านช้างสุรินทร์
- จังหวัดหนองคาย 2 ชุมชน คือ ป่าพื้นบ้านอาหารชุมชน

(โฮมสเตย์บ้านวังน้ำมอก) และกลุ่มโฮมสเตย์บ้านสีกายเหนือ

- จังหวัดหนองบัวลำภู 1 ชุมชน คือ บ้านห้วยเตือเหนือโฮมสเตย์
คุณเกรียงไกร บุญแก้ว ผู้แทนชุมชน “กลุ่มประมงชายฝั่งรักบ้านเกิด”

อำเภอชนอมจังหวัดนครศรีธรรมราช กล่าวอย่างภาคภูมิใจในวันรับรางวัลว่า “ปกติอาชีพหลักของกลุ่มคือประมง เราจึงช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อมทะเลบริเวณอ่าวชนอมมิให้เสียหายจากประมงเรือใหญ่ โดยเฉพาะเฝ้าระวังฝูงโลมาสีชมพูฝูงใหญ่กว่า 30 ตัว ให้อยู่รอดปลอดภัย ต่อมาได้คิดอาชีพเสริมโดยใช้เรือประมงมาเที่ยวชมโลมาในช่วงปลอดมรสุมระหว่างเดือนมีนาคม-ตุลาคม และจำหน่ายสินค้าอาหารทะเลแปรรูป เช่น กะปิ ..... นี่เป็นรางวัลชีวิตครั้งสำคัญของเราที่เดียวแหละครับ”

ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นจะชี้ให้เห็นถึงหลักการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ซึ่งระบุให้ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์อย่างเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นให้ชุมชนมีศักยภาพและความพร้อมในการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและถูกต้องตามหลักวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ผศ.ดร.ดรชชนี เอมพันธ์ุ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้แนะนำหลักการจัดการท่องเที่ยวชุมชนไว้ว่า ต้องไม่ก่อให้เกิดผลกระทบด้านลบต่อชุมชนและทรัพยากร โดยประชาชนท้องถิ่นต้องมีส่วนร่วมจริงจัง ตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมประเมินติดตามผล ต้องเป็นการนำรายได้หรือประโยชน์อื่นๆ มาสู่ชุมชนและเกิดการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม รวมทั้งเป็นการก่อให้เกิดจิตสำนึกการท่องเที่ยวและประสบการณ์นันทนาการที่ดีแก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นด้วย

ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบชุมชนมีส่วนร่วมคือ

1. ชุมชนต้องมีแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพด้านพื้นที่และสิ่งดึงดูดใจ
2. ต้องมีตลาดการท่องเที่ยวอยู่แล้วในพื้นที่หรือบริเวณใกล้เคียง หรือมีโอกาสที่จะมีนักท่องเที่ยวมาเยือน
3. ต้องมีองค์กรรองรับสำหรับการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. ต้องมีทักษะและความรู้ในการจัดการท่องเที่ยว ได้แก่ การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว ระบบการเงินการบัญชี ระบบการให้บริการที่เกี่ยวข้อง เช่น มัคคุเทศก์ ที่พัก อาหาร การตลาด และประชาสัมพันธ์ การติดต่อประสานงาน เป็นต้น

เมื่อรัฐบาลมีนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนจึงเป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ สร้างความมั่นคงแก่ชุมชน ซึ่งเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม จึงขอฝากให้ช่วยกันสำรวจชุมชนต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียงต่างๆ ว่ามีชุมชนใดบ้างที่มีศักยภาพและความพร้อมที่จะพัฒนาให้เกิดเป็นวิสาหกิจชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน เพื่อร่วมกันพัฒนาชุมชนดังกล่าวให้ประสบความสำเร็จ เช่นเดียวกับชุมชนที่ได้รับรางวัลชุมชนดีเด่นด้านการท่องเที่ยวปี 2550

สุดท้ายนี้ ขอให้ทุกท่านมีความสุขกาย สุขใจ ในการทำงานพัฒนาชนบทตลอดไปครับ

24

อาหารไทย

คุณค่าแห่งความเป็นไทย

สวัสดีครับ...มีข่าวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเช่นเดิม โดยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับสุขภาพดีด้านอาหารต้านโรค พวกเราทุกคนต่างเห็นพ้องต้องกันว่า “อโรคยา ปรมาลาภา” (ความไม่มีโรค เป็นลาภอันประเสริฐ) และ “You are what you eat” (สุขภาพคุณขึ้นอยู่กับอาหารที่คุณรับประทาน) ดังนั้น ความรู้เกี่ยวกับอาหารที่จะช่วยป้องกันโรคร้ายไข้เจ็บจึงเป็นเรื่อง

สำคัญ และหากอาหารดังกล่าวเป็นอาหารพื้นบ้านของไทยก็ยิ่งดี เพราะไม่ต้องซื้อหาจากต่างประเทศ จึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักเศรษฐกิจพอเพียงที่เราจะกล่าวถึง

เนื่องจาก “อนุมูลอิสระ” (Free Radical) ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของการเสื่อมสภาพของเซลล์ การเกิดริ้วรอยเหี่ยวย่นบนใบหน้า รอบดวงตาและผิวหนัง รวมถึงโรคจากระบบภูมิคุ้มกันและโรคมะเร็ง กลายเป็นพลังผลักดันให้นักวิจัยสนใจค้นคว้าเพื่อเอาชนะปัญหานี้ และล่าสุดก็พบว่าผักท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่มีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระสูง จึงเหมาะต่อการนำมาปรุงอาหารสร้างเสริมสุขภาพ

อาจารย์เพลินใจ ตั้งคณะกุล และคณะนักวิจัยจากสถาบันค้นคว้าและพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ (Antioxidants) ของผักพื้นบ้าน เพราะมีอาหารท้องถิ่นในแต่ละภาคของไทยหลายชนิดที่ใช้ผักพื้นบ้านมาเป็นส่วนประกอบในการปรุงอาหาร และนำผักพื้นบ้านแต่ละภาคมาศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าสารอาหาร

ผลการวิจัยพบว่า ผักพื้นบ้านส่วนใหญ่มีคุณค่าสร้างเสริมสุขภาพ เพราะมีฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ ซึ่งเป็นตัวการสำคัญก่อให้เกิดปัญหาสุขภาพ เช่น ภาวะความจำเสื่อมหรืออัลไซเมอร์ ระบบภูมิคุ้มกันลดลง และโรคมะเร็ง เป็นต้น โดยทั่วไปร่างกายสามารถจัดการได้โดยการสร้างสารต้านอนุมูลอิสระออกมาในกระแสเลือดเพื่อจับตัวสารอนุมูลอิสระได้ถึง 99.9% คงเหลือทำลายเซลล์ 0.1% แต่อย่างไรก็ตาม เมื่ออายุมากขึ้น ร่างกายจะสร้างสารต้านอนุมูลอิสระได้น้อยลง ในขณะที่อัตราการผลิตสารอนุมูลอิสระยังคงเท่าเดิมหรืออาจเพิ่มขึ้นตามปัจจัยเสี่ยงต่างๆ ภายในร่างกาย

ดังนั้น เราจึงจำเป็นต้องรับประทานอาหารที่มีคุณสมบัติในการเพิ่มฤทธิ์การต้านสารอนุมูลอิสระ เพื่อช่วยให้เซลล์ในร่างกายสามารถซ่อมแซมตัวเองได้ สารต้านอนุมูลอิสระได้จากวิตามินซีในฝรั่ง ส้ม มะขาม บ๊วย วิตามินอีในธัญพืช ซีลีเนียมในอาหารทะเล เนื้อสัตว์และธัญพืชไม่ขัดขาว เบต้าแคโรทีนในผักสีเหลืองส้มและสีเขียวเข้มต่างๆ วิตามินเอ และ

พฤทษาคณมิต่างๆ เช่น สารประกอบฟีโนลิก (Polyphenol) จากซาและสมุนไพบบางชนิด สารไอโซฟลาโวน (Isoflavone) จากถั่วเหลือง เป็นต้น

จากผลวิจัยในการหาสารต้านอนุมูลอิสระในผักพื้นบ้านของไทย โดยการนำมาปรุงเป็นอาหารประจำถิ่น พบว่า

ผักพื้นบ้านภาคอีสาน ได้แก่

- ผักสะเม็กหรือประทัดดอย (*Agapetes lobbi* C.B. Clarke) เป็นไม้พุ่ม มีรากใหญ่ชุ่มน้ำ เกาะตามต้นไม้ใหญ่ที่มีมอสส์ปกคลุม

- ผักติ้ว (*Cratoxylum Formosm*) เป็นไม้ผลัดใบ สูง 10-20 เมตร ดอกสีชมพูมีกลิ่นหอมอ่อนๆ

- กระโดนน้ำ (*Careya sphaerica* Roxb.) ใบมนสีเขียวเข้ม มีรสมันและฝาด

ผักพื้นบ้านภาคใต้ ได้แก่

- ยอดมันปู (*Glochidion littorale* Blume Baill.) หรือมันเอียง หรือนกนอนทะเล เป็นไม้พุ่ม มีรสมันและฝาด

- สะตอ (*Parkia speciosa* Hassk.) ผักยาวเป็นช่อ แต่ละช่อมีประมาณ 10-15 ผัก แต่ละผักมีเมล็ด 10-20 เมล็ด เนื้อเม็ดยกรอบมีกลิ่นฉุน

ผักพื้นบ้านภาคเหนือ ได้แก่

- ดอกสะแล (*Broussonetia kurreii* Corner.) เป็นไม้พุ่มออกช่อดอกเป็นกลุ่ม ช่อดอกมีลักษณะเป็นเม็ดยกลมสีเขียว รสชาติมัน

- ผักฮ้วน (*Dregea volubilis* Hook.f.) รับประทานยอดอ่อน ใบอ่อน และดอกอ่อน มีรสขมอมหวานมัน

- ผักเชียงดา (*Gymnema inodorum* Decne.) เป็นเถาไม้เลื้อย

ใบสีเขียวเข้มคล้ายใบชะพลู

- ขนนอ่อน (*Artocarpus heterophyllus* Lam.) มีรสฝาด

ผักพื้นบ้านภาคกลาง ได้แก่

- ใบชะมวง (*Garcinia oowa* Roxb.) ยอดอ่อนและใบอ่อนของชะมวงมีรสเปรี้ยว

- ใบยอ (*Morinda citrifolia* Linn.) ใบใหญ่หนาสีเขียวสด ผลกลมยาวรีมีตาเป็นปุ่มรอบผล ลูกอ่อนสีเขียวสด มีกลิ่นฉุน

- ผักกระเฉด (*Neptunai oleracea* Lour.) เป็นพืชล้มลุกต้นลอยน้ำ ต้นแก่จะมีหนามหนาสีขาวหุ้มปล้องเป็นช่วง รับประทานต้นและยอดอ่อน รสกรอบหวาน

ผักพื้นบ้านเหล่านี้สามารถรับประทานได้ทั้งสดและนำมาปรุงสุก ซึ่งทั้งสดและปรุงสุกก็มีปริมาณสารประกอบฟีนอลิกและคงฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระคงที่ ดังนั้น การนำผักพื้นบ้านประจำถิ่นมาปรุงอาหาร จึงนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ช่วยสร้างเสริมสุขภาพและรักษาโรคโดยไม่ต้องพึ่งยาต่างประเทศและสารเคมีใดๆ

**ตารางแสดงฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระ
และปริมาณสารฟีนอลิกในอาหารไทยท้องถิ่น**

อาหารถิ่น	ฤทธิ์ต้านสาร อนุมูลอิสระ มิลลิกรัมวิตามินซี ต่ออาหารสุก 100 กรัม	ปริมาณสาร ฟีนอลิกมิลลิกรัม กรดแกลลิก ต่ออาหารสุก 100 กรัม
ภาคเหนือ		
แกงเชียงใหม่	86.00	225.70
แกงดอกสะแล	85.01	164.71
แกงผักฮ้วน	55.25	144.84
แกงแค	54.77	111.69
แกงขนุนอ่อน	38.15	75.52
ภาคกลาง		
แกงป่าไก่	137.97	108.14
แกงหมูชะมวง	62.12	72.29
แกงอ่อมปลาตุ๋นใบยอ	48.00	61.99
ต้มกะทิสายบัว	31.82	34.74
ภาคอีสาน		
ซุบมะเขือเปราะ	176.71	157.62
แกงเห็ดละโรง	83.85	110.06
แกงหน่อไม้โบราณ	30.25	60.79
ซุบผักสะเม็ก	43.97	54.13
ลาบเทา	29.29	55.16
ภาคใต้		
แกงหอยใบชะพลู	140.12	125.39
ผักสะตอ	139.82	78.78
แกงไตปลา	48.65	100.51
แกงลูกเหรียงหมู	75.57	72.29
แกงเหลียงคูน	23.74	42.08

จากตารางแสดงฤทธิ์ต้านสารอนุมูลอิสระของอาหารท้องถิ่นในแต่ละภาคข้างต้น เราคงใช้เป็นแนวทางในการเลือกรับประทานได้อย่างถูกต้องเหมาะสมไม่หลงใหลได้ปลื้มไปกับอาหารฟาสต์ฟู้ดของต่างประเทศ ซึ่งสร้างปัญหาด้านสุขภาพแก่ผู้บริโภคและสูญเสียเงินตราออกนอกประเทศอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพตั้งข้อสังเกตว่า โรคเรื้อรังบางชนิดในสหรัฐอเมริกาอาจเกิดจากความไม่สมดุลของไขมันประเภทต่างๆ ในอาหารของชาวอเมริกันส่วนใหญ่ เทคโนโลยีการผลิตอาหารมีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องในรอบร้อยปีที่ผ่านมา แต่ชาวอเมริกันยังคงบริโภคอาหารซึ่งมีปริมาณไขมันผิดส่วน กล่าวคือ บริโภคไขมันที่มีประโยชน์ เช่น ไขมันไม่อิ่มตัวเชิงเดี่ยว และกรดไขมันโอเมกา-3 น้อยเกินไป แต่บริโภคไขมันอิ่มตัว กรดไขมันชนิดทรานส์และกรดไขมันโอเมกา-6 มากเกินไป ซึ่งคนในประเทศแถบเอเชียกำลังดำเนินรอยตามวัฒนธรรมการกินของอเมริกัน จึงน่าเป็นห่วงต่อปัญหาสุขภาพที่กำลังเพิ่มขึ้น ฟังระลึกว่าสัดส่วนไขมันที่สมดุลและมีประโยชน์ต่อสุขภาพคือ ควรกินอาหารที่อุดมด้วยไขมันโอเมกา-3 และไขมันอิ่มตัวเชิงเดี่ยวเป็นหลัก เพราะสามารถป้องกันโรคร้ายได้หลายอย่าง

อาหารพื้นบ้านและพืชผักที่เป็นหลักของชาวชนบทไทยในอดีตเราควรรื้อฟื้นบรรณรังค์ให้หันกลับมา “ปลูกของที่กิน กินของที่ปลูก” และ “กินอาหารเป็นยา ดีกว่ากินยาเป็นอาหาร” เพื่อแก้ไขปัญหาสุขภาพของชาวไทยได้อย่างเหมาะสม ขอให้ทุกท่านจงประสบสุขทั้งกายและใจครับ

25

เกษตรกรพันธุ์ใหม่ ต้องมีใจไฟรั้

ขอเขียนถึงเรื่องดินและปุ๋ยกันบ้าง เนื่องจากการร้องเรียนจากเกษตรกรจำนวนมาก ว่าต้นทุนการผลิตสูงขึ้นมากมายเพราะราคาปุ๋ยเคมีสูงขึ้นมากอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ราคาผลผลิตสูงขึ้นบ้างแต่ไม่มากเท่าราคาปุ๋ย

พวกเราคงทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแนวคิดการปลูกพืชว่า “บำรุงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินให้ดี เพื่อให้ดินเลี้ยงพืช” เนื่องจากดินคือรากฐานของชีวิตเกษตรกร ดินมีความสำคัญต่อพืชเพราะเป็นแหล่งอาศัยของจุลินทรีย์ที่เป็นประโยชน์ ซึ่งทำหน้าที่เปลี่ยนสารประกอบต่างๆ ให้อยู่ในรูปที่พืชใช้ได้

ดินเป็นแหล่งผลิตปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ในช่วงที่เปิดป่าใหม่เพื่อทำการเกษตร ดินยังอุดมสมบูรณ์จึงปลูกพืชได้ดีให้ผลผลิตสูงแต่หลังจากปลูกพืชติดต่อกันหลายปี โดยไม่มีการปรับปรุงบำรุงดิน ทำให้ดินเสื่อมโทรมเพราะธาตุอาหารและอินทรีย์วัตถุในดินหมดไป ตลอดจนดินแน่นทึบ พืชจึงไม่งอกงามและผลผลิตต่ำ จึงจำเป็นต้องใช้ปุ๋ยเพื่อเสริมสร้างธาตุอาหารในดิน

ก่อนจะพูดถึงปุ๋ย เราต้องเข้าใจถึงปัจจัยหลักที่มีผลต่อการเติบโตของพืช ซึ่งมีหลายประการและล้วนเชื่อมโยงสัมพันธ์ ได้แก่

1. แสงแดด เป็นแหล่งพลังงานของพืชที่ใช้สังเคราะห์แสง
2. อุณหภูมิของดิน มีผลต่อการหายใจและการสังเคราะห์แสง
3. น้ำและความชื้น เป็นวัตถุดิบในการสังเคราะห์แสง และขนย้ายธาตุอาหารในต้นพืช

4. สภาพกรดต่างของดิน (pH) พืชจะเติบโตได้ดีในสภาพ pH 6.0 - 6.5

5. ชนิดและปริมาณก๊าซในดิน พืชใช้ออกซิเจนในการหายใจใช้ในโตรเจนในการเติบโต

6. โรคและแมลงศัตรูพืช ถ้ามีมากจะจำกัดการเติบโตและผลผลิตเสียหาย

7. ปริมาณธาตุอาหารและคุณสมบัติของดิน เช่น ความร่วนซุย การระบายน้ำและอากาศ สภาพชีวภาพ (จุลินทรีย์และสัตว์เล็กๆ ในดิน)

8. ความรู้ในการจัดการไร่นาของเกษตรกร ซึ่งมีความสำคัญมากต่อความสำเร็จ

ความรู้เรื่องความต้องการธาตุอาหารของพืชและการสูญเสียธาตุอาหารพืชในดิน เป็นเรื่องหลักที่เกษตรกรจำเป็นต้องเรียนรู้ จึงจะ

สามารถจัดการเรื่องปุ๋ยได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

พืชต้องการธาตุอาหาร 17 ธาตุ แต่พืชได้ 3 ธาตุจากน้ำและอากาศ คือ คาร์บอน ไฮโดรเจน และออกซิเจน ส่วนอีก 14 ธาตุได้จากดิน และมี 6 ธาตุที่พืชต้องการในปริมาณมากคือ ไนโตรเจน (N) ฟอสฟอรัส (P) โพแทสเซียม (K) เรียกว่าธาตุอาหารหลัก และแมกนีเซียม กำมะถัน แคลเซียม เรียกว่า ธาตุอาหารรอง ส่วนธาตุอาหารที่เหลือเรียกว่า ธาตุอาหารเสริม (จุลธาตุ) ได้แก่ เหล็ก สังกะสี โบรอน เป็นต้น ถ้าพืชขาดธาตุหนึ่งธาตุใดก็จะเป็นตัวจำกัดการเติบโตและการให้ผลผลิต

การสูญเสียธาตุอาหารพืชในดิน เกิดจากการเก็บเกี่ยวผลผลิตพืชออกไป หรือถูกชะล้างออกไปจากบริเวณรากพืชเมื่อฝนตกหนัก โดยเฉพาะไนโตรเจนในดินทรายซึ่งละลายได้ง่าย หรือฟอสฟอรัสที่ถูกตรึงไว้ในดินเมื่อดินมี pH ไม่เหมาะสม หรือสูญเสียจากการชะล้างพังทลายของดินในพื้นที่ลาดเขาและมีสภาพโล่งเตียน ไม่มีพืชคลุมดิน

ปุ๋ย คือวัสดุที่มีธาตุอาหารพืชเป็นองค์ประกอบ หรือสิ่งมีชีวิตที่ก่อให้เกิดธาตุอาหาร เมื่อใส่ลงไปในดินแล้วจะปลดปล่อยหรือสังเคราะห์ธาตุอาหารที่จำเป็นให้แก่พืช การเพาะปลูกพืชในดินที่อุดมสมบูรณ์สูงจึงต้องการปุ๋ยน้อยกว่าในดินที่อุดมสมบูรณ์ต่ำ

ปุ๋ย สามารถแบ่งได้ 3 ประเภท คือ

1. ปุ๋ยเคมี-สารประกอบอนินทรีย์ที่ให้ธาตุอาหารพืชและผ่านกระบวนการผลิตทางเคมี เมื่อใส่ในดินที่มีความชื้นเหมาะสม ปุ๋ยเคมีจะละลายให้พืชดูดไปใช้ประโยชน์ได้รวดเร็ว

2. ปุ๋ยอินทรีย์-สารประกอบที่ได้จากสิ่งมีชีวิต ได้แก่ พืช สัตว์ และจุลินทรีย์ ผ่านกระบวนการทางธรรมชาติ ส่วนใหญ่ใช้ในทางปรับปรุงสมบัติกายภาพของดิน ทำให้ดินโปร่ง ร่วนซุย ระบายน้ำและถ่ายเทอากาศได้ดี รากพืชจึงชอนไชไปหาธาตุอาหารได้ง่าย ปุ๋ยอินทรีย์มีหลายแบบ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด ทั้งนี้ คุณสมบัติสำคัญของปุ๋ยอินทรีย์ตามมาตรฐานของกรมวิชาการเกษตร ได้แก่ ความชื้นไม่เกินร้อยละ 35 ปริมาณอินทรีย์วัตถุมากกว่าร้อยละ 30 ค่าความเป็นกรดต่ำ ตั้งแต่ pH 5.5-8.5 และปริมาณ NPK มากกว่าร้อยละ 1.0-0.5-0.5 ตามลำดับ

จากการตรวจสอบคุณภาพปุ๋ยอินทรีย์ที่จำหน่ายใน 18 จังหวัด 328 ตัวอย่าง ในปี 2548 โดยกรมวิชาการเกษตรพบว่า มีเพียง 2 ตัวอย่าง (ร้อยละ 0.6) เท่านั้น ที่มีคุณสมบัติได้มาตรฐาน เกษตรกรจึงควรผลิตปุ๋ยอินทรีย์ใช้เอง เพราะมีโอกาสสูงที่จะได้ปุ๋ยอินทรีย์ด้วยคุณภาพและไม่คุ้มค่าใช้จ่าย

3. ปุ๋ยชีวภาพ-ปุ๋ยที่ประกอบด้วยจุลินทรีย์ที่ยังมีชีวิตอยู่และมีคุณสมบัติพิเศษ สามารถสังเคราะห์ธาตุอาหารพืชได้เองหรือเปลี่ยนธาตุอาหารให้พืชสามารถดูดไปใช้ได้ ปุ๋ยชีวภาพมี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มจุลินทรีย์ที่สังเคราะห์ไนโตรเจนได้เอง เช่น ไรโซเบียม ที่มีอยู่ในปมรากพืชตระกูลถั่ว แพร่งเคี้ย ที่อยู่ในปมรากสนทะเล สาหร่ายสีเขียวแกมน้ำเงิน โพรงใบของแห่นาง และอีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มจุลินทรีย์ที่ช่วยให้ธาตุอาหารพืชในดินละลายออกมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ไมคอร์ไรซา ที่ช่วยให้ฟอสฟอรัสในดินละลายออกมาให้พืชดูดไปใช้ได้

ในขณะนี้ปุ๋ยเคมีมีราคาแพงมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เกษตรกรต้องทบทวนว่า จะลดต้นทุนค่าปุ๋ยได้อย่างไร สิ่งสำคัญคือ การวิเคราะห์ดินในไร่นาของตนเอง เพื่อจะทำให้ทราบว่า ดินมีธาตุอาหารพืชในรูปที่เป็นประโยชน์และปริมาณเพียงพอเพียงใด จึงจะช่วยให้สามารถนำมาพิจารณาว่า ควรใส่ปุ๋ยที่ให้ธาตุอาหารแต่ละชนิดในอัตราเท่าใด เพื่อเพิ่มผลผลิตและคุณภาพให้ตรงตามความต้องการ

ศ.ดร.ทัศนีย์ อุตตะนันท์ และคณะ ได้พัฒนาคำแนะนำการใช้ปุ๋ยเฉพาะพื้นที่ซึ่งเป็นการนำปัจจัยหลักที่เกี่ยวข้องกับการเติบโตและการให้ผลผลิตของพืช ได้แก่ พันธุ์พืช แสงแดด อุณหภูมิ ความชื้น ปริมาณน้ำฝน ชูดินและปริมาณ NPK ในดิน มาสร้างแบบจำลองทางคณิตศาสตร์โดยใช้คอมพิวเตอร์เพื่อช่วยให้การใช้ปุ๋ยเคมีสอดคล้องกับความต้องการของพืชมากขึ้น

เทคโนโลยีการจัดการธาตุอาหารพืชเฉพาะพื้นที่มี 3 ขั้นตอน คือ

1. ตรวจสอบข้อมูลชูดิน-สอบถามได้ที่สถานีพัฒนาที่ดินในทุกจังหวัด หรือใช้คู่มือตรวจสอบชูดินที่ทีมงาน ศ.ดร.ทัศนีย์ ได้พัฒนาขึ้นทั้งดินไร่และดินนา

2. ตรวจสอบปริมาณ N, P, K ในดิน-ใช้ชุดตรวจสอบ NPK ซึ่งใช้

เวลาวิเคราะห์เพียง 30 นาที

3. ใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำ-ศึกษาจากคู่มือหรือโปรแกรมคำแนะนำการใช้ปุ๋ยในเว็บไซต์ของโครงการ (www.ssnm.agr.ku.ac.th) หรือโทรศัพท์ 02-9428104

ทั้งนี้ ผลการทดลองของโครงการฯ ในปี 2549 สำหรับพืช 3 ชนิด คือ ข้าว ข้าวโพด และอ้อย ปรากฏผลดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการทดลองในพื้นที่ข้าว จ.สุพรรณบุรี

เกษตรกร	ชุดดิน	N P K		ผลผลิต (กก./ไร่)
พิชิต เกียรติสมพร	อยุธยา	เดิม	12-5-3	661
อัตราปุ๋ยเคมีที่ใช้ตามค่าวิเคราะห์ดิน		ใหม่	4-4-0	715
สมศักดิ์ นุ่มน่วม	เสนา	เดิม	20-10-0	780
		ใหม่	6-4-3	856
ศรินทร์พร ศรีสวัสดิ์	นครปฐม	เดิม	20-9-0	559
		ใหม่	12-3-0	790

ตารางที่ 2 ผลการทดลองในพื้นที่ข้าวโพด จ.สระบุรี

สมบัติ นิรากรณ์	ปากช่อง	เดิม	8-3-3	815
อัตราปุ๋ยเคมีที่ใช้ตามค่าวิเคราะห์ดิน		ใหม่	11-2-11	1,210
สละ นิรากรณ์	ปากช่อง	เดิม	9-0-0	922
		ใหม่	12-0-7	1,321
ข้าเสื่อง ลัดดาผล	ลพบุรี	เดิม	16-3-3	987
		ใหม่	0-6-0	1,158

ตารางที่ 3 ผลการทดลองในพื้นที่อ้อย จ.ขอนแก่น

สอน รักษาบุญ	สตึก	เดิม	5-4-2	11,400
อัตราปุ๋ยเคมีที่ใช้ตามค่าวิเคราะห์ดิน		ใหม่	18-10-16	13,000
เจนฝีก สุนาโท	ปากช่อง	เดิม	11-11-6	8,600
		ใหม่	18-7-16	13,000
วิชุด โพลาม	จันทัก	เดิม	10-10-5	6,700
		ใหม่	18-10-16	9,500

จากผลการทดลองดังกล่าว แสดงว่าในเขตชลประทานจังหวัดสุพรรณบุรี ชาวนาสามารถลดการใช้ปุ๋ยเคมีได้มากกว่าครึ่งหนึ่ง จากเดิมเคยใช้ 50-75 กก./ไร่/ฤดูปลูก ลดลงเหลือ 20-25 กก./ไร่ หรือลดค่าปุ๋ยเคมีได้ถึง 300-400 บาท/ไร่ นอกจากนี้ ถ้าใช้ปุ๋ยสูตร 16-20-0 ต่อเนื่องยาวนาน ทำให้ไนโตรเจนมากเกินไป ต้นข้าวล้มง่ายและโรคแมลงระบาดมากขึ้น รวมทั้งเสียค่าใช้จ่ายสูงเกินไป เมื่อใช้ปุ๋ยอย่างเหมาะสมกับคุณภาพดิน ช่วยให้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นร้อยละ 5-10 และต้นทุนลดลง 500-600 บาท/ไร่ อีกด้วย สำหรับข้าวโพดและอ้อยเมื่อใช้ปุ๋ยอย่างเหมาะสม ก็ทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นประมาณร้อยละ 35

ประโยชน์ของการใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน ยังมีผลดีต่อการแก้ไขปัญหาการใช้ปุ๋ยตามคำแนะนำที่เป็นสูตรตายตัว ซึ่งอาจเกิดปัญหาการขาดสมดุลของธาตุอาหารพืชในดิน เช่น พืชผัก ไม้ผล มักจะมีปัญหาการสะสมธาตุอาหารบางอย่างมากเกินไป เช่น การมีปริมาณฟอสฟอรัสในดินมากเกินไป จะทำให้จุลธาตุ เช่น สังกะสี แมงกานีสหรือเหล็ก เปลี่ยนไปอยู่ในรูปที่ไม่เป็นประโยชน์ ดูดไปใช้ไม่ได้ หรือถ้ามีโพแทสเซียมมากเกินไปจะขัดขวางการดูดใช้แคลเซียมและแมกนีเซียมของพืช

กรมวิชาการเกษตรแนะนำว่า ต้องมีการเก็บตัวอย่างดินให้ถูกต้อง และเป็นตัวแทนของดินในพื้นที่นั้นอย่างแท้จริง เพื่อป้องกันการวิเคราะห์ที่ผิดพลาด และต้องปรับปรุงความเป็นกรดด่างของดินก่อนการใส่ปุ๋ย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องปรับปรุงดินด้วยการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ในปริมาณที่สามารถจัดหาได้ในทางปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และให้ยึดหลักการใส่ปุ๋ยแบบผสมผสาน คือการใช้ปุ๋ยเคมีร่วมกับปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยชีวภาพเป็นวิธีการใส่ปุ๋ยที่มีประสิทธิภาพสูงสุด

การใช้ประโยชน์จากเศษวัสดุอินทรีย์ในไร่นา เป็นวิธีการที่ดีมากในการเพิ่มปริมาณธาตุอาหารพืชในดินและอินทรีย์วัตถุแก่ดิน ได้แก่ การไถกลบฟางข้าวและงดการเผาฟางในนาข้าว การไถกลบซากต้นไผ่มันสด 3 ต้น/ไร่ ในพื้นที่ไร่มันสำปะหลัง การไถกลบลำต้นข้าวโพดหลังเก็บเกี่ยว เป็นการสะสมโพแทสเซียมซึ่งมีความสำคัญต่อการสร้างเมล็ด การใช้ปุ๋ยคอก เช่น มูลเป็ด ไก่ วัว อัตราร้อยละ 1 ต้น/ไร่ สามารถเพิ่มผลผลิตอ้อยได้

หรือปลูกพืชตระกูลถั่ว เช่น ถั่วพรี้าและถั่วมะแฮะ แล้วไถกลบก่อนปลูกอ้อย หรือใช้เศษเหลือจากโรงงานน้ำตาล เช่น กากชานอ้อยหรือกากตะกอนหม้อกรอง ก็เป็นการเพิ่มอินทรีย์วัตถุแก่ดินทำให้อ้อยเจริญเติบโตสม่ำเสมอดีมาก

นอกเหนือจากปุ๋ยเคมี ปุ๋ยอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพดังได้กล่าวแล้ว ในขณะนี้เกษตรกรผู้มุ่งเน้นเกษตรอินทรีย์ได้ใช้น้ำหมักชีวภาพแทนปุ๋ยเคมีเป็นจำนวนมากจึงควรทำความเข้าใจเรื่องนี้ด้วยน้ำหมักชีวภาพหรือน้ำสกัดชีวภาพ (Bioextract : BE) เป็นวิธีการสกัดน้ำเลี้ยงจากเซลล์พืชและเซลล์สัตว์ ซึ่งประกอบด้วยสารประกอบอินทรีย์โดยใช้น้ำตาลหรือกากน้ำตาลใส่ลงไป จะได้น้ำเลี้ยงที่สกัดออกมาเป็นสีน้ำตาล และน้ำเลี้ยงที่ได้จะถูกจุลินทรีย์ในธรรมชาติและที่ติดมากับวัสดุหมัก ดำเนินกระบวนการหมักต่อไปโดยใช้กากน้ำตาลและสารประกอบอินทรีย์จากวัสดุเหล่านั้นเป็นแหล่งอาหารและพลังงาน

จุลินทรีย์แต่ละชนิดจะทำการย่อยสลายวัสดุอินทรีย์ให้มีโมเลกุลเล็กลงตามลำดับ ของเหลวหรือน้ำหมักที่ได้จะมีจุลินทรีย์ธรรมชาติเกิดขึ้นมากมายหลายชนิด รวมทั้งมีสารประกอบที่สกัดได้จากเซลล์พืชและสัตว์ที่หมัก ได้แก่ สารพวกคาร์โบไฮเดรต โปรตีน กรดอะมิโน ฮอร์โมน เอ็นไซม์และอื่นๆ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อพืช

น้ำสกัดชีวภาพเป็นของเหลวที่จุลินทรีย์ย่อยสลายสิ่งต่างๆ ภายในเซลล์ จึงมีความเข้มข้นของสารละลายอยู่มาก เมื่อนำไปฉีดพ่นต้นพืชจึงต้องเจือจางให้มาก ทั้งนี้พืชแต่ละชนิดจะตอบสนองในอัตราเข้มข้นแตกต่างกัน ลักษณะของการตอบสนองคล้ายกับได้รับฮอร์โมนพืช ถ้าเข้มข้นสูงมากอาจทำให้พืชชะงักการเติบโตหรือตายได้ อย่างไรก็ตามการใช้น้ำหมักชีวภาพควรจะเป็นการใช้เพื่อช่วยเสริมการเจริญเติบโตของพืชหรือช่วยเสริมกิจกรรมของจุลินทรีย์ และต้องมีการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ให้กับพืชด้วยจึงจะได้ผลดี

ศ.ดร.นันทกร บุญเกิด ได้ให้ข้อคิดว่า การที่เกษตรกรบางรายนำน้ำหมักชีวภาพเพียงอย่างเดียวไปใช้กับพืชแล้วได้ผลดี อาจเกิดจากกรณีที่ดินมีความเป็นด่างมาก หรือธาตุอาหารพืชบางตัวไม่ละลาย

เมื่อใช้น้ำหมักชีวภาพที่มีความเป็นกรดใส่ง่ลงไปจะทำให้ดินมีสภาพดีขึ้น และปลดปล่อยธาตุอาหารพืชออกมามากขึ้น หรือในกรณีที่ดินนั้น ขาดธาตุอาหารรองบางตัว แต่น้ำหมักชีวภาพที่มีธาตุอาหารดังกล่าวจะ เข้าไปทดแทนจึงเกิดผลดีต่อพืช หรือในน้ำหมักมีฮอร์โมนพืชบางอย่างที่ เกิดจากกระบวนการหมักและปริมาณเหมาะสมกับพืชนั้น บางครั้งทำให้ คัดรู่พืชลดลงเพราะไม่ชอบกลิ่นหรือความเป็นกรดของน้ำหมักชีวภาพ

จากผลการตรวจวิเคราะห์ของกรมวิชาการเกษตร พบว่าสามารถ เก็บน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้ได้นานประมาณ 1 ปี แต่พบว่าระยะเวลาที่หมัก นาน 1-2 เดือน น่าจะเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมจะนำเอาน้ำหมักไปใช้ เพราะ พบทั้งปริมาณธาตุอาหารและฮอร์โมนพืชในปริมาณที่สูงกว่าระยะเวลาอื่น ทั้งนี้ น้ำหมักชีวภาพจากปลาจะมีปริมาณธาตุอาหารสูงกว่าน้ำหมักจาก พืชและผลไม้

หวังว่าความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปุ๋ยและน้ำหมักจะช่วยให้ทุกท่าน สามารถนำไปถ่ายทอดสู่เกษตรกร และชักชวนให้เกษตรกรผลิตปุ๋ยและ น้ำหมักด้วยตนเองแทนการซื้อจากตลาด เพื่อลดรายจ่ายและมั่นใจเรื่อง คุณภาพเพราะทำเอง

26

สร้างสุข **ยังยืน**
บนพื้นฐานความ
เพียงพอ **พอ**

สวัสดิ์ครับ...ตอนนี้เราจะมาคุยกันเรื่อง สร้างสุขภาวะที่ยั่งยืนด้วยวิถีชีวิตพอเพียง ในปัจจุบันคนไทยยุคใหม่ห่วงใยสุขภาพจนยอมควักเงินซื้ออาหารเสริมถึงปีละ 2 หมื่นล้านบาท แต่มากกว่า 3 ใน 5 คน มีปัจจัยเสี่ยงต่อโรคร้าย อีกครึ่งล้านกำลังสู่ภาวะสมองเสื่อม และ 1 ใน 5 กำลังเผชิญหน้ากับโรคทางจิตเวช ในขณะที่เราประกาศว่า จะยึดมั่นในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แต่ครัวเรือนไทยกลับมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น เงินออมหดหาย ขณะที่เราจับจ่ายใช้สอยมากขึ้น เพื่อซื้อความสุขแต่ก็มีความทุกข์จากการซื้อมากขึ้นเป็นเงาตามตัว และที่น่ากลัวที่สุดก็คือ ลูกหลานหันไปสนิทสนมกับอบายมุขการพนัน ผูกมิตรกับความรุนแรง และแบ่งเวลาสนใจใฝ่ดีกับเพื่อนมนุษย์น้อยลง

จากรายงานสุขภาพคนไทยปี 2550 ระบุว่า ตัวชี้วัดที่สำคัญได้แก่ รายได้ หนี้สิน เงินออม การทำงาน สิ่งแวดล้อม และชุมชน ซึ่งว่าความสุขของคนไทยกำลังลดลง เพราะปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้สุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ลดต่ำลง

ส่วนปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้คนไทยมีค่าตัวชี้วัดความสุขมากขึ้นนั้นคือการดำเนินชีวิตตามแบบวิถีไทยและเน้นความพอเพียง ทั้งนี้จากผลการสำรวจดัชนีความสุขมวลรวมของประชาชนในประเทศ ประจำเดือนเมษายน 2550 พบว่า ความสุขมวลรวมของคนไทยลดต่ำลงมาตลอด จาก 5.74 เหลืออยู่ที่ 5.11 ซึ่งถือว่ามีความสุขในระดับปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ หากจำแนกเป็นระดับภาค พบว่า ภาคใต้มีความสุขต่ำสุดอยู่ที่ 4.99 กรุงเทพมหานครอยู่ที่ 5.07 ภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ที่ 5.08 ภาคกลางอยู่ที่ 5.15 และภาคเหนืออยู่ที่ 5.20

สำหรับปัจจัยที่ทำให้ประชาชนยังมีความสุขได้ คือ ความปลอบปล้มใจต่อโครงการพระราชดำริต่างๆ สุขภาพกายและใจ วัฒนธรรมประเพณีไทยที่มีน้ำใจต่อกัน มีความรักสามัคคีและความเป็นเอกลักษณะของคนไทย รวมทั้งการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

ข้อมูลจากผลงานวิจัยแสดงว่า ความสุขมวลรวมของภาคเหนือจะสูงกว่าทุกภาค ซึ่งตรงกับการสืบค้นข้อมูลของภาคีสร้างเสริมสุขภาพภาคเหนือ ที่พบว่าวิถีพอเพียงและวัฒนธรรมพื้นบ้านถือเป็นปัจจัย

สำคัญในการนำความสุขที่ยั่งยืนให้แก่คนเหนือ

ตัวอย่างชุมชนที่สะท้อนเรื่องนี้ได้ชัดเจน คือ วิถีชีวิตของชาว “มปี” หมู่บ้านดง ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ ที่มีตำนานมายาวนานกว่า 300 ปี โดยวิถีชีวิตพอเพียงและวัฒนธรรมพื้นบ้านตามวิถีของคนมปี มีหลายสิ่งสะท้อนถึงกุศโลบายในการสร้างสุขทั้ง 4 มิติที่นำความสุขยั่งยืน ได้แก่ (1) มิติทางกาย ชาวมปีนิยมบริโภคผักเพื่อสุขภาพ รู้จักกินสิ่งที่มีประโยชน์ (2) มิติด้านจิตใจ คนมปีทุกวัยมีความใกล้ชิดกับวัด เคารพเลื่อมใสพระพุทธศาสนา เวลาเข้าวัดจะถอดหมวก ถอดรองเท้า วางร่มไว้นอกวัด ไม่ถ่มน้ำลายในวัด (3) มิติทางสังคม ในช่วงหนึ่งปี ชาวมปีจะไปขอข่าวสารจากหมู่บ้านต่างๆ เพื่อให้โอกาสในการทำทาน (4) มิติจากจิตวิญญาณ เรื่องการจัดงานศพที่จัดทำให้เสร็จสิ้นภายในวันเดียว เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย เป็นต้น

“จะปลูกพืชต้องเตรียมดิน... จะกินต้องเตรียมอาหาร... จะพัฒนาการต้องเตรียมคน... จะพัฒนาให้ได้ผลต้องเตรียมจิตใจ... จะพัฒนาใครเขาต้องเริ่มที่ตัวเราก่อน” ประโยคสำคัญเหล่านี้ เป็นสิ่งที่เตือนใจเราให้สำนึกว่าวิถีพอเพียงของชุมชนต้องเริ่มจากแต่ละคนก่อน โดยปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการกินการอยู่เพื่อสุขภาพกายและใจที่ดี

เริ่มจากสังเกตร่างกายตนเองว่า อ้วนลงพุงหรือไม่ จากผลสำรวจพบว่าคนไทยที่มีอายุมากกว่า 35 ปี มีเส้นรอบพุงเกินกำหนด (80 เซนติเมตรขึ้นไปในผู้หญิง และ 90 เซนติเมตรขึ้นไปในผู้ชาย) มากถึง 6 ล้านคน ซึ่งคิดเป็น 1 ใน 3 ของประชากรกลุ่มนี้ (9.3 ล้านคน) และเป็นปัจจัยเสี่ยงต่อโรคร้ายไข้เจ็บมากมายที่จะเกิดขึ้นตามความอ้วน

เราจึงต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม 3 อ. (อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์) โดยยึดหลักว่า “กินแบบพอเพียง ออกกำลังกายแบบพอดี มีจิตสบายแบบพอใจ” หัวใจของการบริโภคแบบพอเพียง คือ 3 เพิ่ม 3 งต 3 ลด

3 เพิ่ม คือ เพิ่มบริโภคปลา ผัก และเต้าหู้ให้พอเพียง

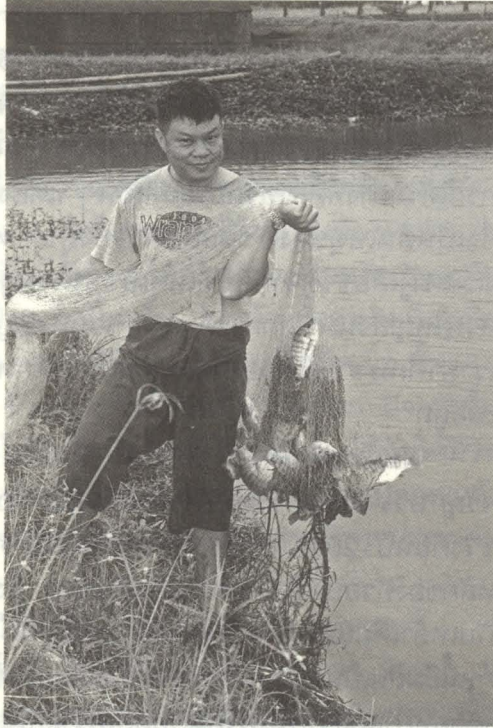
3 งต คือ งตของหวาน ของทอด และของมัน

3 ลด คือ ลดบริโภคแป้ง ข้าว และผลไม้รสหวาน

รวมทั้งควรกินอาหารให้เป็นเวลา อย่ากินขณะหิวมากหรือกินจน

อิมเกิน กินมือเช้าและ
กลางวันให้พอเพียง แต่
กินมือเย็นให้น้อยลง

การออกกำลังกาย
เป็นสิ่งสำคัญต่อสุขภาพ
โดยเริ่มจากการออก
กำลังกายอย่างน้อยวันละ
30 นาที อย่างต่ำ 5 วัน
ต่อสัปดาห์ อาจเลือกออก
กำลังกายแบบที่ถนัด หรือ
หมั่นออกกำลังกายแบบ
แอโรบิกอย่างต่อเนื่อง
นอกจากช่วยลดพุงแล้ว
ยังทำให้หัวใจแข็งแรงขึ้น
ได้อย่างน่าอัศจรรย์

การฝึกจิตใจให้
สบายและไม่เครียดก็เป็น

สิ่งสำคัญมาก ดังคำกล่าวที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” หากจิตใจไม่
สบายก็เป็นบ่อเกิดให้สุขภาพกายเสื่อมโทรมได้ด้วย วิธีควบคุมจิตใจ
แบบง่าย พอเพียงและเพียงพอ ก็ไม่ยาก

เริ่มต้นจากนั่งในท่าที่สบายแล้วหลับตา จากนั้นค่อยๆ หายใจเข้า
พร้อมกับนับเลข 1 ถึง 4 เป็นจังหวะช้าๆ 1...2...3...4... ขณะหายใจเข้า
ให้ท้องพองออก แล้วกลั้นหายใจไว้สักครู่ จึงนับ 1 ถึง 4 เป็นจังหวะช้าๆ
อีก แล้วค่อยๆ ผ่อนลมหายใจออกโดยนับ 1 ถึง 4 ช้าๆ และพยายามไล่
ลมหายใจออกให้หมด สังเกตว่าขณะหายใจออกนั้น หน้าท้องจะแฟบ

ควรฝึกเช่นนี้ทุกครั้งที่รู้สึกเครียด หิว ไม่สบายใจ หรือฝึกทุกครั้งที่
นึกได้ แต่ละคราวควรทำติดต่อกันประมาณ 4-5 ครั้ง ทั้งนี้ ควรฝึก
หายใจพร้อมกับการออกกำลังกายหรือทำกิจวัตรประจำวัน เมื่อหายใจ
ออกขอให้รู้สึกว่ามีพลังดันความเครียดออกมาให้หมด เหลือไว้แต่

ความรู้สึกโล่งสบายเท่านั้นในแต่ละวันควรฝึกหายใจที่ถูกวิธีให้ได้ประมาณ 40 ครั้ง แต่ไม่จำเป็นต้องทำติดต่อกันในคราวเดียวกัน

เมื่อฝึกตัวเองได้แล้ว ต้องไม่นำสารพิษเข้าตัวด้วยโดยเฉพาะบุหรี่และสุรา ในประเทศไทยมีผลสำเร็จมากเรื่องการรณรงค์ลดบุหรี่และเป็นกรณีตัวอย่างที่ดีสำหรับประเทศอื่นๆ แต่ยังมีปัญหามากเรื่องการดื่มสุรา ซึ่งเป็นต้นเหตุของความเสียหายทั้งสุขภาพและชีวิต ดังจะเห็นได้ว่าตัวเลขผู้เสียชีวิตจากอุบัติเหตุเป็นจำนวนสูงมากในแต่ละปี ซึ่งสาเหตุส่วนใหญ่ล้วนมาจากการดื่มสุรา รวมทั้งปัญหาทุกขี้นในครอบครัวอีกด้วย เรามาศึกษากรณีตัวอย่างคนต้นแบบเลิกเหล้าที่พลิกชีวิต “พ่อขี้เมา” เพื่อลูก

“ผมแทบหมดตัว เมียทิ้ง เพื่อนโล่งใจจนเกือบเอาชีวิตไม่รอด” จรรย์ บวรจิตนโม ข้าราชการครูอดีตขี้เมา อายุ 50 ปี เปิดใจเล่าให้ฟังว่า ช่วงก่อนปี 2539 เขาดื่มหนักทุกวัน เมื่อดูดไม่เว้นวันหยุด รายได้หลักของครอบครัวมากจากเงินเดือนครู ซึ่งไม่ได้มากมายแต่ต้องสูญไปกับเหล้าเดือนละ 3-4 พันบาท เศรษฐกิจในบ้านจึงฝืดเคืองมากถึงขั้นกู้หนี้ยืมสินเป็นชนวนให้ทะเลาะกับภรรยาถึงขั้นลงไม้ลงมือบ่อยครั้งภรรยาจึงขอหย่าและจากไปพร้อมกับลูกเพราะทนสภาพหัวหน้าครอบครัวที่เป็นทาสน้ำเมาไม่ได้ เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้เขาเสียใจมาก จึงตัดสินใจเลิกเหล้าโดยวิธีหักดิบในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2539 ทั้งนี้

“ผมเลิกเหล้าเพราะสงสารลูก จากเมื่อก่อนลูกทั้ง 4 คน เป็นเด็กหัวเริง คอยแก่ง แต่พ่อแม่ทะเลาะกันบ่อย ลูกกลายเป็นเด็กเงียบ เก็บตัว เศร้า อย่างเห็นชัด ผมไม่อยากให้สุขภาพจิตเขาเสียไปมากกว่านี้ จึงตัดสินใจเลิกเหล้าเด็ดขาด” จรรย์บอกว่าระยะแรกรู้สึกทรมานมาก หลายครั้งเกือบหันไปดื่มอีก แต่พอคิดถึงหน้าลูกเมียก็มีแรงฮึดขึ้นมา เมื่อรู้สึกอยากดื่มเหล้าก็รีบหากิจกรรมอื่นทำโดยเลือกเล่นกีฬา จรรย์เล่าว่าวิธีเลิกเหล้า นั้นไม่มีสูตรตายตัวแต่ทุกอย่างอยู่ที่ใจ ต้องเอาชนะด้วยใจที่เข้มแข็ง หลังจากเลิกดื่มทุกอย่างในชีวิตเปลี่ยนแปลงไปในทางบวก ความจำดีขึ้น สุขภาพแข็งแรง ประสิทธิภาพการทำงานก็ดีขึ้น ที่สำคัญคือได้ครอบครัวกลับคืนมาอีกครั้ง”

กรณีตัวอย่างระดับชุมชนในชนบทก็มีหลายแห่ง เช่น กรณีบ้านดงบ้านสามขา จ.ลำปาง และชุมชนอำเภอนาหมื่น จ.น่าน ซึ่งจัดระเบียบสังคมว่าด้วยเรื่องการงดเหล้าในงานศพ ลุงเจริญ เปี่ยมทวีศักดิ์ ชุมชนอำเภอนาหมื่นเล่าว่า “ได้ร่วมทีมวิจัยชุมชนจึงได้ข้อมูลเรื่องพิธีกรรมงานศพที่ก่อให้เกิดหนี้สิน เนื่องจากเวลามีงานศพจะเผื่อต้องมีการทาวันดี บางคนต้องเก็บศพไว้ 7 วัน 7 คืน เพราะไม่มีวันดี จึงต้องมาช่วยกันเรื่องอาหารการกินงานตัวเองก็ไม่ได้ทำรายได้ก็ไม่เกิดแต่ต้องเสียเงินทุกวัน จึงหารือกันว่าถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้ต่อไป ชาวบ้านทั้งอำเภอก็จะเกิดภาระหนี้สิน จึงได้คิดรูปแบบการทำพิธีศพแบบใหม่ที่ไม่ยึดเยื้อ ขั้นตอนการเผาจะใช้เวลาไม่เกิน 1 ชั่วโมง เรื่องไม่จำเป็นก็ตัดออก ปัจจุบันไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก และไม่มีภาระเลี้ยงเหล้าในงานศพ ได้จัดให้มีวัดปลอดเหล้า โรงเรียนปลอดเหล้า สำนักงานปลอดเหล้า งานศพปลอดเหล้า รวมทั้งงานบุญด้วย ทางสาธารณสุขก็ขอมาอีก 4 ข้อ สำหรับทุกประชาคมคือ

1. ห้ามไม่ให้เอาลาบดิบขึ้นโต๊ะ ทั้งงานมงคล อวมงคล
2. งานศพขอให้ปลอดเหล้า ไม่ให้เลี้ยงเหล้า
3. ขอให้เยาวชนที่ขับขี่จักรยานยนต์เสียงดัง สร้างความรำคาญให้ผู้อื่นขอให้หันมาใช้จักรยานแทน

คุณอินแก้ว เรือนปานนท์ จากบ้านดง จ.ลำปาง เล่าว่า “เห็นครอบครัวหนึ่งพ่อตายไป และประมาณกลางเดือนแม่ก็ตายอีก ทำให้ทั้งสองคนผัวเมียทั้งบ้าน ที่นา รถไถ รถยนต์ จึงไปถามคนบ้านข้างเคียงว่า คนบ้านนั้นหายไปไหน เขาบอกว่าไปหาเงินมาใช้หนี้งานศพพ่อกับแม่ที่เหลืออีก 70,000 บาท และเห็นว่าเวลามีงานศพก็เอาเหล้ามาเลี้ยง ตาย 3 วัน ฆ่าหมูวันละ 3-4 ตัว มีเหตุทะเลาะวิวาทหย่าร้าง พิกลพิการไปมาก จึงเสนอว่า งานศพจะไม่มีเหล้าได้หรือไม่ พอดีมีงานศพที่เป็นญาติของตน จึงไปชวนพี่น้องก่อน พอไม่มีเหล้าในงานศพเงินก็เหลืออยู่ 10,000 บาท ไม่มีญาติสืบสกุลจึงบริจาคเข้าวัดไป คนที่เคยคัดค้านก็เริ่มทำตาม นอกจากนั้นก็ชวนชาวบ้านให้ลดค่าใช้จ่ายอื่นๆ อีก เช่น ทำโลงศพเองไม่ต้องซื้อ และเรื่องความเชื่อว่ามีปราสาทใส่โลงศพ ตายไปจะได้อยู่

ราชวังซึ่งทำให้สิ้นเปลือง จึงถามพระว่าจริงหรือไม่? หลวงพ่อก็ตอบว่า “ใครจะไปรู้ คนตายไปไม่เห็นมีใครกลับมาบอกสักคน” และบอกอีกว่า “แต่ก่อนตายตอนเช้า ก็เผาตอนเย็น ตายตอนเย็นก็เผาตอนเช้า เรื่องปราสาทและการจัดงานเป็นเรื่องหน้าตาเท่านั้น” จึงชวนกันเลิกใช้ปราสาทแต่หันมาบริจาคเป็นแก้อี๋แทน ในส่วนของการใส่ซองให้พระสงฆ์ก็ทำให้เสียค่าใช้จ่ายมาก จึงปรึกษากับหลวงพ่อกว่า จะลดค่าใส่ซองได้หรือไม่? พระบอกว่าก็ได้ไม่มีปัญหาอะไร เรื่องถังสังฆทานที่มีเต็มวัดแล้วไม่ได้ใช้ ไม่ต้องซื้อแล้วดีมีชัย ถ้าหลวงพ่อบอกอะไรก็ให้บอกเจ้าภาพให้ถวายตามนั้น หลายอย่างรวมกันก็สามารถลดค่าใช้จ่ายเรื่องงานศพได้อีก ทุกวันนี้นางศพบ้านผม คนที่เป็นสมาชิก ธ.ก.ส. ได้เงินแสน ก็เหลือเป็นแสน”

คุณบุญส่ง บุญเจริญ จากบ้านสามขา จ.ลำปาง เล่าว่า “ผมมองดูเพื่อนฝูงญาติพี่น้องที่มีภาระมากกว่า แต่ทำไมตนเองจึงมีหนี้สินมากกว่า ทั้งที่หาเงินได้มาก จึงลองวิจัยตนเองว่า “เห็นก็หามาได้เยอะ...แล้วมันหายไปไหนหมด” ลองวิจัยโดยทำบัญชีครัวเรือนตั้งแต่ปี 47 มาเข้าใจตัวเองในปี 49 สรุปว่า มีค่าใช้จ่ายที่เกินความจำเป็นมากมาย ค้นพบว่า สิ่งที่เคยคิดว่าเป็นความสุขของตน แต่เป็นความทุกข์ของเมีย ลูก พี่น้อง ก็พยายามเลิกทุกอย่าง เหลือเลิกได้ 2 ปี จากนั้นก็เลิกบุหรี่และการพนัน ผลคือ ทำให้หนี้ลดลงได้เร็วมากๆ ไม่ใช่ว่าผมไม่มีหนี้แต่สามารถอยู่กับหนี้ได้อย่างมีความสุข

ในหมู่บ้านสามขามีการซื้อหอยวงๆ หนึ่งก็ไม่ต่ำกว่า 50,000 บาท เพราะผมเป็นคนเดินโพล่หอยเถื่อนกับหอยรัฐบาล แต่เมื่อค้นพบเรื่องนี้ก็ไม่อยากทำอีกต่อไป เพราะคิดว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความลำบากให้กับคนอื่นฯ จึงเลิกและตั้งใจว่าจะเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับลูกหลานและคนอื่น จากที่ตนเองเป็นคนไม่ดีที่สุด เป็นคนที่เอาหอยไปขายให้คนอื่น สร้างหนี้สร้างสินให้เขา คิดว่าตนเองทำบาปและจะไถ่บาปด้วยการเลิก และทำตัวเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับคนในชุมชน

กรณีตัวอย่างชุมชนทั้ง 3 แห่ง ที่ชุมชนร่วมกันคิด “สูตริยาแก้หนี้” ด้วยวิธีการเดินเข้าหาความสุข เริ่มที่บ้านสามขา เดินจากหนี้สินเข้าหา

ความสุข กลุ่มนาหมื่น เดินจากพิธีกรรมเข้าหาความสุข บ้านดงลำปาง เดินจากเรื่องเล่าในงานศพเข้ามาความสุขครอบครัว คงจะช่วยให้ท่านผู้อ่านสามารถนำไปใช้ในการสื่อความเข้าใจเรื่องการจัดการปัญหาหนี้สินและสังคม ที่มุ่งให้เห็นเหตุ เห็นความเชื่อมโยง เห็นวิธีการแก้ไข ปัญหาหนี้สินว่า สามารถเริ่มต้นได้จากเรื่องใกล้ตัวหลายๆ เรื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า การพัฒนาต้อง “ระเบิดจากข้างใน” จึงจะสามารถพัฒนาต่อเนืองไปได้อย่างยั่งยืน

27

เกษตรอินทรีย์วิถี พอเพียง

ขอนำเรื่องราวเกี่ยวกับการเกษตรที่มีข้อตกลง (Contract Farming) มาเล่าสู่กันฟัง เนื่องจากมีโอกาสไปรับฟังข้อเสนอเรื่องที่ดิน สุนันทา เศรษฐบุญสร้าง เจ้าหน้าที่ของธนาคารพัฒนาเอเชีย (ADB) ได้นำเสนอในเรื่องการประชุมเสนอผลงานวิจัยที่สำนักงานกองทุนส่งเสริมการวิจัย (สวท.) จัดขึ้นเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2551

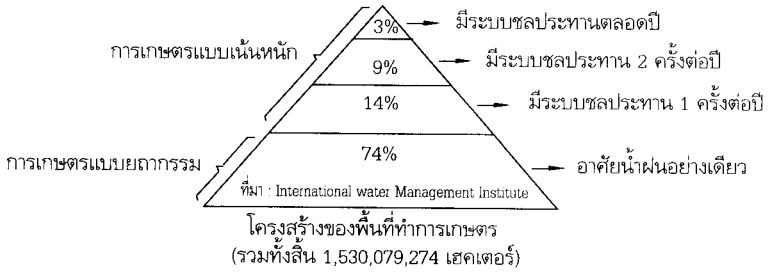

ดร.สุนันทา เสนอว่า Contract Farming (CF) มีประโยชน์ต่อเกษตรกร เนื่องจากสร้างความเชื่อมั่นด้านการตลาดรับซื้อผลิตผล และช่วยให้มีรายได้นั่นเอง รวมทั้งสนับสนุนการรับสินเชื่อจากสถาบันการเงิน นอกจากนี้จะได้รับคำแนะนำ

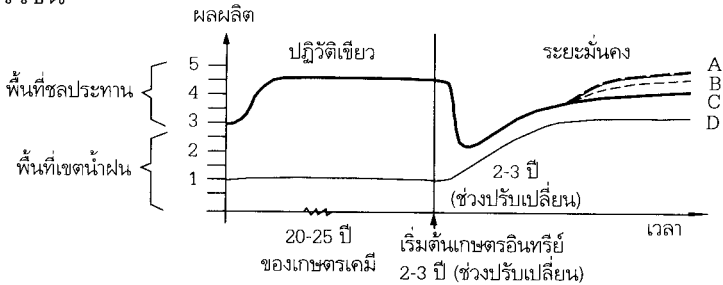
ด้านการจัดการและวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชผลที่มีราคาสูง เช่น พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงข้อเสียคือ ข้อตกลงที่ให้ประโยชน์ไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย รวมทั้งผู้ซื้อมักจะเน้นไปที่เกษตรกรรายใหญ่หรือเน้นที่ผลประโยชน์ระยะสั้นมากกว่าความยั่งยืนระยะยาว ตัวอย่างเช่น การใช้สารเคมีป้องกันศัตรูพืช ซึ่งอาจเกิดพิษตกค้างในดินและผลผลิต ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติถูกปนเปื้อนมลพิษและเสียหายต่อสุขภาพอนามัยของผู้บริโภค และเกษตรกรเองตั้งมีรายงานว่า การผลิตผลไม่ประเทศซีลีมีผลทำให้เด็กทารกเกิดใหม่ 90 คน เกิดโรค หรือ การปลูกไม้ตัดดอกในประเทศโคลัมเบีย ทำให้เกษตรกรชายมีจำนวนสเปิร์มลดลง และการผลิตเมล็ดพันธุ์มะเขือเทศในประเทศไทย ทำให้เกษตรกร 92% มีสารพิษตกค้างก่อให้เกิดมะเร็ง เป็นต้น

Contract Farming จึงควรนำมาใช้สำหรับกรณีการผลิตอาหารอินทรีย์ (Organic food) และเน้นส่งเสริมองค์กรเกษตรกรให้เข้มแข็ง รวมทั้งเน้นให้บริษัทผู้รับซื้อมีส่วนรับผิดชอบต่อสังคม (Corporate Social Responsibility) สาเหตุที่ควรเน้นเกษตรอินทรีย์ก็คือ ตลาดโลกต้องการอาหารปลอดภัยและมีอุปสงค์สูงกว่าอุปทานมาโดยตลอดและอัตราการเติบโตสูงมากกว่า 130% ตั้งแต่ปี 2002 เป็นต้นมา (มูลค่ามากกว่า 11 พันล้านเหรียญสหรัฐต่อปี) ยิ่งกว่านั้นเกษตรอินทรีย์ยังช่วยลดปัญหาความยากจนได้อีกด้วย

ดร.สุนันทา มีความเห็นว่าพื้นที่เกษตรของโลก 74% ที่เป็นพื้นที่ทำกินแบบยถากรรม ต้องอาศัยน้ำฝน เป็นแหล่งอาชีพของเกษตรกรรายชั้นเล็กและยากจนจึงเป็นเขตที่ยังมีการปนเปื้อนสารเคมีและมลพิษไม่เหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้เพื่อเป็นเขตเกษตรอินทรีย์ที่เน้นการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นให้มากที่สุดรวมทั้งแรงงานท้องถิ่น และจะใช้สินเชื่อบ้างเล็กน้อย แต่ต้องเน้นความรู้และภูมิปัญญาเทคโนโลยีที่เหมาะสม ฟังพาดตนเองให้มาก

ความเห็นเช่นนี้ก็สอดคล้องกับนโยบาย ธ.ก.ส. ที่เน้นเกษตรอินทรีย์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และเรียนรู้จากตัวอย่างปราชญ์ชาวบ้านอีสานที่ทดลองเรื่อง เกษตรประณีต 1 ไร่ ไม่ยากไม่จน ซึ่งประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี หากช่วยกันเผยแพร่ขยายผลก็จะเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรรายชั้นเล็กได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายหลักในปีนี้เป็น เกษตรกรรายชั้นเล็กและยากจนที่เข้าร่วมโครงการพักหนี้ (จำนวน 330,000 ราย) แนวทางดังกล่าวน่าจะช่วยพัฒนาให้หลุดพ้นภาวะหนี้สินได้เร็วขึ้น

ภาพข้างบนนี้แสดงเปรียบเทียบการผลิตแบบเกษตรเคมี (ปฏิวัดเขียว) และเกษตรอินทรีย์ จะเห็นได้ว่าในเขตพื้นที่ชลประทานซึ่งมีดินน้ำอุดมสมบูรณ์เมื่อได้รับเทคโนโลยีทันสมัยจะได้รับผลผลิตสูงมาก แตกต่าง

จากพื้นที่เขตน้ำฝน ซึ่งมีดินและน้ำไม่อุดมสมบูรณ์ เกษตรกรยากจน ไม่มีทุนเพียงพอสำหรับเทคโนโลยีสมัยใหม่ จึงได้ผลผลิตต่ำกว่ามากแต่เมื่อเริ่มหันมาทำเกษตรอินทรีย์จะเริ่มมีผลผลิตที่เพิ่มขึ้นที่ล้นออกจนสูงใกล้เคียงเกษตรเคมี โดยมีต้นทุนการผลิตต่ำกว่ามากเช่นกัน และเป็นระบบเกษตรที่ยั่งยืนเพราะไม่สร้างปัญหาหมอกพิษแก่ดินและน้ำอีกด้วย

ในขณะเดียวกัน สำหรับเกษตรกรที่คุ้นเคยกับเกษตรเคมี หากจำเป็นต้องหันกลับมาทางเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากปัญหาต้นทุนสูงจากปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช รวมทั้งปัญหาสารพิษปนเปื้อนในผลผลิต อาจต้องยอมรับว่าในช่วงปรับเปลี่ยน 2-3 ปีแรก ผลผลิตที่ได้รับจะตกต่ำกว่าเดิมพอควร แต่จะเริ่มมากขึ้นในปีต่อมา ทั้งนี้ อาจจะมีผลผลิตสูงกว่าเกษตรเคมี หรือใกล้เคียงกันหรือต่ำกว่าเล็กน้อย ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการได้ดีมากน้อยเพียงใด จะเห็นได้จากรายงานสรุปผลการดำเนินงาน

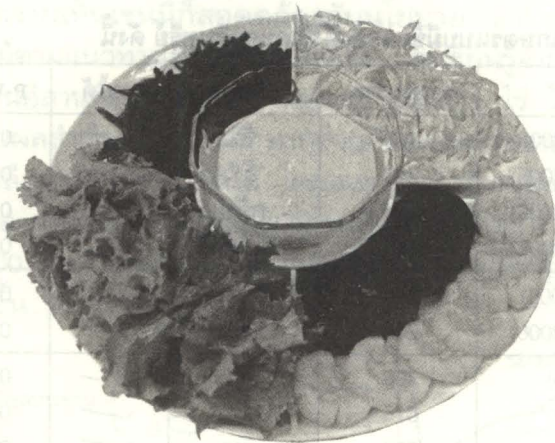
เกษตรแบบมีข้อตกลงที่ใช้เกษตรอินทรีย์ ดังนี้

ประเทศ	จำนวนราย	พืชผล	รายได้	P-Value
ประเทศไทย (ปี 2003)	443	ข้าว	✓	0.000
ประเทศไทย (ปี 2005)	243	ข้าว	✓	0.723
ประเทศไทย (ปี 2005)	110	กล้วย	✓	0.118
ประเทศไทย (ปี 2005)	148	หน่อไม้ฝรั่ง	✓	0.119
ประเทศจีน (ปี 2006)	240	ชา	✓	0.013
ประเทศไทย (ปี 2006)	240	ไม่ผล	✓	0.851
ศรีลังกา (ปี 2006)	200	ชา	✓	0.250
กัมพูชา (ปี 2005)	615	ข้าว	✓	0.141
ลาว (ปี 2005)	368	ข้าว	✓	0.030

จากรายงานของเจ้าหน้าที่ธนาคาร ADB คงจะเป็นแนวทางให้ท่านผู้อ่านลองคิดตรikirตรองดูว่า เราจะชักชวนให้เกษตรกรหันกลับมาทำการเกษตรที่มั่นคงยั่งยืนแบบเกษตรอินทรีย์ได้อย่างไรบ้าง ควรเริ่มที่ประเภทพืชผลและพื้นที่ใดบ้าง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของเกษตรกรและทำให้ประเทศไทยสามารถเพิ่มศักยภาพให้เป็น “ครัวโลก” ได้อย่างแท้จริง

28

ค้นคิด พัฒนา เพิ่มมูลค่าเกษตรไทย

ขอเล่าสู่กันฟังเรื่อง การพัฒนาอุตสาหกรรมอาหารไทยที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (วว.) ได้นำมาเผยแพร่ในงาน เปิดโลกทัศน์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 45 ปี วว. “สุขภาพดี...ชีวิตรสดี” ซึ่งเห็นว่ามีน่าสนใจ เพราะเรื่องอาหารสุขภาพเป็นจุดแข็งที่สำคัญของไทยในการชูประเด็น “ครัวโลก” ให้ชัดเจน จึงขอนำมาเล่าเป็นตัวอย่างพอสังเขป

เรื่องแรกคือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากปลายข้าวแบบครบวงจร ซึ่งฝ่ายเทคโนโลยีอาหาร สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ฯ (วว.) ตระหนักถึงความสำคัญในการเพิ่มมูลค่าของปลายข้าวที่มีปริมาณมากและมูลค่าต่ำ ให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในอุตสาหกรรมอาหาร จึงริเริ่มการนำปลายข้าวมาผลิตเป็นแป้งข้าวบริสุทธิ์ (Rice Starch) ผ่านกระบวนการสกัดโปรตีนออก เพื่อให้มีคุณสมบัติที่เหมาะสมสำหรับเป็นผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ที่มีมูลค่าเพิ่มมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ปลายข้าวที่ใช้ในโครงการนี้มี 2 พันธุ์คือ ข้าวพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 และข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 โดยนำมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ดังนี้

1. แคปซูลยา-วว. ได้นำแป้งข้าวบริสุทธิ์จากข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 มาพัฒนาเป็นวัสดุที่ใช้ในการทำแคปซูลยาทดแทนการใช้เจลาติน เนื่องจากปัจจุบันแคปซูลยาส่วนใหญ่ทำจากกระดูกวัวหรือหนังหมู ซึ่งมีข้อด้อยคือมีความเปราะและเมื่อเก็บไว้ในสภาพที่มีความชื้นต่ำหรือบรรจุด้วยที่มีการดูดน้ำได้ดี จะเกิดปฏิกิริยาเชื่อมข้ามกับตัวยาที่มีหมู่อัลดีไฮด์อยู่ ทำให้การละลายของยาเปลี่ยนไป นอกจากนี้ แหล่งวัตถุดิบที่มาจากสัตว์อาจก่อให้เกิดความเสี่ยงที่จะติดเชื้อวัชโรค รวมทั้งเกิดปัญหาในการรักษาผู้ป่วยชาวมุสลิม จากผลการวิจัยพัฒนาของ วว. พบว่า แป้งข้าวบริสุทธิ์จากข้าวพันธุ์ชัยนาท 1 สามารถนำมาขึ้นรูปเป็นแคปซูลได้ดี อย่างไรก็ตาม จะทำการศึกษาวิจัยในด้านเภสัชกรรมต่อไป

2. ผลิตภัณฑ์น้ำสลัดไร้ไขมัน-วว. ได้นำแป้งข้าวบริสุทธิ์จากข้าวพันธุ์หอมมะลิมาพัฒนาเป็น “น้ำสลัดไร้ไขมัน” เนื่องจากแป้งข้าวบริสุทธิ์ดังกล่าวเป็นสารที่ทำหน้าที่ให้ความข้นหนืด (thickening agent) และทดแทนไขมัน (fat replaces) ทั้งนี้ วว. ยังเสริมใยอาหารและเบต้าแคโรทีนเพื่อเสริมคุณค่าทางอาหารอีกด้วย โดยผลิตภัณฑ์น้ำสลัดไร้ไขมันมีความแตกต่างจากน้ำสลัดที่จำหน่ายทั่วไป ซึ่งมีปริมาณไขมันเป็นส่วนประกอบ 8-30% ดังนั้น ผลิตภัณฑ์น้ำสลัดไร้ไขมันจึงเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับผู้รักษาสุขภาพและผู้ที่ต้องการลดน้ำหนัก นอกจากนี้ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นสารเพิ่มความข้นหนืดแก่อาหารประเภทอื่น เช่น ซอสชนิดต่างๆ หรือใช้ในอุตสาหกรรมอาหารกระป๋องได้อีกด้วย

3. ผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มจากปลายข้าว-วว. เห็นว่ามีการวิจัยพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มที่ทำจากข้าวน้อยมาก จึงดำเนินการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องดื่มข้าวประเภทไม่มีแอลกอฮอล์ เพื่อเป็นผลิตภัณฑ์เสริมคุณค่าทางโภชนาการให้แก่ผู้บริโภค โดยใช้ปลายข้าวกล้องหอมมะลิเป็นวัตถุดิบ ซึ่งมีกระบวนการผลิตด้วยการนำปลายข้าวมาทำเป็นแป้งข้าวโดยวิธีการไม่เปียก เมื่อได้แป้งข้าวแล้วจึงพัฒนาสูตรโดยหาอัตราส่วนที่เหมาะสมระหว่างแป้งข้าวต่อน้ำ จากนั้นนำอัตราส่วนที่เหมาะสมดังกล่าวไปใช้สำหรับการย่อยข้าวด้วยเอนไซม์อะไมเลส (Termamyl SE) เพื่อย่อยแป้งให้เป็นน้ำตาลมอลโตส แป้งข้าวที่ผ่านการย่อยแล้วจะมีลักษณะค่อนข้างเหลวสีขาวขุ่นเล็กน้อย และมีความหวานประมาณ 9 บริกซ์ นำน้ำข้าวที่ผ่านการย่อยมาผสมกับผลไม้ต่างๆ เพื่อเพิ่มคุณค่าโภชนาการและปรับแต่งกลิ่นรส ก็จะได้เครื่องดื่มสกัดจากปลายข้าวรสผลไม้รวม และเครื่องดื่มสกัดจากปลายข้าวรสใบเตย ซึ่ง วว. ได้ทดสอบการยอมรับจากผู้บริโภคในระดับห้องปฏิบัติการเรียบร้อยแล้ว เป็นผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับผู้บริโภคที่ใส่ใจในสุขภาพ เพราะมีคุณค่าทางโภชนาการจากผลไม้และข้าว

เรื่องที่สอง คือเครื่องดื่มผลไม้รวมเพื่อสุขภาพ “ไลโคเอ็ม (Lycos M)” ซึ่งฝ่ายเภสัชและผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ฯ ได้ทำการศึกษาคัดเลือกพืชผักผลไม้ต่างๆ เช่น พักทอง มะเขือเทศ แดงโม แก้วมังกร และแครอท เพื่อตรวจวิเคราะห์สารไลโคปีนและเบต้าแคโรทีนธรรมชาติที่สามารถต้านอนุมูลอิสระ ลดความเสี่ยงโรคมะเร็งตามวิธีที่พัฒนาโดย วว. จากนั้นจึงนำพืชผักผลไม้ที่มีปริมาณสารดังกล่าวมาพัฒนาสูตรเป็น “เครื่องดื่มผลไม้รวมเพื่อสุขภาพไลโคเอ็ม (Lycos M)” ซึ่งผ่านการศึกษาผลการต้านอนุมูลอิสระด้วย จึงเหมาะสมสำหรับผู้บริโภคทุกเพศทุกวัย เนื่องจากไม่มีการเติมสารสังเคราะห์ ไม่มีเติมน้ำตาล กรดซิตริก และการเจือจางสีสังเคราะห์แต่อย่างใด ที่สำคัญมีส่วนผสมของสารไลโคปีนและเบต้าแคโรทีนธรรมชาติ 100% มีรสชาติกลมกล่อม และมีส่วนผสมของเนื้อผลไม้ที่ผ่านการปั่นละเอียด เพื่อเพิ่มกากใยอาหารช่วยให้ระบบขับถ่ายดี

นอกจากนั้น ฝ่ายเทคโนโลยีชีวภาพได้ดำเนินโครงการแปรรูปผลมะม่วงหิมพานต์เมื่อ พ.ศ.2550 และประสบความสำเร็จในการวิจัยพัฒนาน้ำมะม่วงหิมพานต์ชนิดเข้มข้น ภายใต้ชื่อผลิตภัณฑ์ “เครื่องดื่มเสริมสุขภาพกาหยู” ซึ่งมีความหวานประมาณ 70 องศาบริกซ์ จึงเหมาะสำหรับเป็นเครื่องดื่มสุขภาพ โดยการเจือจางกับน้ำสะอาดหรือใช้เพิ่มความหวานให้กับเครื่องดื่มอื่นๆ เช่น ชา เป็นต้น หรือผสมโซดาดื่มเพื่อความสดชื่นของร่างกาย ทั้งนี้จากการวิเคราะห์ตัวอย่างพบว่า ใน 100 มิลลิลิตรจะให้พลังงานทั้งหมด 37.84 กิโลแคลอรี คาร์โบไฮเดรต 9.26 กรัม น้ำตาล 8.38 กรัม ใยอาหาร 0.13 มิลลิกรัม วิตามินบี 6 0.04 มิลลิกรัม และมีวิตามินซีสูงถึง 197.21 มิลลิกรัม และวิเคราะห์ไม่พบปริมาณไขมันและคอเลสเตอรอลแต่อย่างใด

สุดท้ายนี้ ขอฝากแนวคิดและวิธีปฏิบัติเพื่อการลดรายจ่ายของแต่ละครัวเรือน เช่น การที่เราเห็นรายจ่ายค่าข้าวปลาอาหารผักผลไม้สูงมากขึ้นต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องคิดพิจารณาว่า มีอะไรที่พอจะปลูกกินเองเลี้ยงเองได้บ้าง น้ำยาล้างจานทำเองได้ไหม ทำเพียงครึ่งสองครึ่งก็ใช้ได้ เป็นปี แทนที่จะซื้อขวดละ 30-40 บาท ถ้าเราลงทุนทำเองไม่ถึง 10 บาท จึงประหยัดได้มาก การประหยัดพลังงาน ซึ่งพลังงานที่เราใช้จ่ายมาก คือน้ำมันรถและค่าไฟฟ้า เราจึงควรตรวจสอบการใช้พลังงานของตนเองอย่างน้อย 2 เรื่องนี้ และกำหนดโครงการระยะแรก 3 เดือน โดยดูว่าก่อนเริ่มใช้เดือนละเท่าใด แล้ววางแผนขึ้นตอนการประหยัดอย่างชัดเจน เมื่อลงมือปฏิบัติในแต่ละเดือนก็นำรายจ่ายก่อนประหยัดและหลังประหยัดมาเปรียบเทียบและนำเงินส่วนต่างเข้าบัญชีออมทรัพย์ของตนเช่น ก่อนโครงการเคยใช้น้ำมันเดือนละ 3,000 บาท ตอนนี้นำประหยัดได้เดือนละ 500 บาท ก็นำส่วนประหยัด 500 บาทเข้าบัญชีเงินออม เมื่อสิ้นโครงการ 3 เดือนก็จะได้ 1,500 บาท เป็นต้น หลังจากนั้นก็วางแผนดำเนินการต่อไปตามความเหมาะสมจะช่วยลดปัญหาภาระการใช้จ่ายของเราอย่างได้ผล

29

ปากพูน... ชุมชนแห่ง การริเริ่มทางปัญญา

มีเรื่องดีๆ มาเล่าสู่กันฟังเช่นเคย เนื่องจากได้รับเชิญจากสำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ในฐานะที่เป็นกรรมการบริหารแผนคณะที่ 3 ซึ่งรับผิดชอบดูแลชุมชนเข้มแข็ง ให้ไปศึกษาดูงานที่องค์กรบริหารส่วนตำบลปากพูน อ.เมือง จ.นครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นกรณีตัวอย่างต้นแบบของ “ตำบลสุขภาวะดีเด่น” ซึ่งได้เรียนรู้หลายอย่างจากการได้รับฟังแนวคิดและแนวปฏิบัติจากนายก

อบต.ปากพูน (คุณธนาวุฒิ ถาวรพราหมณ์) และผู้นำชุมชนหลายคน คิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ตามแผนงานชุมชนเข้มแข็ง ได้เป็นอย่างดี

ประเทศไทยประสบปัญหาหลายอย่างทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเมือง อย่างที่พวกเราทราบกันดีอยู่แล้ว หากเรา ต้องการพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมที่มีสมรรถนะสูง คนไทยมี คุณภาพชีวิตที่ดี มีปัจจัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการพัฒนาที่ ยั่งยืนในระยะยาว ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง เราคงจะต้อง ประเมินศักยภาพของสังคมไทยโดยการวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนของ ทูทหลัก 4 ประเภทของสังคมไทย ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้

1. ทูททางกายภาพ (Physical Capital) มีจุดแข็งทางด้านความ หลากหลายทางชีวภาพและโครงสร้างพื้นฐาน แต่มีจุดอ่อนทางด้าน การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) และการวิจัยพัฒนา (R&D)

2. ทูททางการเงิน (Financial Capital) มีจุดแข็งคือ ตลาดทุนที่มี เสถียรภาพโดยเปรียบเทียบ แต่มีจุดอ่อนที่ต้องพึ่งปัจจัยการผลิต โดยเฉพาะทุนและเทคโนโลยีจากต่างประเทศ รวมทั้งการส่งออกที่พึ่งพิง ตลาดหลักน้อยราย

3. ทูททรัพยากรมนุษย์ (Human Capital) มีสัดส่วนของ ประชากรวัยแรงงานสูง แต่มีจุดอ่อนเรื่องทักษะความรู้ โดยเฉพาะ ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ยังมีน้อย

4. ทูททางสังคม (Social Capital) มีจุดแข็งที่มีเอกลักษณ์ทาง วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาก แต่มีจุดอ่อนที่ระดับการเปิด ประเทศที่กว้าง ในขณะที่ภูมิคุ้มกันยังไม่เข้มแข็ง การให้บริการทาง การแพทย์ยังไม่ทั่วถึง

องค์การบริหารส่วนตำบลปากพูน เป็น อบต.ที่คิดริเริ่มแก้ปัญหา ดังกล่าวในระดับตำบล โดยกำหนดวิสัยทัศน์ว่า “พลเมืองมีความรู้ ความเป็นอยู่ไม่ยากจน สุขภาพคนแข็งแรง” และมีคำขวัญว่า “อนุสาวรีย์ วีรไทย สูงไฟประกาศาร สถานที่ตั้งกองทัพภาค มีมากสองสนามบิน ถิ่นกึ่งปลาสมบุรณ์ เพิ่มพูนอิฐแดงแหล่งดินเผา ทัศนกรรมหนึ่งตะลุง

ย่านลิเกา สัมพันธ์เราไทยพุทธมุสลิม”

คุณธนาวุฒิ ถาวรพราหมณ์ หรือ “นายกปู” นายก อบต.ปากพูน ที่นิยามตัวเองว่า “รูปไม่หล่อ หัวหมอ ปากหมา” เล่าให้ฟังว่า ตนเองยึดหลักการของ พ.ร.บ.ส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ซึ่งท้องถิ่นมีอำนาจสามารถทำอะไรก็ได้โดยไม่ต้องรอหรือยึดหลักเกณฑ์ที่สั่งการจากส่วนกลาง และเดินหน้าผลักดันโครงการมากมาย โดยการนำกองทุน “ออกนอกระบบราชการ” เพื่อให้บริหารจัดการได้คล่องตัวและมีประสิทธิภาพ

นายกปู กล่าวว่า เขาเริ่มทำงานท้องถิ่นตั้งแต่ พ.ศ.2538 เมื่อมี พ.ร.บ.ยกสภาตำบลเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากคุณพ่อเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนและคุณแม่เป็นผู้อำนวยการสถานีอนามัย ซึ่งอยู่ในพื้นที่ตำบลปากพูน ทำให้เขาได้เห็นคนที่เดือดร้อนเรื่องการศึกษาเพราะใครไม่มีเงินทองก็มาขออาศัยอยู่ที่บ้าน พ่อกับแม่ก็ส่งให้เรียน รวมทั้งพบเห็นชาวบ้านที่มีปัญหาเจ็บไข้ได้ป่วยเป็นจำนวนมาก เมื่อญาติคนหนึ่งเป็นกำนันและพี่ชายซึ่งเป็นปลัดอำเภอขอให้มาช่วยงาน อบต. จึงเป็นแรงจูงใจที่สนใจมาทำงานด้านนี้เต็มตัว แม้ว่าประสบการณ์การเรียนมาด้านสถาปัตยกรรม แต่มีสำนึกอยากทดแทนบุญคุณแผ่นดินเกิด จึงเปลี่ยนจากการเป็นนักออกแบบบ้านอาคาร จัดสวน ก็มาเป็นนักออกแบบสังคม และตอนหลังก็ศึกษาเพิ่มเติมด้านรัฐประศาสนศาสตร์ด้วย

เริ่มครั้งแรกในปี 2539 เมื่อรู้ขอบเขตอำนาจหน้าที่ของ อบต.แล้ว จึงกำหนดทิศทางได้ แต่ช่วงแรกๆ เป็นการสนับสนุนด้านสาธารณสุขและสุขภาพ เช่น จัดซื้อเวชภัณฑ์ เนื่องจากเขาเติบโตมาจากสถานีอนามัย จึงรู้ว่าสถานีอนามัยมีกำลังคนน้อยมากเมื่อเทียบกับประชาชนผู้รับบริการ จึงคิดเรื่องช่วยเหลือด้านกำลังคน โดยจ้างคนเพิ่มเติมและส่งเด็กไปเรียนด้านพยาบาล เพื่อให้กลับมาช่วยสถานีอนามัย

เมื่อได้รับคำถามว่า เหตุใดจึงไม่สนใจเรื่องสร้างถนนหรือเน้นโครงการพื้นฐานเช่นเดียวกับ อบต.อื่นๆ คุณธนาวุฒิก็ตอบว่า ความจริงแล้วสนใจทุกด้าน การวางผังเมืองก็สนใจ เพียงแต่มีลำดับความสำคัญในการพัฒนาไม่เท่าเทียมกัน เรื่องถนนและโครงสร้างพื้นฐานก็ของบประมาณจาก อบจ. (องค์การบริหารส่วนจังหวัด) และกรมทางหลวงชนบท

เรื่องประปากี่ของบประมาณจากกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นเงินอุดหนุนกรณีเฉพาะกิจ แต่งบประมาณในส่วนของ อบต.จะเน้นเรื่องพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยเฉพาะการศึกษาและสาธารณสุข การส่งเสริมรายได้ให้ประชาชนอยู่เลยเส้นความยากจน รวมทั้งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยสร้างแรงงานเข้าสู่ตลาดแรงงานให้เป็นแรงงานที่ดี มีระดับการศึกษา มีความรู้ด้านเทคโนโลยี มีร่างกายที่แข็งแรงสมบูรณ์ แม้ว่าจะเป็นเรื่องนามธรรมซึ่งกว่าจะเห็นผลต้องใช้เวลายาวนานก็ตาม เพราะไม่ได้หวังคะแนนเสียงอย่างเดียว

คุณธนาวุฒิเล่าให้ฟังว่า สวัสดิการชุมชนเกิดจากการจัดตั้งกองทุน วันละบาท ซึ่งแตกต่างจากกองทุนที่ท้องถิ่นอื่นจัดทำ กองทุนเหล่านั้น เป็นลักษณะการระดมทุนในหมู่บ้าน ระดมทุนแล้วก็ยังเป็นเงินต้นของแต่ละคน แต่ที่ปากพูนกองทุนนี้ไม่เป็นการแบ่งหุ้นและเป็นไปในลักษณะเงินที่ทุกคนให้โดยยินยอมพร้อมใจไม่เอาคืน เพราะไม่มีปันผล ไม่มีให้กู้ แต่มีสวัสดิการให้ เช่น ในกรณีคลอดบุตรจะได้รับเงินช่วงที่นอนโรงพยาบาลคืนละ 200 บาท หรือเมื่อเสียชีวิตจะได้รับเงินค่าทำศพ มากน้อยแล้วแต่ช่วงเวลาของการเป็นสมาชิก เช่น เป็นสมาชิก 1 ปีได้เงิน 10,000 บาท ถ้าเป็นสมาชิกยาวนานจะได้รับประมาณ 30,000 บาท คนที่ยากจนก็ให้สมัครเข้ากองทุนเพื่อให้เกิดการออม ซึ่งเป็นจำนวนเล็กน้อยเพียงวันละหนึ่งบาท กองทุนนี้เพิ่งเปิดรับสมาชิกเมื่อ 4 เมษายน 2550 ปัจจุบันมีสมาชิกแล้วประมาณ 5,000 คน

การบริหารจัดการก็ดำเนินการโดยมีกรรมการแต่ละหมู่บ้าน กำหนดหลักเกณฑ์ระเบียบต่างๆ ในที่ประชุมตำบล โดยมีการคัดเลือกประธาน และบอร์ดใหญ่คือสมาชิก บอร์ดเล็กคือผู้แทนจากแต่ละหมู่บ้าน กองทุนนี้ได้เอาออกนอกระบบราชการแล้วเอาเงิน อบต.ไปสมทบ โดยในปี 2551 สมทบไป 200,000 บาท เงินในกองทุนนี้ส่วนหนึ่งจะจัดสรรเพื่อการศึกษาลำหรับเด็ก ซึ่งก็คือส่วนที่ อบต.โอนไปสมทบ ตอนนีให้ทุนเด็กแล้ว 200 กว่าคน

เหตุที่โอนเงิน อบต.เข้ากองทุนนี้ เพราะเมื่ออยู่ในระบบจะถูกห้ามให้ทุนการศึกษาสำหรับเด็กที่อยู่ในการศึกษาภาคบังคับหรือเด็กที่อยู่ใน

ช่วงการศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่ที่รัฐจัดให้มันฟรีไม่จริง เพราะผู้ปกครองยังมีค่าใช้จ่ายหลายอย่าง เช่น ค่ารถโดยสาร ค่าอาหาร ค่าเครื่องแต่งกาย แม้ว่าบางโรงเรียนให้เสื้อผ้า 2 ชุด แต่เด็กต้องใส่เสื้อผ้าทุกวัน

นอกจากนี้ยังทำอีกหนึ่งกองทุนคือ กองทุนระบบหลักประกันสุขภาพ 37.50 บาท ซึ่งผลักดันให้มีการขับเคลื่อนด้านสาธารณสุขทั้งหมดมาที่กองทุนนี้ มีการจัดการแบบคณะกรรมการ โดยมีนายก อบต. เป็นประธาน ปลัด อบต. เป็นเลขานุการ มีตัวแทนจาก อสม. 2 คน มีประชาคมหมู่บ้าน หมู่ละ 1 คน ตามแบบที่ สปสช. (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ) กำหนด แต่การจ่ายเงินจะไม่จ่ายตามที่ สปสช. กำหนด เช่นไม่ควรจ่ายเงินกรอบที่ 1 (เกี่ยวกับทุนการศึกษา) เกินกว่า 10% เนื่องจากกลัวว่า อบต. จะนำเงินไปส่งเด็กเรียนทั้งหมด จึงต้องไปถกเถียงในระดับส่วนกลางว่า ส่งเด็กไปเรียนพยาบาลเพื่อเป็นประโยชน์สอดคล้องกับสภาพปัญหาของท้องถิ่น

อบต. ปากพูนใช้เงินขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพโดยมีแผนงานชัดเจน ประชุมกันทุกเดือน วางแผนจากการประชุมประชาคม จากปัญหาและความต้องการแท้จริง ขณะนี้ อบต. ให้ทุน 5 คน เรียนจบแล้ว 1 คน เฉพาะด้านพยาบาล จากเงินกองทุนระบบหลักประกันสุขภาพ แต่กองทุนสวัสดิการชุมชนวันละบาทก็ใช้ส่งเรียนด้านอื่นๆ เช่น ปริญญาโทวิศวกรรม และคนพิการก็ให้เรียน ปวช. หรือ ปวส. ซึ่งเรียนจบไปหลายคนแล้ว โดยทุนทั้งหมดไม่มีข้อผูกมัด ยกเว้นทุนที่ส่งเรียนพยาบาล สำหรับปริญญาตรีเรียน 4 ปี ปริญญาโท 2 ปี ดังนั้นถ้าเรียน 4 ปีก็ขุดใช้ทุน 4 ปี เรียน 6 ปีก็ขุดใช้ทุน 6 ปี โดยตำแหน่งบรรจุที่ อบต. และอยู่ที่สถานีอนามัย หลังจากนั้นก็ให้พิจารณาเอง ตอนนี่คนแรกที่จบแล้วเป็นเด็กยากจน แต่จบแล้วเขาไม่มาทำงานที่นี่ ไปทำงานโรงพยาบาลเอกชน คนแรกนี่ไม่ได้ทำสัญญาผูกมัดไว้ ปัจจุบันพยาบาลชุมชนที่เราส่งเรียนได้ทำ MOU (บันทึกความเข้าใจ) ร่วมกันระหว่างสถานศึกษา อบต. และโรงพยาบาลคู่สัญญาว่าเด็กที่เรียนจบแล้วจะมาทำงานที่สถานีอนามัยในเวลาราชการและต้องไปเข้าเวรที่โรงพยาบาลคู่สัญญาด้วย เพื่อไปฝึกทักษะเพิ่มเติมและมีรายได้พิเศษ เพราะ อบต. ปากพูนผลิตพยาบาลชุมชนเพื่อชุมชน ไม่ได้

ผลิตพยาบาลเพื่อโรงพยาบาล และต้องอยู่กับชุมชนตั้งแต่เรียนปีแรก เด็กเหล่านั้นมีฐานะยากจน พ่อแม่ไม่มีโอกาสส่งเรียน เมื่อเรียนจบแล้ว เงินเดือนเป็นเงินของ อบต. โดยจ่ายตามระเบียบราชการ 8,000 บาท ต่อเดือน แต่อีกส่วนหนึ่งก็บวกเพิ่มอีก 4,000 บาท จากเงินกองทุนระบบหลักประกันสุขภาพ เพื่อจูงใจให้อยู่ได้และแข่งกับเอกชนได้ ทั้งนี้ได้กำหนดมาตรฐานการให้บริการ เช่น มีผู้รับบริการ 40,000 คน จะมีพยาบาล 8 คน ถ้าพยาบาลเหล่านี้ขีดใช้ทุนครบกำหนดเวลาแล้วก็สามารถย้ายไปที่อื่นได้ อบต.ก็จะสร้างเด็กใหม่ขึ้นมาอีก

นายก อบต.ปากพูน ให้ความสนใจเรื่องคุณภาพของเด็กในชุมชน จึงสร้างศูนย์เด็กเล็กในชุมชน โดยคิดเรื่องเรียนให้สนุก ให้เด็กได้รับการศึกษาประเภทที่สมองไม่หยุดนิ่งและไม่มองเพียงมิติเดียว ปัจจุบันกำลังขับเคลื่อนโครงการ “ชุมชนไม่ทอดทิ้งกัน” เพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง โดยอาศัยเงินกองทุนวันละบาทและมีอาสาสมัครเพื่อขับเคลื่อนโครงการ อบต.จัดจ้างให้คนสูงอายุในชุมชนมาเล่านิทานในศูนย์เด็กเล็กเพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้ และให้เด็กไปเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุเพื่อให้เขาภูมิใจว่ามีเด็กลูกหลานมากวาดบ้าน เก็บขยะ ทำให้เด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้สูงอายุ เด็กก็มีความสุขเพราะผู้สูงอายุมาเล่านิทาน มาร้องเพลงเรือให้ฟัง ในศูนย์ฯ มีแผ่นซีดีเพลงเรือหรือให้เด็กฟังเพลงบรรเลงของโมซาร์ท จะให้เด็กเรียนจากแผ่นซีดี เพราะเด็กสมาธิสั้น จึงให้ครูพูดสอนเพียงเล็กน้อยแล้วให้เห็นของจริงมากกว่า เช่น ถ้าเรียนเรื่องนกจะพาเด็กไปสวนสัตว์ และให้พาผู้ปกครองไปด้วย ทั้งครู เด็ก และผู้ปกครองก็จะทานข้าวร่วมกันถ้าเรียนเรื่องทำนาก็จะมีแปลงนาสาธิตให้เด็กปลูกข้าวด้วย นอกจากนี้ อบต.มีโครงการให้ยืมจักรยานเพื่อให้ผู้ปกครองปั่นจักรยานมาส่งลูก เพราะระหว่างบ้านมาโรงเรียนผู้ปกครองก็จะได้อสอนลูกและได้พบครู รวมทั้งได้สุขภาพที่ดีด้วย อบต.จึงไม่เตรียมรถรับส่งให้เหมือนที่อื่น เพราะต้องเสียค่าน้ำมันและมีมลภาวะ

กิจกรรมที่ทำนอกรอกจากเรื่องสุขภาพ อบต.ยังมีกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและพลังงานทดแทน โดย อบต.รณรงค์ให้ประชาชนจ่ายค่าน้ำประปาด้วยการจัดแยกขยะในครัวเรือนมาจ่ายแทน เช่น ขวดราคา

โบละ 1.50 บาท กระดาษกิโลกรัมละ 7 บาท และน้ำมันพืชที่ใช้แล้ว เพื่อนำมาทำน้ำมันไบโอดีเซลสำหรับใช้กับรถยนต์ของ อบต. อีกด้วย

อบต.ปากพูน มีโครงการส่งเสริมการเลี้ยงโคนมและโคเนื้อ จึงมีฟาร์มโคนมสาธิตของชุมชน โดย อบต. รับซื้อนมทั้งหมดแล้วนำไปให้แม่ที่ตั้งครรภ์ ให้เด็กที่หย่านมแล้ว เด็กก่อนเข้าเรียน ผู้สูงอายุและผู้พิการ ให้เด็กชั้นประถม 5-6 กิน เพราะราชการให้เด็กกินนมแค่ชั้นประถม 4 นอกจากนั้น อบต.ผลิตสบู่ก้อน โฟมล้างหน้า นม

คุณชนาวุฒิเล่าเพิ่มเติมว่า ไปเห็นที่อำเภอปากพนังชาวบ้านเผาฟางทิ้งมาก จึงขอซื้อและจัดงบประมาณ อบต.ซื้อเครื่องอัดฟาง 2 เครื่อง สามารถอัดฟางได้ 200 ตันต่อวันต่อเครื่อง เพื่อใช้เป็นอาหารของโคนมในฟาร์มสาธิต ปัจจุบันจังหวัดตรัง พัทลุง สุราษฎร์ธานี ก็มีซื้อฟางที่วันละ 1,000 ฟ่อน ราคาฟ่อนละ 30 บาท ส่วนของฟาร์มสาธิตก็จัดงบประมาณ จัดจ้างสัตวแพทย์ 2 คน ให้ดูแลฟาร์ม ผสมเทียมและรักษาโรคสัตว์ ทั้งตำบล รวมทั้งนำเด็กและเยาวชนบางคนมาฝึกงานและมีรายได้อยู่ประจำที่ฟาร์ม

โครงการสำคัญที่ สสส.ให้การสนับสนุนเป็นพิเศษ คือโครงการใช้ระบบฐานข้อมูลสุขภาพครอบครัวและชุมชน (Family and Community Assessment Program : FAP) ระบบฐานข้อมูล FAP นี้พัฒนาขึ้นมาเพื่อใช้ในการบันทึกและประมวลผลข้อมูลด้านสุขภาพของบุคคล ครอบครัว และชุมชน ซึ่งนำระบบ GIS มาใช้ร่วมด้วย การบันทึกข้อมูลภาวะสุขภาพดำเนินการโดยเด็กนักเรียนในชุมชน (อส.ม.น้อย) และนำมาลงในระบบโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่จัดทำโดยสำนักวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ โดยมีสำนักงานโครงการตั้งอยู่ที่สถานีอนามัยตำบลปากพูนซึ่งโอนจากโรงพยาบาลท่าศาลามาอยู่ในความรับผิดชอบของ อบต.ปากพูนแล้ว

โครงการดังกล่าวทำให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสุขภาพของตน ตลอดจนกระบวนการตั้งแต่ประเมินสุขภาพ การวางแผน การดำเนินการและการประเมินผล อบต.ปากพูนก็มีฐานข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วนในการตัดสินใจวางแผนการดูแลสุขภาพชุมชน เยาวชนก็มี

ทักษะทางคอมพิวเตอร์ และประชาชนในตำบลปากพูนก็มีภาวะสุขภาพที่ดีขึ้น

ประชาชนในตำบลปากพูนทุกคนจะมีสมุดบันทึกสุขภาพประจำตัว และมีสมุดบันทึกสุขภาพประจำครอบครัว ทีมสุขภาพ (เจ้าหน้าที่สาธารณสุข) ที่สถานีอนามัยก็มีข้อมูลสุขภาพประชาชนอย่างละเอียด เนื่องจากระบบฐานข้อมูล (FAP) ประกอบด้วย ข้อมูลโครงสร้างครอบครัว ซึ่งมีรายละเอียดภาวะสุขภาพแต่ละคน ผังเครือญาติ โรคประจำตัวและโรคที่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ของครอบครัว ด้านการให้ความรัก การอบรมสมาชิก ด้านเศรษฐกิจ ด้านการดูแลสุขภาพสมาชิก และสิ่งแวดล้อมของครอบครัว

หลังจากได้ข้อมูลว่า ประชาชน 75-80% ยังนิยมใช้ผงชูรสในการประกอบอาหาร ซึ่งจะมีผลเสียต่อสุขภาพได้ อบต.ปากพูนร่วมกับคณะพยาบาลศาสตร์ ม.วลัยลักษณ์ จึงร่วมกันคิดค้น “ผงนัว” (นัว แปลว่ารสชาติกลมกล่อม) เพื่อใช้แทนผงชูรส โดยใช้พืชผักสมุนไพร เช่น ใบมะขามอ่อน ยอดส้มป่อย ผักหวานป่า ผักหวานบ้าน ผักโขม ชะมวง ดอกกระรุม ใบหม่อน กุยช่าย และกระเจี๊ยบแดง เป็นต้น มาผสมกันเป็น “ผงนัว” 2 รส คือ รสมันหวาน สำหรับต้ม ผัด หมัก แกง ย่าง และรสเปรี้ยว สำหรับต้มยำ ยา ลาบ อ่อม แจ่ว ซึ่งได้รับผลสำเร็จอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน

อบต.ปากพูน ยังมีกิจกรรมอีกมากมายหลายอย่างที่เกิดจากความคิดริเริ่มของผู้นำชุมชน และความร่วมมือร่วมใจของประชาชนในชุมชน จึงขอเชิญชวนให้นำไปคิดว่าทุกท่านจะมีส่วนช่วยให้เกิด “ตำบลสุขภาพดีเด่น” เช่นนี้เพิ่มเติมได้อย่างไร? นอกเหนือจากปัญหาสุขภาพะทางกาย จิตใจ ที่ชาวบ้านประสบอยู่ในขณะนี้ ...ขอให้มีความสุขที่ดีถ้วนหน้าครับ

30

สร้างสังคม อุดมความสุข

เรื่องความสุข ความดี ความงาม ที่จะเล่าสู่กันฟังนี้เพื่อเป็นการเริ่มต้นคิดถึงเรื่องดีซึ่งจะนำไปสู่การพูดดีและทำดี ผมได้อ่านหนังสือ “แผนที่ความดี ฉบับไขบุญลย์ วัฒนธรรม” แล้วคิดว่าน่าจะนำมาเผยแพร่ความคิดดังกล่าว จึงนำมาสรุปให้อ่านกัน ดังนี้

อ.ไพฑูริย์ กล่าวว่า คุณธรรมความดี ถือเป็นส่วนสำคัญของสังคมที่พึงปรารถนา เนื่องจากภาวะสังคมในปัจจุบันที่มุ่งพัฒนาทางวัตถุมากกว่าการใช้คุณธรรมนำหน้าทำให้เกิดปัญหาทั้งในระดับมหภาค คือ ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชั่น ในระดับชุมชนคือการแย่งชิงทรัพยากร และในระดับครอบครัวคือ ปัญหาการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาเด็กเร่ร่อน และโสเภณี ทั้งนี้ เป็นเพราะทุกระบบของสังคมขาดการยึดหลักสำคัญ คือ คุณธรรม ดังนั้น ในการพัฒนาเพื่อสร้างสังคมแห่งความอยู่เย็นเป็นสุข จึงควรยึดคุณธรรมนำหน้าเสมอ

ทิศทางสังคมที่ดั่งงามและอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกันของคนไทยนั้น ควรมี 3 ยุทธศาสตร์ คือ

1. ยุทธศาสตร์สังคมไทยไม่ทอดทิ้งกัน ควรประกาศเป็นนโยบายของชาติเพราะในสังคมจะมีคนที่ถูกทอดทิ้ง คนจน คนแก่ คนพิการ ลูกกำพร้า ซึ่งเห็นได้จากโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์อยู่ตลอด ทั้งที่ประเทศไทยมีอาหารเพียงพอจนเหลือส่งออกและคนรวยมีฐานะดีเป็นจำนวนมาก เรามีตำบลประมาณ 7,000 ตำบล 70,000 หมู่บ้าน และในตำบลมี อบต. มีประชาคม มีวัด มีโรงเรียน ใน 1 ตำบลจะมีประชาชนประมาณ 10,000 คน หากใช้เวลาสำรวจภายใน 2 สัปดาห์ ก็รู้แล้วว่ามีใครถูกทอดทิ้งบ้างสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ก็ยินดีจ่าย 37.50 บาทต่อคน เมื่อรวมคน 10,000 คน ก็เท่ากับ 375,000 บาท และ อบต. ยินดีสมทบ 100,000 บาท รวมเป็นเงินเกือบ 500,000 บาท ในขณะที่โรงพยาบาลชุมชนก็ร่วมสมทบด้วย

ถ้าคนในสังคมมีจิตสาธารณะ ก็สามารถเป็นอาสาสมัคร และรัฐบาลก็ประกาศเป็นนโยบายให้นักศึกษา ข้าราชการ พนักงาน รัฐวิสาหกิจมาช่วยกันเป็นอาสาสมัครโดยไม่คิดวันลา เพื่อช่วยเหลือดูแลคนจน คนพิการ และคนอื่น ๆ ที่ถูกทอดทิ้ง

2. ยุทธศาสตร์ความเข้มแข็งของชุมชน ท้องถิ่น และประชาสังคม เนื่องจากประชาธิปไตยที่ดีต้องมาจากความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น ดังจะเห็นได้จาก ประเทศอเมริกาเมื่อแรกตั้งเป็นประเทศ ก็เริ่มจากท้องถิ่นเข้มแข็งก่อน จึงตั้งชื่อประเทศว่า “สหรัฐอเมริกา” ถ้าเราไม่

ส่งเสริมท้องถิ่นโดยกระจายอำนาจให้มากขึ้น ประชาธิปไตยก็เข้มแข็งได้ยาก

ในแต่ละจังหวัดนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัดต้องทำงานร่วมกับประชาสังคมเพื่อพัฒนาทั้งจังหวัดอย่างบูรณาการ ต้องใช้พื้นที่เป็นตัวตั้ง ช่วยให้บูรณาการได้และแก้ปัญหาพร้อมกัน ทั้งเรื่อง ความยากจน วัฒนธรรม ศิลธรรม และสิ่งแวดล้อม

3. ยุทธศาสตร์สังคมและคุณธรรม โดยเน้นด้านการศึกษาที่ใช้คุณธรรมนำความรู้ ประเทศไทยมีวัดมากกว่า 30,000 วัด ถ้าส่งเสริมองค์การศาสนาให้เข้มแข็ง ก็จะทำให้สังคมมีคุณธรรมมากขึ้น คนในชุมชนที่เข้มแข็งต้องมาช่วยจัดการทำให้วัดสะอาด รมรื่น มีการสอนกรรมฐาน วัดควรจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุ ช่วงเช้าลูกหลานก็พาพ่อแม่มาฝากไว้ที่วัด เมื่อเลิกงานตอนเย็น ก็มารับกลับบ้าน แทนที่จะปล่อยให้ผู้สูงอายุเจ็บเหงาอยู่ที่บ้านคนเดียว

เรื่องของอาสาสมัครและการสื่อสาร ถือว่าเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะขยายความดี อาจเริ่มจากโรงเรียนกว่า 30,000 แห่งให้จัดทำโครงการแผนที่คนดี วัดทุกวัด ชุมชนทุกแห่งทำแผนที่คนดี เราก็จะได้พบคนดีอยู่ในทุกพื้นที่ บางท่านเป็นครู เป็นพระ เป็นข้าราชการ เป็นนักธุรกิจ

เป็นพ่อค้า เป็นชาวบ้าน เมื่อได้แผนที่คนดีทั้งแผ่นดิน ก็นำมาศึกษาและขยายผล ซึ่งจะทำให้เกิดพลังมหากาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องใช้สื่อสารมวลชนให้เป็นประโยชน์ เช่น ที่ประเทศไต้หวัน มีมูลนิธิจื่อจี้ ซึ่งมีสถานีโทรทัศน์ของมูลนิธิที่แพร่ภาพ 24 ชั่วโมง ใครทำดี ช่วยเหลือใคร ก็นำมาออกอากาศให้ประชาชนรับรู้ นับว่าเป็นยุทธศาสตร์การศึกษาเพื่อขยายความดี

เมื่อชาวบ้านรวมตัวกันจัดทำแผนแม่บทชุมชนเพื่อทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น คนกลุ่มนี้ย่อมต้องการให้ชุมชนดีขึ้น สังคมดีขึ้นและเศรษฐกิจดีขึ้น โดยหวังให้มีความสุขทั้งทางกาย ทางใจ และทางปัญญา ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เรื่องของความสุข ความดี คุณธรรม และการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่นั้นเกี่ยวพันกันอย่างกลมกลืน

ปัจจุบันคนไทยส่วนใหญ่เริ่มต้นตัวให้ความสนใจที่จะวัดความสุขของประชาชนมากกว่าที่จะวัดความเจริญด้านเศรษฐกิจแบบเดิม ทั้งนี้สภาพพัฒนา ได้เคยจัดทำเรื่องดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขของคนไทย โดยเรียกว่า “ดัชนีชี้วัดความอยู่ดีมีสุข” โดยมีองค์ประกอบของคำว่าความสุข 4 ประการ คือ 1.ความสุขทางกาย 2.ความสุขทางใจ 3.ความสุขทางปัญญา 4.ความสุขทางสังคม

แต่อันที่จริง ความสุขของทุกคนสำคัญอยู่ที่การทำให้เกิดความคิด การกระทำ และความสัมพันธ์ในสังคมที่เปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ความสุขที่แท้จริงจะต้องเกิดจากความดี การอยู่ร่วมกัน และการมีอาชีพ มีปัจจัย 4 รวมทั้งการมีสัมพันธภาพที่ดี มีวัฒนธรรมที่ดีและสิ่งแวดล้อมที่ดี

การจะนำสังคมไปสู่ความสุขได้นั้น ต้องเริ่มต้นที่เศรษฐกิจพอเพียง เพราะระบบทุนนิยมเอาความเติบโตด้านเศรษฐกิจเป็นตัวนำ แต่เศรษฐกิจพอเพียงเอาความพอดี เป็นตัวนำ เศรษฐกิจพอเพียงมีลักษณะสำคัญ 5 ประการ คือ 1.พอประมาณ 2.มีเหตุผล 3.มีภูมิคุ้มกัน 4.มีความรู้ รอบรู้ รอบคอบ 5.มีคุณธรรม ความดี ซึ่งทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เพราะความพอดี พอประมาณ เป็นภูมิคุ้มกันที่ทำให้เกิดความมั่นคงเป็นปกติสุข อาจไม่รวย ไม่เติบโตมาก แต่ก็อยู่ได้อย่างสมควรแก่อัตภาพและเป็นสุข

ดังนั้น เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ความสมดุล ความเป็นสุข จึงสอดคล้องกัน การก้าวไปสู่สังคมที่ดีและมีสุขจะต้องอาศัยหลายอย่างเกื้อกูลกัน เช่น การเมือง การปกครองต้องดี การรวมตัวของภาคประชาสังคมต้องมีพลัง จึงจะทำให้สังคมไทยมีประชาธิปไตยที่เข้มแข็งสมบูรณ์ บางคนบอกว่า จะต้องทำให้สังคมไทยเป็นสังคมฐานความรู้ แต่ถ้า

เป็นเช่นนั้น การดำเนินชีวิตก็จะเน้นที่วัตถุ เพราะมีความรู้เป็นอาวุธ ผู้นำที่มีความรู้ก็จะใช้เพื่อเอาเปรียบ หรือทำร้ายผู้อื่น หรือครอบงำคนอื่น หรือเอาผลประโยชน์เพื่อตนเอง แต่ถ้ามองไทยเป็นสังคมฐานคุณธรรม ใช้ความดีนำความรู้ ก็จะทำให้การเรียนรู้เป็นไปบนฐานคิดที่ดี ความรู้ที่เปรียบเสมือนอาวุธ ก็เพื่อทำความดี ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทั้งนี้ ในโรงเรียนที่เน้นว่า “เก่ง ดี มีสุข” ควรเปลี่ยนเป็น “ทำดี มีสุข พัฒนาความสามารถ”

เมื่อคนทำความดี ก็จะก่อให้เกิดความสุขบนฐานของคุณธรรม สังคมก็จะเข้มแข็ง เรื่องที่ไม่ดีไม่งามก็จะลดน้อยลง ปัญหาขาดจริยธรรม ปัญหาทุจริตคอร์รัปชั่น ปัญหาทะเลาะเบาะแว้ง ปัญหาสังคมแตกแยก ก็จะคลี่คลายไปในทางที่ดีขึ้น

เป้าหมายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 คือเรื่อง ความเป็นสุข โดยใช้เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญานำทาง แผนฯ 10 จึงต้องกำหนดเป้าหมายให้ชัดเจนในเรื่องความอยู่เย็นเป็นสุขและใช้ประโยชน์จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นจริงให้ได้

ทิศทางสำคัญเพื่อสร้างความอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน และเป็นการสร้างสังคมที่พึงปรารถนา รวมทั้งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงคือ

1. สังคมที่ไม่ทอดทิ้งกัน สังคมไทยต้องเป็นสังคมที่มองเห็นความสุขและความทุกข์ของคนอื่นร่วมกัน มีความเอื้ออาทร ไม่นิ่งดูดาย เมื่อเห็นผู้อื่นเป็นทุกข์ ร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการการเป็นกลุ่มอาสาสมัคร เป็นต้น
2. สังคมที่เข้มแข็ง เป็นสังคมที่มีชุมชนท้องถิ่นเข้มแข็ง ภาคประชาสังคมที่ดีตามลักษณะภูมินิเวศ เช่น การทำงานเรื่องเด็กและชุมชน การแก้ปัญหาเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ
3. สังคมคุณธรรม เป็นสังคมที่เป็นปึกแผ่น โดยใช้ศาสนาธรรมมาร่วมคิดร่วมทำในชุมชน แม้จะแตกต่างในการนับถือศาสนาแต่ก็เคารพคุณค่าระหว่างกัน มีความเข้าใจกันระหว่างศาสนา และหลีกเลี่ยงจากคุณค่าวัฏฏานิยม

4. สังคมประชาธิปไตย เป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดกติกาต่างๆ ในสังคม มีความเคารพในคุณค่าความเป็นมนุษย์ เป็นสังคมประชาธิปไตยที่ดีไม่เพียงเป็นตามรูปแบบกฎหมาย แต่ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทในเนื้อหาสาระอย่างแท้จริง

ถ้าเราปฏิบัติตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างแท้จริงและต่อเนื่อง จะเป็นผลทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ดีอยู่เย็นเป็นสุขตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนฯ 10 และจะเป็นการปฏิบัติบูชาที่มีคุณค่ายิ่งต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่มีสิ่งอื่นใดจะยิ่งใหญ่กว่านี้แล้ว หากเราช่วยกันขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้สังคมทุกภาคส่วนนำไปยึดถือปฏิบัติ ก็จะเป็นประโยชน์สุขแก่ประชาชนทั้งประเทศ และสร้างความเข้มแข็งมั่นคงแก่ประเทศไทยตลอดไป

...สายตาโลกแห่งความพอเพียง

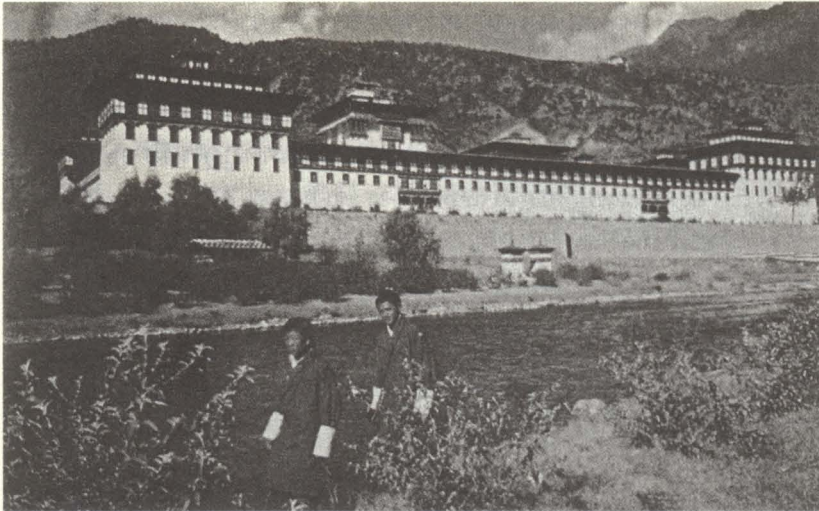

31

ดัชนีความสุข บนดินแดน เทือกเขาหิมาลัย

เดือนมิถุนายน 2549 คงถือได้ว่าเป็นเดือนมงคลที่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าทั่วประเทศมีความสุขสดชื่น ปลื้มใจในกิจกรรมต่างๆ มากมายเพื่อร่วมเฉลิมฉลองการครองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานพระราชพิธีฉลองสิริราชสมบัติดังกล่าวที่สร้างความปลาบปลื้มปิติไปทั่วโลก เนื่องจากครั้งนี้มีพระประมุขและพระราชวงศ์ต่างประเทศเสด็จพระราชดำเนินมาร่วมงานถึง 25 ประเทศ

หนึ่งในประเทศเหล่านั้น มีประเทศเล็กแห่งหนึ่งที่กำลังเป็นที่สนอกสนใจของประชาชนคนไทยอย่างมากมาย คือ ราชอาณาจักรภูฏาน ซึ่งมีเจ้าชายจิกมี เคเซอร์ นัมเกล วังชุก (Prince Jigme Kheser Namgel Wangchuck) มกุฎราชกุมารแห่งภูฏาน มาเป็นตัวแทนของสมเด็จพระราชาธิบดี จิกมี ซิงเย วังชุก กษัตริย์ภูฏาน เนื่องจากเจ้าชายจิกมี ทรงมีพระจริยวัตรตรงดงามเรียบร้อย พร้อมทั้งมีพระราชอัธยาศัยอันดีงาม ไม่ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินไปสถานที่ใด ก็ทรงยกพระหัตถ์ทักทายไหว้ และโบกพระหัตถ์ตอบรับ รวมทั้งทรงยิ้มสรวลอยู่ตลอดเวลา จึงสร้างความประทับใจให้กับคนไทยอย่างมาก

ราชอาณาจักรภูฏาน หรือชื่อเดิมว่า ภูฏาน มีภูมิประเทศเป็นที่ราบสูงกว่า 2,000 เมตร และมีภูเขาสูงชันกว่า 7,000 เมตร ในฤดูหนาวหิมะจะปกคลุมไปทั่วทั้งเขา จึงเป็นที่มาของชื่อภูฏาน ซึ่งแปลว่าดินแดนบนที่สูง หรืออาณาจักรบนฟ้า แต่ชาวภูฏานเรียกประเทศตนเองว่า “ดรุกยูล” หรือ ดินแดนแห่งมังกร ตั้งอยู่บนแนวเทือกเขาหิมาลัยระหว่างทิเบตของจีน กับแคว้นอัสมัมของอินเดีย ไม่มีทางออกทะเลและมีพื้นที่เพียง 47,500 ตารางกิโลเมตร (พื้นที่เท่ากับประเทศสวิตเซอร์แลนด์) เมืองหลวงชื่อ “ทิมพู” ปกครองโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นพระประมุข ประชากรประมาณ

700,000 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธสายวัชรยานหรือพุทธแบบทิเบต อากาศที่ภูฏาน กลางวันอุณหภูมิ 15-25 °C กลางคืน 5-10 °C ที่นี้มี 4 ฤดู คือ ฤดูใบไม้ผลิ (มี.ค.-พ.ค.) ฤดูร้อน (มิ.ย.-ส.ค.) ฤดูใบไม้ร่วง (ก.ย.-พ.ย.) และฤดูหนาว (ธ.ค.-ก.พ.) ประเทศภูฏานมีภาษาอังกฤษ และภาษาซอง (Dzong) เป็นภาษาทางการ ใช้เงินสกุลกุลตรัม (Ngulthrum) อัตราแลกเปลี่ยน 48.336 NU = 1 USD หรือ 1 บาท แลกได้ 1.16 กุลตรัม สัตว์ประจำชาติคือ ตัวทาคิน รูปร่างคล้ายวัวผสมแพะ เป็นสัตว์หายาก อาศัยอยู่รวมกันเป็นฝูงในที่สูง

ภูฏานเป็นประเทศเดียวในโลกที่ไม่มีสัญญาณจราจรไฟเขียวไฟแดง ในเมืองทิมพู ยังใช้คนโบกรถ และมีโรงหนังเพียง 1 แห่ง โดยมากฉายหนังอินเดีย ไม่มีห้างสรรพสินค้า เป็นชาติแรกๆที่เริ่มกฎหมายจำหน่ายบุหรี่ ชาวภูฏานทุกคนมีลักษณะอ่อนน้อมถ่อมตน มีน้ำใจและสุภาพ ไม่ฆ่าสัตว์ หากมีคดีฆาตกรรมก็ถือว่าเป็นเรื่องใหญ่มาก

นิตยสาร Time (ฉบับพิเศษว่าด้วย 100 บุคคลที่ทรงอิทธิพลของโลกประจำปี 2006) ได้ยกย่องสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก แห่งภูฏาน ให้เป็นหนึ่งในผู้นำแห่งการเปลี่ยนแปลงที่โลกคารวะ เนื่องจาก ภูฏานโด่งดังทั่วโลกจากปรัชญาการพัฒนาประเทศที่เน้นความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH-Gross National Happiness) โดยมุ่งพัฒนาประชาชนให้มีความสุขและคุณภาพชีวิตมากกว่าพัฒนาตามผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP-Gross National Product)

แนวทางบริหารประเทศของภูฏาน สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ปรัชญา GNH ประกอบด้วยหลักสำคัญ 4 ประการ คือ (1) การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน (2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ (3) การส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรม (4) การพัฒนาธรรมาภิบาล ทั้งนี้ ทฤษฎี GNH เกิดจากการศึกษาบทเรียนความผิดพลาดด้านการพัฒนาของโลกในรอบ 50 ปีที่ผ่านมา ซึ่งหลายประเทศมุ่งพัฒนาโดยแสวงหาความสำเร็จด้านวัตถุเพียงอย่างเดียวแต่ต้องสูญเสียด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประชาชนก็ไม่มีความสุขในชีวิต

สมเด็จพระราชาธิบดีวังกู ทรงแริเริ่มการจัดทำเอกสารว่าด้วย
 ธรรมาภิบาล (Good Governance Plus) หรือ GG+ ซึ่งประกอบด้วย
 แนวปฏิบัติ 231 ข้อ เพื่อเพิ่มความเข้มแข็งด้านธรรมาภิบาลผ่านการ
 ปรับโครงสร้างองค์กรเพื่อประโยชน์ของประชาชน นายกรัฐมนตรีภูมวน
 จะต้องรายงานสรุปเกี่ยวกับหลักการสำคัญ 4 ประการของดัชนีความสุข
 ต่อสมัชชาแห่งชาติเป็นประจำทุกปี

ผลการผลักดันให้เกิด GNH หรือดัชนีความสุข ทำให้มีการพัฒนา
 ในลักษณะความเอื้ออาทร เช่น การสร้างโรงเรียนของรัฐที่มีการ
 หมุนเวียนครูระหว่างชุมชนเมืองและชนบท มีการจัดหาย่างยาแผน
 โบราณและยาสมัยใหม่ มีการกำหนดให้รักษาพื้นที่ป่า 60% ของพื้นที่
 ทั่วประเทศ

ปัจจุบันรายได้ต่อหัวของภูมวนยังอยู่ในเกณฑ์ต่ำประมาณ 1,400
 ดอลลาร์ (ในปี 2547) เนื่องจากประชาชนมากกว่า 90% มีอาชีพเป็น
 เกษตรกร แต่ภูมวนก็มีดัชนีอื่นๆ ที่เป็นด้านดีของประเทศ เช่น อัตรา

การรู้หนังสือเพิ่มขึ้นจาก 23% เป็น 54% ประชาชนมีน้ำสะอาดเพื่อการบริโภคมากถึง 75% (จากเดิม 45%) ประชาชนมีสุขภาพดีขึ้น อายุยืนยาวมากขึ้นจากเฉลี่ย 47 ปี เป็น 66 ปี ซึ่งมีหลายประเทศให้ความสนใจที่จะพัฒนาดัชนีความสุขมวลรวมในประเทศ เช่น อังกฤษ และ แคนาดา

ในปี 2551 ซึ่งจะครบ 100 ปี การปกครองระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ของภูฏาน เจ้าชายจิกมีจะเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญพระองค์แรกของราชอาณาจักรภูฏานตามคำประกาศของสมเด็จพระราชาธิบดีจิกมี ซิงเย วังชุก เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2548 ที่ทรงสละราชสมบัติเพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ ทั้งยังทรงโปรดให้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่ซึ่งอยู่ระหว่างการร่าง ระบุด้วยว่ารัฐสภาสามารถถอดถอนพระมหากษัตริย์ออกจากตำแหน่งพระประมุขได้ หากแต่พระประมุขของคัมภีร์ต้องมาจากราชวงศ์วังชุกเท่านั้น แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังต้องการการปกครองด้วยระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ต่อไป เนื่องจากเกรงว่าประชาธิปไตยอาจก่อให้เกิดปัญหาความวุ่นวายและการฉ้อราษฎร์บังหลวงภายในประเทศเหมือนกับประเทศเพื่อนบ้าน

ประเทศไทยและภูฏานสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูต เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2532 เจ้าชายจิกมี เคเซอร์ ทรงคุ้นเคยกับเมืองไทยมาก เพราะเคยเสด็จมาประทับตั้งแต่ทรงพระเยาว์หลายครั้ง พระองค์ทรงโปรดเสวยอาหารไทยมาก โดยเฉพาะต้มยำกุ้ง และทรงยึดถือพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราเป็นแบบอย่างด้วย โดยทรงกราบบังคมทูลในหลวง เหมือนกับทรงปฏิญาณตนว่า “เกล้ากระหม่อมขอดำเนินตามรอยพระบาท”

เจ้าชายทรงสนพระทัยในงานศิลปภาพวาด การถ่ายภาพ กีฬายิงธนู อ่านหนังสือ และการพัฒนาชนบทของภูฏาน โดยเสด็จไปในท้องถิ่นชนบทเพื่อดูแลทุกข์สุขและรับฟังปัญหาเดือดร้อนของประชาชน รวมทั้งความคิดเห็นเกี่ยวกับการร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรกด้วย และพระองค์เคยพระราชทานสัมภาษณ์ถึงคติพจน์ประจำพระองค์ว่า “อำนวยการ

ประโยชน์ผู้อื่นก่อนประโยชน์ตน” และ “ความปรารถนาอันแรงกล้าและเป้าหมายของข้าพเจ้า คือสิ่งเดียวกับความปรารถนาและเป้าหมายของประเทศ”

ความจริงหลักการปกครองประเทศที่มุ่งประโยชน์ของประชาชนแบบ GNH ของประเทศภูฏานนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเราได้ทรงประกาศไว้ตั้งแต่ 60 ปีที่แล้ว ในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของมหาชนชาวสยาม” ซึ่งพระองค์ก็ทรงยึดถือในการปฏิบัติพระราชกรณียกิจต่างๆ มากมาย อย่างที่เรารับทราบกันเป็นอย่างดีอยู่แล้ว แต่น่าเสียดายมากที่ประเทศไทยถูก “ระบบทุนนิยม” ครอบงำไปเกือบหมด จึงหันมายึดระบบ “เงินนำหน้า” และวัดผลการเติบโตของประเทศด้วย GDP และ GNP จนลืมหลักความสุขที่ยั่งยืนของคนในชาติ ที่เกิดจากการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม อย่างสมดุล รวมทั้งดำรงความยุติธรรมและหลักธรรมาภิบาลที่ดี

ผู้เขียนได้รับจดหมายเชิญจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ให้เข้าร่วมประชุมเรื่อง “แผนพัฒนาฉบับที่ 10 : สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” ซึ่งมีการนำเสนอยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศในระยะแผนฯ ฉบับที่ 10 เป็น 5 ด้านคือ

1. การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้
2. การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมเป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ
3. การปรับโครงสร้างเศรษฐกิจให้สมดุลและแข่งขันได้ในช่วงศตวรรษแห่งเอเชีย
4. การพัฒนาบนฐานความหลากหลายทางชีวภาพ และการสร้างความมั่นคงของฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
5. การเสริมสร้างธรรมาภิบาลเพื่อการบริหารจัดการประเทศสู่ความยั่งยืน

รู้สึกดีใจที่แผนฯ 10 เริ่มเห็นความสำคัญของความสุขคนในชาติ

ที่กำลังเป็นกระแสกล่าวถึงจากนโยบายของประเทศภูฏาน ทั้งนี้คุณอำพน กิตติอำพน เลขาธิการ สศช. ยืนยันว่า แผนฯ 10 จะอัญเชิญปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการวางแผนพัฒนาประเทศไทยให้ไปสู่ “สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน (Green and Happiness Society)” แต่พวกเราทุกคนคงต้องติดตามดูว่า รัฐบาลใหม่จะยึดถือตามแนวทางดังกล่าวหรือไม่ รัฐบาลและข้าราชการในยุคใหม่จะเข้าใจหรือเปล่าว่า “ความสุขที่แท้จริงและความสุขที่ยั่งยืน” คืออะไร และประชาชนเจ้าของประเทศตัวจริงจะมีโอกาสและมีส่วนร่วมในการผลักดันนโยบาย เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนได้อย่างไร

เดือนกรกฎาคม 2549 สำนักข่าวรอยเตอร์และ AFP รายงานว่า มูลนิธิเศรษฐกิจใหม่ (NEF-New Economy Foundation) เปิดเผยผลสำรวจดัชนีความสุขในประเทศต่างๆ 178 ประเทศทั่วโลก พบว่า ประเทศวานูอาตู หมู่เกาะเล็กๆ ในมหาสมุทรแปซิฟิกตอนใต้เป็นประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลก นอกจากนี้ก็มีโคลัมเบีย คอสตาริกา โดมินีกัน และปานามา ที่ติดอันดับ 5 ประเทศแรกที่มีความสุขที่สุดในโลก ในขณะที่บรรดาประเทศอุตสาหกรรมส่วนใหญ่มีดัชนีความสุขไม่มาก

NEF ใช้มาตรฐานความเป็นอยู่และผลกระทบจากสิ่งแวดล้อมเป็นตัววัดความสุขของประชาชน และวัดจากความพอใจ ความคาดหวังในชีวิต รวมทั้งปริมาณการใช้สิ่งแวดล้อมในการดำเนินชีวิต หมายถึงปริมาณที่ดินที่เหมาะสมกับจำนวนประชากรและการบริโภคพลังงาน ทั้งนี้ นายนิคมาร์คส์ หัวหน้าศูนย์ความเป็นอยู่ของ NEF กล่าวว่า จากผลสำรวจพบว่าไม่มีประเทศใดที่มีดัชนีความสุขครบทุกอย่าง แต่ดัชนีเป็นการแสดงให้เห็นถึงรูปแบบว่าจะใช้ชีวิตให้ยั่งยืนและมีมีความสุขได้อย่างไร ภายใต้สภาพแวดล้อมที่มีอยู่ โดยสิ่งที่ทำลายคือการเรียนรู้อาจบทรเรียนที่ผ่านมา แล้วนำไปปรับปรุงใช้ต่อไป

สำหรับประเทศที่มีดัชนีความสุขน้อยที่สุดคือ ซิมบับเวอยู่ในอันดับที่ 178 รองบ๊วยคือ สวาซิแลนด์ บุรุนดี คองโก และยูเครน ตามลำดับ ส่วนกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม (G8) ก็พบว่าในกลุ่มที่มีดัชนีความสุขน้อย ได้แก่ อิตาลี อันดับที่ 66 เยอรมนี 81 ญี่ปุ่น 95 อังกฤษ 108 แคนาดา

111 ฝรั่งเศส 129 สหรัฐอเมริกา 150 และรัสเซีย 172

กลุ่มประเทศในทวีปเอเชีย มีสิงคโปร์อยู่อันดับที่ 131 (มีดัชนีความสุขน้อยที่สุด) ส่วนประเทศที่มีดัชนีความสุขมากที่สุดในเอเชียคือ เวียดนาม อันดับที่ 12 ตามมาด้วยภูฏาน 13 ฟิลิปปินส์ 17 อินโดนีเซีย 23 จีน 31 และประเทศไทย อันดับที่ 32 มาเลเซีย 44 อินเดีย 62 ฮองกง 88 ซาอุดีอาระเบีย 89 ปากีสถาน 112 สหรัฐอาหรับเอมิเรตส์ 154 คูเวต 159 และการ์ตา 166

จากการจัดอันดับของดัชนีความสุขของประเทศต่างๆดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าแตกต่างจากการจัดอันดับของความเจริญก้าวหน้าตาม GDP อย่างมากมาย ซึ่งหวังว่าจะช่วยให้นักการเมืองและข้าราชการผู้กำหนดนโยบายการพัฒนาประเทศจะได้จุกคิดว่า จะปรับเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาอย่างไร ให้สามารถพัฒนาประเทศอย่างสมดุลและยั่งยืนเพื่อ “ประโยชน์” และ “สุข” ของประชาชนอย่างแท้จริง เพื่อเป็นปฏิบัติบูชาต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเป็นที่รักยิ่งของประชาชนชาวไทย

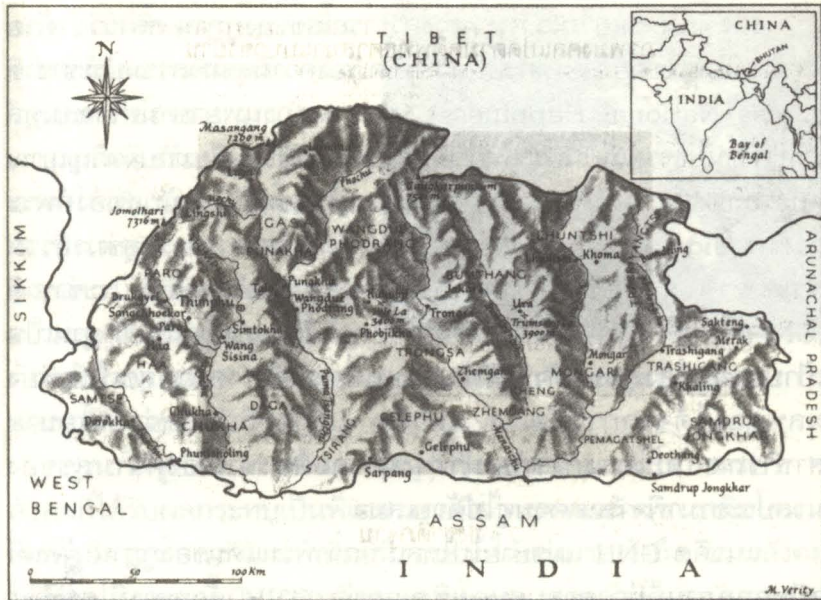
32

GNH

แนวคิดและประสบการณ์ จากภูฏาน

สวัสดีครับ...มีเรื่องที่น่าสนใจมากมาเล่าสู่กันฟังอีกครั้งหนึ่ง เรื่องนั้นคือ “ความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) : ประสบการณ์จากภูฏาน” ซึ่งเป็นการปาฐกถาพิเศษโดย ฯพณฯ นพ.จิกมี ซิงเย (H.E. Lyonpo Dr.Jigmi Singay) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงสาธารณสุขแห่งราชอาณาจักรภูฏาน

เนื่องจากผู้เขียนได้มีโอกาสเข้าร่วมการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ 2549 ว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียงสู่สังคมอยู่เป็นสุข” ในวันที่ 27-28 ตุลาคม 2549 ณ ศูนย์ประชุมอิมแพค เมืองทองธานี และ ช.ก.ส. ได้รับเชิญให้ไปร่วมงานนี้โดยจัดนิทรรศการ “บันได 3 ขั้นแห่งการพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งได้นำผลงานของหมู่บ้านศรีจุฬา อ.เมือง จ.นครนายก เป็นตัวแทนบันไดขั้นที่ 1 และหมู่บ้านหนองจิก อ.หนองฉาง จ.อุทัยธานี เป็นตัวแทนบันไดขั้นที่ 2 สำหรับหมู่บ้านศรีลาภรณ์ อ.บ้านไร่ จ.ลำพูน เป็นตัวแทนบันไดขั้นที่ 3 ซึ่งได้ผลเป็นที่น่าพอใจเพราะมีผู้ร่วมประชุมมาแวะเวียนสอบถามอยู่ตลอด

ในวันแรกของงานมีพิธีเปิดงานโดย ฯพณฯ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ หลังจากนั้นก็มีปาฐกถาพิเศษ “เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์” โดย ศ.นพ.เกษม วัฒนชัย องคมนตรี ซึ่งจะสรุปเนื้อหามาให้ฟังในโอกาสต่อไป ครั้งนี้ขอนำเรื่อง GNH ของภูฏานมาเล่าให้ทราบก่อน เนื่องจากเป็นเรื่องที่สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก

นพ.จิกมี ซิงเย รมว. กระทรวงสาธารณสุขของภูฏาน กล่าวว่า “ด้วยการดำเนินนโยบายภายใต้กรอบความคิดเรื่องความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness) ประเทศภูฏานพยายามสร้างสมดุลระหว่างชนบทธรรมนิยมประเพณีกับความทันสมัยวัตถุนิยมกับจิตวิญญาณ และระหว่างความมั่งคั่งทางทรัพย์สินกับคุณภาพชีวิต นับแต่องค์พระประมุข Jigme Singye Wangchuck ได้ตรัสว่า “ความสุขมวลรวมประชาชาติ (GNH) มีความสำคัญกว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP)” รัฐบาลภูฏานได้พยายามทำให้ความสุขของผู้คนชาวภูฏานเป็นเป้าประสงค์สูงสุดของการพัฒนาแทนที่จะมองว่าความสุขเป็นเพียงผลพลอยได้จากการพัฒนา แนวคิด GNH ถือหลักว่า นโยบายสาธารณะและโครงการพัฒนาต่างๆ จะต้องนำเรื่องความสุขของมวลประชามาพิจารณาควบคู่ไปด้วยเสมอ

แนวคิด GNH แผ่ขยายไปไกลเกินกว่าพรมแดนของภูฏาน ผู้คนที่อยู่นอกภูฏานก็มีการตอบสนองเชิงบวกต่อ GNH ด้วยการมีโครงการและแผนงานริเริ่มของตนเอง ความสนใจในแนวคิด GNH ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับสื่อมวลชนไปจนถึงผู้เชี่ยวชาญการพัฒนา คือเรื่องพิสูจน์ถึงศักยภาพในการเป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ข้าพเจ้าเชื่อว่าความสนใจนี้ได้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สบายใจของผู้คนเกี่ยวกับทิศทางและเป้าหมายการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนและไม่เป็นสุขในหลายประเทศดังที่เป็นอยู่

ณ วันนี้ นักสังคมศาสตร์ต่างตระหนักว่า ความเติบโตทางเศรษฐกิจมิได้มีความหมายเช่นเดียวกับความเจริญก้าวหน้าเสมอไป ในช่วงแรกที่พ้นออกมาจากสภาพความยากจน ระดับรายได้และความสุขสำราญต่างก็เพิ่มขึ้นไปด้วยกัน เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการทางวัตถุและความมั่นคงซึ่งไม่เคยได้รับมาก่อน แต่เมื่อถึงระดับหนึ่งความสุขก็ไม่จำเป็นต้องเพิ่มขึ้นตามรายได้อีกต่อไป สังคมที่ถูกชี้นำด้วยการตลาดได้บ่มเพาะวัฒนธรรมความละโมภอย่างมากผ่านสื่อมวลชน เพื่อมุ่งสู่กำไรสูงสุดด้วยการบริโภค ผลทางสังคมที่ตามมาคือ ผู้คนใช้ชีวิตด้วยความอิจฉาริษยาซึ่งกันและกัน ต่อสู้เพื่อเอาเปรียบผู้อื่น

อย่างไม่มีที่สิ้นสุด การเพิ่มขึ้น
 ของผู้ที่มีอาการซึมเศร้า จิต
 วิญญานที่ย่อหย่อนลง และ
 ความเสื่อมสภาพของสังคม
 แสดงให้เห็นว่าความละโมภซึ่ง
 จำเป็นต่อระบบเศรษฐกิจ
 ดังกล่าว ได้บั่นทอนพลังมุ่งสู่
 ความสุขที่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้ จึง
 ต้องเข้าใจว่า GNP เป็นเพียงการมองในมิติเดียวและเป็นรูปแบบการ
 พัฒนาที่ขึ้นอย่างผิดทาง

ภายใต้รูปแบบการพัฒนาซึ่งมุ่งหวังแสวงหาผลกำไร การบริการ
 สังคมก็ได้รับผลกระทบเป็นพิเศษ เคยมีความคาดหวังว่าการเติบโตทาง
 เศรษฐกิจจากโลกาภิวัตน์ที่เพิ่มขึ้น จะช่วยให้สามารถเข้าถึงบริการสังคม
 ได้ดีขึ้น สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของการโฆษณาชวนเชื่อที่สถาบันการเงิน
 ต่างๆ ผลักดันให้เกิดการปรับโครงสร้างอย่างเข้มงวดควบคู่กับโครงการ
 เงินกู้ ความจริงที่เราเห็นในปัจจุบันคือ ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายยัง
 ไม่ประสบความสำเร็จในเรื่องความเติบโตของภาคบริการสังคมตามที่
 คาดหวัง และยังได้รับความผิดหวังจากการเติบโตทางเศรษฐกิจอีกด้วย
 ผู้ป่วยและผู้ด้อยการศึกษาได้แต่เฝ้ามองรัฐบาลใช้เงินเพื่อชำระหนี้สิน
 แทนที่จะนำมาใช้เพื่อจัดการศึกษาหรือสุขภาพ

มีการทักท้วงว่า แรงจูงใจจากการทำกำไรจะนำสู่การให้บริการสังคม
 ที่มีคุณภาพสูงขึ้นและมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น แต่เรากลับพบแนวโน้มของ
 ความมุ่งหวังที่จะทำกำไรเชิงพาณิชย์ให้สูงที่สุดโดยไม่คำนึงถึงความ
 ต้องการทางสังคมที่แท้จริง ความรับผิดชอบต่อสังคมก็เป็นเพียง
 ตัวขับเคลื่อนรอง บรรษัทข้ามชาติแสดงความสนใจต่อเป้าหมายและ
 บริการสังคมเพียงเพื่อสร้างชื่อเสียงเท่านั้น ข้าพเจ้าเชื่อว่าคำตอบอยู่ที่การ
 ส่งเสริมปรัชญาการพัฒนาบนพื้นฐานของจริยธรรม ซึ่งสร้างสมดุลที่
 งดงามระหว่างประโยชน์ของโลกาภิวัตน์และบทบาทของรัฐบาลในการ
 ดูแลจัดบริการสังคมขั้นพื้นฐาน

ในแวดวงการแพทย์อาจเปรียบเทียบว่า รัฐเป็นเสมือนร่างกาย (ทางการเมือง) ที่จะต้องรักษาให้มีสุขภาพดี ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ การที่ไม่มีบริการสังคมที่มีประสิทธิภาพ อีกทั้งความทุกข์ที่มีอยู่ทั่วไป เป็นอาการแห่งสุขภาพที่ไม่ดีของรัฐ ซึ่งมุ่งเน้นสู่ความมั่งคั่งอย่างหน้ามิดตามัว GNH เป็นวิสัยทัศน์เพื่อรัฐที่มีสุขภาพสมบูรณ์ดีกว่าที่เป็นอยู่ และมุ่งเน้นความสุขโดยรวมซึ่งต้องหาหนทางหลีกเลี่ยงความเจ็บป่วยทางสังคม วิสัยทัศน์อันเป็นนวัตกรรมขององค์พระประมุข ตระหนักว่า รัฐบาลจะดำรงความถูกต้องอยู่ได้ ก็ด้วยความมุ่งมั่นที่จะสร้างเงื่อนไขซึ่งเอื้อต่อความสุขของประชาชน การมุ่งไปสู่เป้าประสงค์ดังกล่าวจึงเป็นโอกาสที่จะนำไปสู่ต้นแบบของรัฐที่มีความสมบูรณ์กว่าเดิมและยังมีความยั่งยืนอีกด้วย

ผู้คนมักจะถามถึงวิธีการที่ภูฏานสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และประสบความสำเร็จ ข้าพเจ้ามองเห็นปัจจัยหลักที่ทำให้ภูฏานประสบความสำเร็จมาถึงจุดนี้อยู่สองสามประการ ปัจจัยเด่นชัดที่สุดคือ ภาวะผู้นำที่เข้มแข็งและเป็นพลวัตของกษัตริย์ภูฏาน ภูฏานเป็นประเทศที่โชคดีที่ได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งทุนต่างๆ อย่างต่อเนื่องและได้ใช้ความช่วยเหลือนั้นอย่างโปร่งใส ปลอดภัยจากการคอร์รัปชัน อย่างไรก็ตาม จริยธรรมและคุณความดีภายในวัฒนธรรมภูฏานเองคือ สิ่งที่กำหนดกลยุทธ์การพัฒนาของภูฏาน การประยุกต์ใช้คุณค่าทางวัฒนธรรม ประเพณีต่อสิ่งที่เป็นความหวังในปัจจุบัน ทำให้ได้ผลออกมาเป็นกรอบแนวคิดการพัฒนาแบบ GNH

ส่วนหนึ่งของกรอบแนวคิดนี้มาจากการที่ภูฏานได้เรียนรู้จากความสำเร็จและความยากลำบากของประเทศอื่น เนื่องจากเราเพิ่งจะเริ่มต้นความพยายามในการพัฒนาเมื่อไม่นานมานี้ ด้วยแนวคิดเชิงพุทธในการดับทุกข์ การเริ่มต้นที่สาเหตุรากเหง้าเป็นจุดที่ได้ผลที่สุดในการขจัดปัญหา การมองล่วงหน้าว่าจะเกิดปัญหาอะไรและหาทางป้องกันที่สาเหตุย่อมจะดีกว่าการรอให้เกิดปัญหาแล้วค่อยมาจัดการปัญหานั้นๆ ที่ปลายเหตุ ด้วยเหตุนี้ ความพยายามในการพัฒนาของภูฏานจึงมุ่งเน้นไปที่การป้องกันความเสื่อมสลายของวัฒนธรรม ป้องกันการกระจายสินค้าและบริการที่ไม่เท่าเทียมกัน และป้องกันการทำลายสิ่งแวดล้อม

เป็นที่แน่ชัดว่าการเน้นที่การป้องกันสามารถนำมาใช้กับเรื่องสุขภาพด้วย โรคที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตปัจจุบันหลายโรคมักกำเนิดมาจากอาหารที่เครื่องเคี้ยวผิด มลภาวะทางสิ่งแวดล้อม การรับประทานอาหารที่ไม่เหมาะสม และการออกกำลังกายที่ไม่เพียงพอ สาเหตุส่วนใหญ่ของโรคเหล่านี้เป็นสิ่งที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ การควบคุมสิ่งแวดล้อมจะช่วยลดมลภาวะ การออกกำลังกายจะช่วยลดความเครียด นโยบายส่งเสริมพลังชุมชนจะช่วยป้องกันปัญหาสุขภาพจิต โภชนาการจะช่วยยกระดับการบริโภคอาหารที่เหมาะสม โดยการเน้นส่งเสริมป้องกันดังกล่าวจะทำให้บริการด้านสุขภาพช่วยแก้ไขปัญหาสุขภาพเชิงสังคมได้อย่างแท้จริง แทนที่จะทุ่มเทความพยายามไปที่การเพิ่มศักยภาพของคนที่ลู่จุดสูงสุดเช่นเดียวกับภาคอุตสาหกรรม

องค์ประกอบด้านจิตใจ เป็นหัวใจของระบบการดูแลสุขภาพตามแนวคิด GNH โดยทั่วไปเชื่อกันว่า การมีสุขภาพกายที่ดีทำให้บุคคลมีความสุข อย่างไรก็ดี ในแต่ละปีจะมีรายงานระบุว่า ระดับของจิตใจเป็นองค์ประกอบสำคัญของสุขภาพ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างความสุขกับความสามารถของระบบภูมิคุ้มกันในการต่อสู้กับการติดเชื้อหวัด ความเจ็บป่วยทางจิตส่งผลเรื้อรังทำให้ภูมิคุ้มกันอ่อนแอ ความจริงคือความสุข ไม่ใช่เป็นเพียงผลจากสภาพร่างกายที่มีต่อจิตใจ แต่เป็นตัวการสำคัญที่สุดในการกำหนดภาวะที่ดีโดยรวม

กรอบแนวคิดที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาของภูฏาน คือการวางแผนที่เป็นองค์รวมและการบริหารนโยบายร่วมกันระหว่างภาคส่วนต่างๆ (multi-sectoral) จากทฤษฎีสังคมเชิงพุทธที่ว่า ทุกภาคส่วนและทุกแผนงานทางสังคมต่างก็พึ่งพิงกันลักษณะการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนและแผนงานเหล่านี้เป็นตัวกำหนดความเข้มแข็งของระบบจัดการ ภูฏานพยายามใช้การวางแผนและการบริหารจัดการในลักษณะองค์รวม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดสำหรับสังคม และภูฏานดำเนินการพัฒนามาบนพื้นฐานของหลักการ 5 ประการ ได้แก่ ความเติบโตทางเศรษฐกิจ การพิทักษ์สิ่งแวดล้อม การพัฒนาอย่างสมดุลในระดับพื้นที่ การกระจายอำนาจและการเสริมพลังชุมชน การอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรม

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการบริหารจัดการทรัพยากรอย่าง ะมัดระวังช่วยสร้างความมั่นใจว่ากิจกรรมทางเศรษฐกิจจะดำเนินไป อย่างยั่งยืน ในทฤษฎีการเมืองเชิงพุทธ รัฐมีอยู่เพื่อดูแลความผาสุกของ สิ่งมีชีวิตทั้งหมด เป็นการขยายความพยายามเรื่องสวัสดิการไปสู่การ อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมอย่างเป็นธรรมชาติ เพราะสิ่งแวดล้อมที่ดีย่อมเอื้อ ต่อสุขภาพมนุษย์ด้วยการลดปัญหาอากาศและน้ำที่ปนเปื้อน รวมทั้ง ยกระดับความเชื่อความรู้สึกในคุณค่าซึ่งนำมาสู่พฤติกรรมของผู้คนที่ดีขึ้น

การพัฒนาของภูมามุ่งสู่การกระจายอำนาจและการเสริมพลัง ชุมชนด้วยการกระตุ้นให้เกิดองค์กรที่มีหน้าที่ตัดสินใจในพื้นที่ ในปี พ.ศ.2541 องค์กรประมุขได้ถ่ายโอนอำนาจการปกครองมาให้คณะ รัฐมนตรี และในปัจจุบันภายใต้การชี้แนะพระประมุขภูมามากำลังจัดทำ รัฐธรรมนูญและจัดตั้งสถาบันประชาธิปไตยที่จะผลักดันให้เป้าประสงค์ GNH ประสบความสำเร็จ โดยการเสริมพลังให้ประชาชนสามารถชี้ นำ กระบวนการพัฒนาของตนเอง ซึ่งเป็นการพัฒนาที่มีประชาชนเป็นผู้นำ การพัฒนาเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

รัฐบาลภูมามองเห็นว่า การมุ่งเน้นวัฒนธรรมเป็นกลยุทธ์สำคัญใน การดำรงไว้ซึ่งเอกราชและอธิปไตยของประเทศ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2533 มีการพัฒนาคมนาคมทางอากาศและเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเป็นการเปิด ประเทศสู่เครือข่ายของสารสนเทศมากมาย ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมธุรกิจ การค้า การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม แต่พัฒนาการดังกล่าวก็ก่อให้เกิด ความอ่อนแอทางประเพณีวัฒนธรรม เนื่องจากได้เพาะบ่มความอยาก และความไม่พอเพียงของผู้บริโภค รัฐบาลตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลง ดังกล่าว จึงกำหนดนโยบายอนุรักษ์ส่งเสริมศาสนา ภาษา วรรณกรรม ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม ตลอดจนการแต่งกายและจรรยาบรรณตามประเพณีของภูมาม

จากเนื้อหาสาระของการปาฐกถาพิเศษดังกล่าว เราคงเห็นชัดเจนว่า องค์กรประมุขแห่งราชอาณาจักรภูมามองเห็น “ความสุขของ ประชาชน” สำคัญกว่า “การเติบโตทางเศรษฐกิจ” ซึ่งก็ตรงกับพระปฐม บรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวแห่งราชอาณาจักรไทย

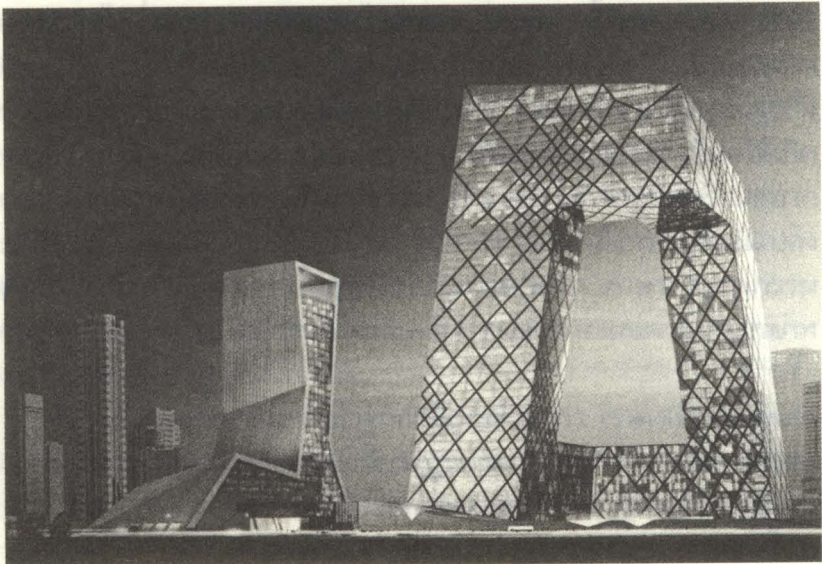
ที่ทรงประกาศว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” หวังว่ากรอบแนวคิดของภูฏานจะเป็นประโยชน์ที่จะนำไปคิดวิเคราะห์และนำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงานด้านต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของเกษตรกรและประชาชนคนไทย โดยการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมและเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม อันจะเป็นผลให้เกิด “ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สังคมร่มเย็น ประเทศชาติมั่นคง” สุดท้ายนี้ ขอให้ผู้อ่านทุกท่านมีความสุขถ้วนหน้าครับ

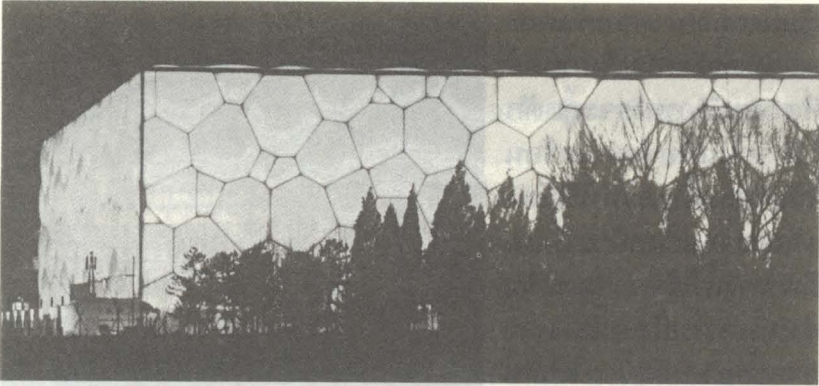

33

บทพิสูจน์ ความสำเร็จ หมายเลข 8

เดือนสิงหาคม 2551 เป็นเดือนที่คนไทยและเกือบทุกชาติในโลก
ให้ความสนใจต่อกีฬาโอลิมปิก 2008 โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนจีนที่มุ่ง
ความสนใจสู่เวลา 20.00 น. ของวันที่ 8 เดือน 8 ปี 2008 ที่กรุงปักกิ่ง
จะเปิดกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ 29 และได้ปรับเปลี่ยนตัวเองจากนครเก่าแก่

อันรุ่งโรยสู่ดาวรุ่งพุ่งแรงที่ประดับด้วยสถาปัตยกรรมทันสมัยสมกับเป็นศูนย์กลางเวทีกีฬาโลก

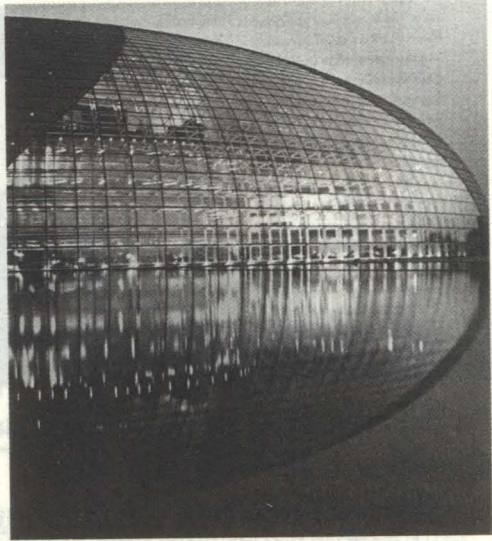
จึงขอพูดถึงอาคาร 4 หลังที่ผสมผสานเทคโนโลยีล้ำยุคกับการออกแบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและแนวคิดตามประเพณีของจีน เพื่อหลอมรวมหลักการ 3 ประการของโอลิมปิกจีน คือ ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เทคโนโลยีล้ำยุค และการต้อนรับแขก

1. สนามกีฬาแห่งชาติปักกิ่ง ที่มีชื่อไม่เป็นทางการว่า “รังนก” ซึ่งมีโครงสร้างเป็นคานเหล็กยาว 36 กิโลเมตร สานไขว้กันไปมาเป็นรูปตะกร้าใบใหญ่ ที่มีที่นั่ง 7 ระดับ รองรับผู้ชมได้ 91,000 คน ที่จะเข้าร่วมพิธีเปิดและปิดกีฬาโอลิมปิก รวมทั้งการแข่งขันกีฬาประเภทลู่อและลานในรอบสำคัญ

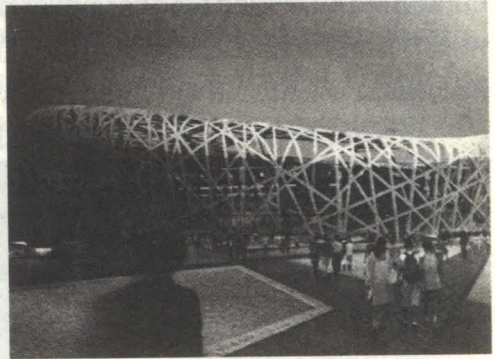
สถาปนิกชาวสวิสและจีน ร่วมกันออกแบบจากรังนก ซึ่งจีนถือว่าเป็นสิ่งที่กลมกลืนในธรรมชาติมาเป็นแรงบันดาลใจเพื่อสะท้อนลักษณะที่นกใช้หญ้าและใบไม้ปูระหว่งกิ่งไม้เพื่อสร้างรัง สถาปนิกจึงใช้แผ่นพลาสติกพองลม (ETFE) วางระหว่งโครงสร้างเหล็กของสนามกีฬา “รังนก” นี้มีค่าก่อสร้างสูงถึง 3,900 ล้านหยวน หรือ 550 ล้านเหรียญสหรัฐ

2. ศูนย์กีฬาทางน้ำแห่งชาติ หรือ “ฟองอากาศสีฟ้า” หรือ “ลูกบาศก์น้ำ” ไม่มีโครงเหล็ก สายไฟหรือกระจก แต่กำแพงและหลังคาทำจากหมอนโพลีเมอร์สีฟ้าราว 4,000 ก้อน ซึ่งมีผิวหนาเพียงแปดส่วนพันนิ้ว และแข็งแรงกว่าเหล็กหรือคอนกรีต ฟองเหล่านี้มีผลต่อสภาวะ

เรือนกระจก เพราะร้อยละ 90 ของพลังงานแสงอาทิตย์ที่ตกมายังอาคารจะถูกดักไว้ภายในเพื่อทำความร้อนให้แก่สระน้ำและทำให้ผู้ชม 17,000 คนเย็นสบาย สนามกีฬาทางน้ำใช้จัดการแข่งขันว่ายน้ำ กระโดดน้ำ และว่ายน้ำแบบลีลา ใช้เงินก่อสร้าง 1,000 ล้านบาท หรือ 140 ล้านบาทสหรัฐ

3. ศูนย์ศิลปะการแสดงแห่งชาติหรือ “ไซ” เป็นอาคารที่ล้อมรอบด้วยคูน้ำพื้นที่ 35,500 ตารางเมตร โดยไม่มีสะพานข้าม ผู้ที่จะเข้าสู่อาคารนี้ต้องเดินผ่านอุโมงค์ใต้น้ำยาว 80 เมตร ลอดทะเลสาบ ซึ่งมีสถาปัตยกรรมรูปไซขนาดมหึมา “ลอย” อยู่ เมื่อไปถึงอีกฝั่งหนึ่งก็จะเข้าสู่ห้องต้อนรับใต้น้ำที่ใหญ่ที่สุดในโลก ก่อนเข้าสู่โรงโอเปร่า ซึ่งจุผู้ชมได้ 2,079 คน ห้องแสดงคอนเสิร์ตที่จุผู้ชมได้ 1,859 คน และโรงละครสำหรับผู้ชม 957 คน

4. สำนักงานใหญ่ของสถานีโทรทัศน์กลางของจีน (CCTV) หรือ “ก้าโลเพชร” เป็นอาคาร 54 ชั้น ประกอบด้วย 3 อาคารที่มีอาคารตั้งในแนวตั้ง 2 อาคาร ซึ่งสูงประมาณ 4 เท่าของทอเอนปิซ่า เชื่อมต่อกันด้วยอาคารที่ 3 เป็นสำนักงานเครือข่ายสื่อสารใหม่ที่สุดของจีน ตั้งอยู่บนพื้นที่ 60 ไร่ ส่วนของ CCTV มีพื้นที่ 550,000 ตารางเมตร รวมทั้งสำนักงานข่าว

ห้องส่ง และสิ่งอำนวยความสะดวกในการผลิตรายการ ต่อจากสำนักงานใหญ่ CCTV คือ ศูนย์วัฒนธรรมที่เป็นตึกสูง 38 ชั้น ซึ่งภายในมีโรงแรมห้าดาว ศูนย์นันทนาการ ร้านอาหาร ห้องนั่งเล่น ห้องจัดเลี้ยง บริเวณนิทรรศการ ห้องประชุมและโรงภาพยนตร์

นอกจากอาคารใหม่ทั้ง 4 แห่งนี้ จีนได้จัดสร้างและเตรียมอาคารที่เป็นสนามแข่งขันกีฬาประเภทต่างๆ อีก 30 แห่ง ตั้งแต่ปี 2005-2007 หลังจากได้รับคัดเลือกให้เป็นเจ้าภาพกีฬาโอลิมปิก ครั้งที่ 29 เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม 2001 รวมทั้งปรับปรุงระบบคมนาคมขนส่งให้มีประสิทธิภาพรองรับผู้มาเยือนและบรรณรักษ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและระเบียบวินัยของคนจีนในปักกิ่ง ตลอดจนการรักษาความปลอดภัยตลอดงาน

ความสำเร็จของจีนด้านกีฬาดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งของความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาศักยภาพของประเทศจีนให้เป็นผู้นำของโลก ดังจะเห็นได้จากการประกาศความสำเร็จและแผนงานของรัฐบาลจีนในการประชุมสภาประชาชนแห่งชาติ ครั้งที่ 11 เมื่อวันที่ 5 มีนาคม 2551 ซึ่งผู้นำจีน (นายเหวิน เจียเป่า) ได้รายงานต่อสภา ดังนี้

ความสำเร็จของจีนในปี 2007 คือ

1. GDP เพิ่มขึ้นเป็น 24.6619 ล้านล้านหยวน (3.4 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ) ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 11.4 จากปี 2006
2. รายได้ของรัฐบาลกลางในปี 2007 เป็นจำนวนเงินรวม 5.3 ล้านล้านหยวน (718.2 พันล้านเหรียญสหรัฐ) เพิ่มขึ้นร้อยละ 32.4 จากปี 2006
3. การบริโภคพลังงานต่อ GDP ลดลงร้อยละ 3.27 ซึ่งลดได้มากกว่าปี 2006
4. งบประมาณรัฐบาลกลาง ประมาณ 431.8 พันล้านหยวน (60.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ใช้ไปเพื่อสนับสนุนเกษตรกรรม พื้นที่ชนบทและเกษตรกร เพิ่มขึ้นจากปีก่อน 80.1 พันล้านหยวน
5. การเก็บเกี่ยวผลผลิตธัญพืชเพิ่มสูงมากถึง 501.5 ล้านตัน (สูงกว่าปี 2006 ถึง 3.5 ล้านตัน)
6. กลไกเพื่อจัดสรรเงินทุนให้เพียงพอสำหรับการศึกษาระดับมัธยม ในชนบทกระจายไปทั่วประเทศ เป็นผลให้โรงเรียนประถมและมัธยม

ในชนบท 150 ล้านแห่ง สามารถช่วยให้นักเรียนไม่ต้องจ่ายค่าเล่าเรียน และค่าธรรมเนียมอื่นๆ รวมทั้งได้รับหนังสือตำราเรียนฟรีทุกคน

7. เกษตรกร 730 ล้านคน ได้ร่วมในระบบดูแลสุขภาพทางการแพทย์ในชนบท และระบบนี้ครอบคลุมถึงร้อยละ 86 ของเมืองต่างๆ ในประเทศ

8. งบประมาณรัฐบาลกลาง ประมาณ 55.6 พันล้านหยวน (7.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ได้จัดสรรเป็นโครงการพัฒนาต่างๆ ในเขตตะวันตก และมากกว่าปี 2006 ถึง 4.1 พันล้านหยวน

9. รายได้ประชาชนต่อหัวในชนบทเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.5 ในขณะที่รายได้ประชาชนในเมืองก็เพิ่มขึ้นร้อยละ 12.2

10. มูลค่ารวมการส่งออกและนำเข้าของประเทศ เป็นจำนวน 2.17 ล้านล้านหยวน (303.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ) ซึ่งเพิ่มสูงกว่าปี 2006 ร้อยละ 23.5

เป้าหมายการพัฒนาประเทศจีนในปี 2008 คือ

1. GDP จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 8
2. การจ้างงานในเมืองจะขยายเพิ่มขึ้น 10 ล้านคน และอัตราการว่างงานในเมืองจะไม่เกินร้อยละ 4.5
3. รายได้ประชาชนในชนบทและในเมืองจะเพิ่มขึ้นอย่างยุติธรรม ประมาณร้อยละ 6
4. ดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index) จะรักษาไว้ประมาณร้อยละ 4.8
5. การเติบโตของการเกินดุลการค้าจะมีอัตราลดลง ในขณะที่มีการวางแผนลงทุนในต่างประเทศเพิ่มมากขึ้น

ตอนหน้า เราจะมาดูรายละเอียดของเป้าหมายพัฒนาประเทศจีนดังกล่าว เพื่อเป็นข้อมูลความรู้สำหรับปรับใช้ในการพัฒนาประเทศไทยต่อไป

ตอนนี้ เรามาดูปฏิบัติตามวิธีประหยัดน้ำมันที่ทำได้ง่ายๆ ไม่ว่าจะ เป็นรถเก๋งคันเก๋ ปิคอัพคูใจ หรือมอเตอร์ไซค์คันเท่ ซึ่งจะช่วยให้ประหยัดค่าน้ำมันและค่าบำรุงรักษาได้ทันที

1. หลีกเลี่ยงการใช้รถโดยไม่จำเป็น โดยการติดต่อกันผ่านโทรศัพท์ โทรสาร อีเมลล์ ถ้าเดินทางระยะใกล้บ้านก็ใช้รถจักรยานหรือเดิน ถ้าเดินทางไกลก็ใช้รถไฟหรือรถโดยสารประจำทาง

2. เตรียมความพร้อมก่อนขับ โดยตรวจสอบสภาพเครื่องยนต์เป็นประจำทุก 6 เดือน จะช่วยประหยัดน้ำมัน 6% เป่าไส้กรองอากาศทุก 2,500 กม. และเปลี่ยนใหม่ทุก 20,000 กม. จะประหยัดน้ำมันวันละ 65 cc. เติมน้ำมันให้พอดีจะประหยัดน้ำมัน 3% และไม่บรรทุกของที่จำเป็น เพราะถ้าเก็บของหนัก 10 Kg. เป็นระยะทาง 25 กม. จะสิ้นเปลืองน้ำมัน 40 cc. รวมทั้งวางแผนก่อนเดินทางโดยศึกษาแผนที่และเส้นทางลัด เพื่อป้องกันหลงทางเสียเวลาเปลืองน้ำมัน รวมทั้งควรชวนเพื่อนบ้านหรือเพื่อนที่ทำงานใช้ระบบ car pool

3. ขับรถอย่างถูกวิธี โดยขณะสตาร์ทรถ ไม่เปิดเครื่องปรับอากาศ ไฟหน้ารถ และเครื่องเสียง เพราะจะเปลืองน้ำมัน 10% ขับรถระยะทางไกลด้วยความเร็วคงที่และไม่เกินป้ายจำกัดความเร็ว ปรับอุณหภูมิเครื่องแอร์ในรถไม่ให้เย็นเกินไปและล้างเครื่องเป็นประจำทุก 6 เดือน ไม่เบิ้ลไม่บิดเครื่องยนต์ และใช้พลังงานทดแทน รวมทั้งดับเครื่องยนต์ ขณะจอดรถคอย

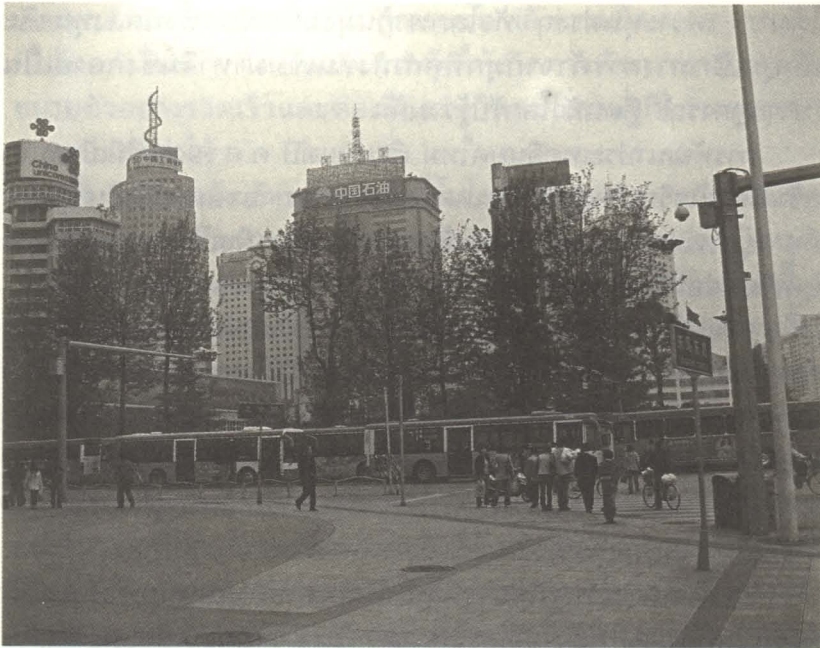
4. เอาใจใส่อุปกรณ์และเครื่องยนต์ให้มีการตรวจสอบสภาพเป็นประจำ ติดฟิล์มกรองแสงเพื่อป้องกันความร้อน และไม่ควรถัดแปลง ติดตั้งอุปกรณ์เสริมที่เพิ่มน้ำหนักให้รถ

หวังว่าทุกท่านจะมีความสุขจากการประหยัดน้ำมัน เพื่อช่วยลดภาระค่าใช้จ่ายของตนเองและช่วยลดปัญหาโลกร้อนอีกด้วย...ลงมือปฏิบัติทันทีเลยนะครับ!!!

34

วิวัฒนาการ แดนมังกร

ครั้งที่ผ่านมาระหว่างเราได้คุยกันเรื่องความสำเร็จของประเทศจีนที่สามารถปรับเปลี่ยนประเทศจากภาพลักษณ์ในสายตาโลกตะวันตกว่าเป็น “คนอมโรคแห่งเอเชีย” กลายเป็นประเทศที่เนื้อหอมที่สุดในโลก และถูกขนานนามว่าเป็น “โรงงานของโลก” เพราะสินค้า Made in China เป็นที่ยอมรับและนิยมด้วยคุณภาพที่เทียบเท่ามาตรฐานโลกในราคาที่ย่อมเยาด้วย จึงเป็นเรื่องน่าสนใจว่าทำได้อย่างไร

มีผู้กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 19 ใครอยากรวยต้องไปอยู่ประเทศอังกฤษ เพราะอยู่ในยุคที่อังกฤษกำลังนำโลกด้านอุตสาหกรรม ในศตวรรษที่ 20 ใครอยากรวยต้องไปอเมริกา ซึ่งเศรษฐกิจกำลังพุ่งแรงด้วยการขับเคลื่อนการประดิษฐ์คิดค้นใหม่ เป็นดินแดนแห่งความหวังของผู้ใฝ่รวย แต่มาถึงวันนี้ เศรษฐกิจของอเมริกากำลังติดอยู่กับที่และมีแนวโน้มว่าปัญหาจะเพิ่มขึ้น ในขณะที่จีนสามารถพัฒนาตัวเองได้ตามแผนอย่างรวดเร็ว ไม่เกรงกลัวต่อสารพันปัญหาที่โลกทุนนิยมกำลังเผชิญ ดังนั้นโอกาสที่ประเทศจีนจะกลายเป็นแหล่งใหม่ของการสร้างอนาคต “รวย” ก็เป็นไปได้

ได้มาก เพราะทุนต่างๆ ทั่วโลกพากันมุ่งมาหาจีน ทั้งนักลงทุนและ นักบุกเบิกทางการค้าจากทุกทิศกำลังหันเข็มมาหาจีนซึ่งกลายเป็น “ปรากฏการณ์” ที่คนทั่วโลกรับรู้ร่วมกัน

การพัฒนาประเทศจีนยุคใหม่ เริ่มตั้งแต่ปี ค.ศ.1949 ที่มีเป้าหมาย สร้างจีนให้เจริญทัดเทียมประเทศชั้นนำของโลก อาจแบ่งได้เป็น 3 ยุค คือ ยุคเหมาเจ๋อตุงเป็นแกนนำ ยุคเติ้งเสี่ยวผิงเป็นแกนนำ และ ยุคเจียงเจ๋อหมินเป็นแกนนำ

1. ยุคที่เหมาเจ๋อตุง เป็นแกนนำ เป็นระยะแรกที่พัฒนาโดยการใช้ การวางแผนจากส่วนกลาง ซึ่งได้ผลระดับหนึ่งโดยเฉพาะด้านการวาง รากฐานอุตสาหกรรมหนัก และเน้นให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ “พออยู่ พอกิน” แต่ระยะต่อมาเน้นการต่อสู้ทางความคิดทางการเมืองอันนำไปสู่ การปฏิวัติใหญ่ทางวัฒนธรรม ทำให้การพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคม ทรุดทลายลงอย่างรุนแรง

การพัฒนาเศรษฐกิจช่วงนี้จีนเน้นอุตสาหกรรมหนักที่ใช้ทุนมาก จึงจำเป็นต้องกดค่าใช้จ่ายอื่นๆ ให้ลดลง เช่น ปลายการผลิตและวัตถุดิบ ตลอดจนค่าแรงและราคาข้าวของเครื่องใช้ ซึ่งในส่วนหลังจึงใช้ระบบ “ปันส่วน” เป็นหลัก เพื่อให้ประชาชนได้กินอยู่พอรอดชีวิตก่อน จากนั้น ก็สร้างระบบกลไกควบคุมจากส่วนกลางอำนาจรวมศูนย์ที่ส่วนกลาง โดยหวังว่าจะพัฒนาให้ทันประเทศตะวันตก แต่ผลคือล้มเหลว เศรษฐกิจ โดยรวมของจีนขยายตัวช้ามากและประสิทธิภาพประสิทธิผลในการผลิต ก็ต่ำมาก แต่ขณะเดียวกันก็มีข้อดีอยู่บ้างคือ ในช่วงดังกล่าวเหมาเจ๋อตุง ประกาศ “ยุทธศาสตร์เข้าสู่วิทยาศาสตร์” ในปี ค.ศ.1970 ตามลำดับ อันเป็นผลให้เกิดองค์กรวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ ประมาณ 2,000 แห่ง ผลิตนักวิจัยมากกว่า 1 ล้านคน ซึ่งเป็นโครงข่ายพื้นฐานสำหรับการ พัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่อไป

2. ยุคที่เติ้งเสี่ยวผิง เป็นแกนนำ เริ่มต้นระดับจุลภาคในปลาย ทศวรรษ 1970 อำนาจสู่มวลชน ให้ชุมชนระดับครอบครัวมีอำนาจ ตัดสินใจทำการผลิตมากที่สุด โดยได้รับสิทธิประโยชน์นอกเหนือจาก การขายส่งมอบให้แก่รัฐ เป็นผลให้เกิดการขยายตัวทางพลังการผลิต

เกิดการสังสรรค์พหุการซึ่งนำไปสู่การขยายพลังการผลิตต่ออีก การผลิตที่ให้ผลกำไรได้ จึงเป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางการผลิต ขยายตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง เกินกว่าเศรษฐกิจวางแผนจากส่วนกลางจะทำได้

ในยุคนี้งานด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีได้ก้าวลงจาก “หอคอยงาช้าง” และเชื่อมตนเองกับการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม โดยเล็งเป้าหมายไปที่วิทยาการขั้นสูงและการผลิตเชิงอุตสาหกรรม ทำให้จีนซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกเพียงร้อยละ 7 ของโลก สามารถผลิตข้าวปลาอาหารเลี้ยงพลเมืองราวร้อยละ 22 ของโลก ทำให้คนจีนกว่า 1,200 ล้านคนหลุดพ้นจากภาวะขาดแคลนอาหารได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ยุคที่เจียงเจ๋อหมิน เป็นแกนนำ ได้นำเสนอยุทธศาสตร์ “สร้างชาติด้วยวิทยาศาสตร์และการศึกษา” มุ่งสร้างความสามารถในการแข่งขันระดับโลก โดยเฉพาะภายหลังที่จีนเข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกแล้วในปลายปี ค.ศ.2001 วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีได้กลายเป็นแหล่งที่มาของ “มูลค่าเพิ่ม” สำคัญในผลิตภัณฑ์ใหม่ๆ ของจีน บุคลากรด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีในจีนยุคนี้จึงมีความสูงเด่นเป็นอย่างยิ่ง

ในช่วงเวลาเพียง 10 ปี ตั้งแต่ต้นทศวรรษ ค.ศ.1990 รัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเพิ่มขึ้นอีก 6 เท่าตัว มีจำนวนผู้ปฏิบัติงานนี้มากกว่า 10 ล้านคน มูลค่าการผลิตของอุตสาหกรรมไฮเทคเพิ่มขึ้นปีละ 20 เปอร์เซ็นต์ สัดส่วนของมูลค่าการผลิตด้านนี้ใน GDP เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 เป็นร้อยละ 15 ตัวเลขจากสถิติพบว่า คนจีนใช้โทรศัพท์มือถือมากที่สุดในโลก (ราว 200 ล้านราย และมีแนวโน้มเพิ่มอย่างรวดเร็ว) มีผู้ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์มากกว่า 50 ล้านราย และใช้บริการอินเทอร์เน็ตมากเป็นอันดับ 2 ของโลก (รองจากสหรัฐอเมริกา)

ยุทธศาสตร์สร้างชาติด้วยวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ทำให้จีนเกิดการพัฒนาระบบมาตรฐานการสื่อสารทางโทรศัพท์เคลื่อนที่รุ่นที่ 3 (3G) และการถอดรหัส DNA ของมนุษย์ (Human Genome) ที่มีสหรัฐฯ อังกฤษ ญี่ปุ่น เป็นแกนนำ จีนก็สามารถทำการถอดรหัสได้ร้อยละ 1 ซึ่งสำเร็จ

ก่อนกำหนดเวลาถึง 2 ปี ด้านอากาศก็สามารถส่งยานอวกาศขึ้นสู่อวกาศได้สำเร็จ 3 ลำ และจะส่งมนุษย์อวกาศไปยังดวงจันทร์และดาวอังคารอีกด้วย ในปี ค.ศ.2003 งบวิจัยของจีนเพิ่มเป็น 100,000 ล้านหยวน (ร้อยละ 1 ของ GDP) โดยเน้นด้านวิจัยพื้นฐานราวร้อยละ 40 ภาควิสาหกิจทั้งของรัฐและเอกชน ก็ใช้งบลงทุนด้านวิจัยประมาณร้อยละ 60 ของทั้งประเทศ (ประมาณ 60,000 ล้านหยวน) คาดว่าต่อไปจีนจะก้าวสู่ระยะแห่งนวัตกรรมความรู้ใหม่อย่างจริงจัง และเคลื่อนตัวสู่ความเป็นศูนย์กลางของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีโลกอย่างเป็นทางการ

จากประวัติของการพัฒนาประเทศจีนดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นได้ว่าสาเหตุที่เศรษฐกิจจีนพัฒนาอย่างแข็งแกร่งในช่วงระยะแรก เกิดจากไม่ใช่ “จุดแข็ง” หรือข้อได้เปรียบของตนเอง คือ แรงงานมากมายและราคาถูก แต่กลับไปวางจุดเน้นที่การพัฒนาอุตสาหกรรมหนักที่ต้องใช้ทุนมากซึ่งเป็น “จุดอ่อน” ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของประเทศ หลังจากได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดนำจุดแข็งดังกล่าวมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและอาศัยการทำงานของกลไกตลาดอย่างจริงจัง จึงทำให้จีนพัฒนาเศรษฐกิจได้รวดเร็วในช่วงหลัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ข้อมูลจากการวิจัยและวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีมาพื้นฐานของการพัฒนาได้อย่างดีอย่างมุ่งมั่น

เส้นทางการปฏิรูปของประเทศจีนที่ประสบความสำเร็จคือ เริ่มต้นในภาคเศรษฐกิจจุลภาค การพัฒนาการจัดการและการกระจายอำนาจลงสู่ระดับจุลภาค ภาคประชาชนจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่นำไปสู่การขยายการลงทุนไปสู่ภาคธุรกิจที่เป็นจุดแข็งของประเทศจีนมากขึ้น และเป็นปัจจัยกระตุ้นการขยายตัวทางเศรษฐกิจและการปรับโครงสร้างทางการผลิตอย่างต่อเนื่อง ในที่สุดเศรษฐกิจมหภาคก็ต้องปรับเปลี่ยนเพื่อให้สอดคล้องกับกระแสการเคลื่อนตัวของเศรษฐกิจโดยรวม และเกิดการปฏิรูประบบรวมทั้งกลไกอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

การปฏิรูปอย่างค่อยเป็นค่อยไปดังกล่าว แตกต่างจากกลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียตที่ล่มสลายในปี ค.ศ.1991 ซึ่งใช้มาตรการ “ช็อค” ให้เศรษฐกิจระบบเดิมเป็นอัมพาต แล้วจึง “นำเข้า” ระบบตลาดทุนนิยม

เต็มรูปแบบมาแทนที่ ผลก็คือความวุ่นวายปั่นป่วนและกลายเป็นลูกหนี้ของกลุ่มประเทศทุนนิยม

ภาพรวมของจีนโดดเด่นในด้านเศรษฐกิจและมีแนวโน้มสดใสไปอีกยาวในท่ามกลางความ “มิด” ของเศรษฐกิจโลกทุนนิยม จีนกำลังพัฒนาจาก “ผู้ที่พอยู่พอกิน” ไปสู่ “สังคมอยู่ดีกินดีอย่างรอบด้าน” ที่สำคัญคือ จีนจะมีเสถียรภาพและสงบร่มเย็นอย่างต่อเนื่องภายใต้การบริหารของคณะผู้นำจีนที่เชี่ยวชาญรอบด้านในเรื่องของโลกและวิธีแก้ปัญหาที่ยาก รวมทั้งเป็น “แม่แบบ” ของ “การพัฒนาที่พึ่งตนเอง” เป็นหลัก มีใช้พัฒนาโดย “พึ่งพาสถาปัตยกรรมต่างประเทศ” เป็นหลัก ซึ่งเป็นเส้นทางแตกต่างไปจากสิงคโปร์ ไต้หวัน ฮองกง และเกาหลีใต้ อดีต “4 เลือแห่งเอเชีย” ซึ่งปัจจุบันล้วนหันไป “อิง” ตลาดจีนกันหมดแล้ว

แต่การพึ่งตนเองนั้น จะต้องผ่านกระบวนการ “พัฒนาตนเองจากภายใน” เป็นสำคัญ คือ 1.ต้องมีแนวคิดที่ถูกต้องเพื่อขึ้นนำการปฏิบัติพัฒนา 2.ต้องมีคณะผู้นำที่สามารถแปรแนวคิดดังกล่าวมาเป็นนโยบายแนวทางไปสู่กระบวนการปฏิบัติร่วมกันของประชาชนในชาติ 3.ต้องสามารถแสดงผลเป็นจริงอย่างเป็นรูปธรรมและกว้างขวางทั่วทั้งสังคม

คนจีนพากันออกจากแข่งและเลิกจิกตักกันเองแล้วด้วยการประสานเชื่อมพลังอำนาจและปัญญา เพื่อนำพาประเทศชาติและประชาชนไปสู่ “สังคมอยู่ดีกินดีรอบด้าน” ในปี ค.ศ.2020 คำถามสำคัญที่พวกเราต้องมาร่วมคิดร่วมทำคือ ประเทศไทยจะทำอย่างไรได้หรือไม่? และจะทำอย่างไร? ประชาชนคนไทยและประเทศไทยกำลังอยู่ในกระบวนการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกได้ส่งผลกระทบต่อสังคมไทยโดยตรงทุกด้าน ทั้งด้านวัตถุและจิตวิญญาณ สังคมไทยโดยรวมอยู่ในฐานะ “ถูกกระทำ” อย่างชัดเจนเพราะเปิดเสรีนิยมมาก จึงรับอิทธิพลทุนนิยมโลกมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้สังคมไทยขาดความเป็นอิสระ รากเหง้าทางปัญญาเดิมที่อยู่บนฐานการผสมผสานของอารยธรรมจีนกับอินเดียไม่ได้รับการพัฒนาให้เข้มแข็ง แต่ถูกอิทธิพลความคิดแบบทุนนิยมอารยธรรมตะวันตกเข้าครอบงำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภูมิปัญญาตะวันตกดังกล่าวก็เป็นเพียงส่วนที่ติดมากับอิทธิพลที่มุ่ง

เอาर्डเอาเปรียบ โดยไม่มีส่วนสร้างประโยชน์สำคัญแก่สังคมและประชาชนไทยโดยรวมเท่าที่ควร

การขาดภูมิปัญญาชั้นนำที่เป็นของคนไทยเอง ทำให้คนไทยเกาะกันไม่ติด ขาดปัจจัยเชื่อมโยงทางปัญญาใหญ่แห่งสังคมไทย ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ ไม่ยอมรั้งกันและกัน เกิดการกระทบกระทั่ง “จิกตี” กันไปทั่ว ตั้งแต่เรื่องสำคัญระดับบ้านเมืองจนถึงเรื่องภายในครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง รวมทั้งมีพฤติกรรมที่ไม่คำนึงถึงชีวิตและความปลอดภัยของคนอื่นและสังคมโดยรวม

การครอบงำของทุนนิยมโลกผนวกกับความ “พรัอง” ของภูมิปัญญาไทย เป็นอิทธิพลสำคัญที่จุดรั้งไม่ให้สังคมไทยและคนไทยสามารถร่วมกันพัฒนาไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและอยู่เย็นเป็นสุข แต่ผลักดันให้คนไทยและสังคมไทยตกอยู่ในปลักตมแห่งความทุกข์ร้อนอย่างไม่มีสิ้นสุด

ผู้เขียนมีความศรัทธาเชื่อมั่นอย่างแน่วแน่ว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานแก่

ประชาชนชาวไทย จะเป็นแนวทางดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐที่ดำเนินไปในทางสายกลาง ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ เพื่อให้สมดุลและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมได้ เป็นอย่างดี รวมทั้งช่วยให้เกิดระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอก

หากประชาชนคนไทยทุกหมู่เหล่าพร้อมเพรียงกันนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมายึดถือปฏิบัติอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ประเทศไทยก็จะสามารถหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก “อยู่ร้อนนอนทุกข์” เปลี่ยนเป็น “อยู่เย็นเป็นสุข” อย่างถาวรทัดเทียมกับนานอารยประเทศ รวมทั้งไม่ต้องยกว่าประเทศจีนดังที่กล่าวมาแล้ว ขอฝากให้เราทุกคนมาช่วยคิด หาคำตอบว่า เราจะนำเศรษฐกิจพอเพียงมาแปรเป็นแนวทางปฏิบัติได้อย่างไร?

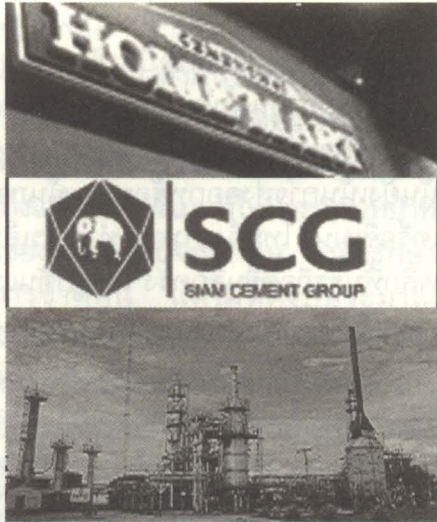
35

เรียนรู้ความพอเพียง ผ่านองค์กร... กรณีศึกษา

เนื่องจากคนส่วนใหญ่มักจะคิดว่า เศรษฐกิจพอเพียงจะใช้ปฏิบัติได้เฉพาะภาคเกษตรกรรมเท่านั้น เพราะได้เห็นชัดเจนแล้วว่า แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถแก้ไขปัญหาในภาคเกษตรและการพัฒนาชุมชนได้ดี เราจึงน่าจะมาพูดถึง “เศรษฐกิจพอเพียงในภาคธุรกิจ” กันบ้าง

เราจะทำอย่างไรที่จะทำให้มีการใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงอย่างกว้างขวางในโลกธุรกิจ อันที่จริงองค์กรธุรกิจหลายแห่งมีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียงมานานพอควร ดังตัวอย่างของธุรกิจขนาดใหญ่ เช่น เครือซีเมนต์ไทย ซึ่งมีการดำเนินการบนหลักการมีวิสัยทัศน์ระยะยาว การให้ความสำคัญต่อบุคลากรในองค์กร การเห็นคุณค่าของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย และการให้ความสำคัญกับการจัดการความเสี่ยง

ในช่วงวิกฤติปี 2540 เครือซีเมนต์ไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่เก่าแก่และขนาดใหญ่มากของประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบอย่างหนักจากการเปลี่ยนแปลงของค่าเงิน และการขยายกิจการที่ผิดจังหวะเวลา แต่องค์กรสามารถกลับฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลมาจากการที่องค์กรมีวัฒนธรรมที่แข็งแกร่งและสอดคล้องกับแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง

เครือซีเมนต์ไทยเป็นองค์กรที่มีชื่อเสียงและเป็นที่สนใจของนักลงทุนต่างชาติ ตั้งแต่ปี 2513 เป็นต้นมา เครือซีเมนต์ไทยจึงได้ขยายธุรกิจอื่นในรูปแบบลงทุนร่วมกับต่างชาติที่นอกเหนือจากธุรกิจที่เครือซีเมนต์ไทยดำเนินการอยู่ และมีการขยายกำลังการผลิตเพื่อสนองความต้องการในการก่อสร้างที่กำลังขยายตัว ทำให้บริษัทมีหนี้สินส่วนใหญ่นั้นเป็นสกุลต่างประเทศมูลค่าถึง 6.6 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ เมื่อเกิดเหตุการณ์ค่าเงินบาทลอยตัวในเดือนกรกฎาคม 2540 เครือซีเมนต์ไทยจึงมีหนี้มหาศาลและรายได้ลดลงเพราะความต้องการสินค้าก็ลดลง ทำให้ต้องประสบปัญหาขาดทุนถึง 1.2 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2541 และ 4.8 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ในปี 2542

จากเหตุการณ์ข้างต้น จะเห็นได้ว่ามี การดำเนินงานที่ขาดความรอบคอบและไม่มีกลไกป้องกันความเสี่ยง กลุ่มผู้บริหารจึงรีบแก้ไขปัญหาโดยกำหนดให้หน่วยธุรกิจด้านซีเมนต์ กระจก และปิโตรเคมี เป็นกลุ่มธุรกิจหลัก และจัดการลดขนาดหรือขายกลุ่มธุรกิจอื่นๆ นอกจากนี้ ยังเน้นการส่งออกพร้อมกับการบริหารความเสี่ยง ในปี 2543 เครือซีเมนต์ไทยจึงสามารถทำกำไรเล็กน้อยและปีต่อๆ มา ก็สามารถพลิกฟื้นธุรกิจดีขึ้นอีกครั้ง โดยนำต้นแบบมาจากหลักความพอเพียง

กลยุทธ์ทางธุรกิจและกลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์ของเครือซีเมนต์ไทย

	ช่วงก่อนวิกฤติ (ก่อนปี 2540)	ช่วงวิกฤติ (ปี 2540-2545)	ช่วงหลังวิกฤติ (หลังปี 2545)
1. กลยุทธ์ทางธุรกิจ	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการเจริญเติบโต - นำเข้าสินค้าเพื่อทดแทนการผลิต - เน้นที่คุณภาพและความยุติธรรม 	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนโครงสร้างโดยกลับคืนสู่ธุรกิจหลัก - เพิ่มปริมาณการส่งออกและเน้นเพิ่มมูลค่า - บรรษัทภิบาล 	<ul style="list-style-type: none"> - ก้าวสู่ตลาดในระดับภูมิภาค - ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ - สร้างนวัตกรรมและสร้างความแตกต่าง
2. กลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> - พัฒนาบุคลากรมืออาชีพ - สร้างตลาดแรงงานภายใน - สนับสนุนจากภายในองค์กร 	<ul style="list-style-type: none"> - สร้างบุคลากรที่มีวินัยและจิตสำนึก - เพิ่มผลผลิตโดยไม่ลดพนักงาน - รักษาต้นทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 	<ul style="list-style-type: none"> - การบริหารทรัพยากรที่มุ่งเน้นธุรกิจเป็นหลัก - การบริหารคนตามสมรรถนะ - การบริหารจัดการบุคลากรรุ่นใหม่ที่มีศักยภาพ - การเรียนรู้ผ่านโครงการและประสบการณ์ตรง
3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> - เน้นการลงทุนในการฝึกอบรม - เน้นการอบรมและพัฒนาบุคลากรแบบดั้งเดิม - สนับสนุนคนจากภายในองค์กร (Career Path) 	<ul style="list-style-type: none"> - เปลี่ยนการเรียนรู้ในชั้นเรียนไปสู่การเรียนรู้โดยการปฏิบัติและการเรียนรู้ผ่านโครงการ - พัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนรู้ด้วยตนเอง - การฝึกอบรมเพื่อการเปลี่ยนแปลง - โปรแกรมการบริหารการเปลี่ยนแปลง - จัดจ้างผู้เชี่ยวชาญภายนอกในบางตำแหน่งที่ต้องการพิเศษ - มหาวิทยาลัยนักบริหาร
4. การจัดการทรัพยากรมนุษย์	<ul style="list-style-type: none"> - จัดการอย่างเป็นระบบและมีอาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดการทุนมนุษย์ - ออกแบบงานใหม่ - พัฒนาบุคลากรให้มีความสามารถที่หลากหลาย 	<ul style="list-style-type: none"> - องค์กรแห่งนวัตกรรม - การให้บริการร่วมกันและการจ้างผู้ประกอบการภายนอก - การจัดการองค์ความรู้

หัวใจของกลยุทธ์ที่บริษัทให้ไว้ก็คือ การยึดมั่นในปรัชญาภารกิจขององค์กร ที่กำหนดไว้ 4 ข้อ คือ 1. ตั้งมั่นในความเป็นธรรม 2. เชื่อมั่นในคุณค่าบุคลากร 3. ยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม 4. มุ่งมั่นในความเป็นเลิศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในคุณค่าของคน และการตั้งมั่นในความเป็นธรรม ถึงแม้ว่าเครื่องซีเมนต์ไทยจะลดบทบาทของหน่วยธุรกิจอื่นๆ แต่ในส่วนของหน่วยธุรกิจหลักนั้น ยังคงรักษาพนักงานเดิมแม้จะต้องเผชิญการขาดทุน แต่ไม่ตัดงบประมาณด้านพนักงานและเพิ่มงบด้านพัฒนาบุคลากรขึ้นด้วย

เครื่องซีเมนต์ไทยเป็นองค์กรขนาดใหญ่และก่อตั้งมาเป็นระยะเวลานานมาก แต่องค์กรธุรกิจของไทยส่วนใหญ่จะมีขนาดเล็กและเพิ่งก่อตั้งซึ่งองค์กรเหล่านี้ต้องต่อสู้เพื่อความอยู่รอด โดยมักจะบริหารจัดการด้วยผู้จัดการคนเดียวหรือครอบครัวหนึ่งเท่านั้น บริษัทก็ดำเนินธุรกิจด้วยเทคโนโลยีที่ไม่สูงและไม่มีทรัพยากรมากพอที่จะพัฒนานวัตกรรมได้ รวมทั้งมีขีดจำกัดในการคาดคะเนความเปลี่ยนแปลงในตลาดและสิ่งที่จะถูกกระทบจากเศรษฐกิจแข่งขันรุนแรงเนื่องจากการลงทุนจากต่างชาติ แต่ก็มีบางบริษัทที่สามารถอยู่รอดและเติบโตมาได้ด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดังตัวอย่างของคุณวิสุทธิ วิทยานุกรณ์

ในปี 2528 คุณวิสุทธิได้เข้ารับช่วงต่อธุรกิจน้ำมันพืชจากครอบครัวซึ่งมีส่วนแบ่งการตลาดร้อยละ 10-15 หลังจากจบการศึกษาสายอาชีพ แต่ก็ยังจัดสรรเวลาเพื่อศึกษาต่อจนจบปริญญาด้านการบริหารธุรกิจและด้านรัฐศาสตร์ ตั้งแต่เริ่มต้นธุรกิจ คุณวิสุทธิก็ดำเนินธุรกิจโดยคำนึงถึงจริยธรรม

“ผมคิดว่าชีวิตของเราเป็นชีวิตที่ผสมผสานระหว่างแนวทางธรรมะและทุนนิยม ในการจัดการธุรกิจ ผมใช้หลักทุนนิยม แต่ในการจัดการบุคลากร ผมชอบยึดหลักธรรมมากกว่า ถ้าเราใช้หลักทุนนิยมจัดการทุกเรื่องจะเป็นการสร้างปัญหา เพราะการดำเนินงานแบบทุนนิยมอยู่บนพื้นฐานความโลภที่ไม่สิ้นสุด ซึ่งสิ่งที่เราสะสมมา สุดท้ายก็เป็นเพียงแค่อะไรไร้ค่า เพราะเมื่อเราตายไปแล้วก็ไม่สามารถนำติดตัวไปได้” คุณวิสุทธิ

ยึดตามหลักที่กล่าวในการดำเนินธุรกิจ โดยแยกแยะระหว่างการทำกำไร สูงสุดกับการทำกำไรที่เหมาะสม

การทำกำไรสูงสุดต้องมีการใช้ทรัพยากรสูงสุดในทุกด้านทั้งพนักงาน ลูกค้า และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับธุรกิจทุกด้าน แต่คุณวิสุทธิได้ใช้รายได้หลักหักค่าใช้จ่ายต่างๆ ไปลงทุนพัฒนาสินค้า พัฒนาทักษะของพนักงาน สนับสนุนสังคมและสิ่งแวดล้อม หรือให้ทำกำไรที่มากขึ้นแก่ลูกค้าและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นๆ โดยก่อตั้งสโมสรเพื่อสนับสนุนการศึกษาและ กิจกรรมทางสังคมแก่ผู้ประกอบการและผู้บริหารอีกด้วย

การตัดสินใจบริหารธุรกิจของคุณวิสุทธิเป็นไปด้วยความรอบคอบ และระมัดระวัง โดยหลีกเลี่ยงการกู้ยืมจากต่างชาติเพื่อการขยายตัวอย่างรวดเร็ว ซึ่งผลการตัดสินใจนั้นช่วยให้บริษัทสามารถอยู่รอดได้ จากช่วงวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 แม้จะมีความลำบากอยู่บ้างแต่ก็เป็นเรื่องเล็กน้อยในช่วงเวลานานกว่า 20 ปี บริษัทได้ขยายกำลังผลิตถึง 6 ครั้ง ยอดขายขยายเป็นทวีคูณถึง 10 ครั้ง และส่วนแบ่งการตลาดเติบโตถึง ร้อยละ 50 จึงได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมน้ำมันพืช

การดำเนินงานภาคธุรกิจทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กตามแนว เศรษฐกิจพอเพียง สามารถเพิ่มคุณค่าใน 2 มิติ คือ

มิติแรก แนวทางนี้จะเป็นตัวช่วยในการตัดสินใจและการวางแผน ธุรกิจให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ดีขึ้น โดยองค์ประกอบและเงื่อนไข ของแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถจะนำไปใช้เป็นมาตรฐานในการ ประเมินทางเลือกกลยุทธ์ต่างๆ และการตัดสินใจในการจัดการได้

มิติที่สอง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้การดำเนินงาน คำนึง ถึงสัญญาและความรับผิดชอบของบริษัทเป็นไปตามวิสัยทัศน์ของบริษัทได้ อย่างถูกต้อง และยังเป็นการประกาศจุดยืนแก่สาธารณชนให้เห็นเด่นชัด ว่าจะดำเนินงานตามหลักคุณธรรม พร้อมรับผิดชอบต่อสังคมอย่างแท้จริง ไม่ใช่เป็นการประชาสัมพันธ์หรือเป็นเพียงแต่เครื่องมือทางการตลาดเท่านั้น

สุดท้ายนี้ มีข่าวดีสำหรับองค์กรธุรกิจ และประชาชนทั่วไป รวมทั้ง เกษตรกร ที่ยึดมั่นในหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจะมีโอกาสประกาศ ตัวตนและเล่าประสบการณ์แบ่งปันการเรียนรู้แก่บุคคลอื่นและบริษัทอื่นๆ

เนื่องจากสำนักคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) จัดงานเฉลิมพระเกียรติ “80 พรรษา ปวงประชาเป็นสุขสานต์” เพื่อเผยแพร่พระปรีชาสามารถและพระมหากรุณาธิคุณในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยดำเนินการจัดประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ดังนี้

1. ประเภทบุคคล ประกอบด้วย 2 ด้าน คือ
  - 1.1. ด้านประชาชนทั่วไป
  - 1.2. ด้านเกษตรกรทฤษฎีใหม่
2. ประเภทธุรกิจ ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ
  - 2.1. ด้านธุรกิจขนาดใหญ่
  - 2.2. ด้านธุรกิจขนาดกลาง
  - 2.3. ด้านธุรกิจขนาดย่อม

รางวัลสำหรับผู้ชนะการประกวด ประกอบด้วย รางวัลชนะเลิศระดับประเทศแต่ละด้านจะได้รับถ้วยรางวัลพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รางวัลชนะเลิศระดับภาคจะได้รับโล่รางวัลจากนายกรัฐมนตรีน ส่วนรางวัลชมเชยจะได้รับเกียรติบัตรจากสำนักงาน กปร. จึงขอประชาสัมพันธ์ให้ทราบทั่วกัน

36

ความต่าง ระหว่างบุญนิยม และกุนนิยม

ขอแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีเกี่ยวกับแนวคิด
“เศรษฐกิจพอเพียง” เนื่องจากรัฐบาลปัจจุบันโดยนายกรัฐมนตรี (พล.อ.สุรยุทธ์
จุลานนท์) แถลงว่า จะบริหารพัฒนาประเทศตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง
จึงเป็นผลให้ส่วนราชการทุกหน่วยต้องปรับปรุงแผนงานงบประมาณให้

เป็นไปตามนโยบายรัฐบาล ผู้เขียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนฝูงคนรู้จักในหลายหน่วยงาน พบว่า บางคนเห็นด้วยและบางคนยังไม่เห็นด้วย บางคนเห็นด้วยแต่ไม่เข้าใจความหมายและไม่รู้จะทำอย่างไร บางคนยังชื่นชมกับเศรษฐกิจทุนนิยมที่มุ่งสร้างความร่ำรวย และเกรงว่าเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้ไม่รวย รวมทั้งจะไม่สามารถต่อสู้กับกระแสโลกาภิวัตน์ได้

ผู้เขียนคิดว่าทุกท่านควรมีความเข้าใจที่ชัดเจนถึงความแตกต่างข้อดีข้อเสีย ของเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประเทศไทย เพื่อให้ทุกคนเข้าใจตรงกันว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็น “ทางหลัก” และ “ทางรอด” ของประเทศไทย รวมทั้งไม่ใช่ “ทางเลือก” ในการพัฒนาประเทศไทย ยุคที่ต้องต่อสู้กับโลกาภิวัตน์

แผนภาพข้างล่างนี้จะชี้ให้เห็นว่า เศรษฐกิจประเทศไทยในรูปแบบ 3 อย่าง

ซึ่งอาจแบ่งได้เป็น 3 ช่วง คือ

(1) ช่วงอดีต (2) ช่วงปัจจุบัน และ (3) ช่วงอนาคต

เศรษฐกิจไทยในอดีตซึ่งเป็นช่วงก่อนมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ อาจเรียกได้ว่าเป็นเศรษฐกิจยังชีพ SURVIVAL ECONOMY ซึ่งอยู่ภายใต้ภาวะ “ดินดำ น้ำขุ่น” และ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” แม้ว่าจะขาดแคลนโครงสร้างพื้นฐานด้านวัตถุ เช่น ถนนหนทางและไฟฟ้า รวมทั้งความสะดวกสบายบางอย่าง แต่ชาวบ้านก็มีความสุขตามอัตภาพ ดังจะเห็นได้จากบันทึกการตรวจราชการในปี พ.ศ.2466 ของสมเด็จพระ

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ที่ว่า “พวกชาวบ้านทำอะไรทำนา เลี้ยงตัวได้ โดยไม่จำเป็นต้อง ใช้เงิน ความรู้สึกต้องการ ตัวเงินไม่รุนแรง...แต่จะว่า ยากจนก็ไม่ได้ เพราะเลี้ยงตัว ได้โดยผาสุก....”

เศรษฐกิจในปัจจุบัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่มีแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา วิถีชีวิตเกษตรกรไทยเริ่มเปลี่ยนเข้าสู่ยุคการ “ปฏิวัติเขียว” มีการปลูกพืชเชิงเดี่ยวมากขึ้น เปลี่ยนการเกษตรแบบยังชีพ เป็น การเกษตรแบบการค้า ซึ่งต้องใช้สารเคมีและอาศัยปัจจัยการผลิตที่ต้อง ซื้อจากภายนอกชุมชนและต่างประเทศมากขึ้น ทั้งปุ๋ย พันธุ์พืชสัตว์ และ สารเคมีต่างๆ รวมทั้งเครื่องจักรกลการเกษตร จนเป็นปัญหา ส่งผลกระทบต่อเกษตรกรไทยอย่างรุนแรงและกว้างขวาง เนื่องจาก ภาวะต้นทุนที่สูงมากขณะที่ราคาผลผลิตตกต่ำ สิ่งแวดล้อมทรุดโทรม สุขภาพชาวนาแย่งลง และมีหนี้สินที่เป็นภาระหนักมากขึ้น ล้วนแล้วแต่ เป็นผลจากการพึ่งปัจจัยภายนอกมากกว่าการพึ่งตนเอง เพราะเน้นเรื่อง เศรษฐกิจการค้า TRADE ECONOMY ซึ่งเรายังต้องเรื่องความ สามารถในการแข่งขัน จึงตกเป็นเบี้ยล่างตลอดมา

เศรษฐกิจในอนาคต ผมคาดหวังว่าจะเริ่มตั้งแต่แผนพัฒนาฯ ฉบับ ที่ 10 เป็นต้นไป และเริ่มจากนโยบายของรัฐบาลชุดปัจจุบัน หากมี การดำเนินนโยบายและแผนงานกิจกรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม เชื่อมันว่า ประเทศไทยจะเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ประเทศกำลังพัฒนา ทั้งหลายในการพัฒนาอย่างสมดุล มันคงยั่งยืนภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์

ดังนั้น เพื่อสร้างความเข้าใจต่อบุคคลบางส่วนที่ยังมีความคิดว่า การพัฒนาตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะทำให้ประเทศไทยถอยหลัง ไปสู่เศรษฐกิจยังชีพในอดีต จึงควรเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่าง ของเศรษฐกิจทั้งสองแบบ ดังนี้

การเปรียบเทียบเศรษฐกิจยังชีพและเศรษฐกิจพอเพียง

ปัจจัย	เศรษฐกิจยังชีพ	เศรษฐกิจพอเพียง
1. สภาพสังคม	สังคมปิด	สังคมเปิด
2. ตัวกำหนดความพอเพียง	สภาพแวดล้อม	สภาพจิตใจ
3. การผลิต	สนองความต้องการบริโภค	เพื่อการบริโภคและการค้า
4. ทรัพยากรธรรมชาติและการผลิต	อุดมสมบูรณ์การผลิตแบบทออยู่หากิน	จำกัดการผลิตแบบทำกินทำให้ทำขาย
5. การบริโภค	สนองความต้องการพื้นฐาน	สนองความต้องการพื้นฐานและพัฒนาคุณภาพชีวิต
6. ตัวกำหนดมูลค่าในการแลกเปลี่ยน	ความสัมพันธ์ทางสังคม	อุปสงค์/อุปทานที่มีต่อผลผลิต
7. รูปแบบของการแลกเปลี่ยน	Barter System	Barter System และ Money System
8. การรวมกลุ่ม	เพื่อสนองการผลิต	เพื่อสร้างอำนาจต่อรอง
9. คุณค่าต่อการดำรงชีวิต	ความสัมพันธ์ทางสังคม	เงินและคุณภาพชีวิต
10. การดำรงอยู่ของความพอเพียง	สังคมที่ไม่แตกต่างทางชนชั้น	สังคมหลากหลายอาชีพและหลายชั้น

ที่มา: ปรับปรุงจาก "การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง" สมศรี จินะวงษ์, 2544

จากตารางเปรียบเทียบข้างต้นจะเห็นได้ชัดเจนแล้วว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นการต่อยอดจากเศรษฐกิจยังชีพที่จะพัฒนาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นแต่ดำเนินไปอย่างมีคุณธรรมและมีคุณภาพ มุ่งเน้นคุณภาพชีวิตและสังคมด้วยนอกเหนือจากด้านเศรษฐกิจ

ในขณะเดียวกัน มีชุมชนหลายแห่งที่มีความเชื่อมั่นและลงมือปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจบุญนิยม ซึ่งขัดแย้งและปฏิเสธแนวทางเศรษฐกิจทุนนิยมสิ้นเชิง ดังจะเห็นได้จากชุมชนอโศกในหลายจังหวัด และเกษตรกรลูกค้าผักชำระหนี้ก็ได้รับความอนุเคราะห์ในการฝึกอบรมหลักสูตรสังฆธรรมชีวิต อันเป็นผลให้เกษตรกรจำนวนมากได้ปรับปรุงการดำเนินชีวิตทั้งด้านการประกอบอาชีพและจิตใจอีกด้วย

การเปรียบเทียบเศรษฐกิจบุญนิยมและเศรษฐกิจทุนนิยม

ลักษณะสำคัญ	เศรษฐกิจบุญนิยม	เศรษฐกิจทุนนิยม
1. แก่นแท้ของระบบ	เศรษฐกิจแห่งความพอดีบนพื้นฐานศาสนา	เศรษฐกิจแห่งความเจริญเติบโตบนพื้นฐานการแข่งขัน
2. จุดมุ่งหมาย	ความสมบูรณ์ทางจิตใจ	ความสมบูรณ์ทางวัตถุ
3. หลักของความสำเร็จ	หลุดพ้นจากโลภียธรรม	ลุ่มหลงในโลภียธรรม
4. เป้าหมายสุดท้าย	ตัดขาดจากวัตถุนิยม	ลุ่มหลงในวัตถุนิยม
5. โลกทัศน์	อยู่อย่างเรียบง่าย	อยู่อย่างร่ำรวยทางวัตถุ
6. กิจกรรมทำงาน	ทำงานขยัน/ต้องการน้อย/ช่วยเหลือกัน/แบ่งปันกัน	ทำงานน้อย/ต้องการมาก/ไม่แบ่งปัน
7. สิ่งแวดล้อม	คุ้มครองระบบนิเวศ	สร้างมลภาวะ/ทำลายธรรมชาติ

ที่มา: กนกศักดิ์ แก้วเทพ (ปี 2003) "การศึกษารูปแบบของชุมชนพึ่งตนเอง กรณีศึกษาชุมชนศรีชะเอมโคก จังหวัดศรีสะเกษ"

จากตารางข้างต้น จะเห็นว่าเศรษฐกิจบุญนิยมและเศรษฐกิจทุนนิยมอยู่กันคนละขั้ว โดยเศรษฐกิจบุญนิยม ยึดพื้นฐานศาสนาเป็นหลัก แต่เศรษฐกิจทุนนิยมยึดความแข่งขันเป็นหลัก หากประชาชนหันมายึดถือแนวทางเศรษฐกิจบุญนิยมมากขึ้น ความขัดแย้งและความแตกต่างทางชนชั้นจะลดลง ในขณะที่ความสมานฉันท์และความรักปรารถนาดีต่อกันจะเพิ่มมากขึ้นซึ่งผมก็คาดหวังว่าจะจะไปตามความฝันดังกล่าวในอนาคต

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันประเทศไทยคงต้องตั้งมั่นว่า เราจะบริหารพัฒนาประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งก็ไม่ได้ปฏิเสธเศรษฐกิจทุนนิยมโดยสิ้นเชิง แต่เป็นการพัฒนาให้เศรษฐกิจทุนนิยมดำเนินไปอย่างมีคุณธรรมนำหน้าผลกำไร และเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อความเปลี่ยนแปลงจากสภาวะโลกาภิวัตน์ทั้งภายในและภายนอกประเทศ ดังนั้น ความเข้าใจต่อระบบเศรษฐกิจทั้งสองแนวจึงเป็นสิ่งสำคัญที่พวกเราต้องเรียนรู้

การเปรียบเทียบเศรษฐกิจทุนนิยมและเศรษฐกิจพอเพียง

ประเด็น	เศรษฐกิจทุนนิยม	เศรษฐกิจพอเพียง
1. ปรัชญา	สร้างความสามารถแข่งขัน	สร้างภูมิคุ้มกันและความพอดี
2. นโยบาย	เปิดเสรีการค้าและการลงทุน	พึ่งตนเองและพึ่งพากัน
3. การบริหาร	Market Wisdom	Moral Wisdom
4. ผลตอบแทน	Return on Investment	Return on Integrity
5. การค้า	Free Trade	Fair Trade
6. เศรษฐกิจ	Global Economy	Local Economy
7. ความมั่นคง	Gross Nation Product (GNP)	Gross National Happiness (GNH)

จากตารางข้างต้น คงเห็นแล้วว่า เป้าหมายสุดท้ายของแนวเศรษฐกิจทุนนิยมคือ ผลผลิตมวลรวมประชาชาติ (Gross Nation Product-GNP) แต่เป้าหมายของแนวเศรษฐกิจพอเพียงคือ ความสุขมวลรวมประชาชาติ (Gross National Happiness-GNH) ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับประชาชนคนไทย ตามพระราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะปกครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” สุดท้ายนี้ ขอฝากให้ทุกท่านร่วมกันดำเนินชีวิตครอบครัวและหน้าที่การงานให้สอดคล้องกับแนวคิดอันทรงคุณค่านี้ เพื่อประโยชน์สุขของตนเอง ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติต่อไป

37

พอเพียง ระดับมหภาค

สวัสดีครับ...มีเรื่องที่น่าสนใจเรียนรู้มาแล้วสู่กันฟังเช่นเคย เป็นเรื่องของการบริหารเศรษฐกิจมหภาคตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่ง ดร.ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ ประธานสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) ได้นำเสนอในการสัมมนาวิชาการประจำปี 2549 ในวันที่ 9 ธันวาคม 2549 ณ โรงแรมแอมบาสเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน จ.ชลบุรี

เห็นว่าเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาสาระเหมาะสมที่จะนำมาสร้างความเข้าใจแนวทางการบริหารประเทศตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและอาจนำมาปรับใช้ในการบริหารองค์กรได้ด้วย จึงขอนำบทสรุปมาให้ได้ทราบและนำไปคิดปรับใช้ในองค์กรต่อไป

เนื้อหาของบทสรุปนี้เกี่ยวกับแนวทางในการบริหารเศรษฐกิจมหภาคตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากพฤติกรรมต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจที่มีลักษณะของความไม่พอเพียงแทบทุกด้าน เช่น การบริโภค การลงทุน การกักตุน เป็นต้น โดยขาดการวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และขาดภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนและความเสี่ยงต่างๆ ตลอดจนขาดธรรมาภิบาลที่ดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้แนะถึงเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาสำหรับการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตนในทุกๆ ระดับ เพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤติและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากการสรุปเนื้อหาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเป็นทางการ ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติของประชาชนในทุกๆ ระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและ

การดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี”

เศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารเศรษฐกิจมหภาคด้วย ซึ่งบทสรุปได้เน้นแนวทางการบริหารงานที่สอดคล้องรวม 5 ด้าน คือ

1. ความต้องการที่พอประมาณ ต้องเริ่มจากตัวผู้บริหารก่อน ถ้าผู้บริหารมีความต้องการที่ไม่มีสิ้นสุดไม่ว่าจะเป็นอำนาจหรือความร่ำรวย ก็เป็นการยากที่จะมีพฤติกรรมการบริหารที่พอประมาณ

2. การตั้งเป้าหมายที่พอประมาณและมีเหตุผล เป้าหมายที่พอประมาณเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ทะเยอทะยานเกินไป และก็ไม่ใช่เป้าหมายที่ต่ำ แต่ต้องเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนเองหรือ

หน่วยงานอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเป็นเป้าหมายที่สูงก็ได้ ทั้งนี้ต้องมีการวิเคราะห์ศักยภาพอย่างรอบคอบ มีเหตุมีผลโดยคำนึงถึงความเสี่ยงด้วย

3. การมีระบบภูมิคุ้มกันที่ดี ในภาวะที่มีความเสี่ยงจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันการบริหารที่ดี จึงต้องอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจเรื่องความเสี่ยงที่จะมีผลกระทบต่องาน การวางระบบภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น จึงเป็นเรื่องสำคัญ

4. การใช้ความรู้และรอบคอบ ความระมัดระวัง รอบคอบ โดยมีความรู้รอบด้านเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการบริหารงานในโลกปัจจุบันที่มีความซับซ้อนกว่าในอดีตมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการวางแผนดำเนินการทุกขั้นตอน

5. คุณธรรมความซื่อสัตย์ เรื่องคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต เป็นพื้นฐานของการอยู่รอดของสังคมโดยรวม ถ้าผู้บริหารขาดพื้นฐานเรื่องนี้ย่อมสร้างปัญหาแก่ประเทศชาติ

หลักการบริหารงานตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารเศรษฐกิจมหภาคด้านต่างๆ ได้ ทั้งนี้ ดร.ฉลองภพ ได้เสนอบางประเด็นที่สำคัญ เช่น

1. กรอบนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่สร้างความพอประมาณในระบบเศรษฐกิจ ในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ กรอบนโยบายเศรษฐกิจมหภาคไม่สามารถควบคุมความร้อนแรงเกินตัวของระบบเศรษฐกิจ แต่กลับเป็นตัวเสริมความร้อนแรงของระบบ อย่างไรก็ตาม กรอบนโยบายการเงินที่ใช้ในปัจจุบัน คือ ระบบอัตราแลกเปลี่ยนลอยตัวอย่างมีการบริหารจัดการ (Manage Float) และการตั้งเป้าหมายดูแลอัตราเงินเฟ้อ (Inflation Targeting) สามารถช่วยสร้างความพอประมาณในระบบเศรษฐกิจได้ดีขึ้นกว่าเดิม สิ่งจำเป็นต่อไปคือ การผ่านกฎหมายที่จะรองรับนโยบายการเงินที่ใช้ในปัจจุบันอย่างเป็นทางการ

2. การประเมินศักยภาพของเศรษฐกิจ และการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างพอประมาณ ซึ่งรวมถึงการตั้งเป้าหมายเศรษฐกิจในระดับพอประมาณ โดยเฉพาะเป้าหมายการขยายตัวทางเศรษฐกิจควรอยู่บนพื้นฐานความมีเหตุผลที่อิงความเป็นจริง ไม่ขึ้นอยู่กับ

ความต้องการของผู้บริหารเป็นหลัก การประเมินความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจของประเทศก็ควรกระทำอย่างรอบคอบ หากคิดไปเองว่าประเทศเข้มแข็งเกินจริงและไปทำข้อตกลงการค้าเสรีอย่างหลากหลายและรวดเร็ว ก็อาจเกิดผลเสียได้มาก การดำเนินนโยบายจึงควรทำอย่างรอบคอบ ไม่ใช่เน้นการทำมากและทำเร็ว ยิ่งถ้าเป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ก็ยิ่งไม่ควรทำมากและเร็วเกินไป

3. การลงทุนที่พอประมาณและมีเหตุผล ก่อนวิกฤติเศรษฐกิจมีการลงทุนที่เกินพอดี และขาดการวิเคราะห์ความคุ้มค่าอย่างมีเหตุผล จากทั้งภาครัฐและภาคเอกชน แม้ว่าในอดีตได้มีความพยายามทำให้การลงทุนในโครงการขนาดใหญ่ (Mega Project) มีความรอบคอบมากขึ้น แต่ก็ยังมีช่องโหว่ทางกฎหมายอยู่มาก ทั้งนี้ ในช่วงรัฐบาลที่ผ่านมาที่มีการริเริ่มผลักดัน Mega Projects มากมาย ซึ่งมูลค่ามากกว่าล้านล้านบาท และการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการเหล่านี้ไม่ได้กระทำอย่างรัดกุม ไม่มีการตรวจทางการวิเคราะห์อย่างน่าเชื่อถือได้ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้มาก ดังนั้น ภารกิจที่สำคัญในปัจจุบัน น่าจะเป็นการสร้างระบบให้การลงทุนใน Mega Projects มีความพอประมาณ ความรอบคอบ และความมีเหตุผลที่ชัดเจน

4. การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี การสร้างระบบเพิ่มความคุ้มกันให้แก่เศรษฐกิจของประเทศก็เป็นเรื่องสำคัญ นอกจากกรอบนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่ช่วยสร้างความพอประมาณในระบบเศรษฐกิจ ความร่วมมือทางการเงินในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ก็อาจช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันให้แก่ทั้งภูมิภาคโดยรวม และลดโอกาสที่จะเกิดวิกฤติเศรษฐกิจขึ้นอีก ความร่วมมือนี้รวมถึง Chiangmai Initiative และการพัฒนาตลาดพันธบัตรในเอเชีย (Asia Bond) นอกจากนั้น การสร้างระบบเตือนภัย (Early Warning System) ทางด้านเศรษฐกิจภายในประเทศก็จะช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันอีกทางหนึ่งด้วย โดยเฉพาะเมื่อนโยบายประชานิยมกลายมาเป็นสิ่งที่ประชาชนเรียกร้องในวงกว้าง จึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์ข้อมูลเตือนภัยทางการคลังที่ครบถ้วน ซึ่งรวมภาวะทางการเงินในอนาคตของโครงการรัฐทั้งหมดอย่างสมบูรณ์

ทั้งโครงการที่มีอยู่ในระบบงบประมาณและโครงการนอกระบบงบประมาณ ระบบดังกล่าวจะช่วยสร้างภูมิคุ้มกันทางการคลังเพิ่มเติม เพื่อเสริมระบบภูมิคุ้มกันที่เกิดจากนโยบายการเงิน

หวังว่า ทุกท่านจะได้้นำแนวทางการบริหารเศรษฐกิจมหภาค ดังกล่าวมาคิดวิเคราะห์และนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานองค์กร เพื่อให้ทุกองค์กรมีการบริหารจัดการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อย่างแท้จริง

38

รหัสพัฒนาใหม่ เมื่อโลกต้อง เปลี่ยนแปลง

เมื่อต้นปีนี้ ผมได้รับหนังสือเล่มหนึ่ง ชื่อว่า “พระเจ้าอยู่หัวกับรหัสพัฒนาใหม่” เขียนโดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี เมื่ออ่านแล้วพบว่า น่าสนใจที่จะทำความเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเปรียบเทียบระหว่างการพัฒนาตามแนวทางการอารยธรรมตะวันตกและแนวทางตามพระราชดำริ จึงนำมาสรุปให้ได้เรียนรู้กัน ดังนี้

ตลอดระยะเวลา 60 ปี แห่งการครองราชย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศเป็นอเนกประการ ทั้งด้านการศึกษา ศาสนา วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ศิลปวัฒนธรรม เกษตรกรรม สิ่งแวดล้อม การแพทย์ การสาธารณสุขและอื่นๆ

เมื่อมองหาความหมายเชิงลึกของแนวทางการพัฒนาของพระเจ้าอยู่หัว จะเห็นว่าเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการพัฒนา ซึ่งแตกต่างไปจากการพัฒนากระแสหลักของโลก ซึ่งมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยให้มนุษยพันธ์วิฤติจากอารยธรรมปัจจุบัน

การพัฒนาตามแนวทางตะวันตก สืบเนื่องมาจากการใช้ความรู้เป็นอำนาจเข้าแย่งชิงเพื่อเงินหรือความร่ำรวย ซึ่งอาจเขียนเป็นรหัสพัฒนาได้ว่า KPM (Knowledge-Power-Money) หรือ ความรู้-อำนาจ-เงิน และในปัจจุบันมีผู้กล่าวกันทั่วไปว่าการพัฒนาแนวทางนี้ กำลังพาโลกไปสู่ความเจ็บป่วยและวิฤตการณ์มากขึ้นทุกที

แนวทางการพัฒนาของพระเจ้าอยู่หัวนั้นกล่าวได้ว่า นำความดีเป็นตัวตั้งเพื่อการอยู่รวมกันโดยใช้ความรู้ซึ่งอาจเขียนเป็นรหัสพัฒนาว่า GCK (Goodness-Community-Knowledge) หรือ ความดี-การอยู่รวมกัน-ความรู้

การพัฒนาแบบกระแสหลัก กำลังนำโลกเข้าสู่ความเสื่อมเสียทางศีลธรรมและนำสู่ปัญหาความเจ็บป่วยทั้งร่างกายและจิตใจมากขึ้นเรื่อยๆ เพราะใช้เงินเป็นตัวตั้ง ดังนั้นหากเราต้องการรักษาโลกไว้ให้ได้ จำเป็นต้องใช้รหัสพัฒนาใหม่ เราจึงควรสนใจศึกษาหาความหมายเชิงลึกของแนวทางการพัฒนาของพระเจ้าอยู่หัวให้ลึกซึ้ง เพราะอาจเป็นรหัสพัฒนาใหม่ที่ช่วยให้โลกรอดจากความเจ็บป่วยได้

พวกเราทราบกันดีว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระประสูติกาลและทรงเจริญพระชนมพรรษาในช่วงต้น รวมทั้งทรงได้รับการศึกษาในดินแดนอารยธรรมตะวันตก อันอาจกล่าวได้ว่าทรงเป็นบุคคลในอารยธรรมตะวันตก แต่คงเห็นได้ว่าทัศนะเกี่ยวกับการพัฒนาของพระองค์กลับแตกต่างจากแนวทางตะวันตกเป็นอย่างมาก

ทิวทัศน์ (Concept) เกี่ยวกับเรื่องอะไรย่อมนำไปสู่การปฏิบัติตามแนวคิดนั้น จากอริยสัจ 4 ที่มีมรรค 8 ก็เริ่มต้นข้อแรกด้วยสัมมาทิฐิเสมอ เพราะสัมมาทิฐิย่อมนำไปสู่สัมมาปฏิบัติ แต่ถ้าเริ่มด้วยมิจฉาทิฐิผลที่ตามมาย่อมเป็นมิจฉาปฏิบัติ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาก็เช่นเดียวกัน หากเป็นสัมมาทิฐิย่อมนำไปสู่สัมมาพัฒนา แต่ถ้าเป็นมิจฉาทิฐิก็จะนำไปสู่มิจฉาพัฒนาเช่นกัน

รหัสพันธุกรรม (Genetic Code) เป็นตัวกำหนดแบบหรือโครงสร้างของสิ่งมีชีวิต รหัสพันธุกรรมชุดหนึ่งเป็นตัวกำหนดว่าสิ่งมีชีวิตนั้นจะเติบโตเป็น สัตว์ หรือพืช หรือคน สัตว์แต่ละชนิดแตกต่างกันก็เพราะถูก “ออกแบบ” โดยรหัสพันธุกรรมที่ต่างกัน รหัสพันธุกรรม คือ DNA (Deoxyribo nucleic acid) DNA มีฐานที่เรียกเป็นตัวอักษร 4 ตัว คือ A T C G

เส้น DNA ของมนุษย์มีความยาว 3 พันล้านตัวอักษร คือมีตัวอักษร 4 ตัว เรียงเป็นลำดับเฉพาะ เช่น ACG AAA ATG CCC GTA ..... ไปเป็นจำนวน 3 พันล้านตัว โดยที่กลุ่ม 3 ตัว (Triplets) แบบหนึ่งๆ เป็นรหัส (code) อย่างหนึ่งและเป็นแบบจำเพาะมาก ถ้าผิดไปตัวหนึ่งที่เรียกว่า กลายพันธุ์ (mutation) อาจทำให้ร่างกายเปลี่ยนแปลงไปทั้งระบบ ดังนั้น การเรียงลำดับ ตัวอักษรในรหัสพันธุกรรมจึงกำหนดรูปลักษณ์ของชีวิต

คำถามที่น่าสนใจ ก็คือ จะมีรหัสพัฒนา (Development code) ที่ประกอบด้วยการเรียงลำดับตัวอักษรที่ต่างกันจะกำหนดรูปลักษณ์ของสิ่งมีชีวิตที่ต่างกันหรือไม่? ถ้ามีจริงรหัสพัฒนาของอารยธรรมตะวันตกเป็นมาอย่างไร

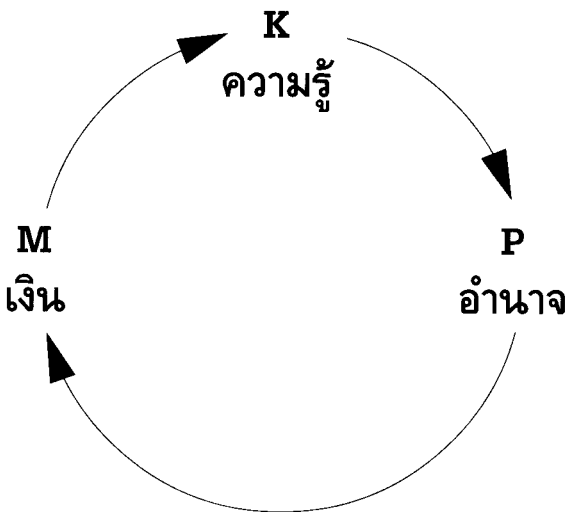
เมื่อประมาณ 500ปีที่ผ่านมา ในยุโรปได้มีการค้นพบความรู้วิทยาศาสตร์ซึ่งเป็นความรู้ที่คมชัดลึกและมีเสน่ห์น่าเรียนรู้ จึงมีการนำความรู้นั้นไปสร้างเทคโนโลยีที่มีอนุภาพมาก เช่น เครื่องจักรไอน้ำ เรือรบขนาดใหญ่ที่ทำด้วยเหล็ก และปืนใหญ่ ปืนกล เป็นต้น

อาวุธอันทรงอนุภาพและเรือรบที่สามารถแล่นไปได้ทั่วโลก ทำให้ชาวยุโรปสามารถใช้อำนาจมหาศาลนี้ไปบังคับหรือเข่นฆ่าผู้คนทุกทวีป

เพื่อแย่งชิงดินแดนและทรัพยากรรวมทั้งปกครอง จึงเกิดลัทธิล่าอาณานิคมหรือจักรวรรดินิยม ทำให้ชาวยุโรปได้สร้างความมั่งคั่งเหนือกว่าดินแดนอื่นๆ เมื่อมีเครื่องจักรที่ช่วยให้เกิดการผลิตรายในยุคอุตสาหกรรม จึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะสร้าง ค่านิยมและผลักดันให้คนทั้งโลกเป็นผู้บริโภคนิยม จึงเกิดอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยมและเกิดโครงสร้างของระบบการสื่อสาร รวมทั้งระบบการเคลื่อนไหวของเงินตรา

เนื่องจากการพัฒนาที่ไม่เท่าเทียม จึงเกิดการกระจุกของเงินกองทุนขนาดใหญ่ที่สามารถเดินทางรอบโลกด้วยความเร็วของแสง ประกอบกับความรู้ความสามารถของผู้บริหารเงินทุนทำให้สามารถไปดูดเงินและทรัพยากรอื่นๆ ทั่วโลก ทำให้เกิดระบบทุนนิยมหรือเงินนิยม

จะเห็นได้ว่า อารยธรรมปัจจุบันเริ่มจากความรู้ (Knowledge) นำไปสู่อำนาจ (Power) และก่อให้เกิดการสะสมเงิน (Money) รหัสการพัฒนาแบบนี้จึงอาจเขียนได้ว่า KPM หรือความรู้-อำนาจ-เงิน ซึ่งอาจวิ่งย้อนกลับได้เป็นวงกลมดังรูป

ซึ่งหมายความว่า อำนาจและเงิน สามารถไปกำหนดให้แสวงหาความรู้เพิ่มเติมเพื่อมาส่งเสริมอำนาจและเงินให้เพิ่มพูนขึ้นอีก การศึกษา

และการวิจัยในปัจจุบัน จึงตกอยู่ในโครงสร้างอำนาจและเงินด้วย

การพัฒนาสมัยใหม่แบบตะวันตก มีผลดีหลายอย่าง เช่น การคมนาคม การขนส่ง บริการทางการแพทย์ ประโยชน์ของการค้าเสรี การเงินเสรี แต่สิ่งที่เป็นผลลบจากการพัฒนาที่เห็นได้ชัดเจน คือช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากขึ้น การทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างมหาดล การทำลายวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ วิกฤตการณ์ทางสังคมอย่างรุนแรง ทำให้ครอบครัวอ่อนแอ ชุมชนล่มสลาย ปัญหาอาชญากรรม โสเภณี ยาเสพติดโรโคเอดส์ ความขัดแย้ง ความรุนแรงตลอดจนสงคราม

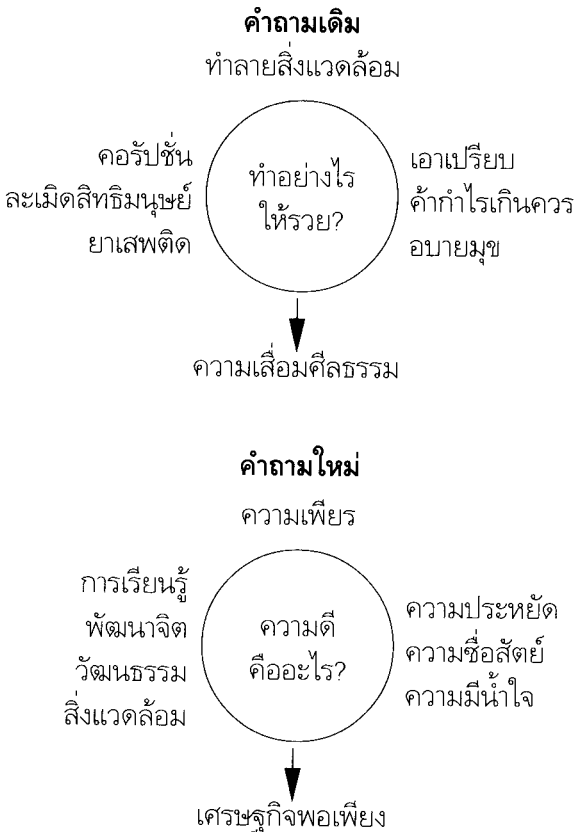
ท่านพุทธทาสภิกขุมองเห็นวิกฤตดังกล่าวมานานแล้ว ท่านจึงพร่ำสอนว่า “ถ้าศีลธรรมไม่กลับคืนมา โลกจะวินาศ” และ อัลเบิร์ต ไอน์สไตน์ เคยกล่าวว่า “เราต้องการวิถีคิดใหม่โดยสิ้นเชิง ถ้ามนุษยชาติจะอยู่รอดได้”

เมื่อ 30 ปีที่แล้ว ในขณะที่นักเศรษฐศาสตร์ของไทยพากันพูดว่า ภาคเกษตรจะมีความสำคัญน้อยลง แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสว่า “การเกษตรมีความสำคัญ เพราะเกี่ยวข้องกับชีวิตคนจำนวนมาก จะคิดแต่เงินเพียงอย่างเดียวไม่ได้ อุตสาหกรรมนั้นต้องคิดถึงการทำลายสิ่งแวดล้อมด้วยการแก้ไขปัญหาล้างแวดล้อมนั้นแพงมาก” พระองค์ต้องการแสดงว่า ความแข็งแรงของสังคมชนบทเป็นรากฐานของประเทศ ไม่ใช่พากันไปสู้ภาคอุตสาหกรรมกันหมดและทอดทิ้งเกษตรกรรมที่เป็นรากฐานชีวิตและวัฒนธรรมของคนไทยมาแต่เดิม เพราะการพัฒนาแบบที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง

พระองค์ทรงมีพระราชดำรัสและพระราชกรณียกิจมากมาย ที่ทรงเอาพระทัยใส่ชีวิตและอาชีพเกษตรกร สนับสนุนทั้งกำลังใจและเทคนิคที่ทรงคิดค้นทดลองทั้งด้านพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ เรืองดิน เรืองน้ำ ฝนเทียม การตั้งศูนย์ศึกษาพัฒนาตามภาคต่างๆ รวมทั้งทรงทำเกษตรกรรมภายในสวนจิตรลดา และในที่สุดแนวพระราชดำริเกี่ยวกับการพัฒนาที่ได้กลั่นกรองตกผลึกมาอยู่ที่ “เศรษฐกิจพอเพียง” ที่เน้นความพอประมาณ ลดกิเลส ลดความเสี่ยงโดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน ความมีเหตุผลและระบบความคุ้มกันเพื่อรองรับผลกระทบจากโลกาภิวัตน์ ทรงเคยมีพระราชกระแสว่า “ใครจะว่าเขยก็ช่างเขา ขอให้เราพออยู่พอกิน

และมีไม่ตรีจิตต่อกัน”

เศรษฐกิจพอเพียงจึงไม่ใช่เรื่องของเทคนิคทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่เป็นเรื่องของกระบวนการทัศน์ใหม่ของการพัฒนา กระบวนทัศน์ใหม่ต้องการคำถามใหม่ คำถามในการพัฒนาตามเศรษฐกิจกระแสหลัก คือ “ทำอะไรจะรวย” ซึ่งจะนำไปสู่ความเลื่อมต่างๆ ที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน แต่คำถามในวิถีเศรษฐกิจพอเพียงคือ “ความดีคืออะไร” รหัสพัฒนาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็น GCK หรือ Goodness (ความดี) Community (การอยู่ร่วมกัน) Knowledge (ความรู้) ดังนั้นคำถามที่ต่างกันย่อมบังเกิดผลที่ต่างกัน ดังรูปนี้

จากคำถามใหม่ย่อมเห็นได้ว่า ถ้าขยันหมั่นเพียร ประหยัด และ ออมเงินจะไม่หายจนได้อย่างไร และยังมีคำตอบอื่นๆ ที่เป็นไปเพื่อการ อยู่ร่วมกันทั้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งพัฒนาจิตใจให้สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อสร้างดุลยภาพความพอเพียง ความมีเหตุผลและคุณภาพชีวิต

เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงนี้ แม้เป็นแนวพระราชดำริและทรงตรัส มานานแล้ว แต่เดิมก็ไม่มีใครได้ยิน เพราะยังฝังใจกับเศรษฐกิจสมัยใหม่ จนกระทั่งบ้านเมืองเกิดวิกฤตจึงเริ่มได้ยิน แต่ก็ยังไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร เนื่องจากเศรษฐกิจแบบตะวันตกได้เข้ามาสร้างวิถีคิด วิธิมอง และ โครงสร้างทางเศรษฐกิจในแบบนั้นมานานมาก

การพัฒนาแบบตะวันตกที่ใช้ความรู้เป็นตัวนำนั้น เราได้เห็นแล้วว่า ความรู้ไม่มีพลังพอที่จะต้านทานอำนาจของกิเลส จึงถูกนำไปใช้เป็น เครื่องมือของอำนาจและเงิน ทำให้เกิดการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อความ ร่ำรวยของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจและเงิน เป็นผลให้ทำลาย รากฐานวัฒนธรรมที่ชุมชนเคยมีชีวิตอยู่ร่วมกัน แบบเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และ ช่วยเหลือกัน มีการประนีประนอม การไกลเกลี่ยข้อขัดแย้ง การแบ่งปัน การใช้ทรัพยากรต่างๆ

โลกจะไม่หายวิกฤตเลย ถ้ามนุษย์ไม่เปลี่ยนวิถีคิดจากประโยชน์ ของปัจเจกชนแบบตัวใครตัวมันหรือใครมีเอี่ยวสาวได้สาวเอา เปลี่ยนมา เป็นคิดเชิงร่วมกัน ดังนั้นความเป็นชุมชน (Community) หรือตัว C จึงเข้ามาอยู่ในรหัสพัฒนาใหม่ที่เรียงลำดับว่า GCK โดยมีความรู้ (K) เป็นตัวตามไม่ใช่ตัวนำ และเป็นความรู้เพื่อความดีและการอยู่ร่วมกัน

ทั้งนี้เราต้องเข้าใจว่า ความรู้มี 2 ประเภท คือ 1. ความรู้ในตัวคน (เชิงวัฒนธรรม) และ 2. ความรู้ในตำรา (เชิงวิทยาศาสตร์) ความรู้ในตัวคนนั้นได้มาจากประสบการณ์ชีวิตและการทำงานซึ่งทุกคนมีทั้งนั้น นั่นคือมีฐานอยู่ในวัฒนธรรม แต่ความรู้ในตำรานั้นมีฐานอยู่ในการวิจัย ค้นคว้า ซึ่งน้อยคนจะมี ถ้าเรานำความรู้ในตัวคนเป็นตัวตั้ง จะทำให้ ทุกคนกลายเป็นคนมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีความมั่นใจ แล้วเอาความรู้ใน ตำรามามาเป็นตัวต่อ ยอดจะทำให้ความรู้สมบูรณ์มากขึ้น

พระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในความรู้สมัยใหม่ทุกสาขาวิชา แต่ทรงนำมาปรับใช้ความดีและการอยู่ร่วมกัน ในพระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก ก็มีเรื่องการใช้เทคโนโลยีชีวภาพมาขยายพันธุ์พืช แต่เป็นไปเพื่ออนุรักษ์และเพิ่มพูนทรัพยากรธรรมชาติ

อ.ประเวศ วะสี เสนอวิธีการปรับเปลี่ยนจากวิถีเศรษฐกิจทุนนิยม ไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง 4 ประการคือ 1. การสร้างทิวทัศน์และจิตสำนึกใหม่ 2. ออกแบบโครงสร้างการพัฒนาที่ถูกต้อง 3. ส่งเสริมจิตตปัญญาศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตน 4. สร้างเครื่องมือใหม่ทางสังคม ครั้งหน้าผู้เขียนจะมาให้ฟังว่า ทั้ง 4 ข้อเสนอนี้เป็นอย่างไรบ้างนะครับ

39

GCK

รหัสพัฒนาใหม่

สู่วิถีพอเพียง

เนื้อหาบางส่วนของหนังสือ “พระเจ้าอยู่หัวกับรหัสพัฒนาใหม่” ซึ่งเขียนโดย ศ.นพ.ประเวศ วะสี มานำเสนอให้ได้เรียนรู้และทำความเข้าใจถึงแนวทางการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และทิ้งท้ายด้วยวิธีการปรับเปลี่ยนจากวิถีเศรษฐกิจทุนนิยมไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งอ.ประเวศ วะสี เสนอไว้ในหนังสือเล่มดังกล่าวด้วย 4 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. การสร้างทิวและจิตสำนึกใหม่

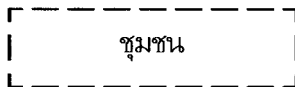
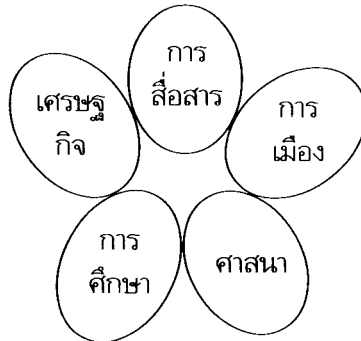
เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับชีวิตและการอยู่ร่วมกัน จึงจำเป็นต้องมีการปรับทิวและจิตสำนึก โดยการรณรงค์ให้ผู้คนเปลี่ยนจากคำถามเก่าว่า “ทำอะไรจะรวย” มาเป็นคำถามใหม่ว่า “ความดีคืออะไร” ให้ทุกคนพยายามตอบคำถามนี้ เมื่อถามตอบซ้ำๆ หลายครั้ง ทิวและจิตสำนึกค่อยๆ เปลี่ยนไปว่า เป้าหมายของชีวิตและการพัฒนาคือ “ความดีและการอยู่ร่วมกัน” ไม่ใช่ “การทำกำไรสูงสุด”

รหัสพัฒนาใหม่ คือ GCK หรือ ความดี-การอยู่ร่วมกัน-ความรู้ นั้น ความดีต้องเป็นตัวตั้ง การอยู่ร่วมกันเป็นเป้าหมาย ความรู้เป็นเครื่องมือ โดยมีชีวิตและเศรษฐกิจพอเพียงเป็นผล

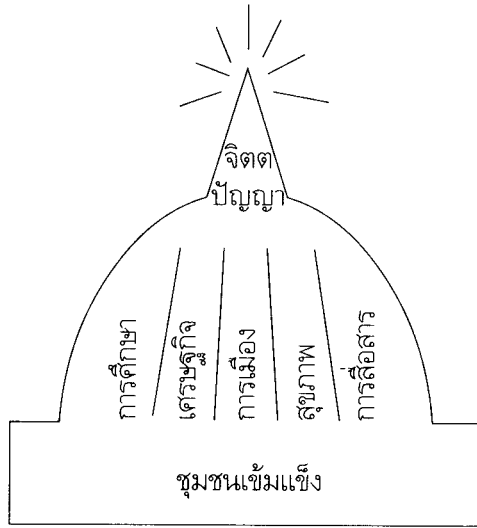
2. การออกแบบโครงสร้างและการพัฒนาที่ถูกต้อง

โครงสร้างที่ถูกต้องจะต้องมีฐานที่แข็งแรง โครงสร้างจึงจะมั่นคง สังคมก็เช่นกันที่ต้องมีฐานแข็งแรง สังคมจึงเติบโตใหญ่และมั่นคงได้ หากฐานอ่อนแอแต่ข้างบนใหญ่และหนัก ก็จะทำให้เกิดการพังทลายลง การพัฒนาที่ผ่านมาไม่คำนึงถึงฐานที่แข็งแรงสังคมจึงพังทลายลง

ฐานของสังคม คือชุมชนท้องถิ่น ชุมชนท้องถิ่นที่เข้มแข็งจะช่วยแก้ไขปัญหาทุกชนิดไปพร้อมกันอย่างบูรณาการทุกด้าน เช่น เศรษฐกิจ-จิตใจ-ครอบครัว-ชุมชน-สังคม-วัฒนธรรม-สิ่งแวดล้อม-สุขภาพ เป็นต้น ทำให้เกิดความร่มเย็นเป็นสุข

(ก.) การพัฒนาที่ไม่เชื่อมโยงกับฐาน

(ข.) การพัฒนาที่เชื่อมโยงกับฐาน

การพัฒนาทุกอย่างข้างบนต้องเชื่อมกับฐานล่าง และอยู่บนความเข้มแข็งของฐานไม่ใช่ลอยเคว้งคว้างไม่เชื่อมโยงฐานแบบการพัฒนาทุกวันนี้ที่ทำแบบแยกส่วนและลอยตัวจึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาอะไรได้

ชุมชนเข้มแข็งคือฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เกิดจากการร่วมตัวร่วมคิดร่วมทำสามารถวิเคราะห์วิจัยเรื่องของตนเอง และวางแผนแม่บทชุมชนที่เป็นแผนพัฒนาอย่างบูรณาการ และขับเคลื่อนแผนที่ชุมชนทำเองได้ โดยเอาพื้นที่คือชุมชนท้องถิ่นเป็นตัวตั้ง

การพัฒนาต่างๆ ข้างบน ไม่ว่าจะ เป็นเศรษฐกิจ การศึกษา การสาธารณสุข การสื่อสาร จะมีพลังมากถ้าเชื่อมกับฐานล่าง ทำให้ข้างล่างกับข้างบนเกือบลูกซึ่งกันและกัน ประเทศไทยจึงจะพอเพียงและแข็งแรง

3. การส่งเสริมจิตตปัญญาศึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในงาน

การศึกษาในปัจจุบัน เป็นการศึกษาในวิชาต่างๆ ซึ่งล้วนแต่เป็นเรื่องนอกตัว จึงไม่สามารถดึงศักยภาพภายในมาใช้ได้ เมื่อโลกวิกฤต

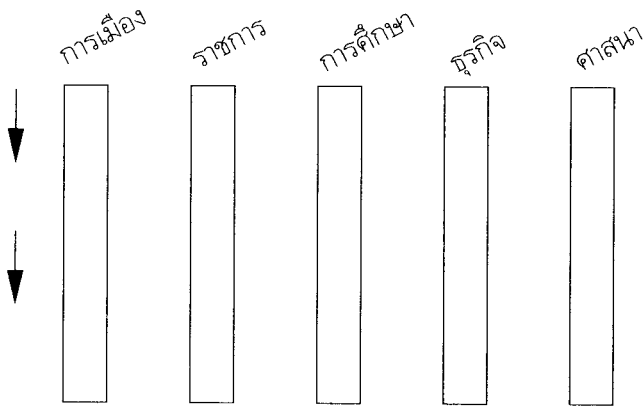
จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานทั้งภายในตนเอง (Personal transformation) และเชิงองค์กร (Organizational transformation) มนุษย์จึงจะพ้นจากวิกฤตของอารยธรรมปัจจุบันได้

การเรียนรู้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformative learning) หรือเรียกว่า (Contemplative Education) เมื่อเรามีการเรียนรู้ที่เข้าถึงความจริงจะเกิดความเปลี่ยนแปลงในตัวเอง เกิดความเป็นอิสระ ความสุข และความรักต่อเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ มีวิถีหลากหลายที่ทำให้เข้าถึงความจริง ทั้งวิธีดั้งเดิมทางปฏิบัติภาวนา วิธี การทางศิลปะ วิธีการทางสังคม เป็นต้น ความพอเพียงนั้นต้องการการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในจิตใจของตนเอง ขณะนี้มีความเคลื่อนไหวทั่วโลกเพื่อพัฒนามิติทางจิตวิญญาณในชื่อต่างๆ กัน เช่น เรียกว่า กระบวนการจิตสำนึกใหม่ จิตวิวัฒน์ สุนทรียสนทนา การเจริญสติแบบ พุทธ เพราะเมื่อมีสติทำให้เข้าถึงความจริง จิตตปัญญาศึกษาจะช่วยให้สามารถปรับวิถีพอเพียงได้ง่ายขึ้น

4. การสร้างเครื่องมือใหม่ทางสังคม

สังคมในปัจจุบันเป็นระบบซับซ้อน (Complex System) ปัญหาหลายอย่างเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างที่แก้ไขได้ยากหรือแก้ไขไม่ได้เลย เช่น ปัญหาความยากจน ความอยุติธรรม การละเมิดสิทธิมนุษยชน ยาเสพติด ความรุนแรงและความเสื่อมทางศีลธรรม เป็นต้น ในขณะที่ระบบต่างๆ หรือสถาบันทางสังคม เช่น ระบบการเมือง ระบบราชการ ระบบการศึกษา สถาบันศาสนา ก็ดูจะอ่อนแอไม่มีพลังที่จะเผชิญปัญหาซับซ้อนในปัจจุบัน

เนื่องจากโครงสร้างในองค์กรต่างๆ เป็นโครงสร้างทางดิ่ง หมายถึง เน้นการใช้กฎหมาย ระเบียบ และการสั่งการจากบนลงล่าง (ตั้งรูป) โครงสร้างแบบนี้ไม่มีพลังเพียงพอที่จะแก้ปัญหาที่ยากและซับซ้อน เพราะเป็นองค์กรอำนาจ ซึ่งแก้ปัญหาไม่ได้ เพราะมีการเรียนรู้น้อย ผู้มีอำนาจต้องการให้อำนาจสั่งการโดยไม่ต้องการเรียนรู้ และไม่ต้องการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเรียนรู้มาก แต่ต้องการให้ทำตามคำสั่ง จึงมีความร่วมมือน้อย มีการเฉื่อยงาน การวิ่งเต้นเส้นสาย ขาดความสุขและความสร้างสรรค์

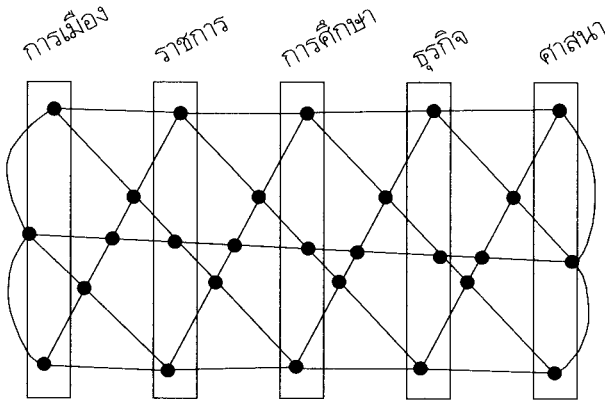
จึงจำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานเชิงองค์กร(Organizational Transformation) วิธีการคือ การสร้างความสัมพันธ์ทางราบ เป็นความสัมพันธ์ใหม่ทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยถือหลักว่าทุกคนมีศักดิ์ศรี มีคุณค่าและมีศักยภาพ สามารถเข้าร่วมกลุ่ม ร่วมคิด ร่วมทำด้วยความเสมอภาคและเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย

หลักการดังกล่าวจะเกิดเป็นโครงสร้างใหม่ทางสังคม ที่เขียนเป็นสัญลักษณ์ว่า INN ดังนี้

I = Individual ปัจเจกบุคคลที่มีจิตสำนึกใหม่ว่า เรามีเกียรติ มีศักดิ์ศรี มีคุณค่า และมีศักยภาพที่จะร่วมกันทำดี ทุกคนมีอิสรภาพและความสุข

N = Nodes คนมีความสนใจร่วมกัน รวมตัวกันร่วมคิดร่วมทำ เป็นกลุ่มอย่างหลากหลายกลุ่มนี้จะมีมีความสุขและสร้างสรรค์ เพราะมีความสัมพันธ์แนวราบด้วยความเสมอภาค

N = Networks มีการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายทั้งระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม ภาพนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ใหม่ ที่เป็นเครือข่ายทางสังคมที่ไม่มีใครครอบงำใคร แต่มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ จะเกิดความรักความสุข พลังทางปัญญาและพลังทางสังคม ที่จะสามารถเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างอันซับซ้อนได้ เป็นเครื่องมือใหม่ทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานในตัวตนและในองค์กร จึงเป็นวิธีการที่ หลุดพ้นวิกฤตของอารยธรรมปัจจุบัน หากระบบการศึกษาจัดให้มีการ เรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานได้ ก็จะสามารถพัฒนาพลังทาง สังคมให้สามารถปรับเปลี่ยนไปสู่วิถีชีวิตและเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ เกิดความร่มเย็นเป็นสุขได้

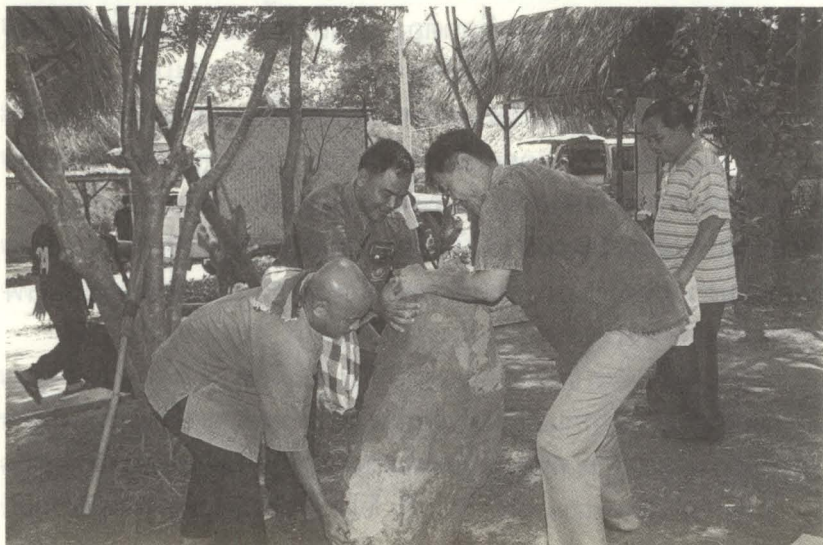
มรรควิธีทั้ง 4 ประการข้างต้นร่วมกัน จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ทิวทัศน์โครงสร้างการพัฒนาที่ถูกต้อง เพื่อสร้างวิถีชีวิตอันพอเพียงและ สันติ

สุดท้ายนี้ หวังว่าข้อเขียนจากหนังสือเล่มนี้จะจุดประกายความคิด ในการวางแผนร่วมกัน และลงมือร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาและ ขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรและพนักงาน รวมทั้งลูกค้า ให้ประสบผลสำเร็จสมดังตั้งใจและเป็นปฏิบัติบูชาที่เป็นรูปธรรม เพื่อน้อมถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอันเป็นที่รักและเคารพ ของพวกเราทุกคน

40

พัฒนา บนทาง สายกลาง

ขอเล่าเรื่อง “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : คำตอบของประเทศกับโลกาภิวัตน์” เนื่องจากในวันที่ 9 มกราคม 2550 ผมได้รับเชิญให้เข้าร่วมการประชุมที่ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล เพื่อเปิดตัวรายงานของ UNDP (United Nations Development Programme) ซึ่งชื่นชมประเทศไทย

ที่ยึด “ทางสายกลาง” เป็นแนวทางแก้ไขความยากจนและรับมือกับความเสียหายทางเศรษฐกิจ รวมทั้งความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ

รายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาคน ฉบับล่าสุดนี้จัดทำขึ้นโดย UNDP ซึ่งได้ัญเชิญปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบรรจุไว้ในรายงานนี้ ซึ่งร่วมกันจัดทำระหว่างหน่วยงานภาครัฐ นักวิชาการ และ UNDP เพื่อต้องการนำเสนอแนวพระราชดำริ ตลอดจนแนวทางประยุกต์ใช้สำหรับเผยแพร่ต่อประชาชนทั้งในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ได้เรียนรู้ด้วย โดยได้นำเสนอประสบการณ์จากหลายภาคส่วน เช่น ภาคธุรกิจ ภาคเกษตร ภาคการศึกษา ที่นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ รวมทั้งการดำเนินชีวิตประจำวัน

นางโจแอนนา เมอร์ลิน-โซลเทส ผู้ประสานงานองค์การสหประชาชาติและผู้แทน UNDP ประจำประเทศไทย กล่าวว่า “เราเชื่อว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสามารถประยุกต์ใช้ได้ทั่วโลก โดยเฉพาะประเทศที่มีการพัฒนาเติบโตรวดเร็ว มักจะได้รับผลกระทบเหมือนประเทศไทย แนวทางนี้เป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ

ซึ่งสามารถนำไปปฏิบัติได้ทั้งภาครัฐ ภาคประชาชน ภาคธุรกิจ และบุคคล สามารถประยุกต์ใช้เพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน การรักษาสິงแวดล้อม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับทุกคน”

พวกเราชาวไทยคงจดจำภาพประทับใจที่นายโคฟี อันนัน เลขาธิการสหประชาชาติ ได้เดินทางมาประเทศไทย เมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2549 เพื่อทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลความสำเร็จสูงสุดด้านการพัฒนามนุษย์ ซึ่งเป็นครั้งแรกที่องค์การสหประชาชาติจัดทำรางวัลเกียรติยศนี้ เพื่อมอบแก่บุคคลดีเด่นที่ได้อุทิศตนตลอดช่วงชีวิตและสร้างคุณค่าผลงานเป็นที่ประจักษ์ ในการพัฒนาคนและเสริมสร้างขีดความสามารถแก่ประชาชนทั้งปวง โดยผ่านทางการศึกษา การขยายโอกาสและทางเลือก สุขอนามัย และโภชนาการ

เลขาธิการ UN กล่าวว่า “ไม่มีสิ่งใดที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าการพัฒนาคน ภายใต้แนวทางการพัฒนาคนของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อพระองค์ทรงบรมราชาภิเษกเถลิงถวัลราชสมบัติในปี 2489 พระองค์ทรงอุทิศพระวรกาย และทรงงานเพื่อพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของปวงชนชาวไทยโดยไม่ได้เลือกเชื้อชาติ วรรณะและศาสนา จนพระองค์ทรงได้รับ

การขนานนามว่า ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนา นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงงานด้านการพัฒนาชนบทโดยมุ่งเน้นการเกษตรขนาดเล็กด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม พร้อมทั้งให้อนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน รวมทั้งการป้องกันและบรรเทาความเดือดร้อนจากน้ำท่วมและภัยแล้ง”

นายโคฟี อันนัน กล่าวสรรเสริญที่พระองค์ได้พระราชทานปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแนวทางสายกลางที่เน้นความสมดุลองค์รวมและยั่งยืน ทำให้ UN มีปณิธานมุ่งมั่นพัฒนาคนให้ประชาชนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา โดยจะส่งเสริมให้นำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงไปเป็นแนวคิดการพัฒนาแบบใหม่สู่นานาชาติต่อไป ดังจะเห็นได้จากการที่ UNDP จัดทำรายงานการพัฒนาคนของประเทศไทย ปี 2550 ฉบับนี้ โดยจัดทำทั้งฉบับภาษาไทยและฉบับภาษาอังกฤษ คือ Thailand Human Development Report 2007 Sufficiency Economy and Human Development เป็นรายงานที่สหประชาชาติจัดทำเพื่อนำเสนอและอธิบายถึงว่า เศรษฐกิจพอเพียงหมายถึงอะไรและปฏิบัติใช้ได้จริงอย่างไร เพื่อให้ประเทศต่างๆ ทั่วโลกที่สนใจการพัฒนาที่ยั่งยืนได้มีโอกาสร่วมเรียนรู้อย่างกว้างขวาง โดยมีรายงานส่วนที่ได้ศึกษาจากการปฏิบัติจริงของหลายภาคส่วนนำมาเสนอ ตัวอย่างเช่น

1. กลุ่มชุมชน รายงานระบุว่า จากกรณีศึกษาตัวอย่างของชุมชนต่างๆ แสดงให้เห็นว่า โครงการพัฒนาชุมชนที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองส่งผลให้เกิดความยั่งยืน เช่น กิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ การพัฒนาทุนหมุนเวียน การสร้างเครือข่ายสวัสดิการชุมชน และการสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายระหว่างชุมชนต่างๆ เพื่อสร้างฐานเศรษฐกิจและวิสาหกิจชุมชนสร้างภูมิคุ้มกันต่อสถานการณ์ที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน เช่น เครือข่ายอินแปง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ในสกลนคร เป็นแบบอย่างชุมชนที่มีการพัฒนาและเติบโตอย่างมั่นคง ทั้งได้สร้างเครือข่ายให้มีความหลากหลายและเชื่อมต่อธุรกิจเพื่อขยายฐานเศรษฐกิจ มีความระมัดระวังและพึ่งพาตนเอง อันเป็นเกราะป้องกันที่ดียิ่งในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจเมื่อปี 2540 แม้จะได้รับผลกระทบบ้างแต่ไม่มาก ทั้งนี้เป็นผล

จากภูมิปัญญาและความเชื่อของชาวอินแปงในการใช้ชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ความสำเร็จของเครือข่ายอินแปงได้นำความภาคภูมิใจมาสู่ชุมชนในการสืบทอดความรู้และวัฒนธรรมให้แก่คนรุ่นหลังต่อไป

2. ภาคธุรกิจ เศรษฐกิจพอเพียงได้ชี้แนะทางการดำเนินงานแก่ภาคธุรกิจเอกชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR-Corporate Social Responsibility) ให้เพิ่มขึ้นอีกระดับหนึ่ง ปัจจุบันบริษัทเอกชนทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กต่างน้อมนำแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางปฏิบัติและประยุกต์ใช้เพื่อวางแผนและบริหารจัดการองค์กรรายงานระบุว่าแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงช่วยสนับสนุนให้องค์กรสร้างผลกำไรที่เป็นธรรมสร้างรายได้ที่ยั่งยืน มีจรรยาบรรณในการดำเนินธุรกิจ ให้ความสำคัญแก่พนักงานในองค์กรคำนึงถึงสิ่งแวดล้อม มีการบริหารจัดการความเสี่ยงอย่างรอบคอบ และสนับสนุนทรัพยากรจากภายในองค์กร ตัวอย่างเช่น เครือซีเมนต์ไทย ซึ่งเป็นองค์กรที่ได้รับผลกระทบอย่างหนักในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ แต่สามารถก้าววิกฤติและฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว เนื่องจากองค์กรให้ความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของพนักงานและบริหารจัดการโดยยึดแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

3. ภาครัฐ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นพื้นฐานหลักในการขจัดความยากจน มีความสำคัญต่อการปรับปรุงมาตรฐานของธรรมาภิบาล และเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายของชาติ เพื่อสร้างภูมิคุ้มกันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เข้ามากระทบโดยฉับพลัน ทั้งนี้ รัฐบาลควรแก้ไขความยากจนโดยสนับสนุนโครงการระดับชุมชนซึ่งเน้นให้ชุมชนพึ่งพาตนเองมากกว่าการใช้เม็ดเงินลงทุนในโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ภาครัฐควรสนับสนุนการพัฒนาและส่งเสริมโครงการเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและการเงิน และกำหนดนโยบายมหภาคโดยมีความเสี่ยงน้อยที่สุด ทั้งนี้ การทุจริตประพดติมิชอบคือศัตรูตัวสำคัญต่อความเพียรในการป้องกันปราบปรามดังกล่าว และหากยังเป็นเช่นนี้ คนจนซึ่งเป็นกลุ่มเปราะบาง มักจะตกเป็นผู้ที่ได้รับ

ผลกระทบมากที่สุด หากธรรมชาติไร้คุณภาพ

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาแนวทางและรูปแบบในการบริหารพัฒนาเศรษฐกิจ อันเป็นผลจากบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาเป็นเวลาหลายทศวรรษ” นางเมอร์ลิน-โซลเทส ผู้แทน UNDP กล่าวอีกว่า “แนวทางพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง คือ ของขวัญที่ทรงพระราชทานแก่คนไทยและพลเมืองโลก ซึ่งคนไทยควรภาคภูมิใจยิ่ง”

จากรายงานของ UNDP และคำกล่าวของผู้แทน UNDP ข้างต้น คงจะทำให้พวกเราภาคภูมิใจในพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงสามารถรวบรวมและกลั่นกรองประสบการณ์ของพระราชกรณียกิจด้านงานพัฒนาตลอดระยะเวลายาวนานกว่า 50 ปี มาเป็นแนวทางปรัชญาการพัฒนาที่สมดุล มั่นคง และยั่งยืน ที่ได้รับการยกย่องจากองค์การสหประชาชาติ

รายงานฉบับนี้ได้เรียกร้องให้มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่ภาคปฏิบัติ โดยขอให้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม เสริมสร้างคุณธรรมเพื่อนำไปสู่สังคมแห่งความสุขที่ยั่งยืน และได้มีข้อเสนอแนะหลักการ 6 ประการ ที่จะช่วยให้การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงเดินทางต่อไปอย่างต่อเนื่อง

41

เพื่อสังคม อยู่เย็นเป็นสุข

มีเรื่องที่น่าสนใจมาแล้วสู่กันฟังเช่นเดิม เนื่องจากได้มีโอกาสเข้าร่วมประชุมกับคณะทำงานการกระจายรายได้ของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2551 เกี่ยวกับเรื่อง “แนวทางการสร้างสถาบันการเงินภาคประชาชน” และได้รับเอกสารงานวิจัยเรื่อง “สวัสดิการพื้นฐาน (Social Safety Net) : รากฐานความเป็นธรรมทางรายได้” ซึ่งมีเนื้อหาความรู้ที่ควรนำมาสรุปให้ทราบกัน ดังนี้

สังคมไทยในปัจจุบัน นอกจากจะเผชิญปัญหาความยากจนของประชาชนระดับฐานรากแล้ว ยังมีปัญหาความแตกต่างทางรายได้ที่รุนแรงอีกด้วย แม้ว่าจะจะมีมาตรการมากมายที่มุ่งเน้นสร้างความเติบโตทางเศรษฐกิจและแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นผลให้จำนวนและสัดส่วนคนจนในประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่เมื่อพิจารณาสัดส่วนการถือครองรายได้ ปรากฏว่า ในสองทศวรรษที่ผ่านมา คนรวยที่สุด 20% มีรายได้สูงกว่าคนจนที่สุด 20% ประมาณ 12-15 เท่า และในปี 2549 ช่องว่างทางรายได้ก็กว้างมากขึ้น คือเพิ่มขึ้นเป็น 14.66 เท่า ทั้งที่ก่อนหน้านี้มีแนวโน้มลดลง แสดงว่าการลดลงของจำนวนคนจนอาจไม่สัมพันธ์กับการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม

ตารางที่ 1 ความยากจนและช่องว่างการกระจายรายได้

การกระจายรายได้	2543	2545	2547	2549
สัดส่วนคนจนด้านรายได้ (ร้อยละ)	21.3	15.5	11.2	n.a.
จำนวนคนจนด้านรายได้ (ล้านคน)	12.76	9.50	7.07	n.a.
สัมประสิทธิ์จีนีของรายได้	0.522	0.507	0.493	0.515
ช่องว่างการกระจายรายได้ (เท่า)	14.55	13.23	12.10	14.66
สัดส่วนการถือครองรายได้ (20% จนสุด)	3.95	4.23	4.54	3.84
สัดส่วนการถือครองรายได้ (20% รวยสุด)	57.45	55.91	54.86	56.29

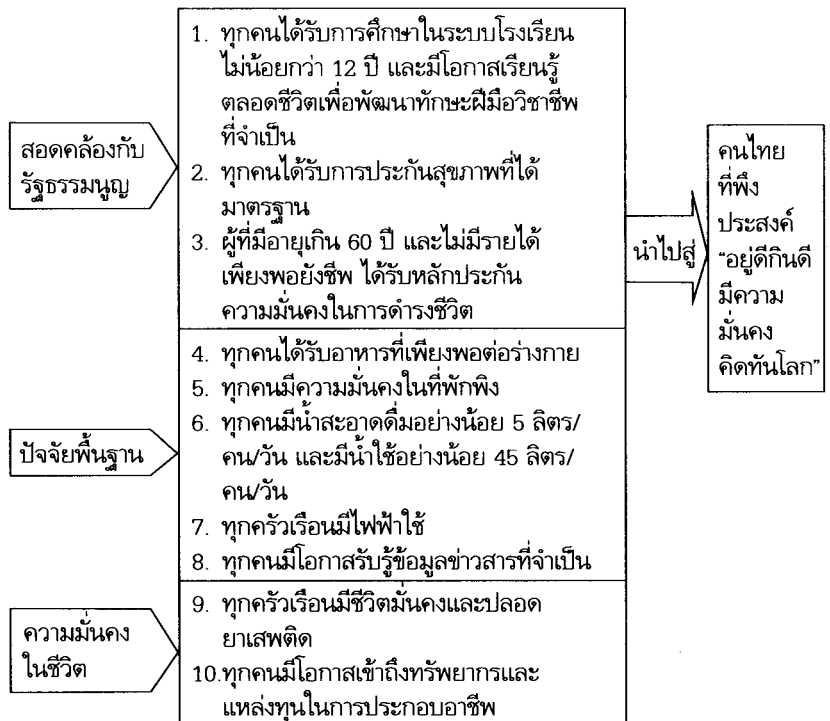
ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ และประมวลผลโดย สศช.

การที่ปัญหาความเหลื่อมล้ำมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลง แสดงให้เห็นถึง

ข้อบกพร่องของการพัฒนาและแนวทางแก้ไขปัญหาที่มุ่งเน้นเฉพาะด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งวิธีการคำนวณคนจนของไทยที่ยึดตามนิยาม “ความยากจนสัมบูรณ์” (Absolute Poverty) ที่กำหนดให้ผู้มีรายได้ต่ำกว่าวันละ 1 ดอลลาร์คือคนจน แต่ปัจจุบันธนาคารโลกถือว่าความยากจนควรนิยามจาก “ความยากจนสัมพัทธ์” (Relative Poverty) เพื่อสะท้อนมิติความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ โดยกำหนดว่าผู้มีรายได้

ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของรายได้เฉลี่ยต่อหัว คือคนจน ซึ่งจะทำให้คนจนมีจำนวนและสัดส่วนเพิ่มมากขึ้น คนจนตามนิยามใหม่ คือผู้มีรายได้ต่ำกว่า 2,900 บาทต่อคนต่อเดือน ซึ่งสูงกว่าความยากจนตามนิยามเดิม (1,242 บาทต่อคนต่อเดือน)

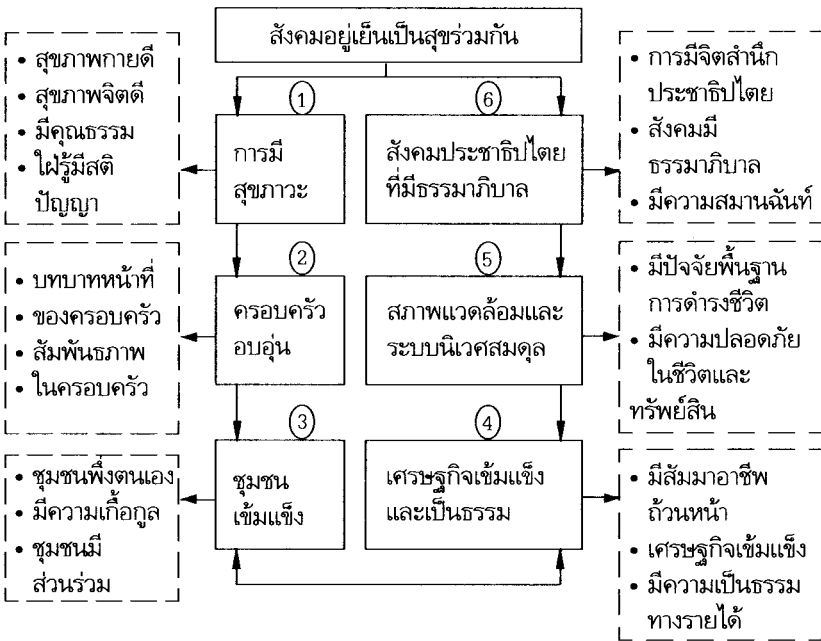
การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมุ่งเน้นการลดสัดส่วนคนจนในมิติรายได้ทำให้ลึมนคนจนในมิติอื่นๆ เช่น โอกาส อำนาจ และศักดิ์ศรี รวมทั้งไม่ได้มุ่งแก้ไขที่สาเหตุแห่งความยากจน แม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) จะได้พัฒนาเกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการในการดำรงชีวิตของคนไทย เพื่อใช้เป็นเป้าหมายขั้นต่ำที่คนไทยควรบรรลุตามเกณฑ์ภายใน 6 ปี (พ.ศ.2547-2552) เป็นการนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทย และแก้ไขปัญหา **แผนภูมิที่ 1 เกณฑ์พื้นฐาน 10 ประการในการดำรงชีวิตของคนไทย (พ.ศ.2547-2552)**

ความยากจนอย่างยั่งยืน

ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์ และเป้าประสงค์หลักของแผนที่มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” โดยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางพัฒนาประเทศ และกำหนดองค์ประกอบหลัก 6 ประการ ดังนี้

แผนภูมิที่ 2 องค์ประกอบของสังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน

จะเห็นได้ว่า 6 องค์ประกอบหลักล้วนต้องการตอบสนองเป้าหมายการกินดีอยู่ดีมีสุขและมีสิทธิของประชาชน แต่องค์ประกอบที่น่าสนใจเป็นพิเศษคือ เศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม ซึ่งมี 3 องค์ประกอบย่อยทางรายได้ คือการมีสัมมาอาชีพถ้วนหน้า เศรษฐกิจเข้มแข็ง และความเป็นธรรมทางรายได้ เนื่องจากภาพรวมดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรมของไทยมีแนวโน้มปรับตัวดีขึ้น คือ ปรับจากร้อยละ 60.20 ในปี 2544 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 76.82 ในปี 2549 ยกเว้นการมีรายได้ที่เพียงพอ มีการปรับตัวลดลงและการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจก็มีแนวโน้มลดลง

แสดงว่าการมีงานทำเพิ่มขึ้นไม่ได้ทำให้คนมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ และพึ่งตนเองได้ลดลงอีกด้วย

ตารางที่ 2 ดัชนีเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม

หน่วย : ร้อยละ

องค์ประกอบของดัชนี	แผนฯ 8	แผนฯ 9				
	2544	2545	2546	2547	2548	2549
1. การมีสัมมาอาชีพ	48.46	58.70	62.13	62.77	62.91	62.86
- การมีงานทำ	61.92	89.38	98.69	100.00	100.00	100.00
- มีรายได้ที่เพียงพอ	57.57	58.29	58.30	58.30	57.25	56.20
- มีหลักประกันมั่นคงในการทำงาน	25.90	28.43	29.39	30.00	31.49	32.37
2. เศรษฐกิจเข้มแข็ง	68.22	73.49	75.65	73.31	67.99	71.71
- เติบโตอย่างมีเสถียรภาพ	75.74	80.05	82.43	80.05	71.74	77.71
- การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ	65.98	68.93	68.85	67.30	61.66	64.65
- มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ	64.11	66.82	69.04	67.45	65.67	69.14
- ปรับตัวทันต่อการเปลี่ยนแปลง	72.93	82.85	88.89	83.60	77.78	78.97
3. ความเป็นธรรมทางเศรษฐกิจ	50.88	58.14	62.19	65.98	63.39	63.73
- ความยากจนและกระจายรายได้	50.35	52.84	55.57	54.49	59.00	59.78
- การกระจายผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ	51.94	59.74	75.42	80.95	72.16	71.64
ดัชนีรวมเศรษฐกิจเข้มแข็งและเป็นธรรม	60.20	65.84	69.42	69.19	65.75	67.82

ที่มา : สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา สศช.

หมายเหตุ   ระดับดีมาก   = 90.0-100.0   ระดับดี   = 80.0-89.9
                   ระดับปานกลาง   = 70.0-79.9   ระดับปรับปรุง   = 60.0-69.9
                   ระดับแก้ไข   = < 59.9

ยิ่งกว่านั้นการรวมเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้ไว้ด้วยกัน ทำให้เกิดภาพลวงตาว่า การแก้ปัญหาความยากจนและการกระจายรายได้มีแนวโน้มดีขึ้น แต่ในความเป็นจริงช่องว่างการกระจายรายได้ในปี 2549 ได้ถ่างกว้างขึ้นเป็น 14.66 เท่า ในขณะที่

ในปี 2545 เคยอยู่เพียง 13.23 เท่า (ตารางที่ 1) แสดงว่าการกระจายรายได้ไม่มีแนวโน้มดีขึ้นแต่เนื่องจากสัดส่วนคนจนมีแนวโน้มลดลงเร็วกว่า จึงทำให้ภาพรวมการแก้ไขปัญหาหนี้มีแนวโน้มดีขึ้น

ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จนถึงฉบับที่ 10 รัฐบาลได้ปรับเปลี่ยนแนวคิดและทิศทางไปสู่การพัฒนาแบบองค์รวมที่มีคนเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีคุณภาพ สมดุล และยั่งยืน ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 10 (2550-2554) ได้กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์หลักของแผนก็มุ่งสู่ “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” พร้อมกับการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการพัฒนาประเทศ เพื่อให้การพัฒนาประเทศเป็นไปในทางสายกลาง บนพื้นฐานการพัฒนาที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการทั้งมิติตัวบุคคล สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักการที่ยึดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกัน

เพื่อให้สอดคล้องกับแผนฯ ภาครัฐได้จัดทำงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงานตามยุทธศาสตร์ และจัดสรรงบประมาณมากกว่าร้อยละ 40 เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมุ่งเน้นเรื่องการเพิ่มรายได้และการให้บริการสวัสดิการสังคมแก่ประชาชน แต่เนื่องจากรัฐจัดเก็บภาษีได้น้อยคือในช่วงปี 2536-2550 รัฐจัดเก็บรายได้เพียงประมาณร้อยละ 15-18 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ทำให้มีงบประมาณไม่เพียงพอ ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงเป็นรัฐสวัสดิการ (Welfare State) ไม่ได้ แต่รัฐไทยก็มีหน้าที่ต้องจัดสวัสดิการสาธารณะให้แก่ประชาชน จึงควรสร้างสรรคให้สังคมไทยเป็นสังคมสวัสดิการ ซึ่งสามารถจัดการได้หลายรูปแบบและหลายสถาบัน ได้แก่

1. สวัสดิการฐานทรัพยากรธรรมชาติ คือ ดิน น้ำ ป่า ความหลากหลายทางชีวภาพและพันธุกรรม เป็นสวัสดิการที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์ได้ แต่ประชาชนในชุมชนเกษตรกรรม คือกลุ่มคนที่มีชีวิตพึ่งพิงสวัสดิการฐานนี้มากที่สุด

2. สวัสดิการฐานชีวิตวัฒนธรรม คือ รูปแบบการให้ความช่วยเหลือทางสังคมผ่านระบบเครือญาติและชุมชน การเกื้อกูลภายใต้

ระบบอุปถัมภ์ เป็นการพึ่งพาตนเองและพึ่งพากันเอง ซึ่งเป็นสวัสดิการที่มีมาแต่โบราณและเป็นสวัสดิการพื้นฐานของชีวิต ในประเทศที่สวัสดิการภาครัฐไม่เพียงพอ ประชาชนก็จำเป็นต้องพึ่งสวัสดิการฐานนี้ค่อนข้างมาก

3. สวัสดิการฐานประกัน ตั้งอยู่บนหลักการ “การประกัน” (Insurance Scheme) คือ การสร้างระบบการออมเพื่อสวัสดิการและการประกันการมีรายได้เมื่อเกษียณอายุการทำงานหรือชราภาพ ดังจะเห็นได้จากชุมชนเกษตรกรรม มีการจัดตั้งกองทุนสวัสดิการภาคประชาชน โดยให้สมาชิกสมทบเงินออมวันละ 1 บาท เพื่อรองรับสมาชิกในชุมชนและระบบประกันสังคม ที่คุ้มครองผู้ใช้แรงงาน

4. สวัสดิการฐานสิทธิ คือ สิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนด้านสวัสดิการครอบคลุมถึงการบริการสังคม สวัสดิการพื้นฐานที่รัฐมี “หน้าที่” ดูแลประชาชนประกอบด้วยการศึกษาการสาธารณสุข การเคหะ การมีงานทำ และการบริการข่าวสารเพื่อสวัสดิภาพของประชาชน และการสังคมสงเคราะห์ การให้บริการสวัสดิการบางประเภทที่ต้องตรวจสอบคุณสมบัติ เช่น ผู้ติดเชื้อเอชไอวี ผู้สูงอายุยากจน คนพิการที่ช่วยตนเองไม่ได้ เป็นต้น

ข้อเสนอการขับเคลื่อนนโยบายสวัสดิการสังคมเพื่อนำไปสู่การกระจายรายได้ที่เป็นธรรมของงานวิจัยชุดนี้ ให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนด้านกฎหมาย การขับเคลื่อนด้านยุทธศาสตร์ การขับเคลื่อนการพัฒนาาระบบสวัสดิการเฉพาะกลุ่มและการขับเคลื่อนงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาาระบบสวัสดิการ ดังนี้

1. การขับเคลื่อนด้านกฎหมาย

1.1. ระดับชาติ-ผลักดันให้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยมีหลักคิดว่า “สิทธิสวัสดิการต้องยึดหลักความเสมอภาค” และเร่งรัดให้มีการออกกฎหมายลูกที่เหมาะสม

1.2. ระดับท้องถิ่น-ผลักดันให้บัญญัติไว้ในกฎหมายระดับท้องถิ่น โดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับมีหน้าที่หลักในการจัดสวัสดิการของประชาชนในท้องถิ่น

2. การขับเคลื่อนด้านยุทธศาสตร์

2.1. ระดับชาติ-ผลักดันให้ “ยุทธศาสตร์สวัสดิการเป็นส่วนสำคัญในยุทธศาสตร์หลักของชาติ” โดยกำหนด ภารกิจ/บทบาท ให้ชัดเจนระหว่างรัฐส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2. ระดับท้องถิ่น-ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเตรียมการเพื่อนำไปสู่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างแท้จริง และสร้างความเท่าเทียมกัน

2.3. ยุทธศาสตร์การคลังและงบประมาณ-ผลักดันให้ปฏิรูประบบการเงินการคลังของประเทศให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบสวัสดิการ

2.4. ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน-สนับสนุนให้ภาคประชาชน ทั้งในรูปแบบกลุ่ม องค์กรชุมชน องค์กรพัฒนาเอกชน มูลนิธิ เป็นเจ้าภาพในการจัดสวัสดิการ โดยรัฐเป็นผู้ให้เงินสนับสนุนบนหลักการ “การมีส่วนร่วมแนวระนาบ”

2.5. ยุทธศาสตร์ในการทำงานสังคมสงเคราะห์-ตั้งวีรระบบและกลไกการให้ความช่วยเหลือแบบเดิมซึ่งเน้นการให้ พร้อมกับส่งเสริมแนวทางการดำเนินชีวิตอิสระแทนการสร้างระบบสถานสงเคราะห์

3. การขับเคลื่อนการพัฒนาระบบสวัสดิการที่หลากหลาย

3.1. ระบบสวัสดิการในชุมชนเกษตรกรรม-ต้องเร่งรัดให้ออกกฎหมายลูกตามเวลาที่กำหนด 1 ปี โดยกำหนดสัดส่วนตัวแทนของชุมชนเกษตรกรรมไม่น้อยกว่าตัวแทนจากภาครัฐและภาคธุรกิจรวมกัน และต้องสร้างการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดสวัสดิการควบคู่กับการสร้างหลักประกันความเสี่ยงให้กับภาคเกษตรแบบครบวงจร

3.2. ระบบสวัสดิการกลุ่มผู้ใช้แรงงาน-ผลักดันให้ขยายการประกันสังคมให้ครอบคลุมลูกจ้างทุกประเภท รวมทั้งส่งเสริมการจัดตั้งและเพิ่มศักยภาพของลูกจ้าง/องค์กรลูกจ้าง

3.3. ระบบสวัสดิการกลุ่มคนด้อยโอกาส-มุ่งเน้นการส่งเสริมภูมิคุ้มกันจากภายในและเสริมเกราะป้องกันทุกระดับ ตั้งแต่คน ครอบครัว ชุมชนและองค์กรชุมชน โดยจัดทำสวัสดิการที่หลากหลายและมีลักษณะ

เฉพาะสำหรับคนด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ

4. การขับเคลื่อนงานเพื่อส่งเสริมการพัฒนาระบบสวัสดิการ

4.1. การจัดทำฐานข้อมูลสวัสดิการอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและแผนงาน

4.2. การขับเคลื่อนเรื่องการสร้างคนสร้างความรู้ โดยอบรมความรู้เกี่ยวกับการให้บริการสวัสดิการแก่หน่วยงานระดับท้องถิ่น ชุมชน และอาสาสมัคร

4.3. ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการสร้าง “จิตสำนึกสาธารณะ” โดยสร้างทัศนคติใหม่เกี่ยวกับการทำงานเพื่อสังคม ว่าเป็นงานสำหรับ “คนดี มีความสามารถ มีเกียรติ”

ในการสร้างสรรค์สังคมสวัสดิการ รัฐต้องยึดหลักการเฉลี่ยทุกข์เฉลี่ยสุข โดยนำเงินจากคนสุขภาพดีมาช่วยคนป่วย เก็บภาษีจากคนมีเงินมากมาแบ่งปันให้คนมีเงินน้อย รวมทั้งปรับระบบบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ลดปัญหาความซ้ำซ้อนระหว่างหน่วยงานและให้บริการสวัสดิการที่มีคุณภาพเสมอกันสำหรับทุกคน ซึ่งจะช่วยให้ปัญหาคนจนและความจนลดลง ความเหลื่อมล้ำทางรายได้จะน้อยลง เป็นผลให้สังคมไทยก้าวหน้าร่วมกันได้อย่างแข็งแกร่งและยั่งยืน

ผู้เขียนเชื่อมั่นว่าทุกท่านที่มีความผูกพันกับเกษตรกรและประชาชนในชนบท จะช่วยกันร่วมคิด ร่วมผลักดัน และร่วมมือกับภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ในการสร้างสรรค์สังคมไทยในชนบทให้เป็นสังคมสวัสดิการที่ดี โดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางคิดและปฏิบัติเพื่อประเทศไทยอันเป็นที่รักของทุกคน

“...ฉะนั้นเศรษฐกิจพอเพียงนี้
ก็มีเป็นขั้นๆ แต่จะบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้
ให้พอเพียงเฉพาะตัวเองร้อยเปอร์เซ็นต์นี้เป็นสิ่งที่ไม่ได้
จะต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการช่วยกัน
ถ้ามีการช่วยกันแลกเปลี่ยนกัน ก็ไม่ใช่พอเพียงแล้ว
พอเพียงในทฤษฎีหลวงนี้
คือให้สามารถที่จะดำเนินงานได้”

(พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2542)